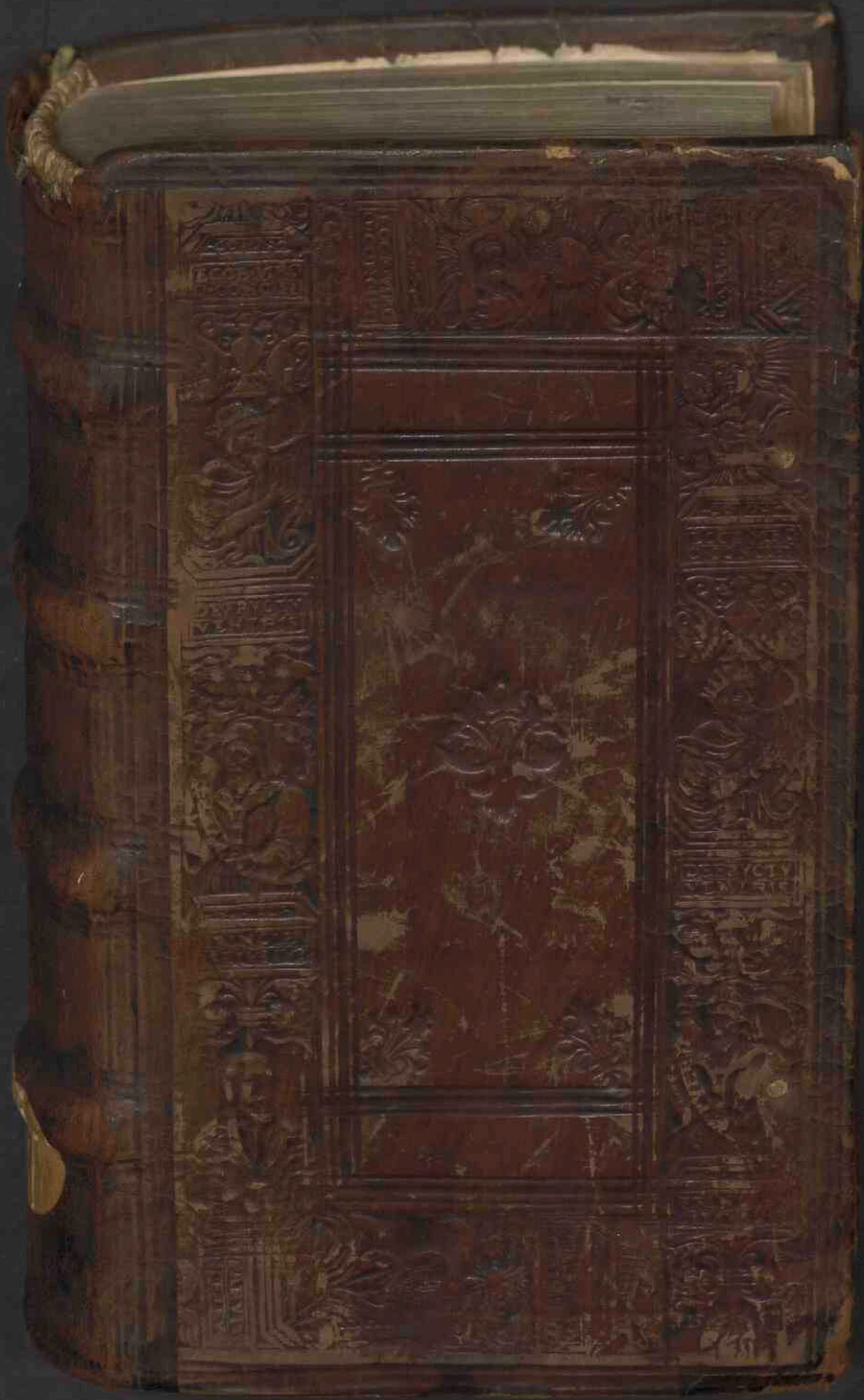

Davidis Chytraei Oratio de statu ecclesiarum hoc tempore in Graecia, Asia, Boe?mia, &c. ;

<https://hdl.handle.net/1874/431466>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

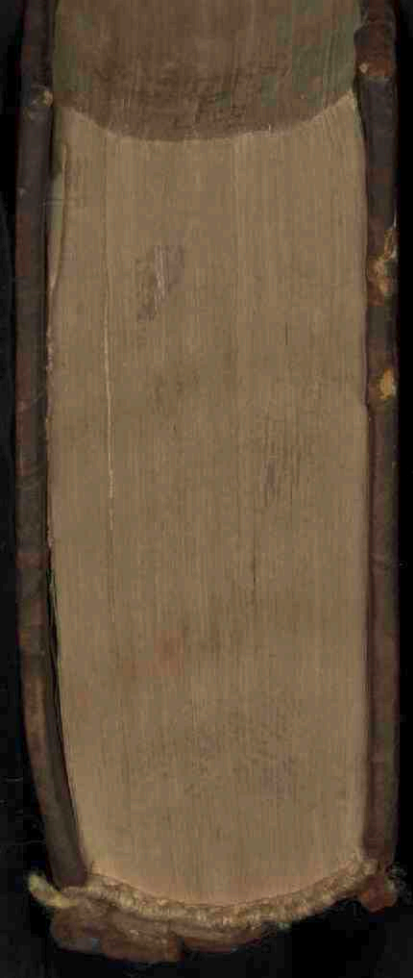
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

F. 04.

30

30

6 dyona
cylhccq

30

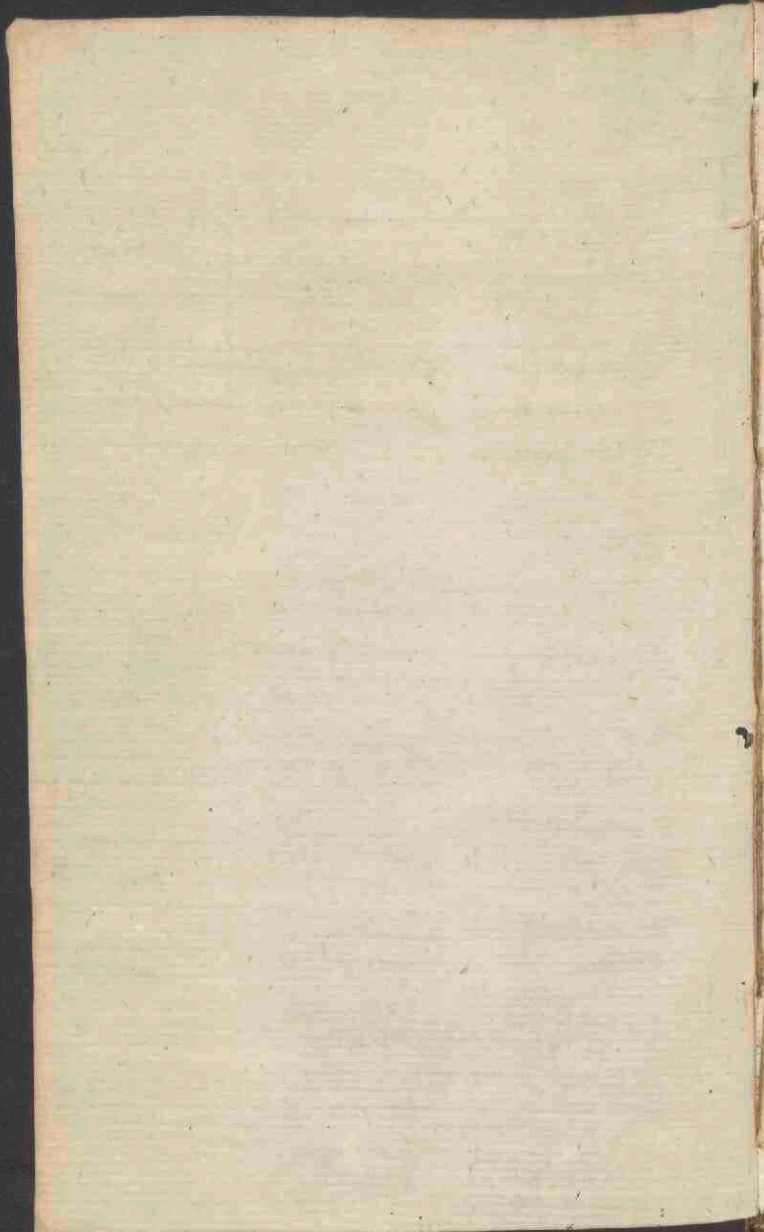

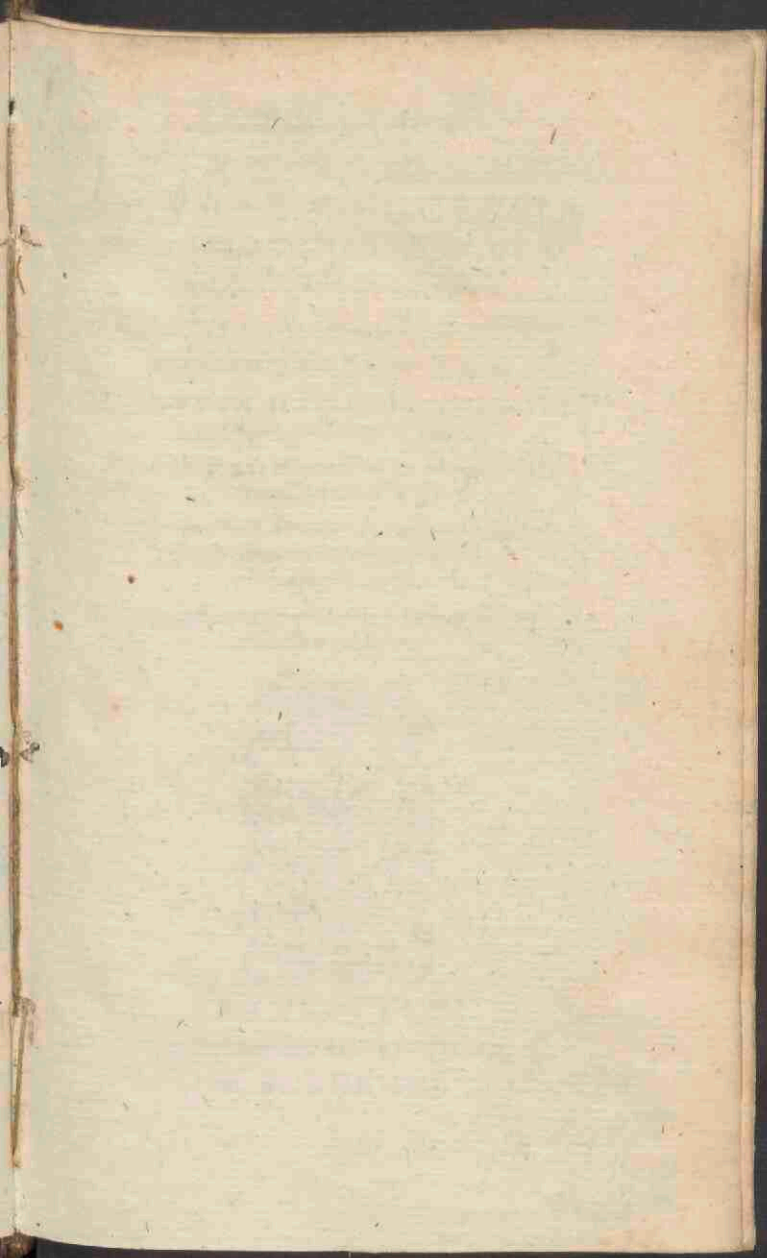

Miscellanea Theologica

Octavo n°. 30.

Ευλογει τον ανωτατον εορτασμοπον
in dominis et plene dicit. γαυροισιν
missa a. k. b. can. b. quibus rationa hie
καλοι και ιεροι μοναχοι Ιεραλογου
Ιεροφραγιο Ηιεραφρατα Ιεροου ατφθ
Ιεροφραγτιαι Ιεροου εως μονις

N. 12. B.

57
Davidis Chytræi

ORATIO

DE STATV ECCLESIA-
RVM HOC TEMPORE IN GRÆ-
CIA, Asia, Boëmia, &c.

EPISTOLÆ CONSTANTI-
nopolitanae & alie circiter XXX.

QVIBVS IN HAC EDITIONE ALL-
quot Epistolæ Græcæ ac Latine,

Confessio FIDBI à Gennadio Patr. Mahometi II.
Imp. Turc. exhibita,

De Russorum & Tartarorum religione ac mori-
bus, & veterum Borussorum sacrifi-
cijs, & alia accesserunt.

*Adiuncta item epistola Constantinopolitana
Ecclesia ad Boemos.*

Ex dono Buzsoli

FRANCOFVRTI
Apud hæredes Andreae Wecheli,
M. D. LXXXIII.

Daniel's Chapter

ORATIO

DE STATU ECCLESIAE

ANNO DOMINI 1688

IN PARLIAMENTO

CONSTITUTO

IN DIE 17 JUNII

ANNO DOMINI 1688

IN PARLIAMENTO

CONSTITUTO

IN DIE 17 JUNII

ANNO DOMINI 1688

IN PARLIAMENTO

CONSTITUTO

IN DIE 17 JUNII

Handwritten signature or note in red ink, possibly "J. D. ..."

PER WILLELMUM

SECRETARIUM PARLIAMENTI

IN PARLIAMENTO

NOBILI ET MAGNIFICO DOMINO, DN. NICOLAO KASÆ, INCLYTI Regis Daniæ Cancellario.

BXIMIVM Dei donum,
& multis gentibus salutare, ac vere COMMVNE
BONVM EST CANCEL-

CELLARIVS BONVS. *Quem, optimum Regis ac Regni thesaurum, Isocrates appellat: & à Deo dari, sapiens Syracides testatur. Vt autem in Deo bonitas supra ceterarum virtutum chorum eminent & elucet: ita in Regibus, & eorum amicis, imaginem & vices DEI in terra gerentibus, be-*

A ij

nignitatem ac clementiam præcipuè
conspici & enitere decet, sicut Ari-
stoteles Alexandrum hortatur, ut co-
gitet, Regnum à Deo ipsi datum esse ad
benefaciendum generi humano.

Cùm igitur ex augusto & perenni
heroicæ bonitatis tuæ fonte riuuli ube-
res, in me & alios à me commendatos,
iamdudum emanarint: ac proximis di-
ebus etiam, Rostochium transiens, me
ad colloquium benignè inuitaris; &
tum alia quædam, tum verò communi-
cationem literarum in monte Sinai &
Constantinopoli & alibi in oriente re-
cens scriptarum, non ingratam tibi fore
ostenderis: mittere ad te exempla illa
epistolarum, & aliarum de Christianis
sub Turcico imperio ecclesijs narratio-
num, publicè edita, & pluribus etiam
alijs bonis & doctis viris, commune bo-
num,

num, sub augusto heroicae bonitatis tuae
 nomine futura, hoc noui anni principio
 volui. quem annum tibi & inclyto re-
 gi ac regno Daniae, quod summo Regi
 Domino Deo, & redemptori nostro Ie-
 su Christo, fideliter seruit, & veri
 DEI domicilium ac templum est, &
 ecclesiae ac regno Christi hospitium &
 Halcyonia tranquilla praebet; faustum
 & salutarem ex animo precor. Datum
 in Academia urbis Rosarum,
 15 Ianuarij, An-
 no 1580.

A iij

6 ORATIO
D. DAVIDIS CHY-
TRÆI, CVM POST REDITVM
EX AVSTRIA, AD PRÆLE-
ctionem Chronici reuerteretur,
Anno 1569.

V M in longa & diuturna hac
profectione, multa de statu ec-
clesiarum in varijs gentibus, in
Græcia, Asia, Ægypto, Vngaria,
Boëmia & alijs regionibus, par-
tim ipse coràm cognouerim, partim ex homi-
num fide dignorum nobilium & eruditorum
sermonibus, Viennæ & alibi didicerim: existi-
maui nihil me redeuntem ad epitomes Histo-
riæ mundi, in qua ecclesiæ consideratio præci-
pua esse debet, prælectionem, aptius; nihil vo-
bis, qui veræ ecclesiæ membra & ciues patriæ
amantissimi estis, iucundius & gratius; nihil ad
piam oblectationem & prudentiam alendam
utilius, præfari posse: quàm si summa sequens
fastigia rerum, ea, quæ de ecclesiarum præcipuè
conditione in illis gentibus memorabilia & cer-
ta percepi, oratione mea breuiter delibarem.

Mihi quidem in tantis vitæ humanæ & reli-
gionum confusionibus, & in tanta multitudine
& potentia hostium Christi, & tristissimis dilar-
cerationibus eorum cœtuum, qui de nomine
Christi gloriantur, pergrata & dulcis etiam cō-
solatio

solatio fuit: quòd ecclesiam Christi, agnoscentem & colentem verum DEVM aeternum patrem, filium, & spiritum sanctum, non solum conseruari in mundo omnibus temporibus & locis, nec exiguis hisce & angustissimis Europæ finibus tantum contineri; sed in media Turcia, in Græcia, Asia, Armenia, Iberia, & intimæ Africa regnis latissimis, publico euangelij Christi & sacramentorum ministerio colligi & propagari, tum antea ex monumentis historiarum publicè editis, tum verò nunc per *αὐτόματ*, etiam & oculos testes magna ex parte edoctus sum.

Scio in peregrinationibus, alios urbium frequentiam, ædificiorum splendorem, formam vestitus nouam, quam ferè solam fatui ex peregrinis regionibus secum referunt, mirari: alios prudentiores, Rerum publicarum formas, & peritorum hominum sensus ac mores, & historias rerum memorabilium in ijs regionibus bello & pace olim gestarum, studiosè inquirere.

At ecclesiæ Christi ciues, doctrinam de Deo in singulis regionibus sonantem, formam ecclesiarum, ritus religionum, studia literarum & artium laudabilium, & piorum ac eruditorum de maximis rebus sententias & iudicia sciscitari & considerare in primis decet.

Fuit igitur meum quoq; in hac profectio-
ne, ad quam non curiositate aliqua aut libidine priuata, (vsu enim edoctus sum *οἱκοι βέλτερον*

Ἰ) : ac cum Nazianzeno mihi iam *μυρίση ἀρετῆς ἢ ἀρετῆς ἰαβῆς*) sed inuictissimi Imperatoris Maximiliani autoritate & vocatione extrusum me esse scitis; præcipuum studium, vt mandatos mihi labores & necessaria vocationis officia Deo iuuante fideliter facerem, & de statu ecclesiarum, in illis gentibus, & exteris etiam nationibus, multa ex viris sapientibus & peritis sciscitarer.

Initio autem, vt proposui, de Græcia, postea de Asiæ, Vngariæ & Boëmiæ ecclesijs dicturus, æterno Deo conditori & custodi ecclesiæ suæ, toto pectore gratias ago, quòd immensa bonitate & misericordia, ecclesiam sibi æternam, publica euangelij voce, ex genere humano, passim toto orbe terrarum colligit & conseruat. Nam in ipsa GRÆCIA, hodierno die, nō modò doctrinam & ritus Christianæ religionis, verùm etiam ordinem & gradus Episcoporum, totaq; politiam & iurisdictionem ecclesiasticam, sub Turcica tyrannide tolerari & defendi, ex multis fide dignis testibus, qui Constantinopoli & in Græcia diu vixerunt, cognoui.

Accertum est, nostro etiam tempore, quatuor Patriarchas (quorum crebra in veteribus historiæ ecclesiasticæ & imperij Byzantini scriptoribus mentio fit) Constantinopolitanum, Alexandrinum, (cuius sedes Alcairim translata est) Antiochenum, (qui iam in pulcherrima omnium, quæ in Asia Turcis parent, vrbe Damasco habitat)

habitat) & Ierofolymitanum, omnibus, quæ sub
 imperio Turcico sunt, ecclesijs Christianis præ-
 esse. Omniumq; latissimè patere Byzantini Pa-
 triarchæ diœcesin, quæ in Europa, totam Græ-
 ciam, Mysiam seu Seruiam & Bulgariam, Thra-
 ciam, Walachiam, Moldauiam, Russiam, Mosco-
 uia, insulas Ægæi maris, & Asiam minorè, com-
 plectitur. Is Constantinopoli sedem habet. vbi
 quanquam splendidissima S. Sophia Filij Dei æ-
 des, & aliæ veteres & recens à Solymano ædi-
 ficatæ, Mahometicis blasphemijs possessæ tenen-
 tur: tamen plura quàm viginti Christianorum
 templa reliqua sunt. Habet & senatum seu col-
 legium Duodecim virorum nobilium & erudi-
 torum sibi adiunctum, cum quo communicatis
 sententijs ac consilijs, ecclesias suæ diœcesi sub-
 iectas, per Archiepiscopos & alios inferioris or-
 dinis Episcopos gubernat, quibus ministerium
 doctrinæ ac sacramentorum, & rectio discipli-
 næ libera, sed proxfus nulla ciuitatum & oppi-
 dorum dominia vel iurisdictio politica concessa
 est. Vni Archiepiscopo amplissimæ vrbs Thef-
 salonica (quam Salonich hodie vocant) vbi tria
 tantum templa Turci, Christiani verò plura
 quàm triginta tenerent, decem adhuc Episco-
 pos esse subiectos; Attico verò pauciores ali-
 quanto subesse, Græcus quidam Thessalonicen-
 sis nobis commemorauit: addens, se Athenis
 ante quinquenniū, 250 sacerdotes Christianos
 in publica processione incedentes simul vidisse.

Quod etsi ab aliorum narrationibus, qui planè deletam & extinctam hoc tempore urbem Atticam, & vix paucas piscatorum casas & mappalia hinc inde sparsa extare referunt, planè discrepat: tamen vt quæ volumus libenter credimus; ita mihi, de ATHENIS, vetustissimo doctrinarum & artium omnium laudatarum domicilio, de cuius *ἐπιτομή* Neptunum & Palladem, vt in his quoque Balthici littoris urbibus accidit, contendisse ferunt, plúne maritimis nauigationibus ac mercaturæ, quàm studijs sapientiæ & doctrinæ deberet; studiosè sciscitanti, periucundum fuit, quòd & urbem Athenas nostro tempore adhuc superstitem esse, & hospitium ac sedem Ecclesiæ Christi mediocrem præbere, ex Græcis ipsis cognoui. Quorum fidem, etsi Hodæporico Hugonis Fauolij & aliorum diuersa dicentiũ sermonibus nequaquam anteferendam quidam iudicabunt: tamen congruere cum illorum narratione, non literas solum recens Constantinopoli in Germaniam scriptas, verùm aliqua ex parte etiam Laonici Chalcondylæ historiam comperi, qui Athenarum urbem, post captum Byzantiũ, adhuc amplam & populosam floruisse, & Mahometem I. Imp. Turcicum, quinquennio post captam Constantinopolin, ex Peloponneso subiugata reuertentem, Athenas deflexisse, & urbis arcisq; magnificentiam, portuumq; commoditatem, miratum esse refert.

Tenuc-

Tenuerant paulò antè principatum Athenis & Corinthi, multis annis, Acciaioli Florentini, à Reinerio, qui, cùm prouinciæ Imperij Byzantini à Gallis, Venetis & Italis diriperentur, Atticam & Bœotiam occupauerat; vsq; ad Antoniũ, & Nerium. Quo mortuo, vxor, prætextu filioli ex Nerio suscepti, principatum beneficio Turci retinens, exarsit amore patricij Veneti Palmerij, cuius patri vrbs Nauplium à Venetis commissa erat. Huic coniugium, & Athenarum ac Bœotix ducatum promittit, si coniugem, quam Venetijs nobilissimo genere natam, habebat, quocunque modo repudiaret. Palmerius regni cupiditate accensus, priore cõiuge veneno sublata, Nerij vxorem ducit, ac pro Athenarum principe se palàm gerit. Francus Acciaiolus, Nerij ex fratre Antonio nepos, indignitate rei mortuus, & quòd principatum à sua familia ad Venetum transferri agerrimè ferret, in aula Mahometis Palmerium accusat, eoq; remoto, tutelam legitimi hæredis ex Nerio nati, & vrbis Athenarum præfecturam, ipse impetrat. Iussu igitur Mahometis, ab Atheniensibus benignè receptus, vxorem patruï, Megaris, in carcerem clausam, necat. Ea de cæde cùm rursus in aula Turcica interfectæ filius acerbissimè quereretur: Mahometes finem nullum dissidiorum & parricidiorum esse in ea familia cernens, Omarem Thessalix præsidem cum exercitu Athenas occupare, & præfectum, addito præsidio, in ar-

ce collocare iubet: qui nomine regio, & ampliffimam urbem tranquillam in officio retineret, & vicinam Atticam, Bœotiam, Locros & Phocidem gubernaret. Francus post aliquot annos recuperare urbem conatus, iussu Mahometis, à Zogano, Peloponnesi præfecto, occisus est.

Ab eo tempore, vrbs Attica, sub Turcarum imperio, mediocri tranquillitate & quiete vsa, Religionem Christianam, qualis antea etiam sub Palæologis Imp. passim vsitata erat, huc vsque retinuit: sicut & passim alibi in tota Græcia Christiani habitant. Quibus, cum tributum annuū de singulis capitibus singulos aureos pendunt; & facultates, & Religio libera relinquuntur.

Sed hoc tristissimum est, quòd, vt olim Christiani imperatores, ex singulis Græciæ oppidis, certum numerum liberorum, in quibus egregia indoles præ cæteris elucebat, delegerunt; quos ad publica officia militiæ togatæ & bellicæ in Aula educari curarunt: ita Turci, occupato Græcorum imperio, idem ius eripiendi patribus familias liberos ingenijs eximijs præditos vsurpant; qui ad Turcicæ religionis ritus & ad militiam instituuntur. Verum tamen hos pecunia redimere à conquistatoribus sæpe parentibus licet. Reliqui cum virtutis specimen in bellis egregium præbent, ad summos dignitatis & honorum gradus euehuntur. Et multos hæc exempla, & gloria militaris, quæ in generosis naturis acerri-

acerrimus stimulus est, ad Mahometicam religionem inuitant.

Sed Athenas redeo, quæ olim omnis Philosophiæ ac eloquentiæ, & postea etiam doctrinæ religionis, & omnium optimarum artium domicilium fuerunt. Quæ artes, ante centum annos, in ipsa Italia, primùm exilio Græcorum, Theodori Gazæ Theſſalonicensis, Demetrii Chalcondylæ Atheniensis, Georgij Trapezuntij & Marci Musuri Cretensiu, & ante hos Emanuelis Chryſolotæ, qui in Germania tempore Constantiensis concilij obiit, restitutæ sunt.

Nunc verò, & Athenis, & in reliqua Græcia, planè frigere studia veteris Philosophiæ & eruditioris doctrinæ, & plerosq; sacerdotes ac monachos etiam veterem linguam Græcam ignorare, imò legibus episcoporum alicubi, ne quis veteres poetas, oratores, philosophos, aliòsve scriptores ethnicos legat, prohibitum esse audio.

Discunt igitur pleriq; in scholis Græcè legere tantum, eo consilio, vt *ὠρολόγιον* Græcum, quod Latini Breuiarium nominant, seu Horarias preces, euoluere possint, cuius *Ἑσπέρια, τῆσδε, κοινάκια, ἔσπληνία, Ἐλοιπὰς εὐχὰς*, eleganti oratione Græca cōpositas, vt nostri Horas Canonicas, aut Nonnæ Psalterium, *ἀναγινώσκουσι μὲν, ἀλλ' ἔγνωσκουσι*, non sacerdotes solum & monachi, verum etiam ex vulgo plurimi, qui bonam Religionis partem in harum precū recitatione quotidiana collocant.

Nam & ipse talem *ὠρολόγιον Ἐ μίνωλογίον* libel-

lum, diligentissimè lectum & detritum à Cy-
prio quodam, vulgaris solummodo linguæ Gre-
cæ (quæ à veteri nō minus quàm Italica aut Gal-
lica à Latina differt) perito, ac triremium fabricæ
in armamentario nauali Viennæ præfecto, mi-
hi comparauit. Ex quo, inuocationem & hono-
res sanctorum, ac imprimis Mariæ Virginis cul-
tum supersticiosum, in Græcia hoc tempore,
non minus quàm in regno pontificio, vigere a-
nimaduerti.

Etsi enim de veteris & purioris ecclesiæ do-
ctrina & ritibus aliquantò plus reliquum apud
Græcos mansit, vt ex Liturgijs ipsorum, & nar-
rationibus hominum fide dignorum constat
nec Missas priuatas absque communicantibus
ab eis celebrari solere, nec vllam in eorum Ca-
none, sacrificij corporis & sanguinis Christi pro
redemptione viuorum & mortuorum oblati,
mentionem fieri: sed λογικῶν λαβείων, preces, gra-
tiarum actiones, laudes Dei, & eleemosynas in
vſus pauperum præcipuè offerri, vt verba Ca-
nonis sonant: *Ὁ σὺ δὲ ὁ θεὸς πάντων σου προσφέρομεν, ὅτι ἐν
πάντοί σοι δοξάζομεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν, καὶ
ἠκεπύομεν σε κύριε ἡμῶν*: præterea integrum sacra-
mentum, seu vtramque speciem, populo etiam
distribui, & maritos à sacerdotio non arceri,
&c. tamen alioquin omnia non minus quàm
apud Pontificios superstitionum plena esse in-
telligo.

Magna pars vulgi & sacerdotum, pietatis
sum-

summam in cultu Mariæ virginis & imaginum
 (quas non sculptas, sed pictas solummodo ha-
 bent) collocat. Nec tantum intercessione &
 precibus, verum etiam meritis & auxilijs San-
 ctorum confidunt. Ac terræ & idololatricæ inuo-
 cationis non modò exempla, in eorum templis,
 quotidie conspiciuntur; verum etiam formulæ
 in illis ipsis precibus Horologij Græcorum so-
 lennibus, in singulis Horis, præscriptæ sunt. vt
 in Mesonyctico: Σε τὸ ἀπόρητον πῆχος, τὸ τῆς σωτηρίας
 ὀχύρωμα, Θεοτόκε παρθένε, ἱκετεύομεν, τὰς ἡμῶν ὀδυνη-
 βουλὰς ἀνασκέδασον, τὸ λαῶν σου πῦρ λύπῃ εἰς χάριν μετα-
 βάλε, πῶς πόλιν σου πᾶσι πείχσον, τῷ βασιλεῖ συμμαχῆσον,
 ἵνα εἰρήμης τὸ κόσμος παρέσβουε, ὃ π σὺ εἶ Θεοτόκε ἡ ἐλπίς ἡ-
 μῶν. Te inexpugnabilem murum, & munimen-
 tum salutis, Dei genitrix Virgo, oramus, inimi-
 corum consilia dissipa, populi tui tristitiam in
 gaudium verte, urbem tuam muni, cum rege si-
 mul pugna, pro pace mundi intercede, quia tu
 es Dei genitrix spes nostra. In Matutinis: Προσε-
 σία φοβέρα & ἀκαταίμαχτε, μὴ παείδης ἀγαθὴ τὰς ἱκεσίας
 ἡμῶν πανύμνητε Θεοτόκε, στείλον ὀρθοδόξαν πολιτείαν, σω-
 ζε ἕς ἀέλευσας βασιλεύην, & χορηγὴ αὐτῆς ἕρατόθεν πῶς
 νίκῃ. Διὸ π ἔπικες Θεόν, μόνη εὐλογημένη. Patrona ti-
 menda, & Virgo intemerata, ne contemne
 bona preces nostras: gloriosa Dei genitrix, sta-
 bili orthodoxorum Rempubicam, serua quos
 iussisti imperare, & da illis de cælo victori-
 am: quia peperisti DEVM, sola benedicta. &
 vñratissima in Troparijs, quæ singuli è so-

mino mane surgentes recitare iubentur, cōclusio est, ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς, διὰ τῆς Θεοτόκου ἐλέησον ἡμᾶς. Sāctus es DEVS, propter Dei genitricem misereere nostri.

Quanta verò superstitione, non sanctos modò in cœlis viuentes, verùm etiam imagines ipsas colant & adorent, vna hæc, omnium Græcorum ore decantata precandi formula ostendit: Θεοτόκε παντάνασσα, τῆς ὀρθοδόξων καὶ χριστιανῶν ἀρεσκίων τὰ φρονήματα & τὰ πρῶτα καταίχμων, τῆς μὴ πρῶτον νύκτων, μηδὲ πρῶτων πανάγε, πῶ σὲ ἀσμιον εἰκόνα σε. Dei genitrix, omnium regina, orthodoxorum gloria, hæreticorum fastum & facies confunde, non adorantium neq; colentium, tota sancta, venerandam imaginem tuam.

De Iustificatione, Basilij sententiam multos in ore habere, intelligo: quæ in homilia de penitentia extat, eadem pagina, vbi de filio prodigo celebrem illam vocem edit: Μόνον θέλησον, καὶ Θεὸς πρῶτα πατήρ: Tantùm velis, & Deus præoccurrit. Τί δικαίον ἔσται τῆς δικαίᾳ Θεῶ; τῆς ὀλίγων μνημονεύσαι, ἢ τῆς πολλῶν ὀπλανθάνουσαι; ἔστω ζυγὸς, καὶ ὡς μέτρον, μετρήσεται ἡμῖν. εἰ πλείονα ἀμάρτηματα, ἔστω ἀμάρτωλός· εἰ δὲ πλείονα τὰ δικαιώματα, ἔστω δικαίος. Quid iustum est apud iustum Deum? paucorum meminisse, aut multorum obliuisci? Appendantur lances, & qua mensura mensi fuerimus, remetietur nobis. Si plura peccata erunt, iniustus erit: Sin plura bona opera, iustus sit. Quæ vox doctrinam de fide, in solius Christi pro nobis passi

passi & resuscitati iusticia acquiescente, abolens,
 & ad desperationem miseram conscientias adi-
 gens, ostendit legalibus & philosophicis opini-
 onibus doctrinam Euangelij propriam de gra-
 tuita remissione peccatorum, & iusticia fidei,
 statuentis, se propter vnam & solam Filij Dei
 mediatoris intercessionem & meritum, à Deo
 recipi & saluari, apud eos obscuratam esse. Et in
 vniuersum, à Scholasticæ Theologiæ sententijs
 multos hac ætatē non abhorrere, inde apparet,
 quod Thomæ Aquinatis scripta, & summam
 præcipuè, in Græcum sermonem conuersam,
 magna cum subtilitatis & acuminis disputatio-
 num illius admiratione, studiosè legunt.

Intelligo & opiniones de applicatione sacri-
 ficij Missæ pro viuis & defunctis alicubi inole-
 uisse, & pecunia Missas emi, ac Basilij liturgiam
 duobus aureis, Chryostomi verò paucis dena-
 rijs redimi.

Multò autem purior & splendidior cæteris
 est Basilij **CANON** illustri oratione pro omni-
 bus beneficijs, inde vsque ab exordio mundi ec-
 clesiæ collatis, ac imprimis pro redemptione ge-
 neris humani, per filium Dei pro nobis natum,
 passum, mortuum & resuscitatum facta, grãtias
 Deo agens: & verba institutionis Cœnæ, quàm
ai á pñnoiv suorum beneficiorum esse voluit, reci-
 tans: & propositis muneribus panis & vini à pò-
 pulo oblatis, petens, vt hæc *ai ní tiva* corporis &
 sanguinis Christi à Deo consecrentur: ac vt par-

icipantes dignè accipiant, & misericordiam ac gratiam coram Deo in cœtu omniũ sanctorum patrum, prophetarũ, apostolorum, Mariæ virginis, Iohannis Baptistæ, &c. inueniant. Deinde sacrificiũ precum offerens, pro ecclesia Catholica, pro ijs qui obtulerũt eleemosynas, pro imperatore, pro omni populo, pro Republica, pro Archiepiscopo, omnibus ministris ecclesiæ, pro fœcundis tempestatibus, pro extirpatione hæresium & schismatũ, deniq; vt omnes, vno corde & ore, Deum patrem, filium, & spiritũ sanctum, in omni æternitate celebrent. Hac solenni precatone finita, & præmissis litanijs, ac precatone Dominica, OMNES communicat, & dum reliqui panes ac eleemosynæ à populo oblatae in sacrarũ deferũtur, gratias Deo solennibus verbis Diaconus & populus agũt. Nec vlla omnino offeredi in hac liturgia corporis & sanguinis Christi, multò minus redimendi hoc opere viuos & mortuos, aut pro alijs applicandi mentio fit.

Chrysofomi verò Liturgiæ etsi crebrius oblationis meminerũt: tamen non de propitiatorio, aut ceremoniali corporis ac sanguinis Christi, sed de eucharistico precũ & laudum ac eleemosynarum sacrificio præcipuè loquuntur: Offerimus tibi rationalem hunc & incruentũ cultum, & inuocamus, & supplicamus, & offerimus tibi pro patriarchis, prophetis, apostolis, euangelistis, pro virgine Maria. *προσφερομέν σοι τιὼ λογικὴν λαβείαν* pro orbe terrarum, pro sancta eccle-

ecclesia, pro nostris regibus, & exercitu illorū,
&c. sicut Tertullianus ad Scapulam inquit: Sa-
crificamus pro salute Imperatoris, DEO nostro
& ipsius, quomodo præcipit Deus, pura prece.

Extant autem aliquot formæ Missarū Chry-
sostomi dissimiles: Græca ab Erasmo conuersa:
& alia ante annos 400 Constantinopoli sub E-
manuele Comneno, Calijohannis filio Imp. à
Leone Tusco diuulgata, quæ in canone *αὐτομάτῃ*
καὶ πέλας pro fideliter dormientibus, pro patribus
& auis nostris, interuenientibus patriarchis,
prophetis & omnibus sanctis offert; & precati-
onibus alicubi nomen Chrysoctomi additum
haber: vnde cætera non omnia eidem autho-
ri adscribenda esse facillè aliquis ratiocinetur.
Dissentit etiam ab his formis ea quam Am-
brosius Pelargus conuertit, qui aliam adhuc in
Bibliotheca pontificia, ab omnibus his discre-
pantem, extare testatur. Quæ varietas litur-
giarum, falsò eas Chrysoctomo tribui, & haud
dubiè eius ætate multò puriorem ac sincerio-
rem adhuc liturgiæ formam fuisse, manife-
stè demonstrat. Nam & Dionysius, quem A-
reopagiten vocant, quemque non multis an-
nis Chrysoctomi ætatem antecessisse, Erasmus
etiam coniectat; cum diligentissimè omnes
suo tempore ritus in ecclesia vsitatos recitet,
nullam prorsus oblationis aut sacrificij pro mor-
tuis mentionem facit. Recentiores etiam for-
mæ, etsi mortuorum animas in requie & luce

vultus diuini collocari petunt, tamen oblationem pro animabus ex igne purgatorio liberandis nullam faciunt. Et quanquam tria loca discedentium ex hac vita Græci discernunt: Eorum enim, qui piè vixerunt & in Domino mortui sunt, animas beatas rectà in cœlum transferri: Impiorum verò qui sine pœnitentia obierunt, rectà ad inferos detrudi docent: Eos autem, qui in fine vitæ primùm ad Deum conuersi sunt, alio in loco, media conditione inter beatos & damnatos, collocant: vnde eos eleemosynis & præcationibus viuorum liberari sentiunt: tamen hunc locum Ignem Purgatorium non appellant.

In Baptismo tertiam personam in pronuntiatione verborum vsurpant: *Baptizetur seruus Christi, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti*: & totum hominem in aquam immergunt. Maritis sacerdotio fungi concedunt, sed monogamis duntaxat. Digamos enim, iuxta Canonum præscriptum, ab officio suspendunt. Coniugium verò intra septimum consanguinitatis & affinitatis gradum, & in secundo genere affinitatis, intra quartum, in tertio intra secundum gradum cōtrahere legibus interdictum est. cuius vetustæ prohibitionis etiam in c. *Nullum* 35. q. 3. indicia extant.

Sed hæc de doctrina & ritibus ecclesiarum in Græcia dixisse sufficiat. Nam de processione Spiritus sancti, de pane azymo, de momento consecra-

secrationis, de Romani pontificis primatu quæ Græci non agnoscunt, & de cæteris, quæ in Synodo Ferrariensi & Florentina, ante 130 annos disputata, singuli in Actis Conciliorum legere possunt, nihil in hac temporis angustia disseri à me ad alia properante, hoc loco commodè potest.

In ASIA verò, multò quàm in Græcia tristior vastitas per Saracenos & Turcos facta est, qui non solum ecclesias & scholas, verùm etiam urbium florentissimarum, quæ hospitia ecclesijs & doctrinæ studijs olim præbuerunt, ædificia deleuerunt. Niceam, vbi Symbolum fidei nostræ, quod Nicenum appellamus, conditum est; & vicinam ei Nicomediam, & Cæsaream, D. Basilij episcopi doctrina & eloquentia illustratam; & Antiochiam Syriæ, vbi Christiani primum nominari cœperunt; aliasq; vrbes plurimas, quæ olim populosissimæ, & doctrina religionis ac potentia celeberrimæ fuerunt; nunc cadauera urbium, & *ερείμα*, veteris magnificentiæ & amplitudinis vestigia tantùm ostendere intelligo. Passim tamen inter multitudinē Mahometicam, ecclesiæ Christianæ, (vt in vindemia nō vberè, vnus & alter botrus,) sed dogmatum & rituum dissimilitudine & varietate quadam differentes, & sectis dissectæ, in toto Oriente reliquæ sunt. Ex quibus Syri, & Georgiani, veterem Iberiam & Albaniam incolentes: quos ad Boream Caucasus, ad occasum Colchi (Men-

grellios hodie nominant, Trapezuntinis finibus propinquos) ab ortu, mare Caspium; à meridie, Armeni ambiunt; in octodecim episcopatus, qui vni Catholico seu Patriarchæ parent, distributi, Græcorum doctrinam & ceremonias in vniuersum sequuntur, ac Syri Liturgiæ suæ authorem D. Basilium laudant, sed sanctorum commemoratio, in quorum intercessione latere & per eos ad Deum accedere cupiunt, aliquanto impudentior, & oratio pro mortuis prolixior est, nec tamen vlla sacrificij corporis & sanguinis Christi pro defunctis ex purgatorio liberandis mentio fit.

ARMENIORVM, qui à finibus Cappadociæ & Ciliciæ, in qua, Terasa S. Pauli patria, Tarsus olim appellata, hodie floret; vsq; ad Iberiam, mare Caspium, Mediam & Assyriã, longissima terrarum spacia occupant: Religio & ritus, nostris etiã hominibus, qui Vilmæ in Lithuania aut Leopoli Russiæ, vbi templa Armeni propria habent, negotiationem exercent, non ignoti sunt. Hi quoq; ecclesijs suis proprium Patriarchã Christianũ, quem Catholicon nominant, præfectum habent: nec in sacris alia quàm ipsis vernacula & vulgò nota lingua vtuntur. Quem morem, Ruthenos, ac Moscouitas, & Moldauos, aliasq; gætes, Byzantino Patriarchæ subiectas, & alias in Oriente & Africa ecclesias Christianas, hodie etiam seruare scimus.

Vbiq; autem extat forma Liturgiæ Armeniorum, in

rum, in qua, etsi multa cum Christi institutione & nostris ritibus congruunt: omnibus enim integrum sacramentum distribuitur: nec vlla, sine distributione sacramenti, Missa celebratur: nec sacerdotes mariti ab administratione sacri arcentur: tamen inuocationis & intercessionis sanctorum, & oblationis sacramenti pro alijs, expressior & prolixior, quàm in veteribus Græcorum Liturgijs mentio fit. & in Symbolo verba quædam, nec Græcis nec Latinis vsitata, sed tamen piè sententiam Symboli declarantia, intexunt: & Formula verborum, quibus sacerdos communicans vtitur, cæteris dissimilis est.

Passim etiam in Syria & Perside, ac toto Oriente, Nestorianorum ecclesiæ, vni Patriarchæ, quem Iacelichum appellant, obedientes, sparsæ sunt. Et ad montem Libanum, Syri Maronitæ, quos olim Monotheletas, nunc solos ferè in Asia Latinæ ecclesiæ conformes esse referunt.

Multò autem latius, in Asia & Africa, Iacobitæ propagantur, à Iacobo Syro nomen ducentes, qui circa annum Christi 550, singulari acumine ingenij, & eloquentia excellenti, pro Eutychis & Monotheletarum doctrina, de vnica post vnionem in Christo natura, acerrimè propugnauit. Verùm PATRIARCHA ANTIOCHENSIS, qui ecclesijs in Syria & reliquo Oriente olim præfuit, nunc in solitudinem ferè redacta Antiochia, nec vllò Christianorum

templo ibi reliquo, in vrbe Damasco, ad S. Mariæ ædem, nostra ætate habitat. Summum enim & augustissimum S. Ioannis Baptistæ templum, Turci annos 1516, Syria Ægyptoq̄ue subacta, & ante hos Saraceni, occuparunt.

IEROSOLYMITANO Patriarchæ, qui hoc tempore præest, Germano nomē esse, ac in ipsa vrbe Ierosolyma, circiter decem Christianorum templa superesse audio. Cathedrale ad S. sepulchrum, cui Patriarchæ sedes contigua est, circa quod singularum ferè Christianarū gentium aliqui sacerdotes aut monachi habitant, qui suis aduenientibus patrio ritū rem diuinam faciunt. His anno 1516 exeunte, Selymus Imp. Turcicus, Campsone Syriæ ac Ægypti rege ad Singam cæso, & cum exercitu ex vrbe Damasco per Ierosolymam in Ægyptum proficiscens, clementissimè conseruatis, munera etiam vt vitis probis & religiosis benignè largitus est. Verùm clauēs Templi custodiunt Turci, qui à singulis peregrinis sepulchrū Domini ingressuris quinq; ducatos exigunt. Alterum est *αγίας ανατολης* & S. Saluatoris templum, quod Armeni tenent: S. Michaëlis quod à monachis Georgianis incolitur: S. Jacobi, S. Teclæ, Ioannis Baptistæ, Georgij, Demetrij, Catharinæ, & radicibus montis Sionis contiguum, quod Latini monachi familiæ Franciscanæ possident.

Gazam vrbem amplam & populosam, vni adhuc Ecclesiæ Christianæ hospitium præbere, illiusq;

illiusq; episcopum se à cognato suo Patriarcha Ierofolymæ electum esse, Thessalonicensis ille Michaël Libadarius, cuius paulò antè mentionem feci, narrabat. Et in oppido BETHLEHEM, quindecim domus Arabum, & totidem Christianorum Iacobitarum hoc tempore conspici, & ab his templum Christianum, eo in loco, ubi Maria virgo Christum peperisset, adhuc teneri, addebat.

Præcipuè autem in ÆGYPTO & contiguis Ægypto amplissimis Æthiopiæ regnis, Christiani Iacobitæ, longè lateq; propagati sunt: qui Eutychis & Discori Alexandrini doctrinam de Christo, ex duabus, non in duabus naturis subsistète, à Iacobo Syro & Iohanne Philopono, circa annum Christi 550 acerrimè defensam, sequuntur. Hi infantes primùm circumcisos baptizant, & cùm scriptum sit, Christum spiritu sancto & igni baptizaturum esse, candenti ferro, signum crucis, frontibus aut genis baptizatorum inurunt.

In vrbe ALEXANDRINA, quæ Patriarchæ Ægyptij domicilium, studijs doctrinæ, populi frequentia, ecclesiarum multitudine florentissimum olim fuit; nunc veteris amplitudinis ruinas & ερείπια ostendit: tria tantùm templa Christianorum reliqua sunt, quorum duo, ad S. Marcum & S. Michaëlem, Iacobitæ: tertium ad S. Sabam, Calogeri καλοὶ ἑεροὶ monachi Græci inhabitant. præterea in curijs mercatorum, Cata-

lana, Genuensi, Venera, singuli sacrificuli Missas quotidie in ædium illarum sacellis celebrantes tolerantur.

ALCAIRI verò, quæ omnium totius orbis terrarum amplissima & populosissima vrbs esse, & aliquot millia templorum, Mahomericæ religioni dicata, continere dicitur: Alexandrinum Patriarcham hoc tempore habitare, & tribus solummodo ecclesiis; ad S. Mariæ, vbi cum Christo infante, Herodis sæuitiem effugiens, hospitio Aphrodisij vsa, latuerit: ad S. Nicolai, vbi ipse Patriarcha domicilium habeat: & ad S. Georgij, præesse, Græcus ille referebat. cuius sermones cõfirmant, qui Patriarcham Alexandrinum Ioachimum, senem venerandum, in aula Turcica Constantinopoli recens viderunt, & cum eo locuti sunt. & ex Damiani à Goës de Religione & fide Æthiopum libello, cognitione dignissimo, constat, Æthiopicarum ecclesiarum in Præteiohannis imperio, Patriarcham summum, ex Alexandrini Patriarchæ collegio eligi, & ab Alexandrino hodie etiam confirmari.

Fuit autem auorum adhuc memoria, antequam Selymus Turcorum Imp. Mamaluchis deletis, Ægyptum anno Christi 1517 occupauit, Baptismus in tota ferè Ægypto à Mamaluchis vsurpatus, qui etsi non veræ pietatis studio & amore salutis æternæ, sed vt succedere in dignitatibus & officiis parentum liberi possent, baptizari eos à Christianis sacerdotibus curabant:

bant: (lege enim constitutum fuit, ne præter Mameluchos, qui fide Christiana primùm imbuti, deinde eam abieciſſent, quiſquam ad honores & præfecturas admitteretur) tamen hac ipſa occasione multos infantes baptizatos, magnam eccleſiæ Chriſti partem fuiſſe, non dubium eſt.

Vltra Ægyptum & Syenen, quã hodie Guageram incolæ appellant, Tropico Cancræ ſubditam, in latiffimis ÆTHIOPIVM regnis, Equinoctiali ſubiectis, paſſim eccleſiæ Chriſtianiæ florent. Quarũ fundamenta primùm ab Eunuchò Candaces reginæ Æthiopum, quem Philippus baptizavit, & à Matthæo & Bartholomæo Apoſtolis, iactæ eſſe, ipſi earum Doctores teſtantur.

Maximum autem in ea Africæ parte Imperium, quadraginta & amplius regna minoræ complectens, tenet potētiffimus monarcha, quem incolæ Belulgian; noſtri corrupta voce, Prætegiann, vel Priæſter Iohan appellant. qui ex profeſſo Religionem Chriſtianam colit, & patrum noſtrorum memoria, ad Sixtum IIII, & poſtea ad Clementem VII. legatos miſit, qui literas Clementi inſcriptas, Bononiæ, præſente Carolo V. Imp. anno 1530, menſe Ianuario exhibuerunt, & de Prætegianni pietate & amore religionis & Eccleſiarum, Chriſti doctrinam in Europa profitentium, & ſtudio amicitia & coniunctionis cum ipſis tuendæ, prolixè teſtati ſunt, ac multa, noſtros homines,

non solum de Prætegiannis aula, copijs, apparatu bellico, rebusque gestis, & illarum gentium moribus; verum etiam de ecclesiarum conditione, & factorum ritibus docuerunt. quos cum nostris magna ex parte congruere, ex editis etiam Liturgiæ formis, in Æthiopia vſitatis, tum ea, quam Canonem vniuerſalẽ nominant, tum altera, quam Franciscus Aluares in legationis ſuæ commentarijs deſcripſit, cognoſcere ſingulis licet. Nam & epiſtolam, & euangelion, & verba Conſecrationis, ſine eleuatione, lingua populo nota retinent, & omnibus, qui ſunt in eccleſia, ſacramentum ſub vtraque ſpecie ſacerdotes monogami diſtribuunt. His in toto Præteiohannis Imperio, vnus Patriarcha præeſt: qui ab Alexandrino, vt dixi, confirmatur, & inter cæteras ſuæ gubernationis curas, multos ſuæ gentis homines, quos in vniuerſum Abbaſinos noſtri appellat, Ieroſolymis aſſiduè alit, & quotannis impenſo viatico aliquos eò mittit, qui de rebus Chriſtianis certò explorata & cognita in patriam referant. Hi Romam religionis cauſa interdum expatiantur, vbi in Vaticano proprium cum domo delubrum habent, ac patrio ritu ſacra celebrant. Cum his Præteiohannis ſubditis ſe Ieroſolymis lingua Saraceniça locutos eſſe, ac quæ nunc recito, cum Sabellici etiam & Iouij hiſtoriæ ſcriptorum narrationibus congruentia, coram ſe ex eorum ſermonibus cognouiſſe, duo viri fide digni nobis Viennæ expoſuerunt.

& Da-

& Damianus à Goës, ea, quæ de fide, religione ac moribus Æthiopum commemorat, se ex ore legati Præteiohannis ad Lusitaniæ regem, anno 1534 Lyfibonæ didicisse testatur.

Sed plura de Africanis ecclesijs, ac de Mahometicæ etiam blasphemix dogmatis & ritibus, qui totum littus Africae, à Pelusio vsq; ad columnas Herculis, & Fesam, Mahometicæ Academiae sedem, Salæ fl. impositam; Nicolai Clenardi etiam, qui literas Arabicas anno Christi 1540 ibi didicit, epistolis celebratam; & totum ferè Orientè, Turcico ac Persico Imperio subiectum occuparunt: ex publicis historijs, & Alcorano ipso, ac refutationibus Basileæ coniunctim editis, studiosi cognoscent. Quos, si dissimilitudine editionum Alcorani offenduntur, illud moneo, quod ex Iacobo Palæologo Græco, Pragæ didici, libros vnde illæ translatae sint, non ipsum Alcorani contextum, rhythmis Arabicis constantem, sed paraphrases Alcorani, maiori verborum copia, à diuersis interpretibus institutas, continuisse.

Nunc in PANNONIAM venio. Quæ regis Matthiæ temporibus adhuc, florentissimum orbis Christiani regnum, à monte Cecio ferè ad Pontum Euxinum pertinens, in septuaginta duos comitatus diuisa, multas episcoporum Christianorum sedes complexa est. Nunc tota ferè inferiore Pannonia inter Arabonè & Sauum, quæ plurimos Imperatores Christianos & alios,

Valentinianum, Gratianum, & ante hos Constantium Chlorum, Constantini magni patrem, Iouinianum, Aurelianum, Probū, Decium, &c. olim genuit: horribiliter per Turcas vastata, & in solitudinem ferè redacta: & Mysia superiore ac inferiore, & Illyrici parte (in qua oppidi Sdrigno, D. Hieronymi ortu celebrati, vestigia adhuc extare audio) & trans Danubium, maxima Daciae parte, auulsa: angustis sanè & passim interruptis finibus continetur. Et tamen in his ipsis regni Pannonici ruinis, æternam sibi ecclesiam Deus, per ministerium puræ euangelij doctrinæ & sacramentorum, colligit, non in ea tantum parte quæ nostro Imperatori Maximiliano paret, ab ostio Morauæ ad longissima montis Carpathi iuga, in Transyluaniam vsque porrecta: & trans Danubium circa fluuium Arabonem (quæ S. Martini patria fuit, cuius ἐπιτάφιος montem, arce & sepultura S. Stephani primi Vngariæ regis Christiani insignem, ex ciuitate Raba, quæ nostro tempore Imperij Christiani & Turcici limes est, & à fortissimo heroë, Eccio comite à Salma, defenditur, & euangelici pastoris voce de Deo & æterna salute eruditur; conspeximus) & circa Pisonis lacum, vberibus agris, nobilibus vineis, oppidorū frequentia, & vetustissima ac regia vrbe Odeburgo illustrem, in qua pastorem & senatum ac ciues veræ doctrinæ studiosissimos ipsi coràm cognouimus: verum etiam in ipsa vrbe Buda, duobus
Christia-

Christianis concionatoribus, pontificio & Lutherano, locum in publico templo à Turcis concessum esse, ex Lazaro Suendio & aliis fide dignis audiui.

Sunt autem in citeriore hac Vngariæ parte monti Carpatho finitima, multæ Ecclesiæ, puritate doctrinæ, disciplinæ seueritate, populi in ornando ministerio frequentia, assiduitate, reuerentia, & rituum grauitate, Dei beneficio florentes, & in Domino nobis coniunctæ: præcipuè in vrbibus metallicis, & in Cepusienfi tractu; & Transyluaniz parte præcipua, quam Saxonnes incolunt. in qua, Ecclesiæ & Scholæ eruditissimi viri Iohannis Honteri Coronensis (cuius Cosmographicos libellos carmine scriptos, & elegantibus tabellis Geographicis ornatos, sæpe vobis commendavi) pietate, doctrina & sapientia præclarè constitutæ, & postea Valentini Wegneri, cuius Catechesis, Græco sermone piè, grauitè & copiosè scripta extat, eruditione & fide illustratæ sunt. Etsi autem nunc Blandratæ & furiarum cum eo conspirantium blasphemis, Ariana certamina renouantibus, non leuiter Ecclesiæ Transyluanicæ perturbantur; tamen in vera & orthodoxa doctrina Deo iuuante firmæ & stabiles permanent, ac Doctores pietate, doctrina, constantia & zelo singulari lupos ab ouilibus suis arcètes, benignè & constantè fouent.

Pro hac immensa Dei bonitate & clementia,

quòd ruentibus regnis & furentibus hæreticis, hæreditatem filio suo æternam seruat: sicut in diluuiò, cum ædificia omnia aquis obruta essent, tamen Arcam, quæ Noham & Dei ecclesiam uehebat, incolumem conseruauit: toto pectore ipsi gratias agamus.

In BOEMIA, quam bis in hoc itinere peragraui, Ecclesiæ duabus hoc tempore appellationibus præcipuis notari solent. Aliæ enim, Pontificia omnia sine vlla exceptione retinentes, SVB VNA: aliæ Ioannis Hussi doctrinam secutæ, & Basiliensis Synodi tempore Pontificijs rursum coniunctæ, & permissu pontificis in cœna sacra populo quoque calicem distribuentes, verum in doctrina & ritibus cæteris ferè omnibus, pontificijs cõformes, SVB VTRAQVE nominantur. Ab vtrisque seiuncti, & velut catharmata & peripsemata excommunicati olim fuerunt Fratres, quos Waldenses & Picardos & Boleslavienses vulgò appellat: qui se veros & constantes ac germanos Ioannis Hussi discipulos, & doctrinæ ab ipso acceptæ fidos custodes esse profitentur. Extant autem, Confessio fidei, & apologia doctrinæ Fratrum, publicè edita. & cum duobus Ecclesiæ eorum præpositis Viennæ, mandantibus dominis meis Procerum Austriæ delectis, ego & collega meus, de singulis Christianæ religionis partibus, ordine collocuti sumus. Ac tum ex scriptis editis, tum viua eorum voce comperimus, eos de omnibus ferè articulis cau-

lis eandem sententiam, cum fundamento Prophetarum & Apostolorum congruentē, quam & nostræ ecclesiæ vna voce & vno spiritu, cum catholica ecclesia Christi profitentur, piè amplecti & confiteri, & à fanaticis opinionibus cum verbi diuini norma pugnantibus, & iudicio veræ ecclesiæ damnatis plerisque, abhorrere. Nam quòd qui sunt sub vtrâque, & alij Donatistarum errorem ipsis obijciunt, quòd ecclesiam suis cœtibus tantùm definiant, & ministrorum, qui moribus sunt vitiosis, inefficax esse ministerium, doceant: id constantet pernegant. tamen si hos ab officio remoueri, & excommunicari oportere, sentiunt. Coniugio nemini interdicitur, sed tamen ministerio fungii cœlibes castos volunt, vt commodius ac expeditius ecclesiæ seruire queant, ac vt auditores, qui eleemôsynis suis præpositos alunt, minus onerentur. De Eucharistia sententiam suam in Apologia D. Georgio Marchioni Brandeburgensi exhibita, satis commodè exponunt, ac in publicis etiam scriptis & cantilenis, panem & vinum cœnæ Domini, verum Christi corpus & sanguinem esse, apertè profitentur: tamen si disputationem de generali omnipræsencia ab hoc loco remouendam esse censent. Iterationem Baptismi olim vsurpatam, & communionem paruulorum, ijs qui sub vtraq; sunt, adhuc passim in Boëmia vsuratam, omittunt. Disciplinam honestissimè & seuerissimè regunt. In sacris suis

nulla alia, quam populo nota lingua vtuntur. ac
 etiam si aliquot linguarum peritos & doctos vi-
 ros suis cœtibus præfectos nostra ætate habent:
 tamen vt à sophistarum & monachorū conta-
 gijs longissimè abesse viderentur, pauldè antè ne
 literarum quidem & artium liberalium studia
 coluerunt. ac multis in locis, hoc etiam tempo-
 re, ministri, Latinæ linguæ planè ignari, sed vitæ
 honestissimæ, & in scripturis diligentissimè ex-
 ercitati, ecclesijs eorum præfunt. Pontificios ri-
 tus vel per se impios, vel alioquin ad ædificatio-
 nem veræ pietatis & disciplinam inutiles, planè
 exploferunt, & ad primæ ac Apostolicæ ecclesiæ
 simplicitatem & gravitatem, totum ordinem
 concionum, lectionum, precum, cantilenarum
 (quas sanctissimis sententijs, selectissimis ver-
 bis, & elegantissimis numeris compositas, nu-
 per Cæsareæ maiestati publicè dedicarunt) &
 cæteras ceremonias omnes reuocarunt. Tem-
 plum eorū nitidissimè ornatum, hoc ipso, quòd
 nihil accersiti ornatus habebat, Trebizæ in Mo-
 ravia vidi. Etsi autem Fratres isti, per probrum
 & ignominiam se Waldenses & Picardos ab ali-
 quibus vocari ostendunt: & nominis Picardo-
 rum originem, à Iohanne quodam ex Picardia
 Galliæ orto, qui Platoniam communionem fa-
 cultatum & vxorum in Boëmia incoaruit, eaq; de
 causa cum suo agmine per Ciscam deletus sit,
 extitisse, vnus ex fratrum doctoribus mihi scisci-
 tanti respondit: tamen collatis historijs, & ex a-
 liorum

liorum eruditorum, cum quibus Pragæ de Hussi negotio contuli, sermonibus didici, longè ante Hussi tempora, communionem vtriusq; speciei, in Boëmia aliquibus in locis vsurpatam, & pontificia dogmata, & abusus multos esse improbatos. Cum enim Petrus Waldus Lugdunensis, à quo Waldensium appellationem primùm ortam esse, certum est; tyrannide Pontificia, Lugduno cum auditoribus suis, pulsus esset: alij in vicinam prouinciam Narbonensem; alij in Lombardiam, vbi frequentes cætus & scholas suæ religionis longo tempore habuerunt; alij, ac in his ipse Waldus, in Picardiam Galliæ delati sunt; vbi plures collegas, & in his præcipuum Hieronymum in Picardia natum sibi adiunxit, qui Rothomagi, Ambianis, & in vicinia amplios cætus symmystarum collegit. Cùm autem per Ludouicum Galliæ regem ex Picardia etiam eijcerentur: in Germania prope Moguntiam & Francofordiam ad Mœnum aliquantisper docuerunt. Inde in Boëmiam profecti sunt, vbi duobus ferè seculis ante Hussum doctrinæ suæ semina sparserunt, quæ inde in Morauiam, Poloniam, Silesiam, & huius quoque Balthici littoris regiones, multis ante Hussum annis, propagata sunt.

Postea primùm anno 1404, ex Anglia, Iacobus professione Theologus, & Conradus Cantabrigensis, Wiclefi doctrina & libris instructi, Pragam venerunt. Qui de illius sententijs

publicè in Academia disputare crebrius soliti sunt: panis substantiam in Eucharistia non mutari: ritum confirmationis, leuem ceremoniam, & in scripturis non traditam esse: Confessionem arcanam sacerdoti faciendam, ab Innocentio præceptam, non adeò necessariam esse, vt ipse definit: Ordinatione episcoporum non fieri sacerdotem, sed sancta vita, testificante, eum ex Deo natum esse: Papam esse Antichristum: Prælatos Cæsareos, varios Monachos, varios Canonicos, & fratres mendicantes, non esse membra Christi sancta, nisi ante mortem animo saltem deserant acceptam stolidè sectam suam, & Christi sectam liberè induant: Sacerdotibus & Clericis tempore legis gratiæ, non licere prædia & fundos dominio ciuili possidere: Clericis Antichristi & alijs notoriè delinquentibus, bona & eleemosynas ecclesiæ eripiendas esse, & excommunicationem ea de causa illatam contemni debere: Ad verum seculare dominium requiri iusticiam dominantis, &c.

Hæc dogmata, annis 40 ante sub patrocínio & tutela Eduardi III. Wiclefus in Anglia, & viua voce, & scriptis dialogis, quorum libri quatuor adhuc extare dicuntur, acerrimè defenderrat. ac, mortuo Eduardo, ex Anglia pulsus, in Boëmia aliquandiu apud Matthiam Parisiensem, cuius de abominatione seu Antichristo liber prolixus citatur, quem eundè esse arbitror, qui sub Iohannis Hussi nomine excusus est, latitauit.

titauit. Vnde tandem in Angliam reuerfus anno 1387 ex hac vita discessit. Huius igitur Wiclefi discipulis Pragam venientibus, IOHANNES HVSSVS magna cum ingenij, doctrinæ & eloquentiæ admiratione in schola & pro concione docens, & vitia seuerè arguens, à populo & clero amabatur. Postea cum in sacerdotum & pontificum libidines, auaritiam, prophanitatem, pari zelo inueheretur, & sacerdotum munus esse, concionari & docere, non politico imperio dominari, & imperia, ditiones & principatus possidere, & non fungentibus suo officio, aut morum turpitudine pollutis, auferri eleemosynas ecclesiæ, & alijs idoneis attribui, aut in alios versus pios conferri debere affirmaret: & disputationes de ficta conuersione panis, de discrimine veræ & falsæ ecclesiæ, ministerij Evangelici & dominationis politicæ, & aliæ ex Wiclefi placitis, accederent: hic verò Cleri furijs exarserat atro felle dolor. ac illico archiepiscopus Pragensis Sbinco edictum de credenda necessario panis *μεμωρία*, & de comburendis publicè Wiclefi libris proponit. Huic edicto cum in schola & pro concione Hussus cum suis aduersaretur, certamen atrocius exarsit: quod exorti in Academia Pragensi, eo tempore florentissima, de tribus suffragijs exterarum nationum ad Boëmos transferendis, quod Hussi opera præcipuè à rege Wenceslao impetratum erat, tumultus auxerunt. Germanis igitur scholasticis Lipsiam

migrantibus, vbi Fridericus, qui postea Electoris Saxoniae dignitatem primus in familiam Marchionum Misniae intulit, sedes eis benignas tribuit, ac sequenti anno 1409, impetratis priuilegijs, Academiae Lipsensis initium fecit: atrociora odia, in tota Germania & reliqua Europa, aduersus Hussum vbiq; inflammata sunt. Et iam Sbinco Romae, pontificiam condemnationem dogmatum Wiclefi, & omnium ea tuentium confecerat: vnà cum interdicto, ne vsquam alibi quàm in parochiarum templis populus pro cõcione Pragae doceretur. Sed Hussus in sacello Bethlehem concionari nihilominus constanter pergit. Ac Hussi paulò post Constantiam euocati, & propter confessionem veritatis constantem combusti, vices in docendo Iacobellus Misnensis subit, qui vtriusq; speciei communionem publicam Pragae primus incoauit.

Fouebat Hussi partes Sophia regis Wenceslai regina, & ciuitates regiae ferè omnes, ac multi proceres, Hussi doctrinam, regi non improbatam, sequebantur.

Itaque Sigismundo Caesari, qui quadriennio post crematum Hussum, Wenceslao mortuo, successurus erat, inter caetera etiam hos articulos proponunt: vt verbum Dei à sacerdotibus & Leuitis legitimè vocatis, purè & sincerè vbiq; in regno praedicari: & vtramq; speciem sacramenti, iuxta Christi institutionem & mandatum à sacerdotibus & caeteris Christianis omnibus, sine dif-

ne discrimine ex æquo sumi: & publica ac manifesta flagitia in quolibet hominum statu legitime corrigi: & sacerdotes ac clericos concionari & docere, non regio more dominari, & ditio- nes ac prouincias possidere sineret. Quibus po- stulatis cum assentiri Sigismundus nollet, ipse quidem sedecim annos regno caruit. Ordines verò regni Pragæ Synodo coacta, supremam in- spectionem ecclesiarum in Boëmia & Morauia, quatuor Doctoribus in Academia Pragensi commendant: & regulas Ecclesiasticas, vt no- minant, seu statuta, de norma doctrinæ, de ordi- ne gubernationis ecclesiæ, de concionibus, de eucharistia, de bonis ecclesiasticis, de peccatis mortalibus seuerè coërcendis, de moribus cleri- corum & pœnis delinquentium, &c. viginti tria condunt, quæ ecclesiarum saluti & tranquillitati in Boëmia & Morauia seruirent. Inde bella, con- tinuum ferè decennium, Pontifice Germaniam in Boëmos incitâte, secuta sunt. Quæ cum Boë- mi, Cisca duce, cuius monumentum Czaslauia vidi, feliciter profligassent, tandè Concilij Basi- liensis tempore ad amicam pacificationem de- cursus est. in qua, post aliquot annorū tracta- tionem, postremò quatuor illi articuli, quos Si- gismundo Cæsari propositos fuisse dixi, aliquân- tulum mitigati sunt, & Boëmis concessi, hæc tamen conditione, vt in cæteris omnibus reli- gionis Christianæ dogmatis & ritibus, ecclesiæ Romanæ prorsus se subijcerent, & conformes

redderent. Eius pacificationis formula, an. 1436,
 die quinta Iulij, Iglauia in Morauia, solennibus
 literis, quas vſitatiffima in illis regionibus appel-
 latione Compactata nominant, sancita & con-
 firmata est. Huic conciliationi Iohannes Ro-
 chezana (qui eruditione & authoritate ceteros
 Huffi discipulos facile anteibat) & omnes ferè
 proceres ac ciuitates, Huffi doctrinam profiten-
 tes, pacis & concordia studio assensu sunt. Pau-
 ci alij, & in his Taboritæ, quos Waldensium do-
 ctrinam amplexos fuisse, historia testantur, cum
 tetros Missarum abusus, & sacrificia pro viuis &
 mortuis, inuocationem diuorum, cultus statu-
 rum, idololatricum cultum panis circumgesta-
 ti, & alias superstitiones pontificias planè auer-
 sarentur; post longi temporis disceptationes,
 tandem se à Pontificijs & Rochezana auditori-
 bus, pontifici cõiunctis, quos SVB VTRAQUE
 hodie nominant, prorsus separarunt, & electis
 ex suo cœtu Ecclesiæ ministris, proprias con-
 gregationes instituerunt: quæ inter varias per-
 secutiones & arumnas multiplices, huc vsque
 in Morauia, Boëmia, Polonia & alibi conserua-
 tæ sunt: & Waldensium ac Picardorum nomi-
 ne ab aduersarijs passim traducuntur. Inter
 pontificios etiam, & Huffi seu potiùs Rocheza-
 næ sectatores Boëmòs, cum pontifice recon-
 ciliatos, malè facta gratia nequidquam coijt
 ac sæpe rescissa est: præsertim cum Iohannes
 Capistranus, (quem Chalcondyles historicus

Græcus,

Græcus, Pragam ad Boëmos Apollinem colentes missum esse refert, vt eos ad religionem Iesu transferret) à pontifice in Boëmiam & Vngariam ablegatus, articulum de cõmunionem vtriusque speciei, à Synodo Basiliensi concessum, publicis concionibus impugnet, cui vehementissimè Rochezana restitit: & postea titulū Regis Boëmiæ, Georgio Pogebradio ademptum, pontifex Matthiæ Huniadi conferret. Nunc etiam, qui **SUB VTRAQUE** celebrant, etsi omnia ferè pontificia in cæteris articulis retinent, tamè iugo dominationis pōtificiæ excusso, (quod tamen rursus imponere illis nouus iste archiepiscopus Pragensis conatur) ex senatus ecclesiastici **P R A G Æ** olim instituti autoritate, potissimum pendere & regi cupiunt.

Hac de Ecclesiarum Græciæ, Asiæ, Vngariæ, & Boëmiæ cõditione præfari hoc loco **CHRONICI** lectioni, quam vsque ad Augustum & nati Christi tempora deduximus, volui. Nam ea de causa præcipuè scribi & extare **CHRONICA** Deus voluit, vt vbi & qualis semper fuerit in mundo Ecclesia, sciremus.

Quod autem vetus Poëta inquit:

*Floriferis vt apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos in idem depascimur aurea dicta,
Aurea perpetua semper dignissima vita:*

Id alibi dixi ad hunc quoque libellum **CHRONICI** Carionis Philippicum rectissimè accommodari, in quo verè κορυφαί ἀπὸ πάντων τῆ ἰσραήλ ἀπέ-

τῶν Ἐσπερῶν, nec res gestas in ecclesia & imperiis
 solummodo nudè narrat: sed sapientissimè ac-
 commodat exempla ad regulas, & grauissimis
 noëmatis ac gnōmīs & epiphonematis vbiq; in-
 tertextis, vsum & applicationem historiarum ad
 omnia Reipub. cōsilia & actiones rectè geren-
 das demonstrat. Vt igitur hætenus in priore
 Chronici parte, ita deinceps etiã fontes primos
 & loca aũthorum, ex quibus historiæ ac gnōmæ
 omnes depromptæ sunt, fideliter ostendã: & ec-
 clesiæ in primis Christianæ historiæ, & dogma-
 tum controuersias, ac earum diiudicationes, di-
 ligenter Deo iuuante explicabo. Quem arden-
 tibus votis precor, vt ecclesiam sibi æternam vo-
 ce euangelij, in his regionibus & toto terrarum
 orbe, immèsa bonitate colligat, & veræ de Chri-
 sto doctrine, & optimarum artium, historiarum
 ac linguarum studia ecclesiæ necessaria, in hac
 Sarepta seruet, & nos singulos doceat, guber-
 net & regat, vt Christo grata, & ecclesiæ Dei
 ac Reipublicæ, & animabus nostris
 salutaria discamus &
 doceamus.

DIXI.

VERI-

VERITATEM narrationum, superiori ora-
 tione de ecclesiis Græcis, Asiaticis & Africa-
 nis expositarum, confirmant sequentes epistole Pa-
 triarchæ Græcorum, & familiarium ipsius, & ali-
 orum, ex urbe Constantinopoli, partim ad me, par-
 tim ad MARTINVM CRYSIVM, & alios, pro-
 ximis annis scriptæ. Quas cum piis & ecclesiæ Chri-
 sti amantibus lectu non ingratas nec inuicundas fo-
 re iudicarem: visum est huic orationi adiungere,
 ut exploratè ac certò perspecta & cognita mihi bo-
 nos illos viros, ex quibus Vienna anno ab hinc un-
 decimo ore tenus pleraque sciscitatus sum, comme-
 morasse, lectori constaret. Quem si ad preces pro
 illis ecclesiis, à quibus religionem Christi primùm
 maiores nostri acceperunt, ardentius fundendas
 exuscitabo, & simul voluptate non illiberali affi-
 ciam: non vulgarem me huius editionis fru-
 ctum cepisse arbitrabor. An-
 no 1580.

WENCESLAI BVDO-
WIZII MAGISTRI AVLÆ, CÆ-
SAREI APVD TVRCARVM IMP. LEGA-
tilitera, hoc anno 1580 Constantinopoli allata,
in quibus & veritas narrationum in oratione de
statu Ecclesiarum Græciæ & Asiæ cõfirmatur: &
proximorum PERSIÆ REGVM series & HI-
STORIA, & *de Georgianis, & alijs rebus,*
quædam cognitu non indigna breui-
ter recensentur.

D. DAVIDI CHYTRÆO.

Pro Oratione mihi missa sum-
mas ago gratias; fuit enim hæc
verè gratissima, & quæ me mi-
rificè & delectarit & erudierit.
& quantum adhuc ipse obser-
uavi, partim ex alijs multis co-
gnoui, certè tuæ observationes & inuestigatio-
nes facilè palmã referunt, nisi quis in minutulis
illis & mutabilibus ceremonijs inquirendis cu-
riosior esse velit, quod nonnulli hîc sine omni
fructu, ne dicam ineptè, faciunt.

Hodiernus Græciæ status certè per omnia
talis est, qualem tu esse scribis. Inprimis autem
nimium illud verum, quòd ad eò omne studium
linguæ antiquæ Græcæ inter eos collapsum sit,
quod fortassè adhuc tolerabilius esset, nisi insci-
tiam

tiam suã doctrinæ vmbra contegerent. Omnia enim sacra eorum, lingua antiqua, neque à sacerdotibus, neque à populo intellecta peraguntur: raræ conciones, raræ ad populum adhortationes: vnde superstitiones infinitæ, & in quibus non humilitas aliqua præsertim sub hoc iugo tyrânico, sed fastus potius cernitur, & is quidem plusquam intolerabilis.

Accùm Dei beneficio Ecclesiæ eorum adhuc honestissimos redditus habeant, malunt eos ad ociosos Missificatores, quàm ad vnicã aliquam parvam Scholam erigendam conferre, in qua iuuentus de sincero Dei cultu, aut artibus honestis saltem institueretur.

Solus Patriarcha noster Constantinopolitanus dicitur habere in reditu annuo ad viginti millia talerorum, & vltra, sed quorum tamen nonnulla pars in magnates Turci ob donationes nimirum perit. Hæc inquam beneficia Dei, non solùm non reddunt eos excitiores, sed potius obstinatioris, vt qui magis de prisco illo imperiali ecclesiæ suæ splendore, quàm de sinceritate huius, solliciti esse videntur.

De Asiaticis Ecclesiis quæ scribis, nec ego alia adhuc quepiam cognoui, licet complures nobiles & eruditiss. iuuenes, hoc nostro tempore, quo hîc moramur, illa Asiæ & Ægypti loca feliciss. peragrarint, inter quos vnus ex meis conterraneis Christophorus à Witzumb, nûc domum ad suos vt audio reuersus, nonnulla ex Tripoli

Syriæ ad me perscripsit. quæ licet de ecclesiæ statu nihil continent, tamen tibi sub hac occasione mittenda iudicavi, quòd nonnulla recitent, quæ fortasse suo in loco grata esse poterunt.

Ego de Georgianis, quorum hîc legatos mihi videre licuit, te certiolem faciam, quanquam non legati publici erant, quemadmodum initio dicebatur, sed principes suarum regionum fratres duo. Hi à Mustapha Bassa, contra Persas eunte, ditibus exuti suis, huc ad Imperat. tertiam mensis Iunij elapsi profugerant, & urbem hanc magno & splendido comitatu ducentorum circiter hominum ingressi, solenniter à Turcis excepti fuere: deficiente paulò post iuniore fratre vnà cum sua cohorte ad Mahometismum, idq; ob defraudandum fratrem & eripiendum illi tanquam primogenito ius dominandi, quod & accidit.

Accùm senior semel atque iterum illustriss. D. Oratorem meum salutare per suos iussisset: placuit D. Oratori, semper mea vti opera ad eum resalutandum, & ad constantiam Christianæ religionis adhortandum: quod equidem ea quæ potui diligentia feci, ei que diligenter querenti de ecclesiarum Germanicarum statu, ad singula breuibus per interpretem respondebam, & diebus aliquot elapsis, inuentum inter Græcos libellum Græcum confessionis Augustanæ, Basileæ impressum, cuius huc D. Steph. Gerlækius plura exemplaria transportari curauerat:
hunc

hunc inquam, ex cōsensu Magnif. Domini mei, & cum subscriptione manus ipsius, fratri seniori obtuli, quem benignè acceptum, statim in linguam suam Ibericam transferri iussit, seque ad suos vnà cum exemplari Græco transportaturum promisit. Dimissus est autem hinc ad suos (vnà cū fratre apostata) rebus suis mirificè perturbatis, & nihil impetratis eorū quæ petierat, excepta vita incolumi. Nomen illi erat Quark-Ware Atabac.

Ego multa, tum ex ipso, tum ex ipsius hominibus inquisiui de Politia & Ecclesia eorum: & reperi diuersos principes illa loca incolere, moribus & opinionibus diuersissimos. Græcū Patriarcham colunt quidem, sed ab ipso nō dependent, vt qui in multis se à Græcis dissentire dicant, quæ tamen dissimilitudo in varietate rituum consistit, qui ipsis sunt, quemadmodum & Græcis, caput & principale religionis.

Missus fuit cōtra hos populos in Colchidem præfectus maris, mense Maio, cum 23 triremibus, sed illis ad defensionem cum vicinis Mengrellianis & Circassis concurrentibus, nō adeò multum effecit, sed extracta quadam in Mengrelliana munitione, & nonnullis tributariis factis, 26 Septemb. huc rediit, triremibus suis maiori ex parte tempestate ponti Euxini conuasatis, & tribus submersis, id quod ex captiuis innotuit. Et hæc quidem de Georgianis, quorum tu in Asiaticis tuis facis mentionem.

In Vngaria eadem videre licuit, quæ annotas, ac cùm Buda per equos dispositos huc præmissus essem, quantum in illa celeritate obseruare potui, reperi plerosque illos pagos, quos transibamus vsque ad duorum dierum iter distantes à Constantinopoli, Christianum nomen profiteri, si modò vita nòmini responderet.

In Bohemia mea gratissimo animo amplector illa catharmata & peripsmata, tanquam testaceos illos Domini thesauros, quib. vt quoduis vitæ genus Dominus pro sua misericordia exornet, & nos doceat, diuinam eius benignitatem & philanthropiam toto pectore oro.

Nomina Regum Persicorum, ab Ismaële primo, vsque ad præsentem Regem, vt i voluisti, tibi mitto. addita est etiam breuiter historia ab antiquo quodam interprete Cæsareo, qui partim ipse aliqua obseruauerat, partim inter Turcas collecta & collata desumerat. Hæc ego, vt ab ipso composita sunt lingua Italica, tibi transmitto: non enim propter festinationem licuit ea in linguam Latinam trāsferre, ac puto te linguam Italicam intelligere. Illud autem obseruabis, particulâ Schah, quæ propriis Regum nominibus præponitur, significari lingua Persica Regem: quemadmodum nomen Sophi, quo omnes Persici reges vtuntur, religiosum significat, vt qui in Mahometana idololatria religiosiores Turcis videri volūt. Sic Turcici Imperatores nomen Sultani ab imperando vsurpant, cui
forfitan

forſitan illud Gallicum Syre comparari poſſet.
vtrumq; tamen iam hodie in abuſum deuenit,
vt quod promiſcuè quibuſuis penè tribuatur.
Sed hæc hæcenus.

Hiſpanicus quidam nunciuſ, ſeptem perſo-
nis comitatuſ, urbē ingreſſuſ eſt 4 huiuſ men-
ſis, de pace, vti aliqui volunt, nonnulla tracta-
turuſ. Sed Turciſ Luſitanicuſ ille apparatus o-
mnino ſuſpectuſ eſt, id quod tempuſ docebit.
Bene & feliciter vale vir clariffime, & me quod
faciſ ama. Datae Conſtantinopoli 9 Octob. an-
no 1579.

*Wenceslaus Budovvitz à Buda-
vva, Ceſarei apud Turciõũ
Imp. Oratoris aulae magiſter.*

Post ſcripta, 12. Octob.

VM cursor noſter non nihil hîc
commoratur, caſuſ ſubſecutuſ
eſt, quem tibi breuiter indican-
dũ putauĩ. Mahomet Baſſa, qui
trium Imperatorum ſupremuſ
Veſiriuſ, id eſt locum tenenſ, erat, vndecima hu-
iuſ menſis heri circa horam 4 pom. à quodam
mendico Turcico, ſupplicationem exhibente,
in ſuo aulico Senatu interficitur, percuffuſ cul-

tello, in dextrum pectus illiso, ex quo vulnere duabus post horis mortuus est, & hodie horâ 9 matutinâ sepultus: homicida pariter, alterâ statim post hora, in quatuor partes dissecto; qui in perpetrato facinore, ad eò ab astantibus, contra exhortationem primatum, hinc inde tractus & verberatus erat, vt semimortuus & mutus inde reportatus, & ad ipsum Imperatorem ductus, causam perpetrati homicidij dicere nō potuerit. Hic est exitus huius Bassæ, hominis penè octoagenarij, cuius præcursores erant hoc tempore nostro Bassa Budensis, & Alexandrinus præfectus, iussu Imp. strangulati. Non dubito quin huius viri interitum in hac Monotyranide aliqua insignis subsequutura sit mutatio. Datæ Constantinopoli 12 Octob. anno 79.

*Wenceslaus Budovvitz
à Budovva.*

SERIES

SERIES PROXIMO-
RVM PERSIÆ REGVM, CV-

XVS IN SVPERIORE EPISTO-

*la mentio fit, ex Italico ad ver-
bum conuersa.*

ECVNDVM historiam Ottomani-
cam, Rex Persiæ ex hac familia pri-
mus, ISMAEL regnavit plus quam
viginti annos. Ille eo tempore do-
minabatur in totum regnum Per-
siarum, & insuper possidebat grandem illam,
famosam & antiquam civitatem Babyloniam,
& civitates Wan, Scherzul. aliæ quoque maxi-
mæ civitates & castella erant sub ipsius impe-
rio. Ille eo tempore dominabatur in totam Ar-
meniam maiorem, & partem Cappadociæ, vs-
que ad confinia Amasiæ. ille bellum gerebat
cum populis Ciliciæ, in summa plurimum no-
cebat & incommodabat Imperio Ottomanico.
Eo tempore regnabat Baiazeth secundus Impé-
rator Turcorum, & præ maximo metu, quo te-
nebatur, singulis annis sua munera supra dicto
Regi Persiæ mittebat; vt sic in bona pace & vici-
nitate staret.

Sed postquam dictus Baiazeth mortuus est,
filius eius Selimus primus, qui ei in regno &
imperio successit, non voluit mittere solitum

munus, quod pater mittere solebat. Quin etiam de bello contra Persam mouendo deliberauit, & subito transiit in Asiam cum maximo exercitu, & viam suam sequens in agro dicto Zalderan siue Calderan, castrametatus est, & ibi cum supra dicto Sophi rege Persiæ, Scah Ismaël nominato, prælium commisit, in quo Selimus obtinuit victoriã, & Ismaël victus & in scapulis vulneratus, rediit in Persiã magno cum suo damno & pudore.

Selimus cum victoriosus esset, occupauit eo tempore multa castella & ciuitates, & dispulit Persas ex confinibus Armenia maioris, Ciliciæ, Amasiæ, & rediit Constantinopolim cum magno triumpho. Et quoniam res huius mundi sunt semper mutabiles, Selimus mortuus est, & suus filius Sultan Solymanus successit ipsi in imperio.

Aliquot annis post similiter moritur Ismaël, & ipsi succedit suus filius Scah Tahmas. Solymanus ipse quoque volens imitari suum patrem, mouit bellum contra Scah Tahmas, & ipsi ademit supra nominatam ciuitatem Wan, & magnam ciuitatem Scherzul, & similiter diripuit amplam & capacem ciuitatem Tauris, sitam sub monte Tauro. similiter in confiniis Georgianæ occupauit multa castella & ciuitates, & in Mesopotamia cepit multas regiones & munitiones. In Armenia itidem maiore occupauit infinita loca. Omnes isti nominati loci & regiones perti-

pertinebant & subiectæ erant regno Persiæ. Postea cùm tanta prælia & tam multæ pugnæ secutæ essent inter Solymanum & Scah Tahmas, facta est pax, quæ durauit ad finem mortis vtriusque.

Sciendum autè quòd Rex Tahmas habebat alterum fratrem nominatum Elcass. Huic cùm non cõueniret cum fratre, fugit, & venit ad Solymanum, cui Solymannus multum honoris exhibuit, & ipsi dedit exercitum, vt contra suum fratrem in bellũ prodiret. Sicuti autem notum est, quòd in hoc mundo semper regnet inuidia, Generalis Dux Solymanni, qui cum isto in hac expeditione erat, motus inuidia, qua correptus erat, scripsit ad suum principem Solymanum, quòd dictus Elcass consilia sua clam cum Persis cõmunicaret, & quòd timeret ne prodicionem aliquam tentaret. Postea illi misit alias literas, quas significabat tali forma ad fratrem suum missas esse, quocirca sine dubio omnè suspicionem & inimicitiam inter eos sublatam esse. In summa tantum effecit, vt Solymannus eum ad fratrem suum abduci iuberet, qui Elcass quàm primum ad fratrem suum peruenit, ab eo in custodiam missus est, in castello dicto Kahkaha, vbi ad mortem vsque detentus fuit.

Vt redeamus ad Tahmas, regnauit ille vltra quadraginta duos annos, & satis studiosè & sollicitè bellum & expeditionem contra Ottomanos molitus est, sed votorum suorum ex

sententia compos fieri nunquam potuit. In fine enim semper succubuit, nisi quòd in mari Caspio ad fines Persiæ duas regiones cepit, quibus imperabant duo domini, quarum vna dicebatur Syruan, altera Gillan. Et hoc modo finitis suis bellis in nullam rem aliam intentus fuit, quàm vt staret in bona pace & quiete cum omnibus suis principibus vicinis.

Post huius mortem ipsi successit Ismaël filius, secundo loco natus, dictus nomine Ismaël secūdus. Hic viuo patre in mala eius gratia erat. causa fuit, quòd ipsi non esset obediens. Sed interea dum Solymannus pacem coleret cum dicto Tahmas huius patre, ille tanquam inobediens, patre ipso inscio, comparauit sibi bonū exercitum, & venit, imperumque fecit in Bellerbegum de Arzrum, qui vocabatur Iskender Basfa, in ditione Sultani Solymani, & eum tali modo fregit, vt vix saluus potuerit effugere. Solymannus hanc rem, & malefium filij Tahma amici sui, subitò illi grauius conquerens scripsit, addiditque de rebus quas filius fecisset contra capitula pacis, quæ inter ipsos essent, item de aliis quibusdam damnis, quæ regno Persico intulisset. Pater nouos hos nuncios cognoscens, vehementi exarsit ira, & filium incarcerari iussit in quodam castello, quod dicebatur Kahkaha in regione Erdeuil, quod vicinum est finibus Persiæ & Syruan. In eo castello detentus fuit, vsque ad mortem sui patris.

Mortuo

Mortuo Solymano Imperatore Turcorum, illi successit filius Selimus secundus. Dicitur Tahmas rex Persiæ, misit illi suos legatos & confirmavit pacem & vicinitatem. Similiter postquam mortuus est Selimus, & ipsi successit Murath, misit legatos ad iterum cum eo confirmandam amicitiam.

Et non longè post ipse quoque rex Persiæ Scah Tahmas mortuus est. Et omnes domini & principes Persiæ miserunt legatos cum literis in Corassan, ut accerferent alterum filium supra dicti Tahmæ, (qui nominabatur Muhemet Hodabendi, & eo tempore commorabatur in Corassan) eumque Regem Persiæ crearent. Ille autem tum matrimonio sibi iunxerat filiam Domini Corassani, & focero mortuo ille tanquam gener & hæres regni seu dominij illius relictus, eam regionem gubernabat & regebat, & nunquam voluit redire in Persiam, ut ibi se regem constitueret.

Persiæ videntes quòd iste regnum adire non vellent, deliberarunt de rege creando suo fratre Ismaële, qui erat in custodia. Et sic simul omnes vno animo eum regem crearunt, qui secundo sui regni anno mortuus est. Habebat hic alterum quoque fratrem minorem, quem, dum regnabat, veneno interfecit. Similiter propria ipsius & carnalis soror, propter eius prava & malitiosissima instituta, & sceleratam pessimamque vitam & mores, cum consensu procerum

regni Persiæ, venenum ei præbuit, atque ita, sicut frater, ipse quoque ruptus est.

Post mortem huius, cum viderent & experirentur Persæ, se rege & legitimo regni hærede & successore destitutos esse, miserunt legatos precatum ad supra dictum Muhemet Hodabendi, ut ad regnum veniret. Ille etsi duriusculum se præberet, tamen tandem, cum tanto opere extimularetur, ipsis assensus est, & venit ad regnum, ubi & subito creatus fuit Rex, & hucusque regnavit.

Et ante tres annos stabat adhuc in bona pace & vicinitate cum Ottomannis, neque quærebatur eorum dominium lædere, multo minus recuperare ea quæ pater & avus suus amiserant, cum omnibus istis stabat in pace & quiete. Nihilominus Ottomanni, tanquam ij, qui nunquam contenti iis quæ habent, & gens continuo inquieta, moverunt bellum contra miserum Muhemet Hodabendi regem Persarum, quod ad hunc usque diem durat. Anno superiore ceperunt aliquas regiones & civitatem Tifflis in agro Georgianorum, insuper etiam vastarunt Syruan, & hoc anno ædificarunt Carso, idque semper cum satis magna iactura sui exercitus, ita ut ab utraque parte penè fuerint fatigati. In præsentia pro firmo & certo habetur, quod Ottomanni cum rege Persiæ pacem facere constituerint.

Dicunt quod hic Rex non bene videatur: aliqui volunt

volūt dicere, quòd sic natus sit: alij dicunt, quòd pater suus dedita opera ipsi visum oculorum perdi iusserit, eò quòd adhuc viuo patre, Persæ eum regem creare studuissent, & hæc caussa fuit, quòd pater eum hoc ludibrio affecerit.

SERIES REGVM PER- SIÆ PROXIMORVM.

Caliohannes Rex

Vfincassanus | Trapezuntis.
Rex Persarum—Despoina

Harduelles—Martha.
gener Vfincassani.

Iacuppus inter-
fecit Harduellem.

HISMAEL

Alphantes Moratcha-
ab Hisinaele mus.
interfectus.

SOPHI, Rex

Persarum, qui cum Selymo Turcarum Imper.
conflixit anno Christi 1515.

THOMAS

Elcas seu Ca-
sul.

42 annos re-
gnauit, obiit 1575.

Hismael II.

MAHOMET Hodabendi, qui
nunc cum Turcis bellum
gerit, cœpit 1576.

patri succedens,
altero anno obiit.

DE PRÆSENTI TUR-
CICI IMPERII STATV ET

*Gubernatoribus præcipuis, & de
bello Persico.*

FRANCISCVS A BIL-
LERBEG

DAVIDI CHYTRÆO S. D.

VM Constantinopoli hoc tempore
viuerem, & de argumenta epistola
ad te præceptorem olim meum mit-
tendæ deliberarem, existimaui me
rem non ingratham tibi facturum, si de Imperij
Turcici hoc tempore Gubernatoribus, & de
Persicis rebus, & alijs, quas memoratu dignas
hîc vidi, vel à fide dignissimis hominibus accepi,
Humanitati tuæ significarem. Nam de statu ec-
clesiarum in his gentibus ad te scribere superua-
caneum duxi, cum tibi eum magis etiam quàm
mihi notum esse intelligam ex tua Oratione hîc
à viro quodam nobiliss. mecum communicata.
quæ tum alijs de causis, tum verò quòd omnia
quæ in ea narrantur, in veritate se ita habere cõ-
peri, gratissima fuit.

Placet autem ab ipso Imperatore Turcico ex-
ordiri. Is Amurathes est eius nominis III. Sely-
mi II. filius, annos habens circiter triginta; prin-
cipium Imperij sui, à quinq; fratrum impuberum
cæde,

cæde, siue potius strangulatione auspiciatus. Est
 verò statura corporis humili: capite magno: ocu-
 lis tardis & tumidis, nihilq; ferme se mouenti-
 bus: maxillis efflatis: naso oblongo, inq; os vsq;
 porrecto: barba rara, eaq; rubea: colore faciei
 magna ex parte pallido: corpore reliquo fluido
 & languido: morboq; laborat caduco. Constat
 quoq; eum spiritu esse præditum exili & timido,
 quippe qui rarò, nec nisi tràquillissimo mari, ad
 venationes & hortulos amœnos, quibus aliàs
 delectatur, Bosphorum transire audeat. Ad ar-
 morum sonitum & tormentorum fragorem,
 contremiscere aiunt. Vnde fit, vt bella contra
 maiorem suorum, per legatos admini-
 strare consueuerit.

Matris vxorisq; imperio eũ regi referũt. His
 itaq; muneribus & donis corruptis, per eas sibi
 multi Imperatorem conciliant. Dicitur vxore
 eum esse contentum vnica, quod tamen imbe-
 cillitati naturæ potius ipsius, quàm modestiæ tri-
 buendum censent.

Filium habet Mehemetem nomine, vnicum
 tanti Imperij, totq; Regnorum hæredem, qui &
 ipse, quamuis vix sit pubertatis annos egressus,
 tamẽ liberos habere dicitur. Quod apud me fide
 careret, nisi manifestissimum esset, hũc ipsum à
 patre vix pubere genitũ esse. Vno Amurathes
 abstinet: milites tamen, qui sub patre Selyno,
 vno consueuerunt, vti nunc abstineant cogi
 non possunt, Verũ multi ex ipsis eo valde sua-

uiter, contra legislatoris placita vtuntur.

Talis est Amurathes, qui nunc à plerisq; orbis Monarchis & adoratur & timetur, quiq; se vnicum mundi moderatorem esse, superbissimis suis literis gloriatur.

Amurathis vicem nunc administrat, vir & animi & corporis viribus excellēs, Siaus Bassa dictus. Is supremus Consiliarius electus est, & à Turcis Vezir Asem dicitur. Protovezirius, siue protocōsiliarius dici posset. Huic puero, à Solymano, nomen Siaus, hoc est formosi siue pulchri, inditū fuit. annorum est circiter 40, & natione Hungarus. Bella nunquam gessit, quamuis antehac Beglerbegus Græciæ fuerit.

Sunt præterea quatuor alij Vezirij Bassæ, hoc est, secretiores consiliarij. quorū duo hīc nunc resident: Misach, quod Messiam sonat, & Mehemetes, ambo natione Illyrici, nulla quod inquirere potui opera militari edita insignes. Duo reliqui contra Persam nunc bellum administrant, Sinan & Osman, quorum alter natione Epirota est, qui statura dicitur esse procera, macro corpore, colore faciei nigro, naso aquilino, ingenio iracundo & implacabili. Is Guleram euertit, & Tunetanum regnum Hispanis eripuit, & Petrus Portocarrerium Guletæ præfectū, prope Corycyram, in ignominiam Hispanæ gentis, ad necem vsq; fustibus cædi iussit. Antea in Arabia feliciter bellum administravit. Nūc verò contra Persas non adeò secundis vtitur ventis. Alter Osman

man Bassa, ex Bosnia est. is ad Caspias resider cum exercitu portas. magna inter hos duos est gloria æmulatio.

Post Veziros Bassas, Græciæ Beglerbegus in magno honore est. is Mehemetes dicitur, natione Illyricus. in bellis hic post Imperatorem & eius Vicefultanum, primum obtinet locum, indeq; superbum hoc nomen (quod Dominorum Dominum sonat) habet. Reliqui Beglerbegi in sibi destinatis prouincijs degunt. Hic vt eorum præcipuus, aulam sequitur, vt si quid factu opus sit, id celeriter exequatur. Homo est rei militaris satis peritus. Eius aula, præ reliquis, militari- bus viris quotidie frequentatur.

Maris exinde præfecti est permagna auctori- tas. Is dicitur Ochiali, & est natione Calaber, à Turcis, reseruato Italico vocabulo, Capitan Bas- sa vocatur, tanquam soli maris præfecti ab Ita- lis Capitanei dicerentur. persona hic est, vt & prima conditio eius fuit, rustica & seruili. Hic in prælio ad Naupactum siue Corinthiacum sinu commisso, sinistrum duxit classis Turcicæ cor- nu. Et tunc Algeriæ Profulthano erat. Initio pug- næ Melitenses, qui audacius inuecti fuerant, repressit. Vt verò aciem suorum inclinare vidit, fuga sibi tempestiuè consuluit, solusq; cum 40 ttremitibus aufugit, cum segnius eum, qui ipsi à nostris oppositus erat, Andreas Auria Genuen- sis insequeretur. Verùm ipse breui classem re- parauit, & postero anno nostrorum conatus in

Peloponneso retardauit, & tertio post pugnam anno, vnà cum Sinan Bassa Guletam occupauit. Ante biennium in Colchidem cum classe nauigans, Phasis annis accolas domuit, castellumq; valde munitum prædicto anni imposuit. Cætera versutus & callidus magis, quàm animosus.

Ianizarorum deinde præfectus est, annorum circa 33. Reliquis omnibus & pulchrior & humanior, fronteq; est præditus hilari, sed rei militaris in vniuersum rudis, quippe qui ex mero aulico ad insignem hanc præfecturam nuperrimè est euectus: verùm (vti fertur) filiam in vxorem ducturus Imperatoris, apud què in maxima gratia est. Ebraimo, hoc est Abrahamo, nomen est.

Hicce viris nunc Imperij Turcici summa ferme commissæ est, qui omnes tamen Christianorum liberi sunt, parentibus impuberes vi erepti, excepto Ochiali, qui maiorennis in Turcarum deuenit potestatem, & primùm ad remos damnatus fuerat. Verùm abnegans Christianam fidem, Mahumeticis est initiatus superstitionibus, indeq; ad tantos honores ascendit.

Nunc de PERSICO BELLO, & quæ aliàs hic notauit, pauca exponam. In principio belli (vt rem paulò altiùs repetam) contra Persam missus fuit Mustapha, vnus ex Vezirij Bassis, vir rei militaris valde peritus. Is primùm Georgianos Iberos, qui Christum Græco more colunt, quòd cum Persis sentire viderentur, inuasit, atq; inopinantes ita oppressit, vt bonam prouinciæ eorum

tum partem occupârit, cum ciuitate quæ Tiflis
 dicitur, in superq; tributum annuum ipsis impo-
 fuerit. inde in Mediam irrupit. Quo tempore
 Persarum rex Hismaël moritur, accersitur ad re-
 gnum frater ipsius Mehemetes Hodebendi. Is
 cum pacis esset amator, viresq; Othomannorū
 nosset, atq; ideo ratione potius quàm armis, li-
 res dirimi cuperet, Mustapham per legatos de
 pace induciūve tentauit, donec ad Amurathem
 pacis constituendæ causâ legatus mitteretur. At
 Mustapha, cum esset inquieti spiritus vir, secun-
 daq; vteretur fortuna, omnē pacis reiecit men-
 tionem. Persæ itaq; arma parât, vindicaturi tum
 recentes, tum veteres sibi ab Othomannis illa-
 tas iniurias. Et congressi ad ciuitatem, quæ Zer-
 uan dicitur, à qua hodie Media ipsa Zeruan ap-
 pellatur, acriter commiserunt prælium, multis v-
 trinq; cadentibus. Est tamē discessum ambiguo
 Marte, nisi quòd à Turcarū parte cecidit Tarta-
 rici regis, eius qui ad Mæotidē paludem domi-
 natur, frater. Is enim Turcis, ex fœdere, cum tri-
 ginta millibus equitū auxilio venerat. inde vario
 euentu est pugnatum, donec Persis legatos pa-
 cis causâ mittēdi potestas data, & Mustapha, mis-
 so successore, reuocatus sit. Persarum legati cum
 huc venirent, atq; de pace tractarent, nec de ea
 conueniret (Turcæ namq; Mediā sibi concedi
 postulabant, & Persæ Mediæ causâ omnia facere
 videbantur) in Persidē salui reuersi sunt. Id quod
 accidit circa Augusti mensē, anno proximo.

Ut de pace non conuenit, ad arma reuersum est, & Persæ quidem agros vndiq; vastarunt, pagos, villasq; exusserunt, commeatus interceperunt, vt Turcæ, duce Sinan Bassa, qui Mustaphæ successerat, in magnas sint coniecti difficultates, fame, pesteq; exercitum inuadentibus, vt expeditione relicta, exercitū, pestis maximè causa, sint diuidere coacti. Nunc verò recollegit exercitum Sinan Bassa, & residet ad ciuitatem quæ Ezerum dicitur: ea ciuitas ad Euphratē fluiuium sita est. accepit & hinc auxilia, circa principium Aprilis. & eodem tempore arma, & pecunia, per pontum Euxinum, Trapezuntem, vt inde ad exercitum mittantur, delatæ sunt.

Alter Turcarum exercitus ad portas residet Caspias, duce Osmano Bassa, qui nisi locorum beneficio se tueretur, & à Tartaris auxilia accepisset, in maximas deuenisset necessitates. Loca enim inter vtrumq; exercitū, ita deuastata sunt, vt propter commeatum inopiam neuter alteri subsidio esse queat.

Ferunt equidem & Persas pacis percupidos esse. nam in ipsorum prouincijs hætenus grafsatum est, propriosq; agros potissimum deuastarunt, vt hostem aditu prohibere possent. Apparet quoq; non obscure & Turcos belli suscepti pœnitere. Nam vt alia omittam, hisce diebus huc vocatus venit Beglerbegus ciuitatis & dominationis Ezerumensis, qui quòd inauspicati belli suator extitisset, capitis pœnas dedisset, nisi
matre

matre & vxore Imperatoris, centum millibus aureorum sibi conciliatis, & exinde pro se intercedentibus, veniam ab Imperatore ita impetrasset, vt continuò ducenta millia ducatorum in ærarium Imperatoris inferret. Ex quibus constat, Turcos pariter & Persas pacis cupidos esse, verùm neuter alteri cedere cupit. Quotidie hinc expectatur Sinan Bassa, quem aiunt ideo huc venturum, vt ab Imperatore mandata accipiat, ex quibus cum Persis pacem concludere possit. Alij ipsum ex itinere reuocatum aiunt, propterea quòd Persæ inducias, quas cum ipso, donec pacis causa huc iret, pepigerint, fregisse, atq; Turcis induciarum causa securius euagantibus ad mare Hyrcanum cladem intulisse haud patuam dicentur. Verùm hæc non pro certis affirmo, quoniam nõdum satis constat, quid hac de re verum sit. Et Persicæ res ita se habere dicuntur.

Causa verò, quare cognatæ inter sese & eiusdem superstitionis gentes tam exitiale & funestum bellum gerant, hæc esse præcipua dicitur. Turcæ Persas accusant, quod ex fœdere, inter Solymannum Turcarum & Thamam Persarum regem iëto, legatos & munera Amurathi tanquam legitimo Solymani & Selymi successorum, mittere neglexerint. Eam intermissionem Amurathes pro hostilis animi signo (cùm antea Thama temporibus nunquam fuerit intermissum) interpretatus est, atq; ideo excursiones in hostilem terram fieri iussit. & Persis pacem tuc

non petentibus, ad arma, quæ adhuc durât, ventum est.

Et certò creditur, si Mustapha (quem supra ab exercitu reuocatũ dixi) in bello relictus fuisset, Turcos in eas, in quibus nunc sunt, nõ facillè potuisse conijci difficultates, propterea quòd esset rerum bellicarum & regionum earum peritissimus. Is verò ideo reuocabatur, quòd & Persarũ legatos, pacis causa venturos, non admisisset, & quòd officia militaria pecuniæ causa venalia habere argueretur. Vt autè huc venit, rei bene gestæ laudes quidè tulit: quòd verò exemplo nouo atq; inusitato, in scio suo Principe, legatos cognatæ aliàs gentis non admisit, & quòd pecuniæ causa diuites & opulentos fortibus & expertis præponeret, ideo reprehensiones & comminationes audiuit varias. Verùm is, iras & minas Imperatoris metuens, sumto veneno, mortem obiuit voluntariam, annos natus plus octoginta. Hic est ille Mustapha, qui Venetis nostra memoria Cyprum eripuit, & Bragatinum Famagustæ præfectum, cõtra fidem datam, detracta viuo pelle, supplicio affecit exquisitissimo. Hic quoq; cùm Ægypti esset Beglerbegus, motus istius regni & Syriæ composuit: Arabes rebellantes edomuit. is quoq; Baiezetem, Solymani filium, cùm viuo patre cõtra fratrem Selymum insurgeret, bello fregit, atq; ita iussu Imperatoris persecutus est, vt miser ille vitam amiserit & regnum. Hæc ita de Mustapha accipi.

Nunc

Nunc quæ ipse hîc audiui & vidi, memoriaq; digna cenſeo, breuiter indicabo.

XII. Cal. Iunij, hinc cum claſſe diſceſſit maris præfectus Ochiali. Is in Africâ profecturus eſt, vt ſeditiones Tunetani regni compeſcat. Mauri enim eius regni, recepto per Melitenſes hæreditario ſuo rege (qui hætenus Neapoli detentus erat, & meo tempore abnegata Mahumetana ſuperſtitione, fidem amplexus erat Chriſtianam) magna ex parte Turcis rebellarunt. Vbi res Tunetanas compoſuerit, in mandatis habet regnum inuadere Feſſanum. Quod ſi ita perficiet, vtî conſtituit, Chriſtianorum regna vndiq; armis Turcarum concluſa eſſe videntur. Quod eò eſt deteſtabilius, quia reipublicæ Chriſtianæ principes ipſi huius tanti mali cauſæ ſunt, dum ſecuri partim voluptatibus & otio ſepulti iacēt, partim inteſtinis bellis ad internecionem debacchantur, & quid communis hoſtis faciat, aut quid contra ipſum faciendum ſit, omnino non attendunt: ſed & vltro, hiſce damnatis gentibus, ſupplicatum veniunt.

Circa Calend. Maij legatus Hiſpanicus Iohannes Marilianus Mediolanenſis, exoratis nomine Hiſpaniarum regis, ab Imperatore Turcico, triennialibus inducijs, hinc diſceſſit Venetias, indeq; Hiſpaniam petiturus. Ipſe per triennium hîc de pace ſollicitauit, & nunc denuo obtinuit; ita tamen, vt neque Chriſtiani, neque Turci, eas inducias ſalvas fore credant. Nam

uterq; se tempori potius accommodauit, quàm quòd alterius amicitiam magnopere expeteret. Turcæ namq; Persico, Hispani intestino sunt occupati bello. præterea conditiones ita compositæ sunt, vt vter eorum velit, impunè ab ipsis possit recedere. Est tamen deplorandum, quòd iste Rex, cum sit potentissimus, possetq; Turcarum resistere viribus; tamen vt in suos tutius grassari possit, orbis Christiani vnico & vero hosti per tot annos supplicandum esse putauit.

Sed multò leuius & ignominiosius est, quòd etiam ij, nuper pacis & fœderis ineundi causa, huc nuncios miserint, qui nullam omnino facti sui rationem reddere possunt, quibus etiam non nisi tota Germania, atq; adèd omni subacta Europa, à Turcis nihil esset metuendum, &c. Sed tam publicè, quàm priuatim res Christianorum languescere videntur, magnumq; est hoc argumentum insignis cuiusdã mutationis. Hic multi ex Christianis quotidie (propterea quòd Turcarum admirentur felicitatem atq; progressus, & Christianorum econtra videãt miserias) Mahometicam accipiunt impietatè, negantes Christianam religionem; inter quos fuerunt nuper tres Italicì nominis monachi, quorũ tamen duo, fraudibus Hispanorum & Italorum correpti, miserè interierunt; tertius verò quòd esset concionator valde exercitatus & facundus, magno cum dolore multorum, Mahumeticis est initiatus blasphemijs.

Sed

Sed hæc tristiora, apud te, cui æternam & temporalem lætitiã precor, omitto. & coronidis loco, Gennadij Patriarchæ Constantinopolitani confessionem, Mahometo II. Turcarũ Imp. statim post Constantinopolim captã, postulanti exhibitam, mitto; communicatam mecum à Theodosio Zygomala, præsentis Patriarchæ Ieremiæ Protonotario. Bene feliciterq; æternũ vale. Constantinopoli 9. Iulij, Anno 1581.

EX L I T E R I S
C O N S T A N T I N O P O -
L I, DIE XXX OCTOBRIS,

anno 1574, ad D. Davidem Chy-
træum datis.

Hoc mense, Selymus, Cæsareæ Maiestatis Oratori, dilatam iam diutius anno respõsum, de prorogatione induciarum, categoricum tandẽ dedit, & octo annorum pacem promisit. Qua de re Ahmet quidam ad nostrum Imp. legatus profecturus esse dicitur. Die 19 Octob. primus nũcius de capta & solo æquata Goleta huc allatus est. Ante biduum duę Galeę ex Armada Turcica appulerunt, quæ quid adferant nondum scitur.

Paucis diebus antequam Cæsaris legati pensionem annuam Selymo adferentes mense Au-

gusto aduenerunt: Seraglium, Portæ Imperatoris ferè contiguum, incendio perijt, quod intra biduum vix integrè restinctum est. Damnum quod fecit Imp. eo incendio, decies centenis milibus, multi pluris æstimant.

Regis Persarum præsentis, de quo queris, nomen est Scah Tahmas: Ismaëlis, de quo Iouius, filius iam senex. Patriarchæ Constantinopolitani præsentis nomen est Ieremias.

Turcarum Papa seu Sacerdos summus, quem Muffti appellant, mense Septembri mortuus, ipsorum more inter eiulatus, choreas, cantus, lamentationes elatus est.

Patriarcham ipsum propter dignitatis eminentiã & occupationes summas conuenire mihi nondum licuit: sed ex familiaribus & domesticis ipsius, rerum Græcarum reliquis peritioribus, multa inquirere cœpi.

Quale doctrinæ genus amplectantur, non nisi ex literis ipsorum sciri potest. Conciones enim populares nullas aut certè rarissimas hîc habent, sola missarum celebratione suos pascentes. In Cypro tamen & Candia aliquos esse, qui populum publicè doceant, audio. Hîc Constantinopoli vnicus, quem sciam, Calogerus fuit, qui tempore quadragesimali, ferijs Natalitijs & Paschatis nonnunquam concionatus est, sed cum reliquis doctior, populo gratior, vitæq; sanctioris esset (inuidia fortasse æmulatorum) ad Patriarcham delatus, & ad montem sanctum relegatus est. cu-

est. cuius præsentia plurimum mihi ad cognoscendam vniuersam religionem Græcorum, aliarumq; nationum commodare potuisset. Acta septem Synodorum Græcarum, scripta Basilij, Chrysofomi, Damasceni, eorumq; traditiones, tanquã diuina oracula amplectuntur, ad eaq; de fide & religione ipsorum sciscitantes remittūt.

Propter quos articulos ab Ecclesia Romana se separauerint, Excell. vestra ignotum esse non potest. In reliquis omnibus, Pontificijs propinquiores esse quàm orthodoxis videntur. Bonis operibus, maximè ieiunijs (quę multa & diuturna habent) eleemosynis, precationibus, &c. nimium tribuunt. Inuocationem sanctorum, cultumq; imaginum superstiosum planè habent. Medium locū, in quo animis nec bene nec male sit, ex eoq; precibus viuorū in beatam sedē educi, asserunt. Exequias mortuorum celebrant.

De authoritate Ecclesię & traditionibus patrum eandem cum Papistis religionem alere videntur.

Integram cœnam administrant. prius tamen cum pompa è sacrario procedunt, panem & calicem per medium templi portant, populus quasi sacramentum adoraturus se totum inclinat. quidam etiam, ad eius ostensionem, in genua prouoluti terram exosculantur. Verùm de his certiùs & copiosiùs, postquam Græci sufficienter & fideliùs de quæstionibus scriptis medocuerint.

De libellis Catecheseos, summam doctrinæ & preces ipsorū continentibus, diligenter quaesivi sapius, sed præter Horologion & aliū ὀκτώηχος inscriptum, nullos monstrare potuerunt. De præcipuis & controuersis articulis ad doctiores scripsi, sed, an ex ignorantia, ignoro, respondere hactenus tergiuersati sunt, instare tamen non desinam, donec sententiam eorum extorqueā.

Quòd Excell. vestra Belisarij & Alexandri historiam mendosè excusam putat, arbitror ego (Exc. vestræ nihil præiudicans) nō vitium Typographi, sed linguæ esse. Vtraq; enim in lingua vulgari (qua hodie vtuntur Græci) sed nonnihil eruditore conscripta est: quemadmodum in Italica, quidam puriore stylo, subinde Latina miscētes, vti solent.

In lingua antiqua, præter Psalterium, libros noui Testamenti, horologion, ὀκτώηχος, triplicē missam, Basilij videlicet, Chrysostomi, & τῶν μαρτυμένων cum ἀκολουθία, nihil profare vidi, reliqui omnes in vulgari & barbara extant.

Quòd si horū aliquem Exc. vestra desideret, nec eos Venetijs, vbi imprimuntur, commodius habere possit, vt per cursorem Dig. vestræ transmittam, laborabo. Datum Constantinopoli, in foro Constantini Magni, 30

Octobris, 1574.

EX LITERIS
 CONSTANTINOPO-
 LI CAL. IUNII, ANNO 1578,
 AD D. DAVIDEM CHY-
traum datis.

MISI T mihi ornatissimus vir, Dn. Albertus Vrsinus, I. V. Doctor, literas Reuerentiæ tuæ ad Patriarchâ Constantinopolitanum scriptas, quas cum libello addito, literisque theologorum Wirtenbergensium, ad Dominum Patriarcham, Theſſalonicæ tum temporis agentem, mittens, responsum simul per epistolam modestè flagitavi. Eum verò Græcarum ecclesiarum inspectione occupatum, cum quotidiana negocia respondere non sinerent: sub finem Maij in urbem redeuntem, de eodem monere cum institissem, parauit responsum, nec id grauatim, (pro vt vir est humanus & facilis) quod nunc cum præsentibus mitto. Dedit mihi quoque linteum quoddam, Græcis *ωροσπίλον* dictum, (quo faciem loti extergunt) quod Excellentia tuæ antidori loco mittit. quia verò tachydromus id ferre non potuit, vt nec alia quibus theologos Wirtenbergenses donare voluit, sarcinæ meæ illud addidi, vt Dn. D. Vrsino Viennam redux, Exc. T. mittendum traderem.

Quale doctrinæ genus in Græcis ecclesiis

propagetur, quidque de præcipuis articulis Religionis Christianæ sentiant, R. T. cognouisse opinor ex Dn. Patriarchæ libello, quem Tubingam anno 76 transmisit, pleniùsque cognoscere poterit ex eiusdem Patriarchæ responso, quod post bimestre ad theologos Wirtembergenses dabit. Ego quidem, occasione literarum tuarum, præcipua religionis veræ capita, de quibus hodie in ecclesia controuertitur, conscripsi, Græcorum de iis sententiam exquisiturus. ad multam verò instantiam, postquam responsum paratum mihi legendum dedissent, viderentque nonnulla scripturæ rationibus, modestè tamen, conuelli: id à me recipientes, exactius quiddam promiserunt.

De Ecclesiis Orientalibus, quæ Oratio Exc. tuæ doctissima habet, si quæ mihi videre non contigit, cum Græcis earum rerum vt plurimum peritis contuli, quia verò momentis singulis discessum paramus, nec etiam oratio Exc. T. ad manum mihi sit, quòd meam suppellectilem chartaceam spe reditus maturioris facta, Vienne iam dudum miserim, voluntati Exc. T. nunc quidem plenè satisfacere non potui. Si quid verò in Germaniam reuersus præstare fuerit, non tantum id me debere agnosco, sed etiam libenter facturum esse polliceor. Deus Excellentiam tuam Scholæ & Ecclesiæ suæ, hoc seculo peruerso, cum cæteris orthodoxis fidelibusque Doëtoribus, diutissimè incolumem conseruet,
cui me

cui me etiam atque etiam commendatum esse
peto. Constantinopoli, 1 Iunij, Anno salutis
1578.

*Stephanus Gerlachius, generosissi-
mo Baroni, D. Davidi Vngnad,
&c. à sacris concionibus.*

PATRIARCHÆ CON-
STANTINOPOLITANI LITE-
RÆ, AD DAVIDEM CHY-
TRÆVM date anno 1578,
mense Maio.

ἸΕΡΕΜΪΑΣ ἘΛΕΩΣ
θεῶ Ἄρχιεπίσκοπος Κωνσταντινου-
πόλεως, νέας Ῥώμης, τοῖ-
κουμυρικὸς πατρι-
άρχης.

ΣΟΦΩΤΑΤΕ ΚΥΕΙΕ ΔΑΒΙΔ ΧΥΒΑΪΕ, ΚΑ-
ΤΗΧΗΤΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΤῆΣ ΕΝ Τῆ Ῥοσο-
χικῆ πόλει, γέ κτ' πνεῦμα τῆς ἡμετέρας

τητος, χάρις εἴη σοι, καὶ εἰρήνη, καὶ ἔλεος, ἀπὸ
 Θεοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ. Ἐδεξάμεθα καὶ ὁ σὸν
 γράμμα, μετ' ἡμῶν τῶν δῆλων γραμμῶν τῶν
 αὐτῶν ἀποδιδόντων καὶ σοφῶν, καὶ ἀπεδεξά-
 μεθα τὴν ἀγάπην τὴν σὴν, ὅτι σιωπῶντες
 τοῖς φιλοῦσιν ἡμᾶς, καὶ μακροχρόνῳ ἐμνήσθης
 μὴ καὶ ἐγραψας. ἠὲ φερόμενος, ὅτι καὶ ἐπι-
 σὶζονται ἀνδρες ποιοῦντες, τὴν ἀγίαν τριάδα καὶ
 ἐνοουῦντες καὶ γινώσκοντες, ἐν τόποις τοῖς
 τοῖς, καὶ δόξαν ἔχοντες δι' ἑσέ. Ἰασι δὲ αὐτῶν
 τίς, ὅτι εἰ καὶ δακρυῶν ὁ γένος ἡμῶν ὑπέπε-
 σεν, ἀλλ' ἀσεβεία ἀνένδουσε, καὶ μὴ κηρύτ-
 τει τὴν ἀσέβειαν. καὶ ὅσα λέγουσι καὶ τὴν πί-
 στωσιν τῆς δῆλοισι Χριστοῦ, διωτάμεθα λύφιν
 ἀκρίτως, καὶ ἀλόγως αὐτοῖς καταπειθόμεθα.
 καὶ ὡς αὐτοὶ πολεμήσαντες ποτε αὐτῇ ἀφ' ἑ-
 πολλῶν ἡμφορειῶν καὶ φόνων ὁσδὲν ἴσχυον,
 ἀλλ' ἐνίκησεν ἡ πίστις, ἥτις καὶ πολέμου μὴ
 νικᾷ, καὶ ὄψε μὴ καὶ μέγιστον ἐνὶ καὶ ἐλθῶν.
 ὁ κύριος Θεὸς ἀρήσῃ αὐτῶν. ἔτω καὶ νῦν ἔ-
 ἄγαλυ.

Διαλυθήσεται, ὡς ἐκ θελήματος αὐτοῦ ὑ-
 πάρχουσα, ᾧ ὁσδεῖς ἀγίστασαι διῶα), δὲ
 λέ μὲν σὺ Θεῷ, χάριτι Χειροῦ, καὶ ἐπι-
 ταῖ ὀνόματι αὐτοῦ ὑπερφυκῶντων ἐν Διαλέ-
 ξεσιν Ὑσεβείας τῆ τύχα δούλων, τῆς ἡμαῖς
 κατὰ διωσας ὄντας ὑπὸ τῆς ἀμύβλιων
 πύτων ἡμῶν, ὡς ἀχωροῦτος Θεοῦ. ἔ ἡ
 χάρις εἴη σοι ἀγάπητε. Μὲν Μαίω, ἐν ἑτῆ
 α, φ ο η. ἀπὸ Κωνσταντινῆ πόλεως.

IEREMIAS MISERI-
 CORDIA DEI ARCHIEPI-
 SCOPVS CONSTANTINOPOLIS,
*nouæ Romæ, & vniuersa-
 lis Patriarchæ.*

DOCTISSIME Domine David Chytræe, ca-
 techeta Academiæ quæ est in Rostochiensî
 vrbe, fili secundum spiritum nostræ mediocri-
 tatis, gratia sit tibi & pax & misericordia à Deo
 omnipotète. Accepimus & tuas literas, cum a-
 liorum qui isthic sunt doctorum & sapietum li-
 teris, & amplectimur charitatē tuam, quòd ad-
 iunctus es iis qui diligunt nos, & quanquā pro-

cul absis, tamen meministi nostri & scripsisti. Latatus es etiam, quòd in his locis adhuc supersint homines sanctam Trinitatem rectè agnoscetes, & religionem Christianam piè colentes. Scito autem, quòd etiamsi seruituti genus nostrum subiectum sit, tamen pietate se erigat & maneat prædicans pietatem. Et quæcunq; dicunt contra fidem Christi veram, possumus faciliè dissolvere, & bona ratione eos refuramus. Et quemadmodum, qui olim bellum ei intulerunt multis cruciatibus & suppliciis, non prævaluerunt, sed vicit fides, quæ & belli robur vincit, & permanet vsque nunc, & veniens Dominus Deus inueniet eam: sic & nunc non dissolvetur, quia Dei voluntate subsistit, cui nemo resistere potest, sed manebit cum Deo per Christi gratiam, & in nomine eius, vincentibus in religionis disputationibus, nobis fortuna seruis, eos qui in potestatem suam nos redegerunt propter peccata omnium nostrum, permittente

Deo. Cuius gratia sit tecum ô dilecte. Datum mense Maio, anno 1578, ex
Constantinopoli.

LITERÆ SCRIPTÆ
 IN MONTE SINAI, AD
 CAROLVM ARCHIDVCEM
Austria, Anno 1569.

Τῷ ἐκλαμπετάτῳ, μεγαλο-
 τάτῳ τε ἔγαλιωτάτῳ κρείῳ,
 κρείῳ Καρόλῳ Δεχιδουκί, Εὐ-
 άμιος Ἐπίσκοπος, ἔκαθηρὺ-
 μῆν ἃ τῷ ἁγίῳ ὄρει Σινᾶ,
 ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

ΤΟ λῆν ὁ δούλος καὶ ἀχέτης τῆς γα-
 λιωότητος, κρείε μου ἐκλαμπετά-
 τε, καλῶς ἀναφέρω. Τὴν ἐλεημοσιώην τῆ
 ἁγίας τῷ ἀδελφίμου ἐν μοναχοῖς κυρ Μερκυ-
 εῖς καὶ ἡμετέρου ἁγίου Ἐπιτόπου, ἡμῶν
 ἐπὶ τῆς σῆς μεγαλοφότητος πεμπορδύην,
 λίαν γησοσιώως εἰλήφαμεν· ἡμεῖς ἐτύχα-
 νεν χρύσινοι ἐχάτον· πρὸς ἀναχαρισμὸν μῆν

καὶ ἀνάκτησιν τῆς ἡμετέρας μονῆς, μνημόσυ-
 νον δὲ ἀγώνιον τῆς σῆς θεοφρουρήτης γαλιω-
 τήτος, καὶ τῆς γενέων αὐτῆς. ἀμείψαι τοίνυν
 Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄξιον μισθὸν τῆς γαλι-
 κότητί σου, ἐν τε τῷ κῶ ἀγῶνι, καὶ ἐν ταῖς μέλ-
 λουσι· εἶεν.

Τῷ παρελθόντι μὲν χρόνῳ, μεγαλῶτα-
 τε Δεξ, ὁ μέγας Τερχης, ὅς τ' Ἰκωνσάνιν-
 πόλεως, ὡς ἀχρησὶς ἔ' Θεῶ, τυραννὴς, ἀμεί-
 ψε τὸ ἔ' αὐτὸν πόλεσιν, ὅθεν ἐβλεπε πᾶς σταγμα
 κραταῖον ἐν ὅλῳ τῷ κράτῳ αὐτῆς, ἵνα πωλη-
 θῶσιν αἱ πᾶσι δόμοι πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ
 πύργων τῶν μοναστηρίων, ἀπὸ ἐφόλῳ τῷ κρά-
 τῳ αὐτῆς (δύοισιν). αὕτη ἡ πᾶσι δόμοις δια-
 μείνε μόνον ἕως τρίτης αὐτῆς ἡμερᾶς. μετ' δὲ
 τῆς τρίτης αὐτῆς ἡμερᾶς, μεταπωληθείη αὐ-
 τῆς. τὸτο δὲ πεποιηκῶς, δέδωκεται ἡ πονηρὰ
 τέσσα γνῶμη, ὅτι πᾶς ἀπέβλεπε τέλῳ ἀφανι-
 σμὸν τῶν ἀγῶναῶν μετὰ τῶν Χριστιανῶν, τῶν
 ἔ' αὐτῆς τυραννίδι αὐτῆς οἰκιστῶν.

Ἐφθασε

Ἐφθασε γυνὴ καὶ μέγρις ἡμῶν ἢ τοιαύ-
 τη ἀπφλή, καὶ μεγίστη ἀχμαλωσία. δὲ γυν-
 οὐκας χιλιάδας ἐδεδώκαμεν. μὴ ἔχοντες δὲ
 ἐπέχουρα πάσας ἡμῶν τὰς παροσόδους, ἰερέ-
 τε καὶ σκόνη ἐπέμεθα, δὲ δὲ ὅτι πτωχὰ ἔσται
 καὶ ἀποδοῦναι ἔχουσι ζημίας, ἀλλὰ σὺ
 τόκω, ὡς ὅτι τοῖς δαμνῆσιν εἴθισται λαμβά-
 νειν κατ' ἔτος μέγρις αὐτὴ καὶ ὅτι κεφάλαιον αὐ-
 τῶν λάβωσι.

Τῶν δὲ τοίνυν ἔτι ἔχοντων ἡμεῖς οἱ
 παπφοὶ βεβαίαν ἀνέλω ἐλπίδα ὅτι ἔχο-
 μεν, εἰ μὴ τὸ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν,
 τὸ αὐτὸ τε πτωχὸν καὶ μὴτέραν, καὶ τὴν
 μεγαλότητα τῆς γαλιλιότητος, καὶ τὴν ἀ-
 γίαν οἴκου τῆς Οὐρσίας, ὅς ἡμᾶς βέβητε καὶ
 ὅτι κεκαίθη ἕως τῆς σήμερον, καθάπερ καὶ ἡ σὴ
 ἐκλαμψότης ἀκείδως ὅτι τῆς. ἰὼ Κύ-
 ριος ὁ Θεὸς δαυτιρῶν εἶπ, ἀύσον, ὄψυμον,
 πολυχρόνιον, καὶ αὐτῶν πτωχὸς ἀπασῶν
 σωματικῶν. γρηγοροῦ δὲ αὐτῆ καὶ τὴν ἐν

Ἐρανοῖς ἐς αἰεὶ Διὰ μὲν Ἐν βασιλείᾳ, ἀ-
 μιλί. ἐν Σινάϊ τῶν ὄρφ, ἐτὶ ἀπὸ τῆς ἐπι-
 κρυτῆς Χειρὸς οἰκονομίας, α, φ ξ θ. μδ. κ.

ILLVSTRISSIMO ET
 MAXIMO AC SERENISSIMO
 DOMINO, DN. CAROLO, ARCHIDVCE,
*Eugenius episcopus & praepositus sancti
 montis SINAI, in Domi-
 no salutem.*

VDACTER ego seruus & facella-
 nus tuæ Serenitatis, domine mi il-
 lustrissime, mea tibi studia defero.
 Elecmofynam, per reuerendum mo-
 nachum dominum Mercurium, & nostrum ge-
 neralem procuratorem, nobis à T. M. missam,
 hilari animo accepimus, quæ fuit ceterum aureo-
 rum: ad renouationem quidem & instauratio-
 nem monasterij nostri, memoriam autem tuæ
 à Deo custoditæ Serenitatis ac parentum ipsius
 sempiternam. Retribuat igitur Dominus Deus
 dignam mercedem T. Serenitati, in hoc presen-
 ti seculo & futuro, Amen.

Præterito quidem tempore, Dux illustrissi-
 me, magnus Turca, qui Constantinopoli (per-
 mittente Deo) regnat vnà cum vrbibus ipsi sub-
 iectis,

iectis, proposuit edictum seuerum in toto imperio suo, vt reditus omnium ecclesiarū & monasteriorum vendantur, quotquot in ipsius imperio inueniuntur. Hæc autem venditio tātūm vsq; ad tertiam ipsius generationem durare debet. Post tertiam autem generationem vendetur rursus. Hoc cūm faciat, malus animus ipsius cernitur, quòd minetur totalem deletionē sanctorum templorum, vnā cum Christianis qui sub ipsius imperio habitant.

Peruenerunt igitur ad nos quoq; hæc minę & tristissima seruitus. Idcirco quinq; millia aureorum numerauimus. Cūm autem non haberemus, omnes nostros reditus & sacra vasa oppignerauimus, vt tantum colligeremus & persolueremus, non sine detrimento, sed cū fœnore, sicut fœneratoribus vsitatum est accipere quotannis vsuras, donec sortem recipiant.

Quæ cūm ita se habeant, nos miseri firmam spem aliam nullam habemus, nisi Dominū nostrum Iesum Christum, ipsiusq; castissimam matrem, ac T. Serenitatis Maiestatem, cum sancta domo Austriæ, quæ nos alit & sustentat vsq; in hodiernum diem, sicut illustriss. Cels. T. nouit: quam Dominus Deus conseruet incolumem, tranquillam, longæuam, & superiorē omni casu aduerso; & donet ei regnum in cœlis perpetuò mansurum, Amen. Datæ in monte Sinai,

Anno ab incarnatione Christi 1569.

Die 20 Martij.

PATRIARCHÆ ALEXANDRINI LITERÆ TESTIM. ALBERTO COMITI
à Leuvenstein data Anno 1561.

Ὁ Μολογῶ ἐγὼ Ἰωακείμ, Πάπας καὶ πα-
τριαρχῆς τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλε-
ξανδρείας, καὶ κριτῆς τῆς οἰκουμένης, ὁμοῦ μὲν
τῆς πόλεως Ἰσραὴλ καὶ Ἱερουσαλῆμ τῆς ἁγίας ὄρους
Σινᾶ, πῶς ἦλθεν καὶ παρεσκευάσθη τὰς ἁ-
γίας καὶ σεβασμίας τόποις· ὃ ἁγιον ὄρος ὃ
Σίναμον, ἦν ἡ τὴν ἁγίαν κερυφίω, ἐν ἧ ὁ
παραφῆτης Μωϋσῆς τὸν νόμον ἐδέξατο· καὶ τῆ
ἁγίαν βάτον, ἐν ἧ τῆς ἁγίας καὶ αἰεὶ παρθένου
παρατετυπώθη μυστήριον· καὶ τῆς ἁγίας μεγα-
λοῦργου καὶ πόροσοφον Καθαρίνῳ, καὶ
ἀποστόλου τῆς παρασκευασίμα· ὁ ἐπιμότατος
ἐρχὸς Ἀλμωρέθου, γροφ τῆς Λεβε-
σάνι, βαρῶν ἐν Σαρφενέκ. καὶ ὅστις ἀφ-
γνώσε) τὴν γραφίω αὐτῶν, δότω αὐτῆ πί-
στιν, καὶ

στιν, καὶ μηδεὶς αὐτῇ ἀντιεῖν, ὅσδ' αὐτεῖπη,
ὡς ὅτ' αὐτὴ εἴη μὴ δῆλός. καὶ εἰς πίστεωσιν καὶ τῆ
δῆλότηας ἀσφάλισιν, καὶ τῶν ὑπερβά-
ψαμῶν ταῖς ἰδίαις ἡμῶν χερσίν. ἐτὶ α, φ, ξ, α
Χριστοῦ, ἀπὸ δὲ Ἀδάμ, ζο, Δεκεμβρίου
καὶ ἐγράφη.

Ἰωακείμ ἐλέω Θεῷ πα-
πας Ἐπατεριάρχης τῆς
μεγάλης πόλεως Ἀλε-
ξανδρείας.

AT EOR ego Ioachimus Papa & Pa-
triarcha magna urbis Alexandria,
& iudex orbis, simul cum sanctissi-
mo præsidente sancti montis Sinai,
quod venerit & adorauerit sancta
& venerabilia loca: sanctum montem Sinai, vi-
delicet sanctum verticem, in quo Propheta Mo-
ses legem accepit: & sanctum rubum, in quo san-
cta & semper virginis Mariæ præfiguratum est
mysterium: & sanctam magnam martyrem sa-
pientissimam Katharinam, & omnia (in his lo-
cis) adoranda, Generosissimus Dominus Alber-

tus *Groff zu Leuvenstein*, Baro in *Scharffneck*,
& quicumque cognoscet hanc scripturam, det ei
fidem, & nemo ei resistat, neque contradicat,
quali verum non esset. Nos ad confirmationem
fidei & veritatis, inferiùs subscripsimus nostris
propriis manib. Datum anno 1561. à Christo:
ab Adamo autem 7070. die 26 Decemb.

*Ioachimus gratia DEI Papa & Pa-
triarcha magne urbis Alexandria.*

D E V R B E
A T H E N A R V M E T
L I N G V A G R Æ C O R V M
H O D I E R N A.

Τῶ σοφῶς ἔδξίως περιελαμέ-
νω τῶ ἱ. Ἐλλήνικῶν καὶ Λατίν-
κῶν μαθημάτων ἐν τῇ Τυβητῆ
ἀκαδημίᾳ, κωδὶκῶ Μαρτίνῳ
τῶ Κροσίῳ δὲ περὶ τὴν.

ἘΝ αὐτῷ τὰ ἑσῆς λογίτητος χράμμα-
τα κομισάμενος, αὐτὰ μετ' αἰδοῦς ἀνα-
πύξασθαι

πύξας, ἠάθλω, πῶς δοκεῖς; ἀδὲ ἐπετείλω,
καθὼς οἶόν τε, ἐποίησα. πῶς γὰρ, ἀπὸ ὅ
μέγας τῆ Γερμανῶν, καὶ σοφοῖς πεινῶν-
μος Κερύσιος καθικέτθαι, ἔ ποιήσομαι;
Et paulò post.

Πάλαι μὲν, ὅ τῆ Ἀθηνῶν ἀπὸ βίπλο-
χον ἰῶ, καὶ ἀπὸ οἰκῶν μῦνον· νῦν δὲ, ὅ μὲν ἐ-
σώτερον (ὅπρ ἀκρόπολις, ἐν ᾧ καὶ ναὸς τῆ
ἀγνώστῃ Θεῶ) ἀπὸ ἰσὸ μόνων Ἰομα-
λιτῶν οἰκῶν μῦνον· ὅ δὲ ἐκτός (ὅ ἀναμετα-
ξὺ Φημί) ὅλον ἰσὸ τῶν Χριστιανῶν. τῶ δὲ
ἕξωτέρου (ἐν ᾧ καὶ βασιλεῖα, καὶ μὲν μέρων
καὶ κίονων μεγίστων· ἐφ' ὧν τῆ πύλης ἐπιγέ-
γραπται μονόστιχον, καὶ ἐπί σωζόμενον·

Αἰδὲ εἰς Ἀθῆνας, Θεσπείως ἠ ἑρὶν πόλις)
ὅ τείτον, οἰκῶν μῦνον. ὅλον δὲ, ἐν ὅσω οἱ ἀ-
δερφοὶ ὄντες τυχεύουσι (ἕξ ὧν αἰδρες τῆ
ἑξῆς μὲν χιλιάδες δώδεκα) ἀφ' ἑξ ἠ ἑσπία
μιλίῶν πεινῶν μῦνον.

Περί δὲ τῶν ἑλελέκτων τί ἀν καὶ εἰποι-

μι, πολλῶν ἑσῶν καὶ ἀγαθῶν, ὑπὸ τῆς
 ἑβδομήκοντα; τέτων δὲ ἀπασῶν ἢ τῆς Ἀθη-
 ναίων χρείᾳ. Βαλόνιοι γὰρ εἶπεν, ἰδὺ πί-
 σις, ὑπὸ τῆς, καὶ Ἑλλήων διακροσιῆ· λέ-
 γουσι ἀπὸ τέτων, ἐπὶ πίσι, ἐπὶ σολή, ἐπὶ
 Ῥωμικῆ κείσι καὶ ἀπὸ τῆς σου, σου καὶ πορβίς,
 σου ζε καὶ λίβαν, λούβαν. Οὐς οἱ τῆς Ἑλλάδα
 οἰκιστῆς, καλῶς τὰ πολλὰ φησὶ βαλόνιοι,
 βαρβαροὺς τοὺς ἀπὸ τῆς ἀποκεκλήκεισι, τέ-
 τος βδελυτῶμενοι, ὥστε πεπονημένοι τοῖς πά-
 λαϊ καὶ ἀχρεμέτοι.

Ἐν δὲ τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ Βυζαντίῳ, καὶ
 ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ ἐν δὴ τῇ Ἑλλάδι, ἀρή-
 σθαι καλῶς τῆς καθ' ἡμας ἰδιωτικῆς φησὶ
 ἀρχῆς οἰκιστῆς, ὡς καὶ τὸς πάλαϊ. τέττα χεί-
 ριν ἔμειξοβαρβαρον, ἀλλ' ἰδιωτικῆς τῆς
 Ἑλλήων τῆς ὀνομάσθαι· εἰ καὶ πῖνα τῆς βαρ-
 βαρικῶν λέξεων (ὡς τὰ τῆς μιλῶν ὀνόμα-
 τὰ Ἰταλικῶς) παρεφέρουσαν. καὶ τῶν ἑσῶν
 ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἢ μίαν καὶ μόνον μαθῶν, ἢ
 καὶ ἡ-

καὶ ἡμῶς, ἀπάσας καλῶς εἶση. ἐπὶ τῷ ἡμε-
τέρων ἰδιωτῷ τὸς μὲν Δωρικῶς, τὸς δὲ
Αἰτικῶς, δὴ ἄς Αἰολικῶς, ἑτέροις Ἰωνικῶς,
πρὸς τούτοις δὲ καὶ κρινῶς φηγομῶς δι-
ρήσοι τις.

Ἐρῶσο, ἀδρῶν ἀεῖσε, καὶ μή μου τῷ
ψυχρῷ καταψήφιζε, ἐν ποσάυτη φείκη καὶ
χιονι γραφέντων. ἐν πατειαρχίῳ τῷ Βυ-
ζαντίῳ, ἐλαφβολιῶνος γ' ὅπι δέκα, ἔπει
ἀπὸ Χειρογονίας α, φ ο η.

Συμεῶν Κιβάσιλας, ἐν
πόλειως Ἀκαρνανίας
τῆς Ἑλλάδος.

DOCTISSIMO ET
OPTIMO PRÆSIDI GRÆCA-
RVM ET LATINARVM LITE-
rarum in Academia Tybingensi, D.
Martino Crusio sa-
lutem.

NUPER tuæ prudentiæ literas accipiens,
tasq; reuerenter aperiens, quanto opere pu-
tas delectatus sum? Quæ verò commisisti, pro
viribus effecta dedi. Quomodo enim ea, quæ
magnus ille Germanus & inter sapiētes celeberrimus
Crusius à me petijt, non facerē? *Et postea.*

Olim quidem Athenarum vrbs triplex erat,
& tota inhabitabatur: nunc verò interior (quæ
præcipua vrbs est, & templum, Ignoto Deo dicatum,
continet) tota à solis Ismaëlitis incolitur.
Extra hanc verò media vrbs, tota Christianorū
domicilia habet. Exterior autem (in qua etiam
regia est, marmoribus & columnis splendidis
exornata: in cuius porta versus inscriptus adhuc
conseruatur: *Hæ sunt Athenæ, Thesei pridem domus*)
tertia sui parte habitatur. Totum verò vr-
bis spaciū, in quo homines degunt (ex quibus
virorum duodecim millia legi possunt) totum
(inquam) sex septēve milliaribus continetur.

De Dialectis autem quid dicam, quæ multæ
ac differentes sunt supra septuaginta? ex quibus
omniū corruptissima est Atheniensium. Volētes
enim

enim dicere, ἰδοὺ πίσις, ὑπλὴν, & Ἑλλώων διαγοσύνη, dicūt pro illis ἐπᾶ πίσις, ἐπᾶ σελή, ἐπᾶ Ῥωμηνική κελσι: & pro σὺ, σὺ: pro περιύς, σὺζέ: ρ λῖβαν, λῖβαν. Quos ceteri Græciæ incolæ, multa rectè loquentes, omnino Barbaros vocant, ab eisq; abhorrent: vt ex diametro cōtrarium eis, quod olim, accidat.

Thessalonicæ verò, Byzantij, in Peloponneso, & in reliqua Græcia, inuenies rectè natiuam Græcorū linguam sonantes, non secus atq; olim locuti fuere. Quorum sermonem non Barbaro Græcum, sed Græcorum proprium quis nominauerit: licet interdum aliqua barbaricis vocibus (vt mensium nomina Italicè) proferant. Et hæc quidem ita se habent. Tu verò, qui vnam & eandem linguam nobiscum didicisti, omnes cæteras dialectos faciliè noueris. Ac etiamnum ex nostris Idiotis, aliquos Doricè, aliquos Atticè, alios Ionicè, alios communi lingua vtentes quis inueniat. Vale vir optime, & frigidam epistolam meam, in tanto frigoris horrore & niuibus scriptam, non auersare. Datæ in palatio Patriarchæ Byzantij, die 13 Februarij, Anno 1578.

*Symeon Cabasilus ex
urbe Græcia A-
carnania.*

ATHENARVM, QVA-
LIS EA HODIE SIT, ET
monte Helicone.

Μαρτίνω τῷ Κρησίῳ, ἐν Κυ-
εῖῳ φιλτάτῳ.

ΜΗ' ἀγνοεῖτω δέ σου ἡ φιλία (ὡς καὶ αὐ-
τὸς ἀσπάζομαι θεμέλιον κατατίθη-
μι, ὃ ὅπασ αἰῶν ὅτι ὄξα λείψεν) ὅτι ὁ ἡρώ-
τησάς με πρὸς τὰ ὀπισθίων ἀπορρήτων καὶ
ἐπὶ ἀγαθῶν πόλεων, γράψας ἔκθεσιν
τῶν μητρῶν πόλεων (καὶ ζῶντος σοι) ἀλλὰ
τέτινα μερικῶς, ἀἰκισα πρὸς τὰ μακα-
ριωτάτη πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ἐπι-
τυχόντος ἐν ταῦτα περίοι ὡς λογίῳ κυεῖῳ
Γερλαχίῳ δέδωκε πέμψαι σοι δηλοῦν μὲν
ἐν αὐτῇ καὶ τὰ τῶν ὀπισθίων πόλεων.

Τὰς δὲ Ἀθῶνας πολλάκις ἴδον (Ναύ-
πλοιοι γὰρ εἰμι, Πελοποννήσιος ἢ πλησίον
Αἰθῆ

Ἀθηνῶν κέσται) αὐταίς τε διήλθον, ἀκριβῶς
 φιλοπραγμονήσας πῶτα· τὸν τε Ἄρφον
 πάγον, τὰς ποτε Ἀκαδημίας, τὰ Ἀεισοτέ-
 λους, ὃ Παῖθεον, οἰκοδεμιῶν νικῶσαν πάσας
 οἰκοδομας, γλυπτάς ἐκτός ὧν πάσης
 ἑαυτῆς ἔχουσιν τὰς ἰσορίας Ἑλλήνων, καὶ
 ταῦτα τὰς θείας καὶ μετὰ τῶν ἄλλων, ἐπά-
 νω τῆς μεγάλης πύλης, ἵππους δύο φρουρα-
 σσομένους ἀδρομέαν εἰς ἄρκον, τὰ δοκεῖν ἐμ-
 ψύχοις· οἷς λέγεται ὅτι ἐλάξασε Πραξι-
 τέλης· καὶ ἐστὶν ἰδεῖν διικνουμένῳ καὶ λίθων
 τῶν ἀρετῶν, θεάσασθαι τε καὶ ἄλλα θαύ-
 ματος ἄξια. Οὐ λέγω τὸν βοιωτὸν τὸν κα-
 τὰ τῆς κρήνης, βοτάνῳ πᾶσαν (εἰπεῖν) ἰατρείας
 ἀπάσης ἀθέξενον ἐμπελέχοντα· ὃν κῆπον
 Ἀδωνίδος ὀνομάζω· ἢ ἀέρων δ' ἵπποισιν, ἢ ὑ-
 δάτων πόσιμον, ἢ ἀγαθῶν ἄλλων. ὅξ ὧν
 συμβαίνει, τὰς νύκτας Ἀθηνῶν, ἢ δὴ βαρβα-
 ρωφέντας, φύσει μνήμονας καὶ εὐφώνους (εἶ),
 μέλεσι ὧν φέρεται θελγάν, ὡς Σφριλέων

μέλη, τὸς ἀκούοντας. Οὐκ εἶγε Ὀρφείῳ (ὅς
 ἦθεα καὶ λίθοις ἐλέγετο γέλῃν) ἢ Μνησ-
 μναῖος Τέρπιδρος, ἢ Μαρσύας (ὅς αὐτῆ-
 εἰσεν Ἀπόλλωνι) ἤκουσε, φύσει τῶν τέχνων
 νικῶντας ὄξε πλάγησαν, καὶ τὸς αὐλοῦς ἐρρι-
 ψαν αὐτῶν, καὶ καλέμοις σιμῆριψαν.

Ἀλλὰ τί τῶν Ἀθιωῶν μνησθεῖς, μά-
 κρολογῶ, δέρμα λήθησῶν τῶ παλαιῶ ποτε
 ζώῃ; Αἱ δὲ θεαὶ Ἀθιωαὶ αὐτῶν εἰσιν, ὡς
 ἀχούομεν ὡς καὶ ὁ Ἐλικῶν, ὃ τῆς Βοιωτίας
 ὄρεσ, ὃ αἰῆλλον κορυφῆς ἀγχι. Εἰσελθὼν δὲ
 τὰνάπη ἐκείνα παραματικῶς καὶ ἀγχι-
 τῶς, τὰ ἐκείνῳ ἄλμα, τῆς τε Παρνασίας
 δάφνης γευσάμενος, καὶ τὰς μούσας ἐν Πιε-
 ρείᾳ ζητήσας, ἢ Πηγασίαν κριύειν, ἢ τῶν
 ἀδομῶν τῶν ὡς Διὸς ὄρεσ, ἔργων ὁ μά-
 ταιος ἐγὼ, πῶς ταῦτα μὲν ἴδῶ, ὅτε ἦσαν, τῶ
 ποι καὶ ἀφαιρεθῶν σοφῶν, ἀπέστησαν δὲ τῶ
 καλέ, ὡς δὲ ὄρεσ, πρὸς τὸς σοφῆς Γερμα-
 νὸς ὑμαῖς μετῴκησαν καὶ νῦν οἰκῆτορες ὑμῶν
 αὐτῶν.

αὐτῶν, οἱ τὴν σοφίαν μετόντες, καὶ ἔργον ἔ-
 χοντες, ἔπαρeron, ὡς ἡμεῖς τῆ ἀκρίτη δηγ-
 ρμοὶ ἀφ' αὐτῶν τῶν λόγων, καὶ ταῖς ἐπι-
 σήμασι λαμφομοιομοιοι, καὶ εἰς τὸν ἀληθῆ
 Ἐλικῶνα ἀναβαίνοντες ἀόκλως καὶ ἀπονη-
 πῆ, καὶ τῶν οἰκωῶτες ἐπ' ὀτυχία, ἡμᾶς
 δεῶσατε τῶν λόγων. Ἐξ ὧν εἰ μὴ καθη-
 μέραν ἡμῶς ἀρδοίμδα, λείπεται ὁ σιγᾶν.
 Σοφίαν γὰρ, ἢ μαθήματα, δουλοῖ ὄντες, νῦν
 οὐκ ἔχομεν. Εἶεν.

Περὶ δὲ βιβλίων ἀπλῶν τῆς δημόδοις
 Φωνῆς, ἢ λεξικοῦ, ἴασι, ὁδὸν τοῦτον τινι πε-
 ποιήται. ἔτε τὰ τῶν ἀφ' αὐτῶν ἐσαφεινῶ-
 δη. πάλιν γὰρ (εἰπεῖν) οἰκωῶμεν, ἡ Πλά-
 των ὁ θεῖος ἐκτισε καὶ ὅτι ἔτε ὁ μιανος ὅστιν ἔ-
 δεῖς τῶν ἐνεκα, ἔθ' ὁ κρηπιάσων. ἀνδρὶς
 τῶν αὐτῶν πλοισίων, καὶ βοηθεῖν ἡμῖν ἐτελέον-
 των, τοιαῦτα βέλη) πεμφάτω τὸν μιανος,
 καὶ ἔργον ποιήσομεν καὶ δι' ἑτέρας ἐνός (στυ-
 πουργωῶτων μοι καὶ ἄλλων σπουδαίων τῶν

ὁ(αὐτὰ μιᾶς) τελείωσω, καὶ ὑμῖν πέμ-
ψω, μεθ' ὅσης τῆς παροχυμίας, κρινωφελῆ
ἐσόμῃμα, &c.

Ἐρρωμένως μοι εὐχεσθήσῃς, ἀνδρῶν βέλ-
πισε, εἰς εὐφροσύνην καὶ τῆς ποιοῦτων
σου ἀχρῦντὰ σπουδαῖα ἔργα, τῆ δὲ σῆ φή-
μη τὰ ὅσα πιανομένων εἰς χαρὰν δι' ἀνεκ-
λάλητον τῆς ἐλπίς κατενδυσφώντων τῆς
ἀείτων σου διδασχῶν, καὶ ἐφορώντων τῶν γεί-
ων σου θεῶν. ἰὼ ἀξιοθέτητον, Χειρὲ βασι-
λεύ, καὶ ἰδεῖν, καὶ τὰ φιλικὰ λόγους πλα-
τύτερον ἔξαγεῖλαι. Οὐ γὰρ δυνατὸν, γρά-
φῃ τὰ τῆς ψυχῆς νοήματα πάντα ἐμφανί-
σαι· οὐ μόνον δειλία, ἀλλ' ὅτι καὶ πᾶσα φῶ-
νὴ ἐλάττων ἐστὶ τῆς ἀληθείας τῆς λέγοντος·
ὅτι ὁ λόγος, ὡς αὐτὸς οἶδας πάντων ἀεί-
σα, ἀσθενετέρον πως πέφυκε ἀφαινεθῆναι
ταῖς νοσημένους. Ἀσθενὴς ἢ ἀλγία ἡμῶν, ὡς
ἀμαθῶν ἀσθενετέρα δὲ ἡ γλώσσα· ὅταν καὶ
ἴ ἀκαλῆς καὶ ἀμορφον τῆς παρόντων μῦ-
τιρε-

τύρεται, καὶ ἔξεστιν ἐκ τῆς γεγραμμένων
 ἰδεῖν. Ἀπὸ Κωνσταντινῆ πόλεως, Ἀνθεστησι-
 νος ι ε. ζ π δ ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς πόλεως,

Ὁ κτὶ πάντα ὑμέτερον φίλος
 Θεοδόσιον Ζυγομαλάς,
 πρωτονοτάριον τῆς με-
 γάλῃς ἐκκλησίας Κωνσταν-
 τινῆ πόλεως.

D. MARTINO CRV-
 SIO IN DOMINO CA-
 RISSIMO.

NON ignoret benevolentia tua (quam & i-
 pse amanter complectens, tāquam funda-
 mentum pono, quod nulla vnquam delebit ob-
 liuio) quod de insignibus, quæ nondum vastata,
 sed adhuc supersunt, urbibus, de quibus me in-
 terrogasti: scripsi designationem Metropoliū, vt
 tibi gratificarer: & alia quædam particularia, quæ
 ex beatissimo Patriarcha Alexandria, cūm supe-
 riore anno hīc adesset, de ciuitatibus etiam insi-
 gnioribus quædam significante, audiui: dedi do-

ctissimo D. Gerlachio ad te transmittenda.

Athenas verò sæpe vidi (Nauplius enim sum Peloponnesius, quæ ciuitas Athenis vicina est) & perlustravi, accuratè & curiosè omnia obseruans: Areopagum, Academias, Aristotelis Lyceum, Pantheon, ædificium omnia alia ædificia superans, sculptas extrinsecus circumquaq; Græcorum, & diuinas etiam historias habens: & inter alia, super magna porta, equos duos in humanâ carnem ferocientes, non aliter ac si viuerent, quos Praxiteles sculpsisse dicitur, in quibus videre licet virtutem lapides etiam penetrantem (ex lapidibus, etiam emicantem) & alia, admiratione digna. Nihil dico nunc de colle, qui è regione est, omnes herbas, & vniuersè Medicinæ hospitium publicum, vt ita loquar, continente; quem Adonidis hortum nomino: nihil de aëris temperie, de aquarum dulcium & aliorum bonorum vbertate. Vnde euenit vt præsentés Athenienses, qui nunc barbaros mores induerunt, memoria tamè valeant, & suauis voce præditi sint, & diuersis cantilenis ac modulationibus, Sirenum more, auditores demulceant. Quos si Orpheus (qui feras & lapides cætu mulsisse dicitur) vel Methymnæus Terpander, aut Marfyas (qui cum Apolline certauit) audiuisset, natura artem superantes, obstupuisset, & tibias abiecissent, & calamos fregissent.

Sed quid Athenarum mentionem faciens, longa oratione vtor, cum nihil aliud sint, nisi pel-
lis il-

his illius animalis, quod olim fuit? Veræ Athenæ illic (*in Germania*) sunt, vt audimus, sicut & Helicon, Bœotix mons, quem vsq; ad verticē conscendi. Ingressus aut saltus illos gnauiter, & præta illa florida, & Parnasias lauros gustās, & Musas in Pieria, ac Pegaseū fontem, & alia quæ celebrātur, quærens: vt nihil eorū inueni, cognouī ego ineptus: quòd olim quidē hæc loca fuerint scholæ sapientum virorū, nunc autem abierunt ex his locis Musæ, vt video, & nobis relictis, ad vos sapientes Germanos migrarunt, ac vos ipsorū incolæ nunc estis: qui sapientiā colitis, rem ipsam, nō parerga, vt nos, habentes: cote eloquentiæ acuti, & scientijs illustrati, in verum Heliconem impigrè, sine labore ascenditis, & hūc feliciter incolētes, nos ex sede doctrinarū eiecistis. quibus si non quotidie reficeremur, planè silendum nobis esset. Sapientiam enim & doctrinam non amplius habemus. Sed hæc relinquo.

De libellis autem populari lingua scriptis, aut de Lexico, scias nihil tale à quoquam editū esse: neq; Testamenta (vulgari lingua) quisquam interpretatus est. ciuitatē enim (vt ita dicā) quam Plato ille diuinus condidit, incolimus. Et quia merces nulla hos labores subeuntibus proposita est: nemo est, qui laborare velit. Si quis verò ex opulentioribus apud vos, opitulari nobis volens, talia expetit, mittat mercedem, & laborem suscipiemus, ac vnius anni spacio (conferentibus operas & alijs vitis bonis, qui hīc sunt, pro

precio) perficiã illa, & vobis mittam lubenti animo ea, quæ multis profutura esse existimo, &c.

Bene & feliciter vale, vir optime, ad oblectationem eorum, qui præclaris studiorũ tuorum laboribus audiẽdo fruuntur, & bona fama pinguefaciunt ossa tua: & ad læticiam ineffabilem eorum, qui in optimis studijs & doctrinis tuis assiduè deliciantur, & diuino conspectu tuo coram potiuntur. Quo vtinam, ô rex Christe, & nobis frui aliquando liceat, vt amici animi mei propensionem latiùs explicare possim. Neq; enim literis omnia mentis cogitata satis perspicuè declarari queunt, quia omnis vox inferior est mente dicentis. Ideo oratio, vt ipse scis, infirmius aliquãto inseruit illis, quæ mente concipiuntur. Imbecillis quidem mens nostra est, tantquam hominum ignorantium: sed multò imbecillior lingua est, idq; deformitas præsentium testatur, & ex his, quæ à me scripta sunt, videre licet. Data ex vrbe Constantinopoli, 15 Aprilis. Anno à creatione mundi 7084.

Annus
7084
respon-
det an-
no Chri-
sti 1575.

In omnibus vester amicus Theo-
dosius Zygomas, Protonota-
rius magna Ecclesia Constans-
tinopolitana.

OCCA-

OCCASIO ET PRO-
GRESSVS COMMVTATIONIS

*literarum & scriptorum inter Patriarcham Con-
stantinopolitanum, & Martinum Cru-
sium & alios Tybin-
genses.*

EX EPISTOLA MARTINI

CRUSII AD DAVIDEM CHY-

*traum, anno 1579, men-
se April.*

V M Anno Domini 1573 Generosus
D. David Vngnadius, liber Baro in
Sonnek, Dominus in Pleiburg, mā-
dato Cæsareæ Maiest. Legatus Con-
stantinopolin iturus, petijisset sibi ab illustriss.
principe nostro Ludouico, doctum aliquem iu-
uenem mitti; quo Concionatore in aula sua v-
teretur; adiunctus fuit eius generosæ Domina-
tioni à clementiss. Domino nostro M. Stepha-
nus Gerlacus, Theologiæ studiosus, ex ipsius Cel-
situdinis stipendio Tybingensi. Hunc, cum ego
abiturum hac de causa rescuiissem, cogitavi mi-
hi *διλωκεῶς φιλελληνεστάτω ὄντι*, Græcorū qui Con-
stantinopoli essent, periculum faciendum: num
adhuc veterem linguam scirent, aut qua huma-
nitate essent.

Scripti ergo epistolium Græcum, & quidem

ad ipsum Patriarcham: licet ne de nomine quidem mihi tunc notum, cum multò minus alius ullus ibi Græcus mihi notus esset. Argumentum erat hoc. Me, quoniam hic doctus & pius iuuenis, cum Imperatoris Rom. Legato illustri illuc discessurus esset: voluisse, licet audacius hoc esset, Sanctitati ipsius scribere, non aliqua *πολυπαραμυσση*: sed quòd gratularer ipsius Sanctitati, illic adhuc reliquias religionis Christianæ, & Patriarcham huius, studio & doctrina præstantem (sicut aliquo tempore antè contrà quàm putassem cognovissem) esse. Apud nos etiam, sanam doctrinam ex Prophetis Apostolicisq; scriptis purè & copiosè vigere. Deinde quia tum Græcam linguam, in hac Academia, pro mea mediocritate docerem, tum Græcos & Græca mirificè amarem. Ergo me veniam à Sanctitate eius facile sperare. Postremò commendare Sanctitati eius, quod sine molestia ipsius fieret, hūc bonum Gerlacum: qui posset Sanctitati eius, nostra cuncta probè narrare. Has literas cum prius reuerendo D.D. ostendissem, & num mittere deberem quævissem: ipsius D. hoc factum meum omnino probavit, & suas etiam litteras in eandem propè sententiam addidit. Adiunxi ego concionem D. Cancellarij, quam 5 die Aprilis, anno 1573, in templo hic habuerat, ex 10 cap. Iohan. de bono pastore: postquam concionem, ipse Gerlacus, in Templo, ad munus concionatorium *ἐκ χειρὸ τὸν ἡτο*. Volui vt sic Patriarcha gustum aliquem

3000 illi

quem nostræ Religionis haberet. Nam paucis, illius concionis summam, ego tūc (vt in templo multos hactenus annos soleo) Græcè exceperā.

Die itaq; Aprilis 9 Gerlacus Tybinga abiit: & 20 April. Viennam venit. Inde post plures dies, quos commoratus fuerat, 18 Iun. Budam, 23 Iunij Belgradum versus iens, eò 30 Iunij venit, hinc 19 Iul. Sophiam Bulgariae metropolin, & 25 Iul. Philippolin, 28 Iul. Adrianopolin, & 3 Augusti, Selymbriam, die verò Augusti 6 Constantinopolin.

Postquam 15 die Octob. *εις τὸ πατριαρχεῖον* veniēdi occasionem nactus esset: ibi per interpretē (moris enim est, peregrinos, & inferioris conditionis homines, interprete ad præsules vti: & Græci tantum vulgari lingua vtuntur) Gerlacus nostras literas D. Patriarchæ tradidit: qui humaniter accipiens, nec tamen tunc resignans, è Senatu suo, quem tūc habuerat, abiit. Cū postea literas legisset & concionem prædictam, nec facta esset mentio eius in literis, nec causam sciret cur misissem (nam tantum Latinis verbis, in fine chartæ addideram, *μενέσας ἐνεκα* mittere, quòd ea ante Gerlaci *χειροτονίαν* habita esset: quæ verba aut ipsi non viderunt, aut nō intellexerunt) perturbatio secuta est: aliquo ex Calogeris dicente, me ideo misisse, vt Domino Patriarchæ, tanquam in officio suo diligentiam non adhibenti, veternum excuterem. Sed Rhetor Patriarchicus, D. Iohannes Zygomala (nunc *μέγας ἢ μέγας*)

ἐκκλησίας ἐρμηνεύς) contendit bono animo missam esse, φιλελλητίας scil. ἕνεκα.

Tunc ad Gerlacum illa concione missa, per D. Theodosium protonotarium prædicti Iohannis filium, de causa missionis quaesitum est. Gerlacus, sicut res erat, negavit ὑβριστικὸν λόγον esse: sed bono animo missam esse, causis allatis, quas ante suum abitum ex me cognouerat, demonstrauit. Hoc modo acquieuerunt. Magis etiam postea sanauit ego scriptis 4 Mart. 74, literis, quibus gratias egi reuerenter, quòd sanctitas eius beneuolè nostras literas accepisset: dissimulans omnino, me aliquid de illa offensione cognouisse: addidi, me, sicut proximè concionem de bono pastore miserim γύσεως ἕνεκα τῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν θρησκείαν, & vt ostenderem τὸ μὴ φιλῆσαι. ita nunc quoq; mittere summam concionis D. D. Iacobi Heerbrandi, ex Luc. 10. πρὸς βασιλείαν Θεοῦ. Cùm postea 1 Nouembris anno 1574, Patriarcha, de vtraq; concione humanissimè responderet monens, ne aliquos νεωπειζόντας sequeremur: accepit deinde à nobis Exemplar Augustanæ Confessionis, Græcè olim à D. D. Paulo Dolscio conuersæ. ac 16 Nouemb. anno 1575, nobis beneuolè respondit, se responsum ad illam suo tempore missurum.

Deinde 18 Iun. 76, id Tybingæ accepimus: quem libellum ego Latinè cōuertī. Modestè iudicium suū significat de singulis articulis. Summa est, quòd Spiritum S. ex solo patre procedere Græci

Græci aiunt: libero arbitrio, & bonis operibus, nimium tribuunt: per imagines inuocant sanctos: septem sacramenta faciunt: & talibus aſtruendis Patrum ſuorum testimonia ἀπολεξει proferunt.

Die poſtea 18 Iun. 77, Apologiam ſeu Reſponſum, ad illud Patriarchicum ſcriptum, Græcum moſteſſimè ſcriptū miſimus. Ibi oſtendimus (poſt reuerenter gratias pro Reſponſo Sanctitatis eius actas) nos lætari, quòd inter nos de multis & magnis capitibus doctrinæ conſentiamus. Deinde locum communem tractamus de autoritate S. Scripturæ, cui omnia alia ſcripta ſe ſubmittere debeant. Tum in quibus capitibus diſſentiamus, ſententiã noſtram exponentes primùm firmis testimoniis S. literarū, deinde (vbi habere potuimus) testimoniis patrum Græcorum confirmamus. Simul nomine D. Cancell. & meo, tria elegantiffima horologia, D. Patriarchæ, & vtrique Zygomalæ miſimus.

Deinde ꝑ Octob. compendium Theologicum D. Iacobi Heerbrandi, quod ea æſtate Græcè à me cōuerſum fuit, Domino Patriarchæ miſimus: quòd, quæ in illa Apologia fortè breuiùs & obſcuriùs tractentur, hîc expreſſiùs & copioſiùs fortè poſita ſint. Vtrunque verò ſcriptum Viennæ concurrẽs, 30 Decemb. 77, cum pluriſus noſtris literis concurrentibus, Gerlacus accepit: quæ cùm Patriarchæ reddere circiter 2 diem Ianuarij 78 vellet, iam is ad viſitandas Ec-

clesias suas in Græciam exiuerat. Quidam verò, per eius *ποπτηρητῶ* missus, scripta illa ei in Thes- salia 4 die Martij reddidit. Ad quæ pluribus, Theologis nostris mihiq; tum communes, tum singulis proprias, literas scribens, responsurum se breui promisit (sicut exemplum Epistolæ eius ad me hic inclusum mitto) sed nondum respon- sum venit. Expectamus tamé quotidie nunc li- teras à D. Salomone Schyveickero Sultzenſe, apud Generosum Dominum Ioachimum à Sintzendorff, aulico Constantinopoli concio- natore, etiam in nostro stipendio educato. Atq; hæc de hisce hæctenus.

EX ALIA EIVSDEM EPISTO-
LA, ANNO 1580. D. 4 IULII,
ad Davidem Chytr. data.

EGO, præterito Maio & Iunio, Græcè cōuer- ti responsum, D. Hieremiæ, licet *τῷ ἁγίῳ Δα- κινθίῳ*, mittendum, ad ipsius libellum, quem *πέποι* mense Maio acceperamus, cui responso plurimi subscripsimus: idque nunc *ἐν τῷ τῷ Βολαν- τῆς καὶ πεμφθέντα ἐπὶ δὲ*. Hi ergo libelli hæc- nus vtrinq; missi:

- 1 *Hinc Augustana Cōfessio, Dolſcio interpret.*
- 2 *Illinc ad eam Responsum D. Hieremiæ. Con- uerti Latine ego.*
- 3 *Hinc placida refutatio, & nervosa nostra ὁρ- γοδοξίας defensio. Conuerti Græcè.*

4 *Illinc*

4 Illinc πέρυσι D. Hieremia ad hanc Respon-
sum. *Conuerti ego Latine.*

5 Nunc presens noster libellus, humaniter &
neruose scriptus. *Conuerti Græcè.*

Hi s libelli si excuderētur, vnà cum conuer-
sione Latina è regione, esset pulchrum & vtile
opus. Hos omnes libellos habeo ego; & para-
tus essem suscipere laborè editionis, si aliquan-
do, me viuente, πῶς ἢ μὴ τῆς ἐκκλησίας φεσῆσαι pla-
ceret. Sed adhuc nemo tale quid cogitat, & sunt
ἐλαβεί, καὶ ἐφελικὸς, &c.

PRIMA PATRIAR-
CHÆ BYZANTINI EPISTO-
LA AD TYBINGENSES,
Latine conuersa.

IEREMIAS, MISERICORDIA
DEI ARCHIEPISCOPVS CON-
stantinopoleos, noua Roma, & OEcu-
menicus Patriarcha.

SUPERIORE anno epistolas nobis gratas, cha-
ritate & sapientia plenas, accepimus: vnam
tuã D.N. apud Tybingeses verbi Dei doctor, al-
teram M. Crusij: nunc itè ab vtroq; duabus epi-
stolis acceptis lætati sumus, vt tunc, ita & nunc
fatis, sicut decebat, vt pote literas nacti virorum

fapientum, & quæſtiones afferentiũ ſacras: quorum vtriuſque præſtantiam animi, nec non beneuolentiam, & affectum amicum ac reuerentiam, quam erga noſtram mediocritatem oſtenditis, libenter approbauimus, approbamusque: Deumq; pro ſalute veſtra precati ſumus. Verum præterito anno, multis magnisque occupationibus, quibus quotidie tenemur, impediti (nam in hiſce locis, quo maiori cura ſacratiffimã Chriſti eccleſiam gubernamus: eo liberius quoque veram doctrinam prædicamus) reſponſum vobis non miſimus. Poſtquam verò, ab eo tempore, ardenti deſiderio id cupitis, & expectatis: id eo & nos iam, Deo iuuante, ad capita & ſummas, quas miſiſtis, duarum concionum veſtrarum, reſponderemus.

Ac primùm de dicto Euangelico, quod eſt: Ego ſum ille paſtor bonus, &c. Deinde, quidnã ſit regnum cœlorum.

Dicimus itaque, quòd mediator Dei hominumque Ieſus Chriſtus, verè ſe paſtorem nominauerit, ſecundum parabolam, quæ eſt in ſacris Euangeliiſ, de centum ouibus. Quippe qui relictis nonaginta ouibus, quæ nõ errauerant, ſed ſaluæ erant, (cœleſtes dico poteſtates) in terra conſpectus eſt: atque inter homines (carne veſtitus, quam ex S. Virgine Deipara aſſuſerat) verſatus, ouem errantem, vniuerſum ſcilicet genus humanum, reuocauit. Ipſe igitur, Deus & homo ſimul, Ieſus, primus paſtor eſt, ſeu Archipæmen:

pœmen: huncque nos verum pastorem agnos-
cimus: & nos oues eius, ratione præditas, pro-
fitemur, & credimus. Deinde omnes, qui ratio-
nali huic Christianorum gregi præsunt: quicun-
que illius discipuli sunt, & veri successores: & in
vita sua Christum imitantes, præcepta eius im-
plent, operibus diuites bonis cum fide sincera:
tales etiam per gratiam & participationem pa-
stores boni dici possunt, quales & antea fuerunt
Orthodoxi patriarchæ nostri, & qui nunc sunt,
reliqui, Christi imitatores, primarij sacerdotes.
Qui verò videntur quidem esse, sed reuera non
sunt pastores: hi, utpote veritati ipsi, Christo
scilicet Deo, repugnantes, mercenarij sunt, &
non pastores. Vos verò Dominus Deus, verus
princeps pastorum, dignetur sua gratia: ut sanæ
fidei nostræ semper adhæreatis, nec claudicetis,
nè rebus nouis studeatis, aut vacillantes reci-
datis ab his, quæ diuinitus dicta sunt à saluatore
nostro Iesu Christo, & sanctis apostolis discipu-
lisque ipsius, & à sanctis septem synodis, & reli-
quis diuinis, sanctisque patribus, qui virtute ac
miraculis illustres fuerunt: sed ut custodiatis om-
nia, quæ Christi Ecclesia, tum scripto, tum non
scripto tradita accepit, verumque pastorem se-
quamini, vocem eius audiatis, mandata eius im-
pleatis. Atque hoc tantillum, & ex multis per-
pauca, de bono pastore.

Nunc de Regno cœlorum, seu (quod idem
est) Dei, qualenam id sit, sic dicimus. Regnum

Dei, multis modis dicitur & exponitur apud theologos. Regnum Dei est, non qualia sunt regum huius seculi regna: sed illud æternum regnum, quo fruuntur, qui verum illum sequuntur pastorem, & recta faciunt: & ipso Christo splendebunt sicut Sol, intuentes ipsum semper, & intuitu eius fruētes, æternamq; iure læticiam percipientes. Regnum Dei est dehinc etiam cognitio Dei recta: quam quoq; æternam vitam ipse Dominus nominat, cū dicit: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Rursus duplex est regnum Dei. Vnum vniuersale, quod vbiq; est ratione dominationis in omnes creaturas. Alterum quod non vbiq; est, neq; ad omnes venit: sed ad solos fideles, & qui gratia eius, & illuminatione diuina, digni sunt. Quemadmodum sensibilis hic Sol diuerso modo illustrat vno eodemq; lumine ea quæ de ipso illustrantur, pro facultate scilicet, qua vnumquodq; corpus ipsius capax est: eodē modo illi, qui in iustitia & recta fide manent semper dilecti, ab intelligibili Sole Deo, manent semper in lumine eius secundum virtutem viuentes. Quando enim, dum in terra versamur, vitam tanquam in cælesti ciuitate viuimus, non autem affectibus indulgemus, regnum cælorum habemus. Quocirca & Dominus ait: Qui verbum meū audit, & credit ei, qui misit me; is habet vitam æternam, & in iudicium non venit. Vides? statim hanc habet, non autem habet.

habebit. Qui verò fortè lapsi sunt & longius recesserunt, sed per pœnitentiam redeunt: illuminantur rursus, dū decretis Ecclesiæ Christi mente insistunt & in eis perseverat. Sed de tali quoque illuminatione regnòque Dei, seu cœlorum, dictum satis.

Reliquum est vt precemur ipsum pastorum principem Christum Deū nostrum, vt vos istic quoq; nullum aliud fundamentum fidei seruetis, præter id quod positum est: quod est angularis lapis, videlicet Christus, qui est ipsa veritas: nec peregrinam vocem quorundam res novas molientium audiatis, qui non per Euangelij ianuam ingrediuntur: & doctrinam illorum, qui superstruxerunt, sanctorum patrum, & diuinorum doctorum nostrorum: sed vt ipsum Archipœmena Dominum nostrum audiatis, & ipsius sanctam Ecclesiam: quam suo proprio sanguine redemit: contra quam ne portas quidem inferorum præualituras esse ipse pronunciauit. Contingat denique vobis, vt ipsum cœleste regnum consequamini, eòq; digni habeamini, per Christum Iesum Dominum nostrum: cui gloria in omnia secula, Amen. Valet. Ex Constantinopoli, anno mundi 7083.

Christi verò 1574.

DE CONFESSIONE
AVGVSTANA GRÆCA,
PATRIARCHÆ CONSTAN-
tinopolitano exhibita.

ALVTEM in Christo. Binas R. D. V. literas cum literis binis ad Patriarcham & confessione Augustana 7 Maij accepi. Cùm autē Turca (cui locaueram) ad 23 Maij libellū confessionis ligare differret, contigit vt sequenti 24 die literas & confessionem, Patriarchæ cum suo senatu cōgregato, offerrem admodum opportunè. Eas statim in præsentia mea magna tum voluptate & gaudio legit, legendasq; suis presbyteris & Calogeris, qui tum præsentēs aderāt, dedit. Postmodum Patriarcha clara voce quinque capitā ex confessione suis examinanda proposuit. In tertio capite occurrebat ipsis dubium, Quòd Christus non tantum pro culpa originis, sed etiā pro omnibus actualibus peccatis hostia esset. Videbantur enim asserere, peccata actualia, cōfessione, satisfactione & absolutione tolli, Christi que meritum se tantum ad originale peccatum extendere, cumq; multis de eo disceptassent, rogauit ex me Patriarcha, an Christus etiam pro factis & fiēdis adhuc, satisfecisset, cūque confirmationē eius ex scriptura audirēt, acquieuerunt. Alterum dubium erat de iustificatione

tione fidei, existimantes nos fingere nudã quan-
 dam credulitatem absque operibus: propterea
 quarebat, an quis fide saluari posset, qui nihil
 boni operaretur: sed verã fidei cū charitate per-
 pectuo iunctã definitionem, eiusq; ab operibus
 in negotio iustificationis distinctionẽ danti as-
 senserunt. Inciderunt & aliã quãstiones de fi-
 de, operibus, confessione, &c. ex quibus vide-
 bantur opinionem de merito & satisfactione
 propria, pro actualibus peccatis alere: nolo ta-
 mẽ ipsos eius certò insimulare: patebit id ex re-
 sponso proprio. Ab his transit ad purgatorium,
 quod cum ex scriptura damnassem, omnes mi-
 hi gestu vocẽque applaudebant. Sed quãstio de
 processione Spiritus S. (quam immediatẽ sub-
 iungebat) nos dissiderẽ, non tamen animis a-
 lienos fecit. De hac plurimis mecum egit, di-
 ctum Christi Ioan. 15, & concilia 4 œcumenica
 sententiã nostrã opponens: cūque respon-
 siones meas rationẽque contrarias benignẽ au-
 disset, nec se aliquid obtinere posse intelligeret,
 colloquium abruptit. Promisit etiam quòd dili-
 genter examinata cõfessione sententiã suã
 scribere velit, meque si dubium quid & contro-
 versum occurrat, vocare. Metuo autem vt pluri-
 ma futura sint. Experior ipsos ceremoniis & tra-
 ditionibus non parum deditos. Durius scriptã,
 quibus & ipsorum superstitio perstringitur, iam
 non nihil mitigavi, & in posterum, quantum ve-
 ritas cõcedet, facturus sum, vt sperem libellum

istum non infrugiferum fore. Cæterùm quod res meas attinet, Dign. vestris reuerenter & demissè gratias ago pro commendatione apud Illustriſſ. Principem quæ plus propemodum tristitiæ quàm gaudij attulit, quòd expectationi vestræ, me non respondere, tenuitas modulusque ingenij mei finet.

Turcicam enim vel Arabicam linguam discere non tantùm difficile, sed impossibile propter vitæ meæ conditionem videtur: siquidem non suis præceptis constet, sed solo continuòque vsu & conuersatione cum Mahumetanis addiscatur. Estque ea difficultas legendi & scribendi Turcicam linguam, vt quidam per quadriennium, eius solo nomine nec mediocri studio hinc agentes, tirones se adhuc profiteantur, & cū singulare planèque diuinum ingenium sit Generosi mei in linguis discendis, memoriâque tenacissima, sæpe tamen detestando de difficultate huius barbaræ linguæ conqueratur. Nec defuerunt amici (Secretarius & Doctor Medicus antecessoris Generosi mei) quos initio statim de eo studio consului, sed propter temporis breuitatem (quod tantùm biennale fore Dominus meus certò sperabat, & quòd plures annos Cæs. Maieſtati non promisisset, & desponsatio Libere cuiusdam intercessisset) negatamq; cum Turcis conuersationẽ, nihil me operæ precium præstiturum dicebant.

Quod ad cognitionem religionis Turcicæ attinet,

attinet, ea tribus vt opinor partibus cōsumitur: In fabulis & somniis Mahumetis: traditione ceremoniarum infinita: & Theologia Ethica de virtutibus & vitiis. In tertia hac nihil laborandum arbitror, quòd rationi consentanea, sed omnino confusè scribant. Prima & secunda quia infinitis propemodum libris absoluitur, eorumque nullus præter Alcoranum Latinus extet, Turcæ cuidam Latine lingue & Theologiæ ipsorū non imperito precium obtuli, vt summam eius conscriberet: cuius initium cū iam fecerit, spero me ipsi instantem finem consecuturum. Hæc in præsentia raptim, per festinationem cursoris, à Patriarcha reuerso scribere licuit, quibus me Dign. vestre reuerenter commendo. Colloquium cum Patriarcha vltra duas horas extractum fuit. Deus omnipotens Dignitatem vestram reuerendam cum collegis reuerendiss. Doctoribus clariss. in communionem spiritus, Ecclesiæ & scholæ diutissimè incolumes conseruet. Datæ Constantinop. 24 Maij, anno 75.

Per *vesperas* omnes intelligunt qui à consuetudine Græcæ ecclesiæ, traditionibus conciliorum OEcumenicorū, Patrumq; discesserunt.

Stephanus Gerlachius.

CVM præter opinionem nostram cursor in
 26 diem à supremo Passa detineretur, Patri-
 archæ collegium adij, vt quid iudicij de confes-
 sione esset cognoscerem: nihil adhuc de ea ro-
 ganti, Rhetor vir senex & bonus, præter omnè
 expectationem dixit, quòd toto ferè libello per-
 lecto omnia probent, præter opinionem no-
 stram de processione Spiritus S. & pane infer-
 mentato: cumq; de his duobus in cõfessione ni-
 hil haberi putem, petij vt sentētiam & iudicium
 Patriarcha. Controuersiam enim de pane fer-
 mentato (vt mihi videbatur) non eius momenti
 esse, vt propter eam ecclesiæ turbandæ sint, ne-
 que nos quicquam eius caussa ab ecclesia Græca
 dissociari velle, cum adiaphoron sit, siue quis fer-
 mentato, siue infermētato, absq; tamen super-
 stitione & scādalo ecclesiæ vtatur, modò in sub-
 stantia & vero vsu conueniamus. & probauit
 sententiam Rhetor. De processione Spiritus S.
 dicebat, se meo monitu Patriarchæ suasorem
 fuisse, ne eius in responso mentionem faceret,
 cum vestra dignitas id in præsentia nõ petat, sed
 si eius sanctitati videatur, seorsim de ea agi pos-
 se. Cumq; sciam in eo articulo nullo modo con-
 ueniri posse; ne in reliquis quoq; assensus turbe-
 tur, etiã prouocatus tanquã subtilem & meum
 captum excedentem disputationem detrecta-
 bo, donec dignitati vestræ in præsentis negotio
 satisfiat. Postea si ipsius sanctitas à me petet,
 & vestræ

& vestrae dignitati consultum videbitur, rationes quas de processione ab utroque conscripsi, offeram. Dubium enim non est, quin istud controuersum repetiturus sit. Et iam aliqui mihi persuadere conabantur, ut in gratiam Patriarchae, ipsis in hoc articulo assentirem, cum in plerisque reliquis conueniremus. His ita cum Rhetore collatis, peto me ad Metropolitam de Nicæa duci, quem ante tres dies aduenisse audiveram. Conuenimus virum humanissimum, & linguae antiquae non imperitum, cumque occasione capta à commemoratione celeberrimi & orthodoxi apud nos concilij Niceni sermones de statu Ecclesiarum suae diocesis & nostrarum habuissimus, tempus vespertinum me domum reuocauit. Petiit ut Nicæam post paucos dies se comitari vellem, sed multa obstant quo minus ipsius meaeque in primis voluntati satisfacere possim. Dolebam mihi non esse ad manum exemplar confessionis Aug. quo ipsum non sine fructu exhilarassem.

Cumque cum libellum ipsis placere videam, scripsi dignitatis vestrae, ex quo eam Pragae vidit, scriptaque legit, amantissimo, ut mihi aliquot exemplaria mitteret, si ex Praga, Augusta, aut Vienna haberi, de quo valde dubito, possint. Quod si dignitati vestrae videtur, Basileae aut Fracofurti facilius forte comparari, & Domino N. transmittenda commedari cum prima occasione possent, si non omnia per proximum cur-

forem Cæsareum, attamen aliquot, quæ secundum Dignitatis vestræ præscriptum distribuerem, & fortasse occasione à colloquio præteriti anni sumpta, Patriarchæ Alexandrino exemplar mittere possem. sed inanibus hisce veniam rogo, quidque mihi agendum sit, instructionem expecto. Constantinopoli, 26 Maij, anno 1576

Stephanus Gerlachius.

PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI EPI-

STOLA AD MARTINVM CRYS-

sum, Doctorem Græcarum literarum in Academia Tybingensi, & Theologos, qui de confessione Augustana, quam in Græcum sermonem conuerfam ad illum miserant, iudicium Patriarchæ sciscitanti fuerant.

Τὰ πρῶτα ὑμῶν γράμματα ἰσαρῶν τῶν
 παροσώπων ἐδέξαμεθα, σὺν τῇ βιβλίᾳ
 εἰς τὴν τῆς Ἰησοκείαν τῆς ὑμετέρας παρῆ-
 χοντι, σοφώτατοι ἄνδρες Γερμανοὶ, ὑοὶ καὶ
 πνεῦμα τῆς ἡμῶν μετεϊότητος, ἐκ τῆς χρι-
 στῶν τῶν ἐν ταῦτα ἐκκλησιασῶν, καὶ τὰ πόρτα
 χρῆσι-

χροσίμου, κρείς Στεφάνος τῷ Γερλαχίς.
 Τόινυν ἠδέντες, ὡς εἰκός, ἐπὶ τῇ φιλοφρο-
 σιῇ τῇ ἐμφύτῳ ὑμῶν, ἐκτοτε ἀπόκειον
 εἰ ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν πεπόμφατον,
 ἡμέας καὶ συλθεαφύων παρεσετάξαμεν, ἢ
 φασὶν αὐτοῖς γράφαι, καὶ ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν
 ἀκραφνῶν ἡμῶν πίστεως· ἡ δὲ οὐκ ἄγγελος,
 οὐκ αὐτὸς θεός, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ θεὸς
 θεός Ἰησοῦς Χριστὸς παρέδωκεν ἡμῖν. Ἐ-
 πῆτα δὲ καὶ οἱ θεοὶ αὐτῶν μαθηταὶ καὶ ἀπό-
 στολοι, καὶ καθεξῆς αὐτοῖς καὶ ἱεραὶ σινάδοι, καὶ
 οἱ λοιποὶ θεοφόροι καὶ θαυματουργοὶ πατέρες
 καὶ θεολόγοι δὲξηγήσαντο, καὶ ἠρμηνεύσαν,
 καθὼς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ἀναφοραῖς
 καθεῖς, καὶ κατὰ τὰς ἀνακυφάσας χρείας, αὐ-
 τοῖς ἐπέπνευσε· ὧν τὰς γραφικὰς μάρτυ-
 ρείας καὶ ἀποδείξεις οὐδεὶς τῶν ἀφρονοῦντων
 Χριστιανῶν ἀρνήσασθ' αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπεὶ πολλοῖς
 ἐναχολούμεθα τοῖς κωλύμασι, καὶ ἐπὶ τῶν τυ-
 χούσας φροντίσιν, ὡς καὶ ὑμεῖς σιωπετώτατοι

ὄντες ἐπίστασθε, ἔγω εἰς πύθρας ἀγαθὴν τὴν
 ἡδυνήθηκα, εἰ καὶ ἐχέδι ἀσθὴ ἀπὸν. ἰωί-
 κα ἵστω Θεῶν ὁ πῶν τελείωσον, ἦτοι μὲν
 δύο, ἢ καὶ τῆς μελέας, χαλκίαν, καὶ μὲν πᾶ-
 σης πέμφομαι ὑμῖν τὴν ἀγάπης. ὁ δὲ Θεὸς τὴν
 εἰρήνης, ὁ φερέσας τὴν εὐαγγέλιον ἐκκλη-
 σίαν ἐπὶ τὴν ἀσάλωτον πέτραν τῆν ἐν τοῦ
 αὐτοῦ, ἀξιώσασα ἀποκτασθε πύθρας ὀρθῆς καὶ
 δὴ τοῖς, σιωπομεν δὴ λαδὴ καὶ τὴν ἀγαθῶν
 ἔργων, τὴν θαλάσσω ἐπαρόντος βίβας δὴ πε-
 ρέσαντας, εἰς τὴν ὕδριον καὶ ἐρᾶνιον αὐτὸ ὀρμι-
 αθῶναι λιμνῶν. ἔγω οἶτο πύθρας ἡμᾶς ἐ-
 πιτυχεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὃν σωτῆρι ἡμῶν.
 ἔγω χάρις, καὶ ὁ ἔλεος, καὶ ἡ δὴ καὶ τῆμῶν με-
 τῆς ἰότητος εἰς μετὰ ὑμῶν. ἔρωσθε. ἀπὸ Κων-
 σταντινῆ πόλεως, μὲν Νοεμβρίῳ 15. ἐν ἔτῳ
 ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας οἰκονομίας α, φ ο ε.

Ἰερεμίας ἐλέω Θεῶν ἄρχε-
 πίσκοπος Κωνσταντινῆ πόλεως, ἑτά
 Ρώμης, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

SAPIENTISSIMI viri Germani, filij secundum spiritum mediocritatis nostræ, literas vestras carissimas, vnâ cum libello religionem vestram complectēte, hilari vultu accepimus ex manibus D. Stephani Gerlachij ecclesiastæ, isthinc oriundi, viri optimi. Delectati igitur natua humanitate vestra, tūc statim responsonem ad singulos articulos quos misistis, ordine conscribi mandauimus, congruentem cum sacris literis, & nitentem fundamento sinceræ fidei nostræ: quam non Angelus, nō homo, sed ipse DOMINVS & Deus homo Iesus Christus nobis tradidit, & postea diuini ipsius discipuli & Apostoli, & deinceps diuinæ & sanctæ Synodi, & reliqui à DEO gubernati & miracula edētes patres & Theologi enarrarunt & interpretati sunt: sicut Spiritus sanctus diuersis temporibus, & iuxta emergentes subinde necessitates, ipsis inspirauit. Quorum testimonia & demonstrationes ex scripturis sumtas, nemo bene sentiens Christianus vnquam negauerit.

Sed cū multis occupationibus, & curis non vulgaribus impediamur, vt pro vestra prudentia ipsi cogitare potestis: nondum ad finem deducere opus potuimus; etiamsi totum iam delineatum est. Cū autem, Deo iuuante, totum post duos aut tres menses absoluerimus; gratissimè & amantissimè vobis transmittemus. Deus autem pacis, qui firmauit sanctam ecclesiam suam super immotam petram mandatorū suo-

rum dignetur omnes, per rectam & veram fidem, comitantibus videlicet & bonis operibus, mare præsentis vitæ transfretantes, in serenum & cælestem vitæ æternæ portū applicare: quem contingat omnibus nobis assequi in Christo Iesu seruatore nostro. Cuius gratia & misericordia & nostræ mediocritatis preces, semper vobiscum sint. Valet. Ex Constantinopoli, mensis IXbr. die 16, Anno incarnationis filij Dei 1575.

ΤΩ ΣΟΦΩΤΑΤΩ

Μαρτίνω τῷ Κρησίῳ, τῷ τῆς Ἑλλητικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς παιδείας διδασκάλῳ, Ἰωάννη ὁ τῆς πατριαρχικῆς ἐκκλησίας ἑρμηνεύς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

ἮΚΕΙ σοι τὰ ὑφρανεῖντά σε πατριαρχικά γράμματα, φίλων ἀείψου, ἀεὶ καὶ βραδέως, ὅμως δὲ ὑμέτερον πεπλήρωται αἴτημα. εἰ δὲ γὰρ τυχόν καθόλου καὶ ἐν πανσιν σοὶ ὑφρανεῖς ὑμᾶς, ἄελπις ἔσο, ὅτι ἐὰν τῇ ἀληθείᾳ προσέξῃς τὸν νῦν, σαφές καὶ τῇ λογιότητί σου καὶ τοῖς πάνσιν ἔσαι, ὡς ἐν τοῖς προσεχετέροις καὶ σιωπητικωτέροις τῆ πίστεως συμφωνῆμα. ἀδὲ δοκῆ ποίῃν ἀγαφω-
νίαν

νίαν πινά μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, τέτων, ἐὰν
 θέλη τις, ῥάδιχα ὑμῖν ἡ δέξθωσις, ἀπαλλα-
 γαῖσί φημι τῆς ξένης καὶ πωδολόγῃς ἐν ποισυνη-
 θείας, καὶ ὅλως πωροσελθῆν καὶ πωροσκολληθῆ-
 ναι τῇ καθ' ἡμᾶς τῆς Χριστοῦ μεγάλη καὶ κα-
 θολικῆ ἐκκλησίᾳ, ἡ δὲ ἀγγελος, ἢ ἀνθρώ-
 πος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ὡς ἰδίῳ αὐτῷ ἀί-
 ματι ἐπήξεν ἑ καὶ ἐφένεωσεν· ὁ δὲ εἴθε ἐκ Θεοῦ
 ἐμπνέοντες ποιήσατε εἰς δόξαν Θεοῦ. χα-
 ρὰ γὰρ ἔσται ἐν ἑσθῶν καὶ ἐπὶ γῆς, εἰ εἰς ἔνωσιν
 ἑκατέρῃς ἡ ἐκκλησίας σωέλθοι, καὶ συμφρο-
 νήσασθαι, καὶ συζήσασθαι ἐν πάσῃ ὁμοιοῖα, εἰ-
 ρηνῆ τε καὶ κτῆ Θεόν, καὶ ὡς τῆ καθαράς ἀγά-
 πης συνδέσμων. Δίχαμον πλήν ὅστι, τῶς δήη-
 θῶς Χριστιανὸς μήτε πωροσελθῆναι, μήτε ἀ-
 φήσασθαι τῆς θείων δοξῆς τῆ ἀμφομήτης πίστε-
 ως, ἀλλ' ἀκρατῆν ταύτην ἀσκηνοτόμηλον, κα-
 θῶς αὐτὴ παρέδωκεν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐ-
 τόπλαι καὶ ὑπηρεταί τῶ λόγου καὶ ταῦτα ὑμῶν
 τε καὶ ἡμῶν ἐγγὺς παρ' ὀλίγον, καὶ πλὴν ὀλίγων,

γηνιαζόντων, ἔτόπω λέγω καὶ Διαθήμα-
 τι (κατὰ τὸ το γὰρ μακρὰ ἔομεν) ἀλλὰ
 ταῖς γνώμας, καὶ ταῖς χηρῶν Διαθέσεσι,
 καὶ ἀγάπῃ τῇ εἰλικρινῇ· ἄλλως τε ὁδοτε-
 ρων συμφρονοιώτων τῆς τῆς ὁδοτε-
 ρῶν ἀρχιερέων, ἔτε τῇ καὶ αὐτὸν ἐκκλη-
 σία, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκατέρων ἀντιφρονο-
 νων ἢ κακῶν αὐτῶν σιωπῆσι καὶ ὁδο-
 χηρῶσιν. εἶεν. Δὲ Ζυγιστῶ δὲ, ὅτι πέπομφά-
 μοι τὸν ὁπιτάφιον σοφώτατον λόγον, ὃν ὡς
 δῶρον ἐξάρετον ἀποδεδεῖλκτος Διαφυ-
 λάτῃ παρ' ἐμοί. ἔρρωσθ. ὁ ἀγιώτατος ἡμῶν
 πατεράρχης ἔχειται τῇ ἀυθεντία σε παν-
 οικί. ἀπὸ τῶ πατεριάρχους, Μαίς 16,
 α, φ ο ς.

Ἰωάννης ὁ Ζυγι-
 μαλάς.

DOCTISSIMO VIRO

MARTINO CRVSIO, GRÆ-

*carum & Latinarum literarum Doctori, IO-*HANNES, *Patriarchica Ecclesia inter-**pres, salutem in Do-*
mino.

AD FERUNTUR tibi, quæ te exhilarabunt, Patriarchæ literæ, amice optime: quod etsi tardius, tamen desiderio & petitioni vestræ tandem satisfactum est. Etsi enim fortasse totum in omnibus partibus nõ exhilarabit vos, tamen bene speres, si veritati mentem attendes & adhærebis, perspicuum tibi & omnibus futurum est, quod in continuis & causam fidei præcipuè continentibus articulis consentiamus. Quæ autem videntur consensum inter vos & nos impedire, talia sunt, si velit quis, vt facillè ea corrigere possitis, discedentes à peregrina & præter rationem in quibusdam introducta consuetudine, & omnino accedentes & adhærentes magnæ & catholicæ apud nos Christi ecclesiæ, quæ non Angelus, non homo, sed ipse DOMINVS proprio sanguine cõstabiliuit & fundauit: quod vtinam diuino instinctu & afflatu (accensi) faciatis in gloriam DEI. Gaudium enim in cœlo & super terram erit, si coibit in vnitatem vtraq; ecclesia, & idem sentiemus & simul viuemus in omni concordia & pace secundum DEVM, &

In sinceræ caritatis vinculo.

Cæterùm iustum est, verè Christianos diu-
nis immaculatæ fidei dogmatibus nec addere
quidquam, nec auferre, sed tenere eam inuio-
tam & integram, sicut eam tradiderunt nobis
qui ab initio spectatores & ministri verbi fue-
runt: idq; cùm vos & nos propè & paucis exce-
pris vicini simus, vicini (inquam) nō spacio loco-
rum, (quo longè distamus) sed sententijs & af-
fectionibus animi bonis, & caritate sincera: præ-
sertim cùm neutri nostrùm veteris Romæ Pon-
tifici vel ipsius ecclesiæ consentiamus, sed vtriq;
malis ipsius moribus & abusibus repugnemus.

Porrò gratias ago, quòd eruditissimam ora-
tionem funebrè ad me misisti, quam eximij mu-
neris loco accepi & seruo. Vale, Sanctissimus Pa-
triarcha noster omnia fausta Excell. T. cum to-
ta familia precatur. Datae 15 Maij, Anno 1576.

PATRIARCHÆ CON-
STANTINOPOLITANI LITE-

*ra, cum quibus censuram de Confessione Au-
gustana suam ad Tybin-
genses misit.*

ἸΕΡΕΜΙΑΣ ἘΛΕΩ, ΘΕΟΥ

ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Δράμης, καὶ
οἰκουμενικὸς πατριάρχης, εὐχαρίστησεν.

Ι Δὲ σὺ Θεῶ, ἀνδρες σοφώτατοι Γερμα-
 νοί, καὶ πνεύμα ὑοὶ τῆς ἡμῶν μετεϊότητος
 ἀγαπητοί, τὰ ὑμῖν πρὸ πολλῶ ποθοῦμεθα,
 καὶ ἐκ μέσης πρὸς ὑμῶν ζητηθέντα τῶ ψυ-
 χῆς χράμματα, τελειώθεντα, τῆ ὑμῶν πέμ-
 ποδον ἀγάπη, μὴ ἥς πρὸς σῆκει πνεύμα-
 τικῆς ἐφροσύνης, καὶ τῆς τῶ πρὸς σῶπου
 πατεικῆς πρὸς τὰ τέκνα ἰλαρότητος. Εὐ-
 χόμεθα δὲ Θεῶ, καὶ τῆ παμμακαίρω αὐτῶ
 μητεῖ, ἐφροσύνην ὑμῶν κατὰ τὸν διπλοῦ
 ἀνδρῶπον. αὐ δὲ γε τυχὸν ἐν ποιτῶ δού-
 μάτων τῶ ἡμετέρας ἐσεβείας, κατὰ πρὸς
 τὴν ὄψιν οὐκ ἐφροσύνη, ὅμως πεπεύμε-
 θα σοφῶς ὄντας, πλήρης τε παιδύσεως καὶ
 φρονήσεως, μηδὲν δῆο πρὸς τιμήσειν ὑμῶν,
 ἔτε δὲ δλονότι νομοθεσίαν χαροτόμον καὶ ἀ-
 πικρῶ ἀπφροσύνην τῆ τῶ Κυρίως ἡμῶν
 διαγγελικῆ φιλοσοφία, ἔτε χρονον, ὡ δῆ-
 λως ἐν δῆλοῖς κατεχρήσατε δόγμασιν, ἔτε
 στωηθεία πρὸς ἀλόγω (ἀνθρώποι καὶ γῶ ὄντες

ἀπόλυτες, ὅπως φαλῆς ἐργῶν καὶ τὰς ἐπι-
 νοίας ἡμῶν, καὶ τὸν σοφὸν Σολομῶντα) τῆς
 ἀληθείας αὐτῆς, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν τῆς ἀβ-
 αληθείας καὶ ἀβσοφίας Ἐκείνης ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ· ᾧ οἱ τε θεῖοι μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ
 ἀπόστολοι, καὶ οἱ κήρυκται αὐτοῦ καὶ σωτηριώ-
 δεις λόγοι, αἵ τε οἰκουμένη καὶ μερικὰ τῶν
 ἁγίων πατέρων σωῶσιν, καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας
 θεολογικώτατοι κήρυκες, ἀειδήλως συμ-
 φωνῶσι, καὶ τοῖς τὰ ἐκείνων ἔργοι φυλάττειν
 ἐπιτάγματα σωτήρια, πρῶτως καὶ βασιλεί-
 αν ἔρανῶν προξενῶσιν ὡς καὶ αὐτοῖς ἀπει-
 θεοὶ καὶ ᾧ ἀγαθῶσιν, τὴν ἀγωνίαν κέλευσιν καὶ
 κατάκρισιν. εἰ δὲ οὕτω θέλητε καὶ εἰσακούσητε
 με, φησὶν ὁ Κύριος, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φα-
 γεθε. ἔτι δὲ καὶ ἡ μετελότης ἡμῶν ὡς Χρι-
 στοῦ ἀγάδος ᾧ ἐκείνης ἐλέω τῆς ὑμῶν πα-
 ραιῆς ἀγάπῃ. εἴτε συμφωνήσοιτε τῇ ἡμέ-
 τερα τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας. ὅπερ εἰ ἀλη-
 θῶς καὶ ὀλοφύχως ἔργους ποιήσετε, χαρὰ
 πρῶτως

πρώτως ἐν ἑρανῶ καὶ ὅτι τῆς γῆς ἕσ' αὖ ὅτι
 τῆ ἐνώσει τῆς ἐκατέρων ἐκκλησίας τῆ εἰς
 δόξαν Χριστοῦ ἡγήσεται ἐλπίζομένη. Μη-
 νὶ Μαΐῳ, ἰνδικτιόνος δ. ἔτει τῆς θεογονίας
 α, φ ο ς.

IEREMIAS, DEI MI-
 SERICORDIA ARCHIEPI-

*scopus Constant. noue Romæ, & uni-
 uersalis Patriarcha, sa-
 lutem.*

ECCE cum Deo, doctissimi viri Germani, se-
 cundum spiritum filij mediocritatis nostræ
 dilecti, iam dudum vobis desiderata & toto pe-
 ctore à vobis requisita scripta, absoluta, mit-
 timus caritati vestræ, cum ea quæ decet læti-
 tia spirituali & paterna faciei erga filios hilari-
 tate. Precamur autem DEVM & beatissimam
 eius matrem, vt exhilarent vos secundum du-
 plicem (*interiorem*) hominem. Quòd si fortasse
 in quibusdā nostræ pietatis dogmatibus primo
 aspectu non exhilarabunt: tamen confidimus
 vos sapientes & præstanti doctrina & pruden-
 tia ornatos, non prælaturos vllam doctrinam
 aut leges nouas & apertè repugnantes euange-
 lica: Domini nostri philosophiæ; non tempus,

quo fortè in alijs dogmatis abusi estis; non con-
 suetudinem à ratione aberrantè (cùm enim ho-
 mines simus omnes, habemus instabiles & pro-
 nas ad errorè mentis cogitationes iuxta sapien-
 tem Salomonè) & veritate ipsa, vel potius à Do-
 mino nostro Iesu Christo, qui ipsa veritas & ipsa
 sapientia est. cui & diuini ipsius discipuli & apo-
 stoli, & canonica eorum & salutaris doctrina, &
 vniuersales ac particulares sanctorum Patrum
 Synodi, & doctissimi in Theologia ecclesiæ præ-
 cones manifestissimè consentiunt, & præcepta
 illorū salutaria opere seruantibus omnibus re-
 gnum cælorū conciliant, sicut e contra inobedi-
 entibus & transgressoribus æternum supplicium
 & condemnationē. Si igitur volueritis & audie-
 ritis me, dicit Dominus, bona terræ comedetis.
 Sic & nostra mediocritas, vt Christi successor,
 illius misericordia, vestrā adhortatur caritatem.
 Vtinam coniungamini nostræ, quæ Christi est,
 ecclesiæ. Quod si verè & toto animo operibus
 facietis, gaudium omnino in cælo & supra ter-
 ram erit de vnione vtriusq; ecclesiæ, quam Chri-
 sti gloria illustrandæ seruituram esse speramus.
 Datum mensè Maio, Indiétione 4, Anno à Dei
 natiuitate 1576.

S V M M A C E N S V R Æ,

ex literis M. Crusij anno 1576, d. 16 Iulij datis.

Scriptū Græcū τὸ ἐν Κωνσταντίνῃ πόλῃ πατριαρχου hic
 accepimus; quo respōdet ad responsū nostrū,
 πέρου

πύρουσι ei redditū. Summa hæc est, in capitibus 6.
 1 Nititur fortissimè demonstrare τὴν ἀγίαν Πνεύ-
 ματος ὁκ μόνος τῷ πατρὶ ἐκπέρευσιν. Sequentia nō for-
 titer.

2 Τῷ αὐτεξυσίῳ πλέον τῷ δέοντος νέμει.

3 Διὰ πίστεως, ἐ ἀγάπης, ἐ ἐλπίδος, τὸν αἰθρωπον δικαίω-
 σαι διατίνεται.

4 Ἐπίστα μυστηρίων πύεται.

5 Τὰς κατοιχομένους ἢ ἀγίων, ἐ τὴν θεοτόκον, ἐ πρὸς ἀγίαν
 ἀγγελίαν, ἐπικαλεῖται. ἐ τὰς ἱεράς αὐτῆ δῆθεν εἰκόνας πρεσ-
 βυτῶν, ἢ μὲν πρὸ λαβρυπκῶς ταῦτα (ὡς μόνω πρὸ Θεῷ ὀφεί-
 λουμεν τὸ πρὸ γὰρ) σχεπῶς δὲ ἐ πάνυ, id est respectu non
 τῆς ὑλης, sed ἢ ἀγίων ἢ δια τῆς ὑλης σημαυνομένων. ἐ
 πρεσβυτῶν πρὸ φιλικῆς ἐ πρὸ πρὸ πρὸ.

6 Τῆς μοναστικῆς πολιτείας, ὡς ἀγγελικῆς πρὸς διαγωγῆς
 ἰσομαχεί.

Διὰ δὲ ἀποδείξεις, ὁκ ἢ πατέρων, ἐ ἢ στυδῶν. Ταύταις
 γὰρ (ἐ οἰαίς δὲ ἐ τῆ ἀγίων γραφῶν, ἀλλ' ὀλιγοτέρας) χρῆσθαι
 αὐτοῖς, ἐ μὲν δὲν σχεδὸν οἰκοθεν πρὸ φέρειν, ἔδος. Hortatur
 nos φιλαδελφῶς εἰς συγκατάθεσιν.

Conuerti ego in Latinam linguam: & ambo
 exemplaria sunt ὡς Σπυκαρδία.

Ex literis 1579. Idib. Septemb.

Vt Græcorum scripta edantur, & nostra, me-
 tuo. ἢ γὰρ ἐκείνοι ἐν δὲ δάσει πρὸ ἢ πάλαι πλυνῶν. Θεῶ τῷ
 τῆς αὐτῆς ἐπιτροπῆς ἔργον. Nondum responsum ad
 eorum recens scriptum paratum est: sed, quo-
 modo omnino confido, ἐκ εἰς μακρὰν, ἐ τῷ πρὸ εὐσε-
 βῶς ἐ πρὸσηγῶς.

Magnam gratiam pro epistola D. Budovicij habeo. Neminem hoc tempore noui ita φιλέλω, vt Dignitatem tuam, & D. Neandrum Ilfeldę: cui ex nundinis hifce petēti, aliqua Ἐπιτολὴ καὶ mitto, quæ ipse editurus tua opera speratur. Itaq; si quid posthac ad me scriptum è Byzantio accepero, Dignitati tuę exemplar descriptū mittam. Idem & mihi benignè præstari peto, si quid Dignitas T. inde acceperit. συμφιλέλλωες γὰρ ἡμῶν ἄμφω, Ἐπιτολῶν ἑκατέρωθεν ἀποστασάντων. Ἐπιτολῶν σου Θεῶν, μόνιμος ἡμῖν ἀποσθῆ αὐτῆ.

Cum excerpta ex duabus proximis Martini Crusij epistolis, semigræca sint; in gratiam lectorū, qui Græca lingua ignari fortasse erunt, conuersiones Latinas subiungere hęc quoq; visum est.

S V M M A C E N S V R Æ

ex literis 1576, die 16 Iulij.

Scriptum Græcum Constantinopolitani Patriarchæ hęc accepimus; quo respondet ad responsum nostrum, superiori anno ei redditum. Summa hæc est in capitibus 6.

- 1 Nititur fortissimè demonstrare Spiritus sancti ex solo patre processionem. Sequentia non fortiter.
- 2 Libero arbitrio plus iusto tribuit.
- 3 Per fidem, & caritatē, & spem iustificari hominem contendit.
- 4 Septem Sacramenta ponit.
- 5 Sanctos defunctos, & Mariā DEI genetricē, & san-

& sanctos Angelos inuocat, & sacras eorū imagines adorat, nō latriæ cultu, (soli enim DEO hic debetur) sed coniunctiuè seu respectu, non materiæ, sed sanctorum, qui per materiam significantur; & affectione quadam amica & venerationem ac honorem erga sanctos ostendente.

6 Pro monasticæ vitæ instituto, tanquam angelica conuersatione, propugnat.

Probationes autem ex patribus & Synodis (*sumpta sunt*) his enim (& quibusdam etiam sacrarum literarum, sed paucioribus) vti eis, & nihil ferè domo adferre moris est. Hortatur nos humaniter ad assensionem.

Conuerti ego in Latinam linguam, & ambo exemplaria sunt Stucardiæ.

Ex litteris 1579 Idibus Septemb.

Vt Græcorum scripta edantur, & nostra, metuo nihil enim illi de veteribus erroribus remittunt. DEI opus eorum conuersio. Nondum responsum ad eorum recens scriptū paratum est, sed quomodo omnino confido, non diu differetur, & respondebitur piè ac mansuetè. *Et in fine:* Amantes Græcorum nos ambo sumus, & rerum Græcarum studio inflammati. Sit igitur

DEO iuuante hoc studium nostrum stabile ac diurnum.

PATRIARCHA IN-
DICAT SE ACCEPISSE RE-

*sponsorium Tubingensium ad suam Confessionis
Aug. Censuram, & vicissim Apo-
logiam promittit.*

Τῷ σοφωτάτῳ κρείῳ, Μαρτί-
νῳ Κρουσίῳ, διδασκάλῳ ἑξήσῳ
γλωσσῶν ἑκατέρων, Ἰερεμίας ἑ-
λέῳ Θεῷ ἑχρηπίσκοπος Κων-
σταντινουπόλεως, νέας Ρώμης, &
οἰκουμένης πατρι-
άρχης.

ΣΠηδαμότατε καὶ λογιώτατε κρείε Μαρ-
τίνε Κρουσίε, ἐν Τυβίγγα τῆς Ἑλλά-
δος καὶ τῆς Λατινίδος Φωνῆς καὶ σοφίας δι-
δάσκαλε, εἴς ὑγαίνων, τῆ ἁγία Θεοσεβ-
μῆτος χάριτι. Ὁ φιλόπονόν σε καὶ ἐρῶντι
κὲν ἀποδεχόμενοι, πρῶσέτι καὶ τῷ αὐτῷ
σοφῷ

σοφῶν λοιπῶν αἰδρῶν, τὴν ἀπόκρισιν εἰς ἀ-
 ζητεῖτε, ἀπεύδομεν· ἀλλ' ὁ χαρὸς ἐμποδῶν,
 ἄλλοι διατειρόντων ἡμῶν. ὅθεν καὶ πλη-
 ροροῦμεν ἐν κρινῶν γράμματι, ὅτι ἀγχι-
 τῶ Αὐγούστου περατωθήσεται καὶ πεμφθή-
 σεται ὑμῖν. Ὁ δὲ τῶν ὅλων Θεὸς εἶη δια-
 φυλάττων σε χεῖρι αὐτοῦ, ὡς χεῖρι τῶν ἑ-
 φιμον. Δι' αὐτοῦ σοὶ καὶ πᾶσι τῶν ὡρε-
 λογίῃς ὁ ἔπεμψας. ἐγράφη μὲν Μαίῃ
 ἰνδίκτ. γ'. α, φ ο η. ἀπὸ Κωνσταντι-
 νου πόλεως.

DOCTISSIMO DO-
MINO MARTINO CRYSIO,
VTRIVSQUE LINGVÆ DOCTORI OPTI-
mo, Ieremias misericordia Dei archiepiscopus
Constantinopolis, nouæ Romæ, &
orbis Patriarcha.

OPTIME & doctissime D. Martine Crusi, in
vrbe Tybinga Græcæ & Latinæ linguæ sa-
pientiæq; doctor, sis sanus, diuina gratia muni-
tus. Tuum & reliquorum sapientum virorum,
qui istic sunt, laborem & inquirēdi studium ap-
probantes, responsum ad illa quæ quæritis, pa-
rare studemus: sed opportunitas deest, cū ali-
bi iam versetur. Quare in communibus literis
certiores vos facimus, quòd vsq; ad Augustum
conficietur & mittetur vobis. Deus conseruet
te gratia sua, vt gratiarum alumnum. Gratias et-
iam tibi agimus pro horologio quod misisti.
Scriptum est mense Maio. Indiēt. 5,
Anno 1578, ex Constan-
tinopoli.

ALIA

ALIA
 THEODOSII ZYGO-
 MALÆ PROTONOTARII EC-
 CLESIAE CONSTAN-
 tinopolitanae.

Τῶν λογιωτάτων καὶ σοφῶν διδρῶν,
 κρείων Μαρίνων τῶν Κροισίων, ἔ-
 ποῖς ἐν Τυβίτῃ παμδουπλεῖοις
 παροῖσαμένω δεξιώ-
 τατα.

ΜΑχεθὲν αὖ εἴπησ' ἐσίγησα σιγῶν, πινῶν
 ἐλθόντων πρὸς ὑμᾶς δίχα τῆς πρὸς
 ἐμέ σ' γραμμάτων, ἀνδρῶν ποθ' ἤνοτατε. τί
 ποτ' οὖν εἶη ὁ αἴτιον; τῆς ἐν ἡμῖν παρ-
 γμάτων τῆς ἐκκλησίας ὁ φόρυθος, ὃν κακία
 παροῦξένησε καταστάσιν πινὸς μέγα διωα-
 μῶν καὶ λεηλυμῶν Καντακουζιῶν, ὡς ἡ
 φήμη (οἴμην) δεδ' ἤλωκεν, ἑτερήθη δὲ κα-

λοῦ πατεράρχου Ἰερεμίας. δόξα δὲ Θεῷ,
 παρ' οἰκονομουῦντι ἐν κλυδωνίοις ἕξ οὐραίας
 πλάθῃ, καὶ ἐν μέσοις κύμασι θαλιώης ἀπο-
 λαύθῃ θαυμασίας. ἐτύχηον γὰρ πάλιν ποι-
 μὸς Σρίστου, τὸ πνευματικῶς κύριος Μη-
 θεοφαΐνης, ὃν ποτε ἡ βία τὸ ῥηθέντος κρινῆ λυ-
 μαντῆρος ἐδίωξεν.

Ἰδρυμὸς οὖν πρόρωθεν αὐτὸς, ἐμμε-
 λέσατε, διεγείρις ἡμᾶς, καὶ παροθυμότερος
 ποιόης, τῆς σῆς ἰθυμίας πνευματικῶν καρ-
 πουμύοις ἡμᾶς τῇ τῷ σοφῶν σε γραμμῇ
 σιωχία. ὃ πνευματικῶν ἡμῖν. Οὐ γὰρ
 διωαίμεθα ἕτω τὴν σὴν δόξαν ὅτι πνευ-
 ματικῶν, ἀλλ' ἐχόμεν διηνεκῶς τὴν μνήμην
 ἀκμάζου, πρῶτον τὰ σὰ, θαυμασίως, πνευ-
 ματικῶν ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἐκείσοτε, ὅτε ἀδείας
 καὶ ἀκαμίας τύχηον, τί ποιῶν σου ἕνεκα.
 Λήψῃ δὲ πρῶτως δόξα κύριος Σολομῶντος
 δοκίμου καὶ πιστοῦ ἀμφοτέροις, ὅτι πνευματικῶν τι-
 νας. ἃς λέγεις καὶ μνημονεύεις ἐν ὑπέροις σου
 γραμ-

γραμμασιν, ἔδδλωσ ἐλάβομεν, ἀγροουῦ-
 τες ἐπὶ δ' αἴτιον, ἔδδ ἀπόκρισιν τῆς ἡμετέ-
 ρων, καὶ κρινῶν ζητημάτων καὶ θελημῶν. δη-
 λώσθαις οὕτω σπουδαμοίς τῶς ἐπιμελούμε-
 νος. οἶδε δὲ τῆτο καὶ ὁ σαφὸς Σολομὸν, καὶ
 θαυμάζει, ὅτι μνημονόσομεν τέτων ἐνεκα.
 τῶς σὰς ἴαθι πάσας, αἰς ἐδεξάμεν ἐπισο-
 λας, ἀσφαλῶς φέρω· ἀποκειθσοίμενος
 ἐν οἷς ἀξιοῖς, ὅσον μοι δυνατὸν. ὅτε ὁ κύριος
 ἐλθὼν Σολομὸν, τότε ἀποκομίσθαι, ἀκιν-
 δυνῶς ἐλθσοίμενος. ὡς γὰρ εἶπον, ἐκάστοτε
 σημεῖον μέθης τῶν ζητημῶν, καὶ παρχει-
 ρως ποιαί, εἰ καὶ παρμασιν καλυόμε-
 θα, δὲ ὡς εἶπομεν τῆς παρμασιν μεταβο-
 λῶν· τῆ ὀφφικίαις ἡμῶν ἐξυπηρετῶντες, ἐν
 οἷς ἡ σνώοδος νδύσθαι, ὡς πολλακίαις καὶ ὁ κύ-
 ριος Σολομὸν καλέμαθε, καὶ (ὡς δοκῶ μοι) δη-
 λώσθαι. ὁ δὲ καὶ αἴτιον ἔμῃ σινεχῶς ἐπιτελέ-
 λην με, καὶ τῶ φίλων τὰ καλαθύμια τελέθην. βε-
 βαιῶς ὅ, ἔχρονε παρμασιν τῶ γολίαι,

τελέσω. Οἱ παρ' ἡμῖν φίλοι, πρῶτες παρῶν
 αἰσθητοῖσι τ' ἰσὺν λογίτητα. καὶ ὁ νῦν πα-
 τειάρχης ἐκδέχεται τ' ἀποκρισὶν τῷ ζητη-
 μάτων. ἐμπέρος γὰρ εἴπω τις δήσος, τ' τ' ἐκ-
 κλησίας ἐθῶν καὶ δογμαμάτων, καὶ ἀποδέχεται
 ταῦτα. Οἱ ἐν ταῖς ἐμοῖς οἰκῶ πρῶτες αἰτα-
 σάζονται τ' ἀγάπην ὑμῶν τιῶν ἐν Χριστῷ,
 καὶ πρῶτας τῆς οἰκείας σοι ὑγαίνην ἀύχονται.
 ἀπὸ δὲ τ' παρ' ἡμῖν καλῶν πέμψαι ἀντίδω-
 ρον τῷ πεμφθέντος σοι δώρου μελετώσι, δὲ
 ἔχειν ἔειπομεν φίλου. ἀτυχίης καὶ ὑγίως
 δευτελείης κατ' ἀχλὺν ἡμετέραν, ὅτι κερ-
 ρυῶτος Θεῷ. Σπουδαίως ἐγράφη μοι καὶ
 ἀγάπης ταῦτα. καὶ εἶπι μοι ἐφάρμακτον, δὲ
 σου, ὡς σοφώτατος. Φδρουαεῖα κδ. Απ-
 νο 1580.

Πρωτοπρεσβύτερος τ' ἐν Κωνσταν-
 τίνου πόλεως μεγάλης ἐκκλησίας, Θεο-
 δόσιος ὁ Ζυρμαλαῖς, καὶ ὅλος τῆς αἰῶ-
 ριλίας ἐχόμενος.

DOCTIS

DOCTISSIMO VIRO,
MARTINO CRVSIO, SCHO-

LAS IN VRBE TYBINGA

dexterrimè gubernanti.

IVTURNO, dices, vsus es silentio, quibusdam istinc ad vos venientibus sine tuis ad me literis, vir carissime. Quanam igitur eius rei causa est? Negotiorum ecclesie nostrae perturbatio, quam execrandi & potentis cuiusdam, Cantacuzeni, malitia nobis conciliauit. nam vt fama haud dubie percrebuit, priuati sumus bono patriarcha Ieremia. Deo autem sit gloria, qui efficit in tempestatibus, vt liceat ex vndis enatare, & in mediis fluctibus admiranda quadam serenitate frui. Nacti sumus rursus pastorem optimum, sanctissimum Dominum Metrophanem, quem aliquando violentia prius nominati perniciosi (hominis) eiecit.

Tu igitur procul à nobis sedem habens, optime vir, excitas nos, & alacriores reddis, tuae beneuolentiae consolatione fruente eruditarum tuarum literarum assiduitate: quae studiosè à nobis expetitur. Non enim possumus sicut tuae affectionis obliuisci, sed perpetuò illius memoriam vigentem conseruamus: semper tua, vir preclare, in manibus circumferentes, & semper, cum facultatem & occasionem nanciscimur, aliquid

tua causa facimus. Accipies autem omnino per Dominum Salomonem, hominem probatum, & fidum vtrisque, epistolas aliquas. Quarum vero in posterioribus tuis literis mentionem facis, plane non accepimus, ignorantes adhuc causam, neque responsum ad nostras & communes quaestiones & voluntatum declarationes. Studiosè igitur curabis, ut eam nobis significes. Nouit hæc & doctus Salomon, & miratur, quia de his inter nos mentionem fecimus. Scias autem me epistolas tuas omnes, quas accepi, firmiter custodire; respondebo etiam, de quibus rogas, quantum quidem poterò. Vbi autem Dominus Salomon venerit, secum adferet. Nam ut dixi, semper aliquid de tuis quaestionibus assigno, & promptè facio, etiam si negotiis nunc impedimur propter eam de qua dixi rerum mutationem, officio nostro ministrantes, in his quæ Synodus iubet, ut sæpe D. Salomon cognouit, & ut existimo, significauit. quod & in causa est, quo minus sæpe scribam, & amicorum voluntati satisfacere possim. Certò autem, ubi tempus otium supereditabit, omnia perficiam. Omnes apud nos amici te salutant. & qui nunc est Patriarcha, expectat responsum de quaestionibus vestrum. nam si quisquam alius, certè hic est Ecclesiæ rituum & dogmatum peritus & amans. Domestici mei omnes resalutant dilectionem vestram in Christo, & ut omnes tui familiares bene valeant, precantur, ac ut pro munere à te misso, ex
his

his que apud nos pulchra sunt, antidoron quod-
dam, per communem, vt dixi, amicum remit-
tant, serid cogitant. Sis felix, & valeas secundum
votum nostrum, Deo iuuante. Festinanter scri-
pta sunt hæc à me & subitò. Itaque si quid erra-
tum est, emenda vt homo doctissimus. Februa-
rij 24. Anno 1580.

*Protonotarius magne Ecclesie, quæ
est Constantinopoli, Theodosius
Zygomalas, totus tue amicitia te-
naciter adherens.*

A L I A.

Κυρία Δαβίδι τῷ Χυβαίῳ, θεο-
λόγῳ τῷ πάνυ, καὶ σεβα-
σμίῳ, ἐν Ροδδ-
πόλει,
ἐν Χερσῶ χάρην.

• ΕΝ πένθεϊ, σεβασμία κεφαλῇ, ἡ νόσου,
ἥτις τῇ αἰῶ Γερμαία, καὶ τῇ πρεσβυτέ-
ρα Ρώμῃ, καὶ δήοις τῆς Ἰταλίας χερσίοις,
καὶ αὐτῇ δὲ τῇ Σικελία, ἐν ᾧ νῦν βέχονται

ἔτι ἐπεπηδήκει, καὶ εἰς τὴν τῶν ῥόδων πό-
 λιν ἐνοσηφάσθη. τῶν γυναικῶν οἰκείων σε καθε-
 ξῆς ἀδελφισσῶν, φιλικῶς ἐσφραγίσθης θυ-
 γατεῖς, πρὸς ἕξ ἀλλήλοις ἀγαπητοῖς τέκνοις
 ἐν ἀσφύρεσι χερσὶς ὁ ζῶν ἐκλιπύσει.
 Βαρέα μὲν δὴ ταῦτα, καὶ οἷα καὶ ἐμὲ εἰς συμ-
 πάθειαν ἀγάην, ὅς ποσὺτον τὸ σὺν δὲ σέβαν, καὶ
 τὰ τῶν ἀγίων πινύματος ἐν σοὶ χροῖσμα
 θαυμάζω· ὥστε καθεμέριον, ἐκ πολλῶν ἡ-
 δὴ χρόνων, πρὸς τὴν καὶ ὄψιν, μείαν σε ἐν
 ταῖς μου πρὸς Θεὸν πρὸς ἁγῶν ποιῶ-
 μαι, ἐφ' ᾧ σὲ πολὺν ἐπὶ χρόνον τῆ τε ἐκκλη-
 σία καὶ τοῖς τῶν νέων ἀσπυδαίοις ζῶν. ὅσα
 καὶ ἤνοιτο, φιλικῶς δεσπε Κύριε Ἰησοῦ.
 Βαρέα μὲν οὖν τὰ εἰρημνία πάθει· ἐμὲ μὲν
 ἀλλὰ πατεικὴ τὴν καὶ πατρὸς ἡμῶν ὀπί-
 σκεψις, ἐπὶ ἀγαθῶν ἡμομνῆ· εἰς ἅπαντα
 τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν εἰς ἀγαθὸν σωμα-
 γυνῶτα οἶδα, καὶ εἴθε τὸ πρῶτος ἀνεκτέαν
 καὶ εἰς ὁ παρὲν λύπης ὅσα ἀμοιρα τὴν
 ὄντα

ὄντα· καὶ δὲ κτὸν αὐτῶν εἶη, ὡς πάχιστα καλῶς
 τῆς τῆδε ἀπαλλάττεσθαι, καὶ τῆς ἀτελευ-
 τήτως μακαρίας ἐν ἕρηνόις ζωῆς ἐφικνῆ-
 σθαι. ποσούτων τὰ παρόντα κακῶν καὶ ἀφ-
 εροφῆς ἔστων γέμει, καὶ δεινότερα ἐφρη-
 κέναι εἰκὸς, ὅσω μᾶλλον ἢ ἐσχάτη διχοκρι-
 σία παρεστῆκε, καὶ πλείους θεοσημίαι, ἐν-
 τε ἕρηνῶ, καὶ πρὸς τῆς γῆς φαίνονται. Κα-
 λῶς δὲ τοῖς ἀγαπητοῖς τέκνοις ἐγγύεω, εἰς
 τὸν σωτήρα βαπτισθεῖσιν, ὅς ἐθέλει καλύ-
 εσθαι αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς ἑαυτὸν, τῆς τοιῶ-
 των τὴν βασιλείαν τῆς ἕρηνῶν (ἢ) ἀπο-
 φηνάμενος. Εὐάρεστος, καὶ τὴν τῆς σο-
 φίας βίβλον, ἢ ἀγαπητὴ θυγάτηρ Σοφία,
 τῆ τῆ Θεῶ σοφία, τὰς θεανθεσπῶ σωτή-
 ρει, ἡμοῦν (ὡς καὶ τὰ αὐτῆς φθάσαντα
 πρὸς ἀπελθεῖν ἀδελφὰ παρὰ) ἡγαπή-
 σθαι, καὶ ζωσα μετὰ ζῶ ἀμάρτων μετετέ-
 σθαι. ἡρπάγησαν αὐτὰ πάντα, ἵνα μὴ κακία
 τὴν σωῖσιν αὐτῶν ἀλλάξῃ, μηδὲ δόλος

ἀπατήσθε τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Τοῖς ποιήτοῖς
 καὶ γὰρ ὡστε τῶν ἀμυθῶν ἐχρησάμενοι,
 πλεθόντων, ἢ ὡς σὺ, φίλτατων γερηθεῖς σω-
 μάτων, δυνάμει ἀγαπητῶν γυναικῶν, Σιδύλλ-
 λης καὶ Καθαρίνης. Ταύτης μὲν ὡς α, φ ξ ε
 ἐκείνης δὲ τῶν α, φ ο α ἔτι τέκνων δὲ,
 πειρῶν μὲν, τῶν ἐκ τῆς προτέρας· πέντε
 δὲ, ἢ ὡς ἢ τρεῖς αὐτῆ, καὶ αὐτὴ Καθαρί-
 νης ὄνομα ἔχουσα, καὶ ἀγαπητὴ, ἔδωκεν ἰὼν
 ὁ Κύριος μακρόδιον ὕδαμόνως ἀξιοῦν
 θεῖναι. Ἐξ αὐτῆς γὰρ ἐπιτέσσαρα παρθεῖα
 παρθεῖλοιπα, καὶ ἐκ τῆς δουτέρας μία θυγά-
 τερ, ἐπιγάμος τυχεύουσα. ὅπως ἄρα ἔσθι
 αὐτὸς τῶν οἰκτακῶν ἀπαθῆς θλίψεων. Ἀλλ'
 ὅμως ζῶν Θεῶν παρεκλήθην, ὁ δὲ τελέως
 καὶ ἐκ τῆς χεῖρὸς σε παρθεῖας τυχῶν. Ωστε πολὺ
 μᾶλλον ὁ προύχων τῆς σου σοφίας τὰ ποι-
 αῦτα ἀν' ὑπομείνεν, ὡς τε, καὶ ὅτι ἐπὶ
 ἄλλα φίλτατά σοι τέκνα παρθεῖα ἔσθι
 ἀ' ὅτι μήκιστον ὁ Θεὸς φυλάξῃ καὶ προσή-

κριντες εὐαρέστοι, καὶ παιδείας δὲ μετεχρη-
 σάμετες, ὁ κληνὸς καὶ φίλτατός σου ἀδελφός,
 τὸν κύριον λέγω Νάθαν· ὁ λόγιος καὶ ἀγα-
 πητὸς γαμβρός σου, κύριος Ἰωάννης ὁ Φρε-
 δῆρος· καὶ ὁ σῶμά τε καὶ ψυχὴν ἡμιᾶτος,
 ὅτι τῆς νομικῆς τὴν κερυφίαν ἀναβεβη-
 κώς, μελλόγαμβρός σου ποσόνος, κύριος
 Ἰωάννης Γεώργιος ὁ Γοδελμαννός· ἔ ποῖς
 Φαυροῖς γάμοις ὁμιλήσῃ καὶ ὁ ὄ ὕδαρ
 εἰς ζωρὸν μεταμείβῃ, πρὸς δουάμας, φι-
 λανθροπος, φιλόγαμός τε, τῶ ὅλων δε-
 σπότης, εἰδώς. Αὐτὸς τὴν ὑμετέραν λυ-
 πῶν εἰς χαρὰν μεταποιήσῃ, μήκει ζωῆς,
 εἰρήνης, δικλείας, ὅτι τῆς γῆς ἀξιώσῃ,
 καὶ μὲν ταῦτα τῆς τέλος ὅσα εἰδήσας μα-
 κροῦτότος ὅτι βήτορας καλαστήσῃ, ἀμύ.
 Καὶ ταῦτα, σεβάσμιε κύριε Δαβίδη, ἔ τῆ
 τὴν κληνὴν σοφίαν σου νηγετῆν ὑποσηφαινα-
 οῖήσῃ, ἀλλ' εἰλικρινῆ μόνον ἀγάπην γραφέν-
 τα, καλῶς ἀποδέχασθαι ἀξιοῖς (ὡς ἄρ' ἡ κῆ)

πόνυ δ' ἔλπις ἐγώ) καὶ με καὶ εἰσέπνευται ἢ
 ἐκέρξω ὁδῶ παρβαίνων φιλοφίης. ὁ Κύριος
 Ἰησοῦς με σοῦ καὶ τῶν ὅλων πόντων. ἔς καὶ
 τὰ φιλικὰ ἀσπάζομαι, ὡς δὴ καὶ τὸς βελ-
 ῖστοις καὶ σοφοῖς ἀνδράς, κύριον Ἰωάννου
 τὸν Πρωτόκλητον, καὶ κύριον Λαμπέρτον τὸν
 Καλαίνιον, φίλοις μου τιμίς. Ἀντασπάζο-
 ντά σου τιμωροσίου, κύριος Στέφανος
 ὁ Γερλαχίος, καὶ Σαμουὴλ ὁ Αἰλαχίδης, καὶ
 κύριος Γεώργιος ὁ Λιεβλήτης. Ἐρρωσθε αὐ-
 τῶν καὶ αὐτῶν.

Ὅλος νῦν εἰμι ἐν τῶν Λαλινιστῶν μετὰ
 Βάλλων τιμωροσίου Γραμμῆ γλώσσῃ συζη-
 τοῦσαν πολιτικῶν τε καὶ πατριαρχικῶν ἰσο-
 εἰασιμῶν καὶ τῶν πλησίον αἰλλοῖς, ὧν ἐκ
 τῆς Κωνσταντίνης ἀφ' ἧς τὸ καλοῦ Γερλαχί-
 ἔτυχον. Ἐγραψα τῇ ἰδ' Δεκεμβρίῳ, ἐπὶ τῆς
 σωτηρίας τῶν α φ π. Καὶ φαιδρὸς ὑμῖν
 πᾶσιν ὁ νῦν ἐγγίζων καιρὸς ἐμαυτὸς ἄνοιτο.
 Ναὶ, κύριε Χριστέ, ἡμῖν πᾶσιν ἀγαθὸς γέ-
 νοίτω.

κοίτῃ, πᾶτε πρὸς ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα. Ἐκ
 Τυβίτης, ἐσπευσμένως.

Ὁ κτὶ πάντα τῆς σῆς πριότη-
 τος πρέθυμος ἰωηρέ-
 της, Μαρτίνου ὁ Κρῆ-
 σιου.

Δέχοιο κτὶ ἢν ὁ Φιλαδελφείας ἄρ-
 χιεπίσκοπος νεωστὶ μοι ἀπέστειλεν
 ἑπιστολήν.

MARTINVS CRV-
 SIVS DAVIDI CHY-
 TRÆO SALVTEM
in Christo.

IN LVCTV ES, Reuerende vir, cū morbus,
 qui superiore Germaniam, & veterem Ro-
 man, & alia Italiae loca, & ipsam Siciliam, hoc i-
 pso anno peruagatus est, Rostochium etiam in-
 tuaserit, & agrotantibus ordine domesticis tuis,
 carissimā filiā tua priuatus sis, prāter alios sex li-

beros, qui diuersis temporibus ex hac vita migrarunt. Grauia quidem hæc sunt, ac talia quæ & me ad commiserationem adducunt, qui tantopere tuam pietatē, & spiritus Sancti in te dona suspicio & admiror, vt longo iam tempore, quotidie manè & vesperi, in precibus ad DEVM meis tui mentionem faciam, rogans, vt propter ecclesiam & iuuenum studia diu viuas. quod vt fiat, te clementissime Iesu oro. Graues quidem sunt, de quibus dictum est, afflictiones, sed tamen paterna Dei & patris nostri visitatio est, ad salutem nostram directa: siquidem omnia eos qui diligunt DEVM, simul adiuuare in bonum nosti, & ideo hæc placidè ferēda, etiam si in præfenti doloris non sint expertia: ac optandum esset, quàm celerrimè nos hinc liberari, & æterna in cœlis beatitudinis participes reddi. Tātis præfentia tempora malis & tam peruersis moribus plena sunt, & tristiora impendere cōsentaneum est, quò magis iustum & extremum illud iudiciū appropinquat, & plura signa diuinitus edita in cœlo & in terra conspiciuntur. Bene autem cum dilectis liberis tuis actū est, in Seruatorem Christum baptizatis, qui non vult impediri, quominus veniant ad ipsum, ostendens talium esse regnum cœlorum. Cōplacuerit, iuxta Sapiētiaz librum, dilecta Sophia tua Dei sapiētiaz; à Christo saluatore (vt & alij eius fratres & sorores, qui præcesserunt) dilecta est, & donec viueret, inter peccatores posita fuit. Erepti autē omnes sunt,
ne ma-

ne malicia mutaret mentem eorum, aut ne dolus deciperet animas illorum. Talibus consolationibus & ego aliquando vsus sum, pluribus, quàm tu, carissimis corporib. priuatus, duabus videlicet coniugibus dilectis, Sibylla & Catharina, hac quidem anno 1566, illa verò 1571, liberis etiam, tribus ex priore, quinque autem, quæ tertia hæc, cui etiam nomen Catharinæ, & non minus cara est, dedit: cui Dominus vitæ diuturnam feliciter largiatur. Ex hac enim adhuc quatuor liberi superstites sunt, & ex secunda, filia vna, nondum viro nupta. Ita & ipse non planè expers sum domesticarum calamitatum. Sed tamen, Dei beneficio, consolationem admisi homo tenuis, & nequaquam tecum, quod ad eruditionem attinet, conferendus. Quamobrem multò magis excellens tua sapientia talia moderatè feret: præsertim cum tibi adhuc alij carissimi liberi sint, quos DEVS diu incolumes conferuet: & propinqui virtute præstantes & præclarè docti, utpote clarissimus & carissimus frater tuus Nathan: eruditus & dilectus gener tuus, Iohannes Frederus: & corpore & animo generosus, in iuris scientia summum gradum adeptus, & breui suavis gener futurus, Iohannes Georgius Godelmānus: cuius lætis nuptiis interfit, & aquam in vinum conuertat omnipotens, humani generis & coniugij amans, & totius vniuersitatis Dominus DEVS. Is vestrum mœrorem in gaudium vertat, vitæ diuturnitatem, pacem, gloriam in terra tri-

buat, & posthac vos beatitudinis nunquam desitura participes reddat, Amen. Et hæc reuerende D. David, non vt eximiam sapientiam tuam superba quadam persuasione erudirem, sed sincera tantum dilectione scripta, beneuolè accipere digneris (quod te facturum esse omnino confido) méque deinceps semper amare perges. Dominus Iesus sit tecum, & cum omnibus tuis, quos amanter saluto, vt & optimos ac eruditos viros, D. Iohannem Posselium, & D. Lambertum Calenium, amicos meos colendos. Refalutant tuam præstantiã D. Stephanus Gerlachius, & Samuel Heilandus, & D. Georgius Lieblerus. Iterum atque iterum vale.

Totus nunc sum in Latinè vertendo Politicam & Patriarchicam historiam, cõmuni Græca lingua conscriptam, cum aliis quibusdam similibus, quæ ex Constantinopoli per optimum virum Gerlachium adeptus sum. Scripsi 14 Decembris, anno salutis 1580. Faustus etiam vobis omnibus hic instans nouus annus sit. Certè Domine Christe, nobis omnibus secundum animam & corpus salutaris existat. Ex Tubinga, festinanter.

Martinus Crusius.

Accipe & quam Philadelphie archiepiscopus nuper ad me misit Epistolam.

ALIA

ALIA
 GABRIELIS ARCHI-
 EPISCOPI PHILA-
 DELPHIÆ.

Τῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ κυ-
 εῖῳ Μαρτίνῳ τῷ Κρησίῳ, ἐμῶ δὲ
 ποθηνῶ, υἱῶς δοθεῖν
 ἐν Τυβίγῃ.

Εἰ καὶ πονήρως εἶχον ὁ σῶμα, καὶ σφόδρα
 τῷ πυρετῷ ἐκακέμην, τοῖς σοῖς λιψί-
 κα ἐνέτυχον γράμμασιν, ἀλλ' ἔδιέλιπον
 μὴ ταῦτα ὡς εἰκὸς διελθεῖν. Ἐπεὶ δὲ τῆνο-
 μα τῷ γράφοντος, καὶ ὅτι ὁ ἀνὴρ ὀπίσημος, καὶ
 πολλῶν ἀξίος ἐν ἅπασιν τοῖς Γερμανοῖς, καὶ
 ὅτι τῷ ἤδη ἀντιπελαγονῶν τῶν δεστυ-
 χῆν Ἑλλάδα, ἐν τοῖς γράμμασι σέωοιδα,
 πρὸς δὲ καὶ τῶν πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν ἀ-
 γάπην, καὶ τὸν πλεῖστον τῶν πνευματικῆς γνώ-

σεως, καὶ τὴν πρὸς ἡμαῖς αὐτοῖς ἀγάθην,
 διὗτος ἐκκεφιάθην τῆς νόσου, καὶ σχεδὸν τῶν
 κατεχόντων με ἀπηλλάχην ἀνιαραν. Ἐ-
 δείς γὰρ πύργου, οἴμασι, τῶν ἰατρῶν, ἕτως αἰ-
 ποτ' ἐξισχύση νοσῆντος ἀναζωπυρῆσαι ψυ-
 χῶν, ὡς λόγος φίλου, καὶ ταῦτα τῶν μουσῶν
 καὶ ῥαββιτῶν ὄντος Ἐσφίμου. Καὶ περὶ τῶν
 τῶν δῆσι. περὶ δὲ ὧν μοι γράφεις, τὰ μὲν ἡδὲ
 σοι ἀποπέλλομαι, τὰ δὲ σὺν Θεῷ ἀποπέ-
 λεῦμαι.

Εἰ δέ γε τὰ ἡμέτερα πῶς ἔχει, ἐφίεσται
 μαθεῖν, ἰαθι μὲν ἡμαῖς τῇ δήτῃ διδασκα-
 λία ἐπορεύεις, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων ἀποπέ-
 λων ἀδιδάσκουσιν, ἕτι γε μὲν τοῖς περὶ προ-
 φησῶν λέξεων καὶ λόγους εἰς ἀέρα χρομήεις
 ἐχολαχέσι, παρορθητικῶς τε καὶ ἀφαιρέσει
 ὁσημέραι παρορθητικῶν. θεῖς δὲ ναὺς ἐν
 πύργῳ τῆς ἐκκεφιάθης ἡμῶν ἀρχῆς
 τῶν Ἐνετῶν τόπων, ἐπὶ δὲ ἐν Ἀγκῶνι, καὶ
 Μεσσηνί τῆς Σικελίας, καὶ Μελίτη τῆ
 σφ, κα-

σα, καθ' ἑρωϊτάς, καὶ τὰ σωτῆρι Χειρῶ
 καὶ τὰ πάτρια λαβδύοντας ἀκαλύτως.
 Οἷς ἔπεισται καὶ ἐμμένειν διώκει καὶ ὁ θεῖον
 ἐκλιπαροῦμαι, ἕως αἰὶ ὕδαρ ῥέη, λαμπρῶ
 τε σελίῳ, καὶ ἡέλιος αἰῶν λαμπρῆ. Σὺ δὲ
 αὐτὲ ὑγάμε, καὶ σωτήριου· σαι τῶ, σοφῶ γε
 ὄντι καὶ σπουδαίῳ, ἡμῶν αἰὶ μνημονύων, τῶ
 εὐλιχρινῶς ἅμα φιλοῦντων καὶ ποιοῦντων
 σε. προσφρήσασάν μοι πύριτες οἱ αὐτοῖσι
 φιλέλληες, ὅξοχος δὲ ὁ σοφός τε καὶ κληνός
 Στέφανος ὁ Γερλάχιος, αἰ τὰς μεγίστας οἰ-
 δαμῶν χάριτας, μνημονύοντι καὶ τῶ ἡμετέ-
 ρου ἀπελῶν ὀνόματος ἐν τῶ διαρμόσῳ
 οὐ πονήματι ὅξ' Ἐνεπιῶν, α, φ π. Ἀνθεση-
 εῖωνος ζ' ἰσαμύς.

Γαβριήλ, δὴ ἀξίος δεξι-
 ἐπίσκοπος Φιλαδέλ-
 φείας.

GABRIEL ARCHI-
EPISCOPVS PHI-

LADELPHIÆ

DOCTISSIMO ET ELOQVENS-

TISSIMO DOMINO MARTINO

*Crusio, meo charissimo, rectè datur
in Tubinga.*

ET SI agro corpore eram, & feбри affligēbar, cūm tuæ literæ mihi redderentur: tamen nō potui facere, quin, vt par fuit, illas perlustrarem. Cūm autem nomen scribentis (quia & vir clarus & venerandus inter omnes Germanos, & v-nus ex istis est, qui afflictæ Graciæ velut beneficiæ matri gratiam referunt) in literis cognoui, & præterea eius erga Dominum nostrum dilectionem, & diuitias scientiæ spiritualis, & singularem erga nos affectionem: statim morbo leuatus, & doloribus ac molestijs quibus tenebar liberatus sum. Nullus enim, vt arbitror, medicus ita potest ægotantis animum recreare, vt oratio amici, maximè verò Musarum & Graciarum alumni. Et de his quidem satis. Illa verò, de quibus tu ad me scribis, partim nunctibi mittimus, partim Deo dante mittemus.

Si verò cognoscere cupis, quomodo se res nostræ habeant, scias nos vetam doctrinam, & sanctorum Apostolorum traditiones sequi, & non il-

non illos, qui verborum ambagibus, & sermonibus in aërem euanescentibus operam dant, & quotidie additiones ac detractiones proferunt. Diuina autem templa, in omni splendidissimi imperij Venetorum loco, item Anconæ, & Messenæ in Sicilia, & in insula Melita, saluatori Christo consecrata, iuxta ritus patrios sine impedimento seruiantia, habemus. quos ritus vt constanter sequi & retinere possimus, donec aqua fluet, fulgidaq; Luna & Sol ascendens splendet, assidue DEVM precamur. Tu autem vale, & gratulare tibi, cum sapiens sis & doctus: & nostri memento, qui verè te amamus & desideramus.

Salutentur meo nomine omnes qui apud vos Græcorum amantes sunt: in primis verò doctus & clarus Stephanus Gerlachius, cui maximam habemus gratiã, quòd vilis nostri nominis mentionem faciat in eleganti tuo opere. Ex Venetijs 1580.

Gabriel indignus Archiepiscopus Philadelphiae.

DE GRADIBVS EPI-
SCOPORVM IN GRÆCIA,

ET STATV ECCLESIARVM, ÆDIFI-
*cij publicis, arce & templis in ur-
be Constantinopoli:*

EX LITERIS STEPHANI GER-
LACHII AD MARTINVM CRV-
SIVM anno 1575 scriptis.

ECCELESTIARVM dignitatum
gradus & ordo apud Græcos hic est:
Patriarcha, Metropolita, Archiepi-
scopus, Episcopus, Hieromonachus,
Presbyter siue Papa (his consecrare, hoc est Mi-
sas celebrare licet) Monachus (non consecrans)
Diaconus, Hypodiaconus (qui ministrant alta-
ri) Anagnostes, qui legit epistolam Dominica-
lem, & alia quedam. Monachi quoque suos *ἡγούμε-
νους*, siue Archimandritas, hoc est Abbates, ha-
bent. Fuerunt etiam alia plura Patriarchalis ec-
clesiæ officia, quorum nomina tantum hodie
retinent.

PATRIARCHA secundum canones Eccle-
siasticos à Metropolitibus & Archiepiscopis, Con-
stantinopolitano throno subiectis, eligitur.

Iniuria autem temporis factum est, vt hodie
ferè præcipuum suffragium sit penes Michaelē
Cantacuzenum, quem Græci *ἀρχιεπίσκοπος* vocant.
Impe-

Handwritten notes in the left margin:
ἡγούμενος
ἀρχιεπίσκοπος

Imperatoris Turcici, licet Christianum, supremum publicanum: qui priorem Patriarcham Metrophanem nomine, pium & doctum virum, nunc in monte Sancto agentem, ex odio privato deposuisse dicitur; in eiusq; locum, præsentem Jeremiam, virum humanum, rerumq; satis intelligentem, suffecit.

Electum Patriarcham supremus Bassa vicarius Regis confirmat: eiq; privilegia Patriarchatus roborat, postquam aliquot millia ducatorum sibi & Imperatori promiserit.

Authoritas Patriarchæ apud Imperatorem amplior non est, quàm alicuius Legati Christianorum, munera regi offerentis: aliumque honorem ipsi non habet, quàm quòd eum admittere dignatur, vt ad pedes Imperatoris provolutus, pallium eius exosculetur. quod & omnes Legati facere, & pro magno honore reputare solent.

METROPOLITÆ proximam à Patriarcha sedem, sed ordine quodam habent, vt vnus alio prior & dignior sit, secundum antiquissimam constitutionem.

Certum est *Thessalonicam*, Græcis frequentissimam, & metropolin 10 Episcopatum adhuc extare. Metropolitam eius quotidie hic exspectamus.

ATHENÆ metropolis 6 episcopatum, & 150 ecclesiarum extat: cum olim 10 episcopatus habuisset.

MITYLENA metropolis sine episcopatibus extat: quorum quinque habuit.

CHALCEDON hodie vicus est, Metropolitam absque episcopis, & 60 ecclesias habens. Sexto Septembris ruinas amplissimæ urbis cum Legatis Cæsareanis circumiui, lustrans portum Eutropij, in quo à Phoca cæsus Mauricius Imperator cum familia est: & ruinas templi D. Euphemie, in quo concilium congregatum fuisse scribitur. Tota area urbis in vineam versa est, de cuius vis dulcissimis, Turca nos, sub ficu prandentes, honoravit.

NICÆA, metropolis adhuc, sed absque episcopatibus est. Cuius metropolita 30 Maij mihi dixit, in urbe Nicæa tres ecclesias esse: 1, τῆς Παναγίας hoc est Mariæ; iuxta quam amplissimus locus videatur, in quo concilium habitum fuerit: 2, τῆς ἀγίας Θεοτόκου; 3, τῆς ἀγίας Γεωργίας. In tota autem prefectura esse circiter 50 ecclesias.

EPHESVS metropolis absque episcopatibus, 50 ecclesiarum extat. Metropolitam eius 24 Augusti salutandi causa Constantinopoli cōueni.

CORINTHVS metropolis 4 episcopatum & 100 ecclesiarum extat.

PHILIPPI Macedoniae metropolis extat 150 ecclesiarum.

ANTIOCHIA PISIDIAE 40 ecclesiarum metropolis extat: muri eius partim destructi.

SMYRNA, metropolis 80 ecclesiarum extate dicitur. Sciendum autem, quod urbes istæ nec splen-

splendorem, nec magnitudinem antiquam retineant: sed pleræq; muris ruinosis, aut ijs penitus nudata, formam vici ostendant.

Ecclesia autem Græcis est 50 & 40 tantum hominum. Suntque in Asia pauci Christiani, quod multæ *μνησολεις* vastatae iaceant, aliae autem à Turcis inhabitentur. Nomina singulorum, & episcopatum Constantinopoli subditorum, volente DEO breui vobis communicabo: in hoc nunc sum, vt quæ formam vici, quæ vrbis habeant, cognoscam.

CHRYSOPOLIS, Chalcedon nō est, sed olim nobile emporiū Chalcedonis fuit, de quo Xenophon in *Ἐπιλοιῶς*. Hōdie vicus est, vinctis amœnissimus, latissimeq; à Turcis habitatus, situs partim in valle, partim in promontorio Damalico, è regione arcis Imperatoriae. Emporium totius Asiae, in quo generosissimi equi ex Arabia, Carmania, ventales exponuntur. Iamdudum Scutaris vocatur, vt quidam opinantur, à statione militum scutorum.

Græci Constantinopolitani distributi sunt in certas ecclesias, quas die Dominico festisq; diebus, singuli suam frequentare iubentur. Numerus singularum fortè trecentarum aut pluriū personarum est. In festis autem solennibus, die Natiuitatis, Resurrectionis, Pentecostes, Assumptionis Mariæ (quod ipsis ex præcipuis est) frequentes in Patriarchatu, alijsque primarijs templis, conueniunt.

Singulis quoq; quadragesimæ Dominicis, quando Patriarcha, nunc in hac, nunc in alia ecclesia Missas celebrans, eleemosynam colligit, cum magna frequentia ex pluribus templis adsunt, & quisq; pro facultate eleemosynam dat: quidam duos vel tres ducatos, 10, 20, 30 Asperos: pauperiores nihil. vel quando alicuius Sancti agitur, frequentissimi ad templum quod nominis eius dicatum est, conueniunt, ibiq; Missa magna sollemnitate celebratur.

Conciones omnino ipsis habere licet. Hodie autem vnus Constantinopoli Calogerus est: qui in quadragesimæ solùm Dominicis, ijs in templis, in quibus Patriarcha Missas celebrat, concionatur. A Turcis nihil quod sciam, molestatur. Verùm Patriarcha semper ad portam templi vnum aut duos Ianizeros habet, qui importunos huiusmodi prohibendi potestatem habent.

Puram linguam quidam in Italia discunt, & hi domum reuersi alios quoq; docent. *Quidam* à parentibus per manuū quasi traditionem accipiunt. Alij præceptis Grammaticæ Constantini Lascaris imbuti, assidua lectione acquirunt (vt metropolitæ & Calogeri quidam) vt pleraq; in patribus intelligant.

Typographiam nunquam habuisse creduntur. Ideo *libri* ipsorum pleriq; *manuscripti* sunt, & bibliotheca in monte Sancto ex manu scriptis constare dicitur. Multi Venerijs importantur impressi, quorū in templis vsus est. Ex Germania

maniã nullòs accipiunt, nisi ab Oratoribus Cæsaris aliquibus donentur, quales vidi Basileã impressos. Manuscripta magis, quàm impressa, legere amant. Vidi tamen in Patriarchatu Basiliũ, Chrysoftomum, & alios nonnullos, Romæ, Veronæ, Venetijs excusos. Et nisi ipsis voluntas & industria deesset, à Turcis nequaquam opinor prohiberentur. Habent enim Iudæi prælum, sed vt plurimum cessans. Habuerunt quoque in Themes War Vngariæ noui Ariani Typographiam: cuius gratia cùm Adam Neuserus eò Claudiopoli profectus esset, à Bassa Themes Warensi, tanquam explorator captus, Constantinopolin missus est.

Cantus figuralis apud Græcos non est: nisi quòd Cantores in templis variata interdum voce imitari conentur, & more vtriculariorum notrorum, alius vocem eodem sono teneat, alius Dradra saltatorium in modum canat. In Musicis libris notulas non habent, sed certa quædam signa ex quibus vocem variare nouerunt. Valorem & rationem ipsorum per otium conscribam.

Instrumentis Musicis non vtuntur, nisi fortè testudine, & clauichordio, vt vocant, ludant ij, qui ex Chio, Creta, Cypro, Corcyra, alijsq; locis Italizantes veniunt. Habent Lyram, instrumentum oblongum, sex aut septem chordarum, quod calamo pulsant. *Βαβίλιον τετραχορδον* ignorant.

Lexicon & Grammatica in Barbaro Græca lingua non extat, nec vllus Biblicus liber. Sed transeo ad reliqua.

CIRCVITVS Constantinopoleos trium milliarium Germanicorum cum dimidio esse perhibetur. MURI terrestres duplices sunt, fossa longa cincti. Interior excelsus, & plus minus 15 pedes latus, supra ducentas turres habere dicitur. Exterior murus humilior, sed totidem turribus. Muri maritimi humiliores sunt terrestribus, simplices, sed bene crassi & turrigeri. Terrestres hodie extantes, ampliores sunt muris Constantini Magni, à Theodosio minore extructi. Nomen autem Theophili regis, in maritimis incisum, indicat, eos ab ipso renouatos & ampliatos etiam esse.

Ædificia orbis humilia sunt. Turcarum pleraque, exceptis magnatum & ditiorum domibus, vnius contignationis, Græcorum & Iudeorum duarum vt plurimum sunt: ex luto & lapidibus, partim ex crudis vel coctis lateribus constructa.

Domus Patriarchæ ante captam urbem ad Sophiam fuit. Nunc in extremo ferè urbis angulo, non procul à Palatio, quod Constantini vocatur, & loco Blachernarum, in monasterio quodam satis spaciofo hortis & situ, in loco editiori, versus sinum maris & urbem Peram amœnissimo, habitat.

In templo eius spectanda exhibentur, corpus Ma-

pus Mariæ Salome, D. Euphemix, & columna marmorea, ad quam Christus flagellatus creditur. Huic aliud templum adiunctum est, Iohanni Baptistæ sacrum, quod TRULLVM vocant, à monialibus Græcis inhabitatum.

Palatium Imperatoris, à Mahomete, qui urbem cepit, ædificatum, in primo colle, è regione Scutaris, in promontorio Bosphorico situm est: ubi & Acropolis antiqui Byzantij, & Regū Constantinopolitanorū, fuit. Amplitudo eius muris fortissimis inclusa Tubingā facilè æquat. Sylva cupressorum, platanorum, arborumq; fructiferarum vndiq; cingitur. Ante domum regis tres portæ altissimæ sunt, de marmore albo & serpentino. Duæ priores custoditæ ianitoribus plurimis: & tertia per quam ad Regiam aditus patet Eunuchis. Intra has portas duo atria lōgè lateq; patent. In quorum priore officinæ quædam Regiæ sunt, famuliq; magnatum equitando se exercent, dum operiuntur dominos suos. In altero, Senatum Bassarū dum Imperator habet, præcipua exercitus pars in ordine stat, singuli complicatis manibus, tantoq; silentio, vt ne verbum quidem exaudiatur. Intra septum Regium, præter templum antiquum, quod paruum Sophiam vocant, aliud ædificium Græcum non videtur, & in horto Regio columna porphyretica, capitulo Corinthio, quod ex mari circumnauigantibus conspicitur.

Ædificiorum Regiorum structura satis ma-

gnifica & sumtuosa est, ex marmore vario, plumbo recta, vt & omnia templa, Xenodochia, & pleraq; hospitia Turcica. pauimentum interioris ædis, tapetis preciosissimis, de auro ductili, opere Persico, stratum est: laquearia inaurata: fenestræ lapidibus preciosis ornata,

Templum S. Sophia septo Regio vicinissimum est, via duntaxat intermedia, altissimum & amplissimum, columnis de omni genere marmoris & incredibilis magnitudinis magnificentissimum: portæ aræ altissimæ & plurimæ, elegantissimi operis: parietes omnes anteriores, porticus templi aularum superiorum, infinita varietate præstantissimi marmoris vestiti: omnes camere calculis & tessellis vitreis inauratis tectæ, imagines Sanctorum repræsentantibus, sed singularum facies à Turcis erasæ. Opus planè & ædificium incomparabile,

Summum hodie templum Turcarum est, in quo quotidie vnus ex Doctoribus Turcicis in magna frequentia auditorum docet. Cuius audiendi gratia, cum 14 Maij præsentis anni, cum alijs nonnullis ingressus essem: tanquam profanatores templi à Sarraceno quodam, & duobus Papanis (nomen Græcorum & Turcicorum sacerdotum) expulsi sumus.

Templum Lucæ vbi fuerit, ignoratur. In loco verò templi Apostolorum olim magnificentissimi, Mahometes suum templum & sepulcrum extrui fecit.

Templa Imperatorum & Purpuratorum, ad formã S. Sophiæ, tecto plumbeo & hemisphærico Mecham spectantia, ædificata sunt. oraturi enim versus Prophetæ patriam faciem conuertunt. Vnumquodq; vestibulum amplum & quadratum ex marmore albo stratum, & porticibus pulcherrimis columnis marmoreis sustentatis circumdatum habet: in cuius medio arbores cupressinæ, & fons amœnus epistomijs plurimis est: ad quem oraturi se prius lauant. Pavimentum templi storeis stratum est, & lampades infinitæ in medio per circum suspensæ, quas noctu accendunt. ex loco in eo altiori, qui gradibus lapideis ascenditur, in die Veneris ante meridiem textum Alcorani legunt: Deoq; gratijs pro reuelata veritate actis, pro Rege & populo fideli orant.

Post meridiem ex cathedra humiliori & lignea concionari solent. Et inter concionandũ, quoties mentio Prophetæ ipsorum fit, omnes vnanimi voce clamare incipiunt: Alla hummekalli aha Muhamet, hoc est, O Deus noster, glorifica & saluifica Mahumetem. Templa quoque altas & rotundas turres habent, ex quibus Papæ suos ad preces in die & nocte quinquies inuitant.

Templis Imperatorum & Bassarum, *Xenodochia ampla*, & studiosorum collegia pulcherrima addita sunt, hæcque suos gradus & quasi classes habent, in quibus singulis certi li-

bri, semper alij alijs maioris doctrinae leguntur. Reliquis templis plerisque, quae infinita sunt, puerriles scholae adiunctae sunt. Pictura urbis, quam misisti, multa loca ad calcem signata habet, quae fortè nunquam Constantinopoli fuerunt, quaedam omisit, alia perperam notauit, ut appareat authorem urbem non vidisse. Forum Constantini, in quo nos habitamus, nec serpentinam, nec histriatam columnam, sed purpuream habet, quae, pictura vestra, omissa serpentinam ponit: quae tamen cum obelisco & colosso in Hippodromo sita est: histriata in septimo colle, non procul à septem Turribus.

Per portam Ottomannicam ipsum palatium Regis intelligitur: in quo summum concilium Basilarum congregatur.

Fœminarum Graecarum, quae lautioris fortunae sunt, vestitus sumtuosissimus est ex vario genere serici panni. Pectus alioqui nudum, & brachia catenulis argenteis & aureis vestiunt. Crepidas nonnullae habent laminis argenteis obductas. Virgines in nuptijs coronas ex auro gestant. Turcicarum adeo sumtuosus non videtur, licet magnatum quoque uxores ex serico auroque vestiantur. Vtraque procaces, peruicaces, dicaces.

Graecae in templis separatas aulas habent, quibus cancelli obijciuntur, ne à viris conspici possint. Domi quoque peregrinis non patent, sed abdunt se ingredientibus. Verum habitus Graecorum

corum & Turcarū varij suo tempore picturam dabo. Nunc per occupationes pictoris, qui vnicus hīc ex Galliis est, suasque merces magni estimare solet, non licuit mittere.

Supersunt paucæ familiae ex nobilitate Græca. Duo fratres Palæologi; quorum alter potentia & odio Michaëlis Cantacuzeni, supremi publicani, compulsus, ad regem Tartarorū (affinem puto) abiit: alter cum filiis Galatæ siue Peræ trans sinum agit. Cantacuzenorum duæ casæ: vna in Pera; altera in Achillo, oppido Ponti Euxini. Offendi quoque primo anno, quo huc veni, senem quendam in Patriarchatu, Italicè & Græcè peritum, de familia Cantacuzenorum: quem non ita pridem in monte sancto Calogorum factum esse dicunt.

Raliorum duæ casæ: & de Assanis fœminæ tantum supersunt.

Rhetoris nomen & titulus: Ἰωάννης Ζυγομαλάς, ῥήτωρ τῆς ἐν Κωνσταντίνῃ πόλεως μεγάλης ἐκκλησίας.

Patria, Nauplia in Peloponneso est. Officiū, cancellarium quasi, aut verius interpretem, in Græca pura, Latina, & Italica lingua, apud Patriarcham agere, si vel literæ, vel peregrini harum linguarum Patriarchæ obuenant. Humanitas eius ex literis conspicietur. Excedit annum septuagesimum.

Filio ipsius nomen est Θεοδοσίος Ζυγομαλάς ὁ Ναύπλιος, πωροπονιάειος τῆς ἐν Κωνσταντίνῃ πόλεως μεγάλης ἐκκλησίας. Officium eius inter præcipua est, no-

mine Patriarchæ ad reliquos Patriarchas, Metropolitans, Archiepiscopos, Episcopos, Familiares, & Ecclesias literas & mandata, aliâq; ad Patriarchatum pertinentia scribere. Cumque iuuenis adhuc, 28 fortè annorum, ingenio & doctrina valeat, in Patribus quoque mediocriter versatus sit: opera ipsius diligētī Patriarcha plurimùm vitur.

Ratio victus hæc est. Calogeri (de quorum grege Patriarcha, metropolitæ & Episcopi quoque sunt) nunquam carnibus vescuntur, sed ut plurimùm piscibus: quando tamē per rationem ieiunij licet. nam toto Quadragesimali tempore, cum septimana sancta, die quoq; Mercurij & Veneris, à festo Ascensionis Christi vsq; ad 1 Augusti & per reliquos 14 dies, ad festum Assumptionis vsque Mariæ, etiam à piscibus, lactiniis, & ovis, tam clerici quàm laici abstinent: de conchis marinis, sardellis, ostreis, oryza, hordeo, acetariis, raphanis, oliuis, aliisque fructibus, quos per integrum ferè annum habere possunt, victitantes.

Patriarcha 30 circiter personis victū & amictum præbet. Numerus conuictorum eius status non est. Sed cum plerumq; Metropolitæ, & Episcopi, ob res suas apud Patriarcham, vel summum Bassam, expediendas, Constantinopoli agant; ad mensam eos inuitat: aut in absentia ipsorum, sacerdotes & familiares quos vult.

Superest ut *catalogum librorum*, qui Græcè manu

manuscripti hîc extant, mittã. Annales Michaë-
 lis Glycæ, Constantinus Manasses, Laonicus
 Chalcondyles, Historici. Χειροδούλες μοναχοῦ libri
 tres contra Iudæos. Iosephi monachi, cogno-
 mento Γαλεηνίου, orationes Theologicae, quas
 tempore Manuelis regis plerasq; in palatio Re-
 gio, & templo Apostolorum dixit, de Trinitate,
 processione Spiritus sancti tātum ex patre. Γρη-
 γορίου τῆς παλατῆς Ῥώμης & Γέτρης τῆς φιλοσόφου δὲ λόγου.
 Iohannis Damasceni κεφάλαια περὶ τῶν αἰρέσεων. Ἐκ-
 κλησιαστικὸς δὲ λόγος τοῦ πᾶντος Συμεῶν, ἀρχιεπισκόπου Θεσ-
 σαλονίκης, καὶ πατρῶν τῶν αἰρέσεων, καὶ περὶ τῆς μόνης πί-
 στως τῆς Θεῶν. Epitome Iuris & Canonum Aposto-
 licorum. τυπικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱε-
 ρουσολύμων ἐναγῶν λαύρα. Τῶν ὁσίων πατέρου Σαβᾶ ἐξηκου-
 τῆ βιβλος.

In Patriarchatu extat maximum opus titu-
 lo σωτηριῶν ἐξηγήσεων ἀπὸ διαφορῶν ἀγίων πατέρων καὶ
 διδασκάλων εἰς πέντε βιβλον ἢ ψαλμῶν, συλλεγεῖσα περὶ
 τῆς Ἱεροπόλεως μητροπόλεως Ἡερακλείας Νικέτα. Pande-
 cta, cōtinens summa argumenta Canonum Apo-
 stolicorum, septem Synodorū vniuersalium,
 & prouincialium, epistolarum Synodalium: A-
 cta verò sextæ & septimæ Synodi perfecta. Cui
 addita est ἐξήγησις τῶν θεῶν κανόνων ἢ ἀγίων ἀποστό-
 λων, καὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τυπικῶν, ποιηθεῖσα
 τῷ μοναχῷ τῷ Ζωναρῶν. Audio etiam, in vicina insu-
 la Chalce haberi Ἀγαθίς καὶ Εὐναπίς historias. Ho-
 rum librorum quilibet non nisi magno precio
 comparari potest.

Postremò indicavit mihi Theodosius Zygomalas, se Humanitati tuæ scribere, quòd *nomina* *Metropolitum* & Episcopatuū Græciæ à me accepturus sis: de quo tamen priùs me nihil monuerat, nec tibi vt mitterem collegerat. Sed hæc conscribendi occasio erat: quòd ante annum à Dauide Chytræo per literas rogatus fuissim, vt similibus de rebus excellentiam eius, historie causâ, certiozem facerem. Cui vt gratificaret, meoque satisfacerem desiderio, quæstiones aliquot de ecclesiis & fide Græcorum conscripsi; Theodosium rogans, vt operam suam in iis certificandis mihi præstaret. Quod cum promittens mercedem peteret, aliquot Taleros, cum spe aliorum quoque, ipsi dedi, si diligentem operam præstaret. post annum demum ad aliquas saltem respõsum extorsi. Sed nec tibi, nec D. Chytræo transmittere volui, donec obscura dubiâque explicet, & quæ deesse videntur compleat, &c.

CON-

CONFESSIO FIDEI
 A GENNADIO PATRIAR-
 CHA CONSTANT. STATIM
 post captam à Turcis urbem anno
 1453. Mahometi II. postu-
 lanti exhibita.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ
 ἡγμωτάτου κρείττου Γενναδίου τῆς
 Σχολαίας, πατριάρχου Κωνσταν-
 τινῆ πόλεως, νέας Ῥώμης, ὁμολο-
 γία ρηθεῖσα περὶ τῆς ὀρθῆς ἑαμω-
 μήτου πίστεως τῶν Χριστιανῶν πρὸς
 τοὺς Ἀγαρηνοὺς. ἐρωτηθεὶς γὰρ ἀπὸ
 τοῦ Ἀμνηστῆ Σελτὰν Μεχμετ, Τί
 πιστεύετε ὑμεῖς οἱ Χριστιανοί;
 ἀπεκρίνατο ἕτως.

Πιστεύομεν, ὅτι ἔστι Θεὸς δημιουργὸς πάν-
 των, ὅσα εἰσὶν, ἀπὸ τοῦ μηόντος εἰς δεῖξιν.

καὶ ὅτι ἔτε σῶμα ἔστιν, ἔτε σῶμα ἔχει. ἄλλὰ
 ζῆνοερῶς ἔστι νῆς ἀεισος, καὶ τελειότητος, καὶ σο-
 φώτατος ἀσιμώτετός ἔστιν, ἀναρχος, ἀτελεί-
 τητος· ἔστιν ἐν ᾧ κόσμῳ, καὶ ὑπὲρ τῶν κόσμων·
 οὐκ ἔστιν ἐν ᾧ δὲνι τόπω, καὶ ἔστιν ἐν παντί τό-
 πῳ. ταῦτα εἰσὶν ἰδιώματα τοῦ Θεοῦ, δι᾿ ὧν ζω-
 εῖ(ε) ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτοῦ, καὶ δι᾿ ἧς ὁμοία.

Ἔστι σοφός καὶ ἀγαθός, καὶ ἀληθής, καὶ ὅσα
 περὶ τῆς κτίσεως ἔχει οἱ τὰ ποιήματα αὐτοῦ
 μεμερισμένως, ἔχει αὐτὸς μόνος, καὶ καθ' ὑψι-
 λότερον ἔσπον· καὶ ταύτας τὰς τελειότητας
 ἔχει οἱ τὰ κτίσματα, διότι αὐτὸς δίδωσι ταύ-
 τας τοῖς κτίσμασιν αὐτοῦ· καὶ ὅτι ἀγαθός ἔστι, καὶ
 τὰ κτίσματα αὐτοῦ ἀγαθὰ· ὅτι θεός, θεοῦ
 ὅτι ἀληθής, ἀληθῆ· καὶ ὅσα ὁμοίως· πλείω ὅτι
 μὲν Θεὸς κυρίως ἔχει ταῦτα, τὰ ἢ κτίσματα
 καὶ μετὰ χιῶ.

Πις δὲ οὐκ ἔστιν ἐν ᾧ Θεῷ δι᾿ ἧς βία
 ἰδιώματα, ἀπινά εἰσιν ὡς περὶ ἄρχαι καὶ πη-
 γαὶ πύτων τῶν δι᾿ ἧς ἰδιωμάτων αὐτοῦ· καὶ δι᾿ ἧς
 τέτων

τῶν τῶν βίῶν ἰδιωμῶν. Ἡ ὁ Θεὸς αἰδίως ἐστὶ
 ἑαυτῷ, καὶ παρὰ ἑδημιουργηθῆναι ἑαυτῷ
 τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῶν ἐδημιούργησε τὸν
 κόσμον, καὶ διὰ τῶν κυβερνᾷ αὐτόν. καὶ ταῦτα
 τὰ τρία ἰδιώματα. ὀνομάζονται βῆς ἑαυ-
 τῶν καὶ διότι αὐτὰ τὰ βία ἰδιώματα ἐμε-
 εἰζοσι τὴν μίαν καὶ ἀπλυστάτην ἕσταν Ἐθεῶν,
 διὰ τῶν ὅτι Θεὸς, καὶ μετὰ τῶν ἰδιωμῶν τῶ-
 νων, καὶ εἰς Θεὸς, καὶ ὅτι εἰς βῆς Θεοί.

Πιστεύομεν, ὅτι ἐκ τῆ φύσεως Ἐθεῶν ἀ-
 νατέλλουσι Λόγος καὶ Πνεῦμα, ὡς παρὰ ἀπὸ τῆ
 πυρὸς, φῶς καὶ θερμότης καὶ κατὰ παρὰ τὸ πῦρ, καὶ εἰ-
 μή ὅτι πῦρ φωλιζόμενον καὶ θερμαινόμενον ὑπὸ
 αὐτῷ, ὁμοίως αὐτὸ τὸ πῦρ αἰεὶ ἔχει φῶς καὶ θερ-
 μίαν, καὶ ἐκπέμπει φῶς καὶ θερμότητα. ἔτσι καὶ
 παρὰ τῶν ἐδημιουργηθῆναι τὸν κόσμον, ἡ Ἐθεῶν ὁ
 Λόγος καὶ Πνεῦμα, ἐκέρχεται Ἐθεῶν φρεσίνων,
 ἐπεὶ ὁ Θεὸς νῦν ὅτι, ὡς παρὰ εἰρηται. καὶ ταῦ-
 τα τὰ βία, Νῦν, Λόγος, καὶ Πνεῦμα, εἰς Θεὸς
 ὅτι, ὡς παρὰ ἐν τῇ μιᾷ ψυχῇ Ἐανθρώπου

ἔστι νῦς, καὶ λόγος νοητὸς, καὶ θέλησις νοητή,
 καὶ ὁμοίως ταῦτα τὰ τρία εἰσὶ μία ψυχὴ κατ'
 ἕσασιν τῇ ἀληθείᾳ. Πάλιν τὸν Λόγον τῷ Θεῷ
 ὀνομάζομεν σοφίαν τῷ Θεῷ, καὶ δυνάμιν,
 καὶ ὄν αὐτῷ· διότι ἔστι γένημα τῆ φύσεως αὐ-
 τῷ. καὶ ὡσαύτως ὁ γένημα τῆς φύσεως τῷ αἰ-
 θρώπου, καλοῦμεν ὄν τῷ αἰθρώπου, καὶ
 ὡσαύτως ὁ νόημα τῷ αἰθρώπου ἔστι γένημα
 τῆ ψυχῆς αὐτῷ· ἔτω καὶ ἐπὶ τῶν θεῶν αὐ-
 τῷ. Πάλιν ὀνομάζομεν τὴν θέλησιν τῷ
 Θεῷ, πνεῦμα τῷ Θεῷ καὶ ἀγάπην· αὐτὸν
 δὲ τὸν νοῦν, καλοῦμεν τὸ πατέρα· διότι αὐ-
 τὸς ἔστιν ἀγέννητος καὶ αἰαίπιος, αἰπιος δὲ τῷ υἱῷ
 καὶ τῷ πνεύματι. ὅτι οὗτος ὁ Θεὸς ἔνοσ' ἴδιον
 τὰ κτίσματα αὐτῷ, ἀλλὰ μάλλον νοσ' καὶ
 γινώσκῃ ἑαυτὸν, καὶ διὰ τῷτο ἔχῃ λόγον καὶ
 σοφίαν, διῆς νοσ' ἑαυτὸν ἰδίως· ὁμοίως ὡσαύτως
 θέλησ' καὶ ἀγαπᾷ μόνον τὰ ποιήματα αὐτῷ ὁ
 Θεὸς, ἀλλὰ θέλησ' καὶ ἀγαπᾷ ἑαυτὸν πολλῶν
 μάλλον· διὰ τῷτο αἰδίως παρέρχον) οὕτως
 τῷ Θεῷ

τῷ Θεῷ ὁ Λόγος καὶ Πνεῦμα αὐτῶν, καὶ αἰδίως
εἰσὶν ἐν αὐτῷ· καὶ ταῦτα τὰ δύο μετ' τῷ Θεῷ
εἰς ἕνα Θεός.

Πις δὲ οὐδὲν, ὅτι Θεός διὰ τῷ λόγου τῷ
σοφίας καὶ τῷ δυνάμεως αὐτῶν ἐδημιούργησε
τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῷ πνεύματος τῆς ἀγα-
θῆς φιλίσεως αὐτῶν καὶ ἀγάπης παρονοεῖται καὶ
κυβερνᾷ καὶ κινεῖ πάντα τὴν φύσιν ἐν ταῖς κῆ-
σμασι παρὰ τὸ ἀγαθόν, καὶ τὴν τάξιν ἐκάστης
φύσεως· καὶ διὰ τῷ τοῦ πρὸς δὲ οὐδὲν, ὅτι, ὅτε ἠ-
φελήσεν ὁ Θεός διὰ μόνον τῷ ἐλεημοσυνίῳ
αὐτῶν ἐπιτρέψαι τὰς ἀνθρώποις ἀπὸ τῆς
πλάτης τῶν δαιμόνων, καὶ τῆς εἰδωλολα-
βείας· (διότι πλὴν τῷ ὀλίγου τόπου τῷ Ἰε-
δαίων, ἐν ᾧ παροσεκνήστο καὶ ἐπιτρέψαι εἰς
Θεός ἐκ τῷ νόμου τῷ Μωσέως, ἢ ἄλλη πα-
σα οἰκονομῆ ἐσεβάξεν τὰ κτίσματα τῷ Θεῷ
κακῶς, καὶ πολλὰς θεοὺς τὰς μὴ ὄντας, ἀπὸ τῷ
ἐνός καὶ ἀληθινῶν· καὶ ἐπολιτθύνοντο καὶ τὰς
ιδίας ἐκαστος ἐπιθυμίας, καὶ ἕκατά τινα Θεῶν

νόμον) τότε ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ τοιαύτῳ αἰῶ-
 σι λαοὶ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὸ Λόγον, καὶ διὰ
 τὸ ἅγιον Πνεῦμα αὐτῶν· καὶ διὰ τὸ Λό-
 γον τὸ Θεὸν ἐκένδύθη τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν,
 ἵνα ὡς μὲν ἀνθρώπος ὁμιλήσῃ ἀνθρώποις,
 ὡς δὲ λόγος ὁ Θεὸς καὶ σοφία, διδάξῃ τὰς ἀν-
 θρώπους πρὸς τὴν εἰς τὸ ἕνα καὶ ἀληθῆ Θεόν,
 καὶ πολιτεύσῃ κατὰ τὸν νόμον, ὃν αὐτὸς ἔδω-
 κεν· καὶ πάλιν ὡς μὲν ἀνθρώπος, ἵνα δῶ τῇ
 πολιτείᾳ αὐτῶν τὸ ἄξιωμα τὴν διδασκα-
 λίαν αὐτῶν· ὡς ἄνθρωπος γὰρ αὐτὸς ἐτήρησεν τὸν νό-
 μον, ὃν ἔδωκεν τοῖς ἀνθρώποις· ὡς δὲ λόγος ὁ
 Θεὸς καὶ δυνάμις δινηθῆναι καθορθῶσαι τὸ
 παγκόσμιον ἀγαθόν, ὃ φέρει ἕλεος. Διότι ἡ
 ἀδυναμία, ἐνὸς ἀνθρώπου δυνάμει ἔπι-
 στρέψαι τὴν οἰκουμένην πρὸς τὸν Θεόν· καὶ
 ἕτως διὰ μὲν τὸ Λόγον ἔσπερε τὴν ἀλήθειαν
 ὁ πᾶν δυνάμις καὶ ἀόρατος Θεὸς ἐν Ἱερου-
 σαλήμ, διὰ δὲ τὸ Πνεῦμα αὐτῶν ἐφώτισε καὶ
 ἐκίχουσε τὰς ἀποστόλους αὐτῶν, ἵνα ἀπειρώσῃ
 αὐτοὺς

αὐτοὶ τὴν ἀλήθειαν εἰς πᾶν τὸν κόσμον, καὶ
 ἵνα καταφρονήσωσι τῆς θανάτου, διὰ τὴν
 ἀγάπην τῆς πέμψαντος αὐτοὺς Θεοῦ, καὶ διὰ
 τὴν ἀγάπην τῆς σωτηρίας τῆς κόσμου καὶ ὁ
 παῖς ἀδελφίμα Ἰησοῦ, ὅστις ἐκείναις ἀπέστα-
 νε καὶ ὁ αἰ. θρώπινον, ἵνα τῆς σωθῶναι τὸν
 κόσμον. ἔτω πιστὸν λόγον ἡμῶς τὸν ἕνα Θεὸν
 ἐν τριάδι, πατέρα, υἱόν, καὶ πνεῦμα ἅγιον·
 καθὼς ἐδίδαξεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς. καὶ
 ὅτι ὅτι δὲν δὴ ἡγῆς, πιστὸν λόγον, ὅτι ὅτι καὶ αὐτὸ
 δὴ ἡγῆς. καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔτω πλατύ-
 τερον ἡμᾶς ἐδίδαξαν ἔτω νοῦνον καὶ ἀπὸ τῆς
 δυνάμεως τῆς σοφίας.

Πιστὸν λόγον, ὅτι ὁ Λόγος τῆς Θεοῦ, καὶ ὁ
 αἰ. θρώπος, ὃν ἐκεῖναι ὁ Λόγος τῆς Θεοῦ, ἐ-
 σὶν ὁ Χριστός· καὶ ἡ μὲν ζωὴ τῆς Χριστοῦ ἐν τῇ
 ἑαυτοῦ αὐτοῦ, ἡ ζωὴ αἰ. θρώπου ἵνα εὐαγγέλιον·
 ἡ δὲ δύναμις τῆς σοφίας καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ,
 ἡ Θεοῦ δύναμις.

Πιστὸν λόγον, ὅτι ὡς τῶν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ σῶμα

τῷ ἀνθρώπου ἢ εἰς ἀνθρώπος· ἕτως ὁ
 Λόγος τῷ Θεῷ ἀφ' ἑνὸς μέρους, καὶ ἀπὸ ἄλ-
 λου μέρους ἢ ψυχὴ καὶ ὁ σῶμα, εἰσὶν πρότυ-
 πε δύο φύσεως μεμερισμένα τελείως ἐν εἰ-
 ἀνθρώπῳ. ἕτω καὶ ἡ ἀνθρωπότης καὶ θεότης
 εἰσὶν ἐν τῷ Χριστῷ μεμερισμένα τῇ φύσει
 τελείως, καθ' ἑκάστην μόνον καὶ προσω-
 πικῶς ὑπόμνηται. καὶ ἕτε ὁ λόγος τῷ Θεῷ
 μετεβλήθη εἰς τὴν σάρκα ἢ τὴν ψυχὴν ἢ Χρι-
 στοῦ, ἕτε ἢ τῷ Χριστοῦ, ἢ ἡ ψυχὴ αὐτῆ
 μετεβλήθη εἰς λόγον Θεοῦ· ἀλλὰ ἡ καὶ ἐστὶν
 ἐν τῷ Χριστῷ μὴ τὴν ὑπόστασιν οἰκονο-
 μίαν ἐκείνῳ, ὁ μὲν τῷ Θεῷ Λόγος, Λόγος
 Θεοῦ· ἢ ἡ ἀνθρωπότης, ἀνθρωπότης· καὶ ὅτι
 ἔπροσελαβεν ἡ ἀνθρωπότης τὸν λόγον τῷ
 Χριστοῦ τὴν θεότητα, ἀλλὰ ἡ θεότης τῷ λόγῳ
 τῷ Θεῷ προσέλαβε τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν,
 ἐν αὐτῷ ὡς προσληφθῆναι συσῆσιν. Παρ'
 ὅσον ἐστὶν ἐν τῷ Θεῷ, καὶ ἐκ τῷ Θεῷ φυσικῶς
 Θεὸς ἐστὶν, δεῖται ὅτι ἐστὶν ἐν τῷ Θεῷ συμβε-
 βηκός·

Γηκός· κὺ Διὰ τὸ τοῦ νοητὸν λόγον τῷ Θεῷ,
 Θεὸν ὀνομάζομεν καὶ πρὸς Δόξαν· καὶ διότι
 οὗτος ὁ λόγος ἔστι Θεὸς ὡς ἐν ταῖς Χειρῶν, διὰ
 τὸ τοῦ Χειρῶν Θεὸν καὶ ἀνθρώπων ὁμολογεῖ-
 σθαι, ἀνθρώπων μὲν διὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶ-
 μα, Θεὸν δὲ διὰ τὸ ἐν αὐτῷ λόγον τῷ Θεῷ.

Πρὸς Δόξαν, ὅτι ὁ λόγος τῷ Θεῷ ἔστιν ἐν
 ταῖς Χειρῶν, καὶ ἐν ταῖς κτίσμασι, καὶ ἐν ταῖς ἔρα-
 νῶν, καὶ ἐν ταῖς Θεῶν, καὶ ἐν ταῖς πατρὶ· διότι ὁ
 λόγος ἔστι Θεὸς ἕως ἄπειρος, ὡς πατήρ καὶ Θεός ἐ-
 στίν ἄπειρος ὁ γνησίων αὐτὸν, ἡρώων νοῶν, καὶ ἀ-
 πέφρον διώαμιν ἔχει, πλὴν ἐν ταῖς Θεῶν καὶ
 ἀγῶν ἔργων, καὶ ἐν ταῖς Χειρῶν κατ' ἀγῶν,
 καὶ ἐν ταῖς κτίσμασι κατ' ἀγῶν.

Πρὸς Δόξαν, ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς κρινῶν τῆς
 ἀγαθότητος αὐτῆς καὶ τῆς χάριτος κτίσματι πινι,
 ἔδαμψος ζημιῶται, ἀλλὰ μᾶλλον μεγαλύ-
 νει· διότι ἐκ τῆς ἀρετῆς τῆς κτισμῶν τὸ ὕψος
 τῷ Θεῷ φανεροῦται· καὶ ὅσω μᾶλλον βελ-
 λίσσεται τὸ κτίσμα τῆ πλεονί κρινῶνία τῆ ἀγα-

ἰσότητος αὐτῷ, τοσοῦτον πλέον ἢ ἀγαθότης
 Θεῷ, καὶ ἡ ἀγάπη εἰς τὸς ἀνθρώπους, καὶ ἡ
 δυνάμις δείκνυ). ὅθεν τῷτο ἡ ἀγαθότης τῷ
 Θεῷ καὶ ἡ ἀγάπη εἰς τὸς ἀνθρώπους πλέον
 ἐμεγαλύνθη, ἕκ τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν Θεὸν μὲν
 πάσης αὐτῷ δυνάμεως εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἡ ὅτι
 ἐπεμπεν εἰς τὸς παροφήτας αὐτῷ μίαν χά-
 ριν ἢ δύο, καὶ εἰς δῆλον μὲν παροφήτην ἐλάτ-
 τωνα, εἰς δῆλον ᾧ μείζονα.

Πιστὸν δὲ ὅτι Χριστὸς ἐσαυρώθη καὶ ἀ-
 πέθανεν οἰκείῳ θελήματι, ὅθεν πολλὰς καὶ μέ-
 γαλας ὠφελείας, δεομαρίας πολλῶν λόγων
 καὶ πάντα ταῦτα κατ' ὅσον ἀνθρώπινον αὐτὸ κα-
 τεδέξατο. ὁ γὰρ Λόγος τῷ Θεῷ ἕτε σαυρω-
 ται, ἕτε ἀποδησκέ, ἕτε αἴσια), ἀλλὰ μάλ-
 λον αἴσησαν αὐτοὺς τὸς νεκρῶς, ὡς παρ' καὶ ἀν-
 εσησε καὶ τὴν ἑσθραῖαν ἐφόρησεν.

Πιστὸν δὲ ὅτι Χριστὸς ἀναστὰς ἀνελή-
 φθη εἰς τὸς οὐρανοὺς, καὶ πάλιν μέλλει ἔρχεσθαι
 μὲν δόξης, ἵνα κείνη τὸν κόσμον.

Πιστὸν

Πιστεύοντες, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων
 εἰσὶν ἀθάνατοι, καὶ ὅτι τὰ σώματα τῶν ἁγίων
 ἀναστήσονται ἀφθάρτα, φώφανα, ἕλαφρά, μή-
 τε ἑσφῆς χεῖζοντα, μήτε πύσεως, μήτε ἐν-
 δύματος, μήτε ἀγῆνης τινὸς σωματικῆς ἡδύ-
 νῆς· καὶ ὅτι αἱ ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα τῶν καλῶς
 πιστεύοντων, καὶ καλῶς πεπολιθῶν ἀνθρώπων,
 ἀπελεύσονται εἰς τὸ ἑδέξασθαι τῶν ἀμετα-
 νοήτων, ποιητῶν, καὶ ἀπίστων, εἰς τὸ χέλασθαι.
 καὶ ὁμοῦ ἑδέξασθαι τῶν ἁγίων καὶ ἡ ἀπόλαυ-
 σις ὅσων ἐν ταῖς ἐρεσίν, ἢ τῶν χέλασις τῶν ποιη-
 τῶν ἐν τῇ γῆ. καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἁγίων ἔ-
 δὲν ἕτερον ὅσων, εἰ μὴ, ὅτι τελεωθήσονται αἱ ποι-
 αὐται ψυχὰς εἰς τὸ γινῶσθαι, καὶ τότε θεωρήσασ-
 σιν τὰ μυστήρια τῶν Θεῶν, ἀνωτέρω γινώσκουσιν,
 εἰ μὴ διὰ πίστεως μόνης.

Διὰ τὴν ἡμῶν ἀναγκῆν ἄρκωθῆναι τὸν
 Λόγον τῶν Θεῶν καὶ Θεῶν, εἰσὶν ἀναγκῆσι καὶ
 πολλοὶ λόγοι· καὶ ὅταν ἡ χεῖρα, ἐσμεν ἕτοιμοι
 δοῦναι αὐτοῖς. Ἐπέκθησεν ὁ ἐκείνων τῶν λόγων

πληροφροῦσιν ἡμαῖς τὴν ἀλήθειαν τῆς πί-
στεως ἡμῶν τὰ ἐπὶ ταῦτα.

Ὅτι παρεφῆταν οἱ παρεφῆται τῶν
Ἰουδαίων, ὅς ἐργαζομένης, τῆς Ἰησοῦ, καὶ ὅσα
ἐποίησε, καὶ ὅσα ἐλάλοντο, καὶ ὅσα ἐποίησεν ὑπερ-
οὐκ οὐκ ἀπὸ τῆς δυνάμεως αὐτῆς· ὁμοίως
παρεφῆταν καὶ τὰ μαρτυρία τῶν Ἑλλή-
νων, συλχρησῆς Θεῶν, καὶ οἱ ἀστρονόμοι τῆς Περ-
σῶν καὶ Ἑλλήνων καὶ ταῦτα μὲν μὲν διφ-
μίας τῆς Ἰησοῦ.

Ὅτι αἱ γραφαὶ τῆς πίστεως ἡμῶν συμφω-
νῶσιν ἐν πάσι, διότι εἶχον οἱ γράψαντες αὐ-
τὰς ἓνα διδάσκαλον, τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. ὁμοίως
γὰρ ἐμελλεν ἐν ποσὶ ἀφωφῶν.

Ὅτι ἐδέξαντο τοιαύτως τὴν πίστιν νέων
ἔσαν καὶ τῶν ἀδόξων οἱ ἀνθρώποι μὲν ἀπου-
δῆς πρῶτα γὰρ, καὶ μετὰ κινδύων πολλῶν
καὶ ἔμνονον ἰδιῶται, ἀλλὰ καὶ οἱ φρόνιμοι καὶ
οἱ σοφοί· καὶ ἀφ' οὗτο κατελύθη τελείως ἡ
πλαγή τῶν δαυμόνων.

Ὅτι ἡ

Ὅτι ἡ πίστις αὐτῆ ὁδὸν ἀεὶ ἐχὼ ἀδύ-
νατον, ἔτε ασύμφωνον, ἔτε σωματικόν, ἀλ-
λὰ πάντα πνευματικά· καὶ ἔστιν ὁδὸς φέ-
ρουσα τὰς ψυχὰς τῶν ἀιθερίων εἰς τὴν
ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς μελλούσης αἰωνίης
ζωῆς.

Ὅτι ὅσοι ἔλαβον ταύτην τὴν πίστιν, καὶ
ἐπολιτίωσαντο ἐναρέτως, καὶ τὸν νόμον τοῦ
Χριστοῦ, ἔλαβον μέγαρα χριστάματα ἐκ
τοῦ Θεοῦ, καὶ δυνάμεις ἐποίησαν πολλάς· ὅσων
οὐκ ἀνὴν, εἴ ἡ πίστις αὐτῆ ἰσχυρὰ.

Ὅτι ὅσα λέγουσιν πνεε καὶ τῆς πίστεως
ταύτης, ἀκέλως λυφν δυνάμειν, καὶ δι-
λόγως, καὶ καθαρῶς.

Ὅτι τῇ πίστι ταύτῃ ἐπολέμησαν ἀπὸ
πολλῶν τιμωριῶν καὶ φόνων οἱ βασιλεῖς τῆς
οἰκουμένης, τότε πλείους χρόνους πολυθεοὶ
όντες καὶ ἰδωλολάτραι, καὶ ὁδὸν ἴαρουσαν· ἀλλὰ
ἐνίκησεν ἡ πίστις, καὶ ἀγαμὴν μέγαν τὸν κυριον,
καὶ ἐλθὼν ὁ Κύριος ἀρήσει αὐτῶν· καὶ εἰ μὴ

ὡπίσις αὐτῆ ἐκ θελήματος Θεῶ, δόξα
 ἢ ἀν' τότε δ' ἰχόλωσ. αὐτῆ παρ' Κυρία ἡμῶν
 Ἰησοῦ, Θεῶ δ' ἡγεῖ, δόξα. Ἀμὴν.

Ταῦτα λέγει ἡμῶν πρὸς τῆς πί-
 στωσ ἡμῶν σωτόμοσ.

Μετέλωτρίδι δὲ εἰς τῆσ Ἀ-
 εἰβων γλασσαν ὑπὸ Ἀ-
 χουμάτ Καδ δὴ Βερόνιέ-
 ωσ, τῶ πατρὸσ τῶ Μαχου-
 μετ Τζελεπῆ τῶ ἀναγχα-
 φέωσ.

SAPI-

SAPIENTISSIMI ET
HONORATISSIMI DOMINIGENNADII SCHOLARII, PATRIARCHÆ
*Constantinopoleos, Nove Romæ, Confessio dicta de
recta & sincera fide Christianorum ad Agarenos.**Interrogatus enim ab Amera Sultan Meche-
met, Quid creditis vos Christiani? re-
spondit in hunc modum.*

CREDIMVS, quòd Deus est cõditor omnium
quæcunq; sunt, ex nihilo, vt essent: & quòd
neq; corpus est, neq; corpus habet, sed viuit intel-
ligibiliter: & est mens optima, & perfectissima,
& sapientissima: incompositus est, carens prin-
cipio, nec habens finem: est in mundo & supra
mundum: non est in vlllo loco, & est in omni lo-
co. Hæ sunt proprietates Dei, per quas separatur
ab ipsius creaturis, & aliæ similes.

Est sapiens, & bonus, & verus, & quascunq;
prestantias habent ipsius opera ex parte, ipse ha-
bet solus, & excelsiore modo: atq; illas ipsas per-
fectiones habet creaturæ, quia ipse dat eas crea-
turis suis: & quia bonus est, etiam ipsius creature
bonæ sunt: quia sapiens, sapientes: quia verus, ve-
re, & quæcunq; similiter: nisi quòd Deus princi-
pe loco habet ea, creaturæ per participationem.

Credimus, quòd in Deo sunt aliæ proprietates,
quæ sunt quemadmodum principia & fon-
tes omnium aliarum proprietatum ipsius: & per

has tres proprietates viuit Deus sempiternè in seipso, & antequam ab ipso conderetur mundus, & per ipsas condidit mundum, & per ipsas gubernat eum. Atq; has tres proprietates appellamus tres hypostases: & quia hæ tres proprietates non diuidunt vnã & simplicissimã substantiã Dei, propterea est Deus & cum proprietatibus his, & vnus Deus, & non sunt tres Dij.

Credimus, quòd ex natura Dei oriuntur verbum & Spiritus, quemadmodum ab igni lumen & calor: & quemadmodum ignis etiam si non sit, quod illustretur & calefiat ab ipso, tamè ipse ignis semper habet lumen & calorem, & emittit lumen & calorem: sic & antequam conderetur mundus, erant verbum & spiritus, efficacitates Dei naturales, quoniam Deus mens est: ut antè dictum fuit. atq; hæc tria, mens, verbum, & spiritus, vnus est Deus, quemadmodum in vna anima hominis est mens, & verbum intelligibile, & voluntas intelligibilis; & tamen hæc tria reuera secundum substantiam vna sunt anima. Præterea verbum Dei nominamus sapientiam Dei, & potentiam, & filium eius, quia est soboles nature eius. & quemadmodum sobolem nature hominis, nominamus filium hominis, & quemadmodum cogitatio hominis, est soboles animæ eius: ita etiam in diuinis hæc. Præterea nominamus voluntatem Dei, spiritum Dei, & dilectionem: ipsam verò mentem nominamus patrem: quia ipse est ingenitus & causæ expers, causã

caussa verò filij & spiritus. Quia igitur Deus non intelligit tantum creaturas suas, sed magis intelligit & nouit seipsum, & propterea habet verbum & sapientiam, per quam intelligit seipsum propriè: similiter neq; vult & diligit tantum opera sua Deus, sed vult & diligit seipsum multo magis: ideo sempiternè progrediuntur ex Deo verbum & Spiritus ipsius, & sempiternè sunt in ipso: atq; hæc duo cum Deo vnus sunt Deus.

Credimus, quòd Deus per verbum sapientia & potentia suæ condidit mundum, & per spiritum bonæ voluntatis suæ & dilectionis præuidet, & gubernat, & mouet omnem naturam in mundo ad bonum, secundum ordinem cuiusq; naturæ: & propter hoc credimus, quòd quando voluit Deus per solam misericordiam suam cõuertere homines à deceptione dæmonū & cultu idolorum: (quoniam, præterquam in exiguo loco Iudæorum, in quo adorabatur & credebatur vnus Deus ex lege Mosis, reliquus vniuersus terrarum orbis venerabatur creaturas malè, & multos Deos, qui tamen nulli sunt, loco vnius & veri, & vitæ debebant secundum proprias quisq; cupiditates, & non secundum Dei legem) tunc fecit Deus huiusmodi instaurationem hominū per verbum, & per sanctum Spiritum suum: & propterea verbum Dei induit humanam naturam, vt tanquam homo cum hominibus versaretur, tanquam verò verbum Dei & sapientia doceret homines credere in vnū & verum Deū,

& vitam instituere secundum legem, quam ipse dedit: atq; iterum vt homo, vt daret suæ vitæ rationem, exemplum doctrinæ suæ; primus enim ipse seruauit legem, quam dedit hominibus: rursus vt verbum Dei & potentia, possit instaurare pulcherrimum bonum, quod vellet. siquidem fieri non poterat, vt vnus hominis potentia orbis terrarum conuerteretur ad Deum: atq; ita per verbum seminauit veritatem omnipotens & inuisibilis Deus in Hierusalem; per Spiritum autem suum illustrauit & confirmauit Apostolos suos, vt fererent ipsi veritatem in vniuersum mundum, & vt contemnerent mortem per dilectionem Dei, qui ipsos miserat, & per dilectionem salutis mundi secundum exemplum Iesv, qui vltro mortuus est, secundū id quod humanum erat, vt seruaretur mundus. Sic credimus nos vnum Deum in trinitate, patrem, filium, & spiritum sanctum, quemadmodum nos docuit Dominus noster Iesus. Et siquidem est verus, credimus, quod est & ipsa veritas. atq; discipuli eius ita largius nos docuerunt: ita intelligimus & à potentia sapientiæ.

Credimus, quod verbum Dei & homo, quem induit verbum Dei, est Christus: & quod vita Christi in carne ipsius erat vita hominis sanctissimi, sed sapientiæ potentia & operum eius, erat Dei potentia.

Credimus, quod quemadmodum anima & corpus est vnus homo, ita verbum Dei ab vna parte,

parte, & ab alia parte anima & corpus, sunt semper duæ naturæ distinctæ perfectè in vno homine. sic & humanitas & deitas sunt in Christo distinctæ natura perfectè, secundum hypostasim tantùm & personaliter vnitæ. & neque verbum Dei mutatum est in carnem aut animam Christi, neque caro Christi aut anima eius conuersa in verbum Dei: sed erat & est in Christo post mirificentissimam dispensationem illam, Dei verbum, verbum Dei; humanitas, humanitas: & quòd non accepit humanitas verbi Christi deitatem, sed deitas verbi Dei assumpsit humanam naturam, quæ consistit in eo quòd assumpta est. Quodcunq; est in Deo naturaliter, Deus est, quia non est in Deo accidens: ac propterea intelligibile verbum Dei, Deum nominamus & credimus: & quia hoc verbum Dei erat in Christo, propterea Christum, Deum & hominem confitemur: hominem propter animam & corpus, Deum propter verbum, quod in ipso est, Dei.

Credimus, quòd verbum Dei est in Christo, & in mundo, & in cælo, & in Deo, & in patre: idcirco verbum Dei est infinitum, quemadmodum & Deus est infinitus, generans ipsum, hoc est, cogitans, & infinitam potentiam habet: verùm in Deo secundum alium modum, & in Christo secundum alium, & in mundo secundum alium.

Credimus, quòd cum Deus communicat bo-

nitatem suam & gratiam creaturæ alicui; nequaquam ipsi decedit, sed magis magnificatur: quoniam ex virtute creaturarum excellitas Dei manifestatur: & quanto præstantior efficitur creatura, maiore communicatione bonitatis ipsius, tanto magis bonitas Dei & dilectio erga homines, & potentia ostenditur. Quapropter bonitas Dei & dilectio erga homines magis magnificata est ex eo, quòd ipse Deus cum omnipotentia sua in Iesum Christum venit, quàm quòd misit in Prophetas vnam suam gratiã aut duas, atque in alium Prophetam minorem, in alium maiorem.

Credimus, quòd Christus crucifixus & mortuus est propria voluntate, propter multas & magnas utilitates, ad quas explicandas multis verbis opus foret: atq; omnia hæc secundum id, quod humanum in eo erat, sustinuit. Namq; verbum Dei neq; crucifigitur, neq; moritur, neq; resurgit: quin imò excitat ipsos mortuos, quemadmodum & excitauit carnem quam gestabat.

Credimus, quòd Christus, cum resurrexisset, assumptus fuit in cælos, & iterum venturus cum gloria, ut iudicet mundum.

Credimus, quòd animæ hominum sunt immortales, & quòd corpora sanctorum resurgent incorruptibilia, lucida, agilia, neq; cibi indiga, neq; potus, neq; vestimenti, neq; alius cuiuspiã corporeæ voluptatis: & quòd animæ atq; corpora eorum qui bene crediderunt, & bene vitam ege-

tam egerunt, migrabunt in paradysum: impœnitentium verò, improborum, & infidelium in supplicium: & quòd paradysus sanctorum & fruitio est in cœlo, supplicium verò improborum in terra: & quòd fruitio sanctorum nihil aliud est, quàm quòd perficientur eiusmodi animæ ad cognitionem, & tunc contemplabuntur mysteria Dei, quæ nunc non agnoscunt, nisi per fidem solam.

Quamobrem autem necesse erat verbum Dei & Deum incarnari, sunt necessaria & multæ rationes, & cum erit necesse, parati sumus eas reddere. Post verò illas rationes, certificant nos de veritate fidei nostræ hæc septem.

Quia prædixerunt Prophetæ Iudæorum, quos nos acceptamus, Iesum, & quæcunq; fecit, & quæcunq; facta sunt, & quæcunq; fecerunt deinceps discipuli eius ipsius potentia: similiter prædixerunt & oracula Græcorum concessione Dei, & astronomi Persarum & Græcorum: idq; cum prædicatione Iesu.

Quia scripturæ fidei nostræ consonant in omnibus, quòd qui ea scripserunt, habuerunt vnum doctorem, gratiam Dei. Hoc enim nisi esset, in aliquibus dissonarent.

Quia acceperunt talem fidem, licet novam & admirabilem, homines magno studio ubiq; gentium, cumq; multis periculis: neq; solum privati, sed etiã prudentes & sapientes: ac propterea eversa est perfectè deceptio dæmonum.

Quia fides hæc nihil cõtinet impossibile, neq;

minus sibi inter se congruum, neq; corporale, sed omnia spiritualia: & est via ducens animas hominum, in dilectionem Dei, & futuræ æternæ vitæ.

Quia quotquot acceperunt hanc fidem, & vitam egerunt cum virtute secundum legē Christi, acceperunt magna dona à Deo, & virtutes fecerunt multas: quod non euenisset, si hæc fides esset falsa.

Quia quæcunq; dicunt aliqui aduersus fidem hanc, facilè soluere possumus, & cum bona ratione, & liquidò.

Quia cum fide hac bellum gesserunt multis supplicijs & cædibus reges orbis terrarū quamplurima secula, qui multos Deos habebant, neq; quidquam profecerunt, sed vicit fides & manet in hodiernum diem, & vbi venerit Dominus, inueniet ipsam: & nisi esset fides hæc de voluntate Dei, euersa tum fuisset facilè. Ipsi Domino nostro Iesu, Deo vero, gloria. Amen.

Hæc nos de fide nostra breuiter
asseueramus.

*Translata autem hæc ipsa fuerunt
in Arabum linguam ab Achemat
Kadde Berrhæensi, nato patre
Machumet, Tzelepe scriba.*

CON-

195.

CONFESSIO FIDEI ÆTHIOPVM.

V M Æthiopicarum ecclesiarum in Africa, sub imperio potentissimi monarchæ Presbyteri Iohannis, vt vulgò eum nominamus, mentio in superiori oratione facta sit: adscribã partem Confessionis fidei & religionis Æthiopum, quam legatus Davidis Æthiopiæ Imperatoris, ad Iohannem III. Portugalliæ regem (Sebastiani, quem abhinc biennio Rex Fesæ in Africa cum exercitu cecidit, auum) missus; Christophorus Licantati, patrio idiomate Zaga Zabo, gratia patris, appellatus, anno 1534, Lysibonæ in Portugallia, scripto complexus est. ex quo capita præcipua excerpti.

Confessio illa fidei Æthiopum integra, vnã cū epistolis aliquot Presbyteri Iohannis ad Romanum Pontificem, & Emanuelem Portugalliæ regem datis, per Damianum à Goës edita, & Colonia apud Geruinum Calenium anno 1574 expressa est hoc titulo, *De rebus Oceanicis & No-uo orbe Decades tres Petri Martyris Mediolanensis. Eiusdem de Babylonica legatione libri III. & de rebus Æthiopicis, Indicis, Lusitanicis, Hispanicis opuscula quadam historica doctissima, quæ hodiè nõ facile alibi reperuntur, Damiani à Goës, equitis Lusitani.* Eum librũ, qui vberiora de his rebus cognoscere cupient, sibi comparare poterunt.

IN NOMINE DOMINI
NOSTRI IESV CHRIS-
TI AMEN.

REDIMVS in nomen sanctæ Trinitatis, Patrem Filium & Spiritum sanctū, qui vnus est Dominus: tria quidem nomina, vna diuinitas: tres facies, vna verò similitudo: æqualis trium personarum coniunctio, æqualis, inquam, in diuinitate: vnum regnum, vnus thronus, vnus iudex, vna charitas, vnum verbum, & vnus spiritus. Verbum autem patris & filij, verbum spiritus sancti, & filius est idem verbum, & verbum apud Deū, & apud spiritum sanctum, & apud semetipsum, sine defectu vllō, aut diuisione, filius patris & filius ipsius patris sine principio, nempe primo sine matre filius patris. Nemo enim nouit secretum & mysterium eius natiuitatis, nisi pater, & filius, & spiritus sanctus. Is autem filius in principio erat verbum, & verbū erat verbum apud Deum, & Deus erat verbum. Spiritus patris, spiritus sanctus, spiritus filij, spiritus sanctus est. Spiritus autē sanctus, spiritus sui, sine vlla diminutione, aut augmentatione. is etenim spiritus sanctus paracletus, DEVS viuus, qui ex patre & filio procedit, locutus est per os Prophetarum, & in flamma ignis descendit super Apostolos in atrium Sion. Qui per totum terrarum orbem

bem denunciarunt ac prædicarunt verbum pa-
 tris, quod verbum erat ipse filius. Præterea neq;
 pater est primus inde, quòd pater sit, nec filius
 postremus inde, quòd filius sit: sic spiritus san-
 ctus neq; primus, neq; postremus est. Tres per-
 sonæ vnus Deus, qui videt & à nemine videtur,
 qui vnico suo consilio cuncta creauit. Postea ve-
 rò filius sponte propter nostram salutem, ipso
 patre volente, spiritu sancto consentiente, ex
 altissimo suo domicilio descendit, & incarnatus
 est de spiritu sancto, ex Maria virgine, quæ Ma-
 ria duplici ornabatur virginitate, vna spiritali,
 altera verò carnali. Et natus est sine aliqua cor-
 ruptione, ipsa Maria matre post partum virgi-
 ne permanente, & magno cum miraculo & ar-
 cano igne diuinitatis afflata, sine sanguine & do-
 loribus peperit filium suum Iesum Christum,
 qui homo innocens & sine peccato fuit, & per-
 fectus Deus & perfectus homo, vnum solum-
 modo habens adspectum. Adoleuit sensim vt
 infans, sugens lac Mariæ virginis matris suæ: &
 cum attigisset tricesimum annum, baptizatus in
 Iordane, &c.

Et in memoriã baptismi Christi singulis
 annis omnes in Epiphanijs Domini baptiza-
 mur, id quidem facimus, non quòd ad salutem
 spectare credimus, sed propter seruatoris nostri
 laudem ac gloriam. Neq; vberius atq; refertius
 spectaculis & ceremonijs vllum aliud festum
 celebramus, quoniam in hoc die primò manife-

stè apparuit sanctissima Trinitas, cum Dominus
 noster Iesus Christus baptizaretur in flumine
 Iordane: cum spiritus sanctus in specie colum-
 bæ super caput eius descenderit: & vox de cœlis
 dixerit: Hic est filius meus dilectus, in quo mi-
 hi complacuit. Qui spiritus sanctus apprensus in
 specie albæ columbæ, cum facie & figura patris
 & filij apparuit in vna diuinitate. Pariq; modo
 Christus visus est à sanctis Prophetis per multas
 similitudines & formas: Primū in specie arietis
 albi, propter salutem Isaac filij Abrahamæ, &c.

Et post aliquot paginas. Præterea sciendum,
 apud nos confirmationem & Chrisma, siue ex-
 ternam olei vnctionem, pro sacramento nō ha-
 beri, nec in vsu esse, vt video hīc ex Romanæ ec-
 clesiæ consuetudine fieri,

Nec Patriarcha, nec Episcopi nostri, per se aut
 in concilijs putant aut opinantur vllas leges se
 condere posse, quibus ad mortale peccatum ob-
 ligari quis possit.

In ipsis etiam Synodorum libris constitutum
 à sanctis Apostolis est, oportere nos confiteri,
 atq; quam pœnitentiã pro magnitudine singu-
 lorum peccatorum à confessore accipere debe-
 mus. Instruunt quoq; nos, quomodo orandum
 & ieiunandum sit, & charitas exercēda. Præter-
 ea hoc familiarissimè vtimur, quòd statim ad pe-
 des confessoris, cum peccatum commissum est,
 accurrimus. & hoc faciunt omnes tam masculi,
 quàm fœminæ, cuiuscunq; conditionis sint.

Et quotiescunq; confitemur, assumimus corpus Domini, & id quidem sub vtraq; specie, in pane azymo triticeo. Quod si singulis diebus confiteamur, singulis quoq; diebus accipimus venerabile sacramentum, & id tam apud clericos, quàm apud laicos in usu est.

Et sacramentum Eucharistia: non seruatur apud nos in templis, vt fit hic apud Europæos.

Nec aegroti corpus Dominicum accipiunt, nisi dum conualuerint. id fit, quoniam omnes tam laici quàm clerici consueuerunt illud ad minus bis in hebdomade accipere, & omnes idem volentes facere templum accedunt: quippe nemini datur nisi in ipso templo: nec id conceditur Patriarchæ, nec ipsi Precioso Iohanni.

Vt imur etiam semper vno confessore, nec alium accipimus, nisi eo absente: quo reuerso, ad ipsum redimus. Et confessores, omnium peccatorum dant nobis ex ecclesiæ potestate absolutionem, nullo casu Episcopis aut Patriarchæ reseruato, quamuis grauissimo. Vtremus presbyteri non possunt audire confessionem eius cui confitentur.

Præterea presbyteri & monachi & omnes Ecclesiæ ministri, apud nos suo labore viuunt. Quippe ecclesia nullas habet decimas, nec accipit, habet tamen prouentus & agros, quos ipsi clerici & monachi fodiunt, aut sua aut aliena opera colunt, & nullas alias habent elemosinas, præter eas quæ gratis in templis offeruntur

in exequijs mortuorum & alijs pijs rebus.

Nec eis licet vicatim mendicare, nec à plebe aliquid eleemosynarum extorquere.

Item in nostris templis singulis diebus vna tantum celebratur Missa, quam sacrificij loco habemus, nec plures ex veteri instituto celebrare licet, pro qua quidem Missa, nullum precium aut mercedem accipimus.

In quo ministerio sacramentum Eucharistiae non ostenditur, vt hinc video fieri.

In ibiq; omnes Sacerdotes, diaconi, subdiaconi, & templum accedentes, corpus Domini accipiunt,

Et nullam pro remissione animarum facimus Missam. sed mortui cum crucibus & orationibus sepeliuntur in certo loco: super quos mortuos, precipue inter alias orationes, initium Evangelij Iohannis dicimus, & sequente die à sepulto mortuo eleemosynas offerimus. id etiam postea facimus certis diebus, in quibus omnibus epulis funebribus indulgemus.

De animarum propagatione, omnes sine ulla haesitatione in hac sententia versamur, omnium hominum animas ab Adam profluxisse, & vt caro nostra est ex semine carnis Adæ: ita quoq; anima nostra, quasi lucerna in anima Adæ accensa, originem suam & naturam ex Adam trahit. Ex quo apparet, nos omnes semen esse Adæ ex carne & anima, &c.

Præterea constitutum est à sanctis Apostolis
in Syno-

in Synodorum libris, Clericis vxores licere ducere, id quidem postquam cognitionē aliquam habuerint rerum diuinarum. Deinde inito matrimonio, in ordinem presbyterorum recipiuntur: in quem nisi post annū trigessimū nemo recipitur, nec spurij, nec nothi aliqua ratione ad eundem sacratissimū ordinem intromittuntur, qui ordines à nemine, nisi ab ipso patriarcha dantur. Mortua tamē prima vxore episcopi aut clerici aliā ducere nō possunt, nisi patriarcha ad id dispensauerit (quod aliquādo indulgetur magnatibus propter publicum bonum) neq; habere concubinam, nisi se voluerint à sacris abdicare. Quod si fecerint, res diuinas amplius tractare non possunt. Et hoc tam strictē seruatur, vt ij presbyteri, qui secundō vxorem duxerint, ne candelam quidem vnam ecclesiæ cōsecratam in manum audeant accipere. Quod si inuentum fuerit, episcopum aut clericum filium spurium habere, ab omnibus beneficiis, à sacris ordinib; abdicatur, quorum bona, si sine legitima prole discedant, ad Preciosum Iohannem, & non ad Patriarcham, veniunt, Et id, quod Presbyteria apud nos vxores possideāt, ex Paulo accepimus, qui mauult clericum & laicum nubere, quàm vri. Is quoque inquit, oportere Episcopum virum vnius vxoris esse, & irreprehensibilem, sobrium: parique modo vult esse diaconos. Atq; etiam, vt Ecclesiastici perinde atque seculares, proprias vxores ex legitimo matrimonio ha-

beant. Monachi tamen vxores non ducunt. Et tam laici quàm clerici vnam tantum possident vxorem, & matrimonium non contrahitur pro foribus sacræ ædis, sed in priuatis domibus paranympforum. Ex sanctorum Apostolorum constitutione habemus, vt si sacerdos fuerit comprehensus in adulterio, homicidio, latrocinio, vel falsum testimonium tulerit, vt à sacris ordinibus destituatur, ac, vt cæteri malefici, puniatur, &c.

De statu PATRIARCHÆ ac Imperatoris nostri primùm sciendum, solenni ritu Patriarcham nostrum ab Hierosolymitanis Monachis nostris, qui ibi ad sepulchrum Domini habitant, suffragiis creati: idq; hoc modo. Vita defuncto Patriarcha, statim Imperator noster Preciosus Iohannes nuncium aliquem expeditum mittit Hierosolymam ad Monachos ibidem agêtes, vt dictum est: qui nuncio accepto ac muneribus, quæ Imperator dominus noster ad sanctum sepulcrum dono mittit: continuò alium Patriarcham suffragiis plurimum eligunt. Sed fas nõ est, alium, quàm Alexandrinum, eligere, ac moribus incorruptum. Quo creato, suffragia sua obfignant, eaq; legato, qui ad id venit, in manibus tradunt. Is statim Cairum contendit. quò vbi ventum est, Patriarchæ Alexandrino, qui ibi semper sedes habet, creationem illam legendam porrigit. Cognito autem, quem ex Alexandrinis delegerunt, virum tantis honoribus destinatum,

tum, cum legato in Æthiopiam mittit, qui ex veteri instituto Monachus ordinis Diui Antonij Eremitę debet esse, cum quo in Æthiopiam cōfestim nuncius proficiscitur, vbi cū magno gaudio & honore ab omnibus excipitur. In quo negotio aliquādo annus vnus & alter transigitur, interimq; Preciosus Iohannes de prouentibus ipsius Patriarchę pro libitu dispensat.

Præcipuum autem Patriarchę officium est, sacros ordines dare, quos nemo, ipso excepto, aut dare, aut auferre potest. Cæterum nullū Episcopatum, aut Ecclesię beneficiū in vllos confert. id solum ad Preciosum Iohannem spectat, qui omnia pro suo arbitrio dispensat. Mortuóq; Patriarcha, cuius ditiones ac prouentus amplissimi sunt, ex solido omnium illius bonorum fit hæres. Est præterea Patriarchę munus, excommunicationibus aduersus cōtumaces procedere, quarū tam arcta obseruatio est, vt prauaricatori pœna perpetuę inedia vsq; ad mortem infligatur. Indulgentias nullas dat, neq; concedit. Nec pro vllō delicto, quātumcunq; magno, cuiquam Sacramenta Ecclesię interdicuntur, nisi tantūm propter homicidia. Ipsum nomen Patriarchatus, nostro idiomate Abunna dicitur. Cæterum qui nunc hoc solium tenet, proprio nomine, quod ex baptifmate accepit, Marcus vocatur, vir 100 annorum, aut vltra.

Sciendum etiam, apud nos Calēdis Septembribus annum incipere, qui dies semper incidit

in vigiliam Iohannis Baptistæ. Reliqui dies festi, vt natalis Domini, Paschæ, aliique deinceps eodem tempore apud nos celebrantur, quo in Ecclesia Romana. Id quoque dissimulâter præterendum non est, apud nos diu Philippum Apostolum, Euangelium & fidem Seruatoris Christi prædicasse.

Quòd si libeat sciscitari de agnomine nostri Imperatoris, is sibi persuasum habeat, illum perpetuò appellari Preciosum Iohannem, & non Presbyterum Iohannem, vt hîc falsò passim iactatur.

Regnorum autem & Imperij successio, non in filium maximum natu transmittitur, sed ad eum, in què pater id conferre vult. Et is qui modò imperium tenet, ordine nascendi tertius est, quod pia quadam reuerètia emeruit. Cùm enim filij à patre moribundo, in regijs solijs sedere iuberentur, cæteris id facientibus, solus id facere recusauit: absit, inquit, id mihi tribui, vt in cathedra domini mei sedeam. Qua pietate à patre circumspecta, ei regna ac imperium tradidit. vocatur is autè Dauid, cuius imperij ditiones, tam Christianorū, quàm Ethnicorum, miræ amplitudinis sunt, in quibus multi reges & reguli, comites, barones ac proceres, multaque nobilitas inest, ad eius mandata obtemperâtissima: in cuius omnibus ditionibus, nulla præter peregrinam habetur moneta. Aurum verò & argètum pondere datur, & accipitur. Oppida & ciuitates
apud

apud nos permultę sunt, sed non tales quales hęc in Lusitania videmus. Id magna ex parte inde venit, quòd Preciosus Iohannes semper in castris & tentoriis versetur. Quę consuetudo id eo recepta est, vt nobilitas continuè & perpetuò se in rebus militaribus exerceat. Nec illud prætereundum videtur, nos ab omnibus lateribus circumdatos esse ab hostibus nostrę fidei, cum quibus crebrò conffigimus, semper secundo Marte vsi: quas victorias numinis auxilio imputamus.

Ius autem scriptum apud nos in vsu non habetur, nec litigantium querelę libellis, sed ore peraguntur. id sit, ne lites auaritia iudicum & patronorum in longum protrahantur.

Habemus quoque à temporibus reginę Sabba circumcisionem, quam ad hanc vsque diem seruamus. Et post circumcisionē masculi baptizantur ad quadagesimum diem, mulieres verò ad octogesimum, nisi aliqua interuenit ægritudo, vt opus sit festinatione. Nec ob circumcisionem gloriamur, nec etiam cæteris Christianis nos putamus ob id nobiliores, nec Deo acceptiores esse, apud quem nulla est acceptio personarum, teste Paulo, qui etiam ostendit nos saluos fieri non propter circumcisionem, sed propter fidem, quia in Christo Iesu nec circumcisio aliquid valet, nec præputium, sed noua creatura. Is autem Paulus non prædicauit ad destruendam legem, sed ad stabiliendã, qui circumcisus quoq;

fuit, & ex semine Benjamin. is quoque Timotheum iam Christianum factum, ex matre Hebraea & ex patre gentili natum circumcidit, sciens Deum circumcisione ex fide & praeputium per fidem iustificare, &c.

Est etiam moris apud nos, ut mulieres gravidae, ante partus tempus, semper confiteantur, ac ut corpus Dominicum confectae accipiant, & ea quae hoc non faciunt, ac puerorum patres, si eas ad id non impulerint, habentur impij & mali Christiani. Prohibitum est etiam apud nos, ne aut gentes, aut canes, aut alia huiusmodi animalia, in templa nostra intrent. Item non datur potestas nobis adeundi templum, nisi nudis pedibus, neque licet nobis in ipso templo ridere, obambulare, aut de rebus prophanis loqui, nec spueri, aut scire, in ipso templo. Quia ecclesiae Aethiopiae non sunt similes terrae illi, ubi populus Israel comedit agnum paschalem, decedens ab Aegypto, in quo loco Deus iussit eos comedere indutos calceamentis, & zonis accinctos propter terrae pollutionem: Sed similes sunt monti Sinai, ubi Dominus locutus est Moysi, dicens: Moyses, Moyses, exue calceamenta tua, quoniam terra, quam pedes tui premunt, sancta est. Et hic mons Sinai parens nostrarum ecclesiarum est, ex quo suam acceperunt originem, ita ut Apostoli ex prophetis, & nouum testamentum à veteri, &c.

Item ex lege Moysi, & Apostolorum instituto, non

non licet nobis cibos immundos comedere. id facimus ad omnem legis ac scripturarum obseruationem. Cùm autem in Lusitaniam veniens, crebras disputationes & contentiones cum doctoribus quibusdam Didaco Orthysio regis sacelli decano, & Petro Margalho, de delectu ciborum habuerim: de hac re dicere non erit incongruum.

Et postea. Quamobrem indignum est, peregrinos Christianos tam acriter ac hostiliter reprehendi, vt ego de hac re, & de aliis, quæ minime ad veram fidem spectabāt, reprehensus fui. Sed multo consultius erit, huiusmodi Christianos homines, siue Græcos, siue Armenios, siue Æthiopes, siue ex quauis septē Christianorum Ecclesiarum, in charitate & Christi amplexibus sustinere, eos sine contumeliis permittere inter alios fratres Christianos viuere & versari, quoniam omnes filij baptismi sumus, & de vera fide vnanimiter sentimus. Nec est caussa, cur tam acriter de ceremoniis disceptetur, nisi vt vnusquisque suas obseruet, sine odio & insectatione aliorum. nec commercii Ecclesiæ ob id excludendus est, si peregrè in alienis prouinciis domesticos ritus obseruet, &c.

Omnia hæc, de fide, religione, ac patriæ nostræ statu, ego Zaga Zabo, quod gratia patris interpretatur, Episcopus & sacerdos, ac Bugana Raz, nēpe Prorex prouinciæ, quæ Bugana dicitur, nec tibi in Christo filio meo charissimo Da-

miano petenti, nec ulli homini talia flagitanti de-
negare potui, aut negare licuit duabus de causis,
quarum prior est, quod in mandatis habeo à po-
tentissimo domino meo Precioso Iohanne Æ-
thiopum Imperatore omnibus me interrogan-
tibus de fide, religione, ac provincia nostra, &
ne quid clam haberem, sed ex fide veritatem re-
rum, scriptis & verbis exponere. Secunda, quod
operæ precium existimarem, mores, ritus, insti-
tuta nostra, & locorum situs in publicam noti-
ciam venire. Quas res nemini ad hunc vsq; diem
scripsi, nec verbis exposui, non quod ad id labo-
ribus meis parcere velle, sed quod nullus Chri-
stianorum hominum, postquam in Lusitaniam
veni, à me talia cognoscere appetiuit. De qua re
non potui, nec possum satis mirari. Te verò, quæ
rerum nostrarum cupientissimum multis argu-
mentis iudico, per Christi plagas ac crucem oro,
vt hanc nostrâ fidei ac religionis confessionem,
in linguam Latinam conuertas, vt per te liceat
omnibus piis Europæis Christianis ritus ac inte-
gritatem morum nostrorum intelligere.

Porro si tibi inter tuas peregrinationes Ro-
mam petere cõtingat, tunc nomine meo Ponti-
ficem, ac venerandos Cardinales, Patriarchas,
Archiepiscopos, Episcopos, cæterosque bonos
Christi cultores, per IESVM Christum, in oscu-
lo pacis (quæso) salutes, perâsque ab ipso Ponti-
fice, vt ad me remittat Franciscum Alvarez licen-
tis illis suis instructum, quibus domino meo po-
tentissimo

tentissimo Æthiopum Imperatori respondeat,
 quò tandem in patriam redeam, meòque lares
 inuisam: nimium enim diu hìc detentus fui: vt
 ante obitum meum, qui ex nimio senio pro fo-
 ribus est, mādāta perferam: reliquias deinde vi-
 tæ, transacta hac legatione, Deo consecrem, di-
 uinisque rebus totus vacem. Caterùm te oro, si
 aliqua in nostris scriptis nō fuerint satis compo-
 sita aut ordinata, vt ipse tu ad phrasim Latinam
 coaptēs, sed ita vt nihil de sensu immutes. Po-
 stremò te obsecro, vt inter vertendum exquiras
 diligenter verus & nouum testamentum, vt in-
 telligas ex quibus locis meas authoritates excer-
 psi, quò certius veritas. Quòd si omnia non fue-
 rint tam feliciter tractata, quàm forsitan aliquis
 curiosus, aut scrupulosus exigat, id condonan-
 dum erit inopiæ & penurię librorum Chaldæo-
 rum, quos penes mē non habeo, quos enim ha-
 bui, iniquitas fortunæ in itinere perdidit. Quā-
 obrem destitutus omniū librorum auxilio, ni-
 hil, nisi quod recens memoria adferebat, dicta-
 re potui, sed ea omnia certissima fide. Vale fili in
 Christo dilectissime. Vlyssippone, 24 April, An-
 no salutis nostræ 1534.

*Interrogatus ab amico, qua verba illa sint, ab
 Armeniis Symbolo Niceno addi solita: quorum
 oratio superior pag. 23, vers. 9, 10, 11, 12,
 meminit: Et in symbolo verba quædā, nec Græ-
 cis, nec Latinis vsitata, sed tamen piè sententiam*

symboli declarantia, intexunt: *ne quid alij etiam
pij lectores hac in parte desiderēt, verba illa adscri-
bam. Vbi enim nos in symbolo canimus, Et homo
factus est: Armeni addunt, Et perfectus homo
factus est. Item, Ascendit ad cœlos in eodem
corpore. Inde venturus, in eodem corpore iu-
dicare, &c.*

Credimus in spiritum sanctum, non factum,
sed procedentem. Qui locutus est per Prophe-
tas & Euangelistas, qui descēdit in Iordan super
Christum, per quem & Apostoli prædicauerūt,
qui etiam & hætenus in sanctis habitat, &c.

Et resurrectionem mortuorum & iudicium
cum anima & corpore, & regnum & vitam æ-
ternam. *Additur etiam appendix consilij Niceni:*

Qui dicunt, Fuit pater, quando non fuit fi-
lius, &c. tales anathematizat catholica & apo-
stolica Ecclesia. *Tandem sacerdos clara voce con-
cludit symbolum: Sed nos laudamus eum
qui fuit ab æterno trinus in perso-
nis & vnus in essentia.*

DE
 RVSSORVM RELI-
 GIONE, RITIBVS NVPTIA-
 RVM, FVNERVM, VICTV, VE-
 stitu, &c. Et de Tartarorum Re-
 ligione ac moribus.

PAVLVS ODERBOR-
 NIVS POETA LAVREATVS,
 DOCENS IAM EVANGELION
in Lituania, Dauidi Chytraeo
 S. P. D.

N epistola mea, 17 Kalend. Maij
 ad te missa, pollicitus sum de
 Russorum religione & ritibus
 pauca me tibi perscripturū. Ac-
 cipe igitur erecta fronte quod
 mittimus, & hoc tibi persuade,
 fieri posse vt verba quidem non satis Rōma-
 na scribam; res autem ipsas mendacij & vani-
 tatis penitus fore expertes. Nihil enim ex a-
 liis auditum, nihil ex aliorum libris haustum,
 nihilque incognitum commemorabimus, sed
 quidquid oculis vidimus nostris, de illo cōte-
 stabimur.

Polocia deditioe recuperata; Soccolia, Czuffa, Turobla, & aliis Albæ Ruffiæ oppidis ferro & flâma funditus euerfis, Germani omnes, qui sub Christophoro Bombstorffio militabant, dimiffi sunt. folis Boruffis in Ruffia manendum fuit, vt aliquo tamē præfidio iftarum terrarum incolæ defenderentur, fi quâ fortè eruptionem facere vicini vellent Moschi.

Ego itaque media in barbarie hærens, amaras animi moleftias ifta ferè ratione femper excuffi: Flamines Rutenicos adij, cumque illis per interpretē de fide & religione collocutus fûm. Si verò interrogantur, an in sanctam Trinitatem credant: constantiffimè quidem hoc ipfum adfirmant. fi testimonia facrarum literarum tibi dari petis, illi in libris fuis, quos per manus à maioribus acceperint, ita fcriptum eſſe aiunt. Porrò fi LIBROS iftos videre quis auet, Pfalterium Prophetæ & Regis Davidis, quod ipforū lingua apud Oſtorocenfes impreſſum Excel. tue mitto, oftendunt: Nouum præterea Teſtamentum, Apoſtolorum res geſtas, D. Pauli EpiftoLAS omnes: item Homilias Chryſoſtomi, Baſilij, Gregorij Nazianzeni, ex Græco conuerſas & manu ſcriptas habent, cum præculis quibuſdam ad beatam Dei genetricē & S. Nicolaum dicendis. Neque tamen, quare hos libros poſſideant, ſcire poſſum, cum diebus Dominicis puras ſolummodo fabulas populo prælegant. Iſta enim feria, qua nos legimus Euangelion de reuocaro
ex mor-

ex mortuis filio viduæ Nainicæ, hospes meus, Consul Deisnensis, Alexius Cæsarinus Rutenus, in suo se templo hanc lectionem audiuisse dicebat: Christum matri Mariæ obuiam factum suppliciter ab ea vnū rogasse numum: matrem verò, cum & ipsa nihil haberet argenti, filium Christum cum dolore suo dimisisse è cōspectu. Vides qualibus nugis decipiant miseram plebeculam, sed nec ipsi Doctores meliora sciunt, & si audiunt, cachinno quodam explodunt. Soli namque suam admirantur barbariem.

Papæ Romani nomen agrè in aures dimitrunt suas, seque Græcorum socios in religione, & Pontificis Byzantini maiestatem venerari clamant, qui quidem suum Metropolitam in vrbe Moschouia habet, virum apud Iohannem Basilidē summæ auctoritatis & existimationis: quod ex Christiano Boccornio, Magni Ducis concionatore, qui triennium in aula Moschorum cum suo principe vixit, intellexi.

Ruteni verò, qui Regis nostri imperio parent, Metropolitam suum Vilnæ habent, cui nomen est Anicephoro. Hunc magnifico & splendidissimo habitu indutum, senioque & cana barba venerabilem, 20 Iunij Vilnæ sacra peragentem vidi.

Russi delubra habent plerumque lignea, tecto scandulari, in summitate templi signū Christi in crucem sublato conspicitur. Horologiis sciotericis planè destituuntur. Et tamen die So-

lis circiter quartam matutinam ^{verpo} ~~de~~ ^{asus} eorum tintinabulas pulsans populum ad sacra vocat. Tum verò matres atque viri, pueri, innuptæque puellæ, lecto valedicentes vestem sumunt, & ad ecclesiam summa cum festinatione properant.

Verùm enimuero pedem domo non efferrunt, nisi prius genium suum dictis precibus mitigauerint. Habent autem tabellam quisque ligneam, in qua capita aliquot depicta cõspiciuntur: ad hanc cum tota familia accedentes, cum gemitu & lachrymis S. Nicolaum, eiusq; in cœlo commilitones pro salute domus suæ supplices deprecantur, atque interim tâta cum deuotione pectus tundunt, vt cuiuis astãti facilè cordolium excitent,

Iamq; penatibus placatis ad sacram ædem discedunt, cuius limina quamprimum tetigerunt, magna cum reuerentia caput telluri illidunt. Et sanè, si frons animi ianua rectè dicitur, nõ video quali sub sidere homines Dei numen religiosius adoraturi sint, quàm hi de quibus loquimur, si modò pro vanis fabulis verbi cœlestis veritatem aliquando cognoscant. Dolendum autem magnopere est, lucem clarissimam Euangelij illis nondum penitus illuxisse.

Locum templi secretiorem Flamines bini occupant: hîc ara sancto Nicolao dedicata videtur cum eiusdem imagine. Auditores & populus in ambitu templi sese continet. Fœminæ verò que præterita

præterita nocte Veneri militârunt, in penetralia sanctæ adis non veniunt, ne locum profanent. Cæteræ accedentes propius candelas ceareas inflammât, & sacrificulo offerunt. Ille candida veste bombycina indutus est, caluitio & pallida facie deformis, Crucem sanguinei coloris à tergo pensilem habens.

Tandem è sacrario egreditur, & thuribulum dextra tenens, tam forti odore Diabolos ex loco sancto abigit. Mox rituales libros promit, & aliquam fabellam de S. Nicolao recitat, quem illi tanquam Deum tutelarem semper colunt. Evangelij lectionem vnam nunquam hîc audiui. Interea adytum clauditur. Sacerdos si inter legendum aut erret, aut lingua titubet, aut vocem aliquã depressius enunciet; grauius propterea ab auditoribus obiurgatur; qui eum & sacro loco indignû, & libros alij tradendos vnanimi voce proclamant.

Lectione finita, ad anticum sacrarij, in quo imago Nicolai asseruatur, sese cõuertit, Deumque patrium multis suspiriis rogat, vt commoda Russorum & gentem sibi deditam cõtra hostes incolumem seruare dignetur. Orantem lamentabili vociferatione & quiritatu excipiunt non tantùm scholastici, sed omnes quotquot isto videntur in fano: subinde iterantes hâc vocem, *Hospody Pomoyloj*, hoc est, Propitiare nobis ô Domine. Dum hac aguntur, anticum sacrarij non aperitur.

Myſta autem per pseudothyrum in illud ingreditur, daduchis tribus præcedentibus. Cùm in adytum ventũ est, sacram Cœnam verbis ab ipſo Christo expressis cõsecrat, sed lingua tantũ patria. atq; hæc fiũt in ara Nicolao sacrata.

Mox fores patent. Populus verò quia certum numen in isto loco habitare existimat, egrediẽti Sacrificio magno eiulatu occurrit, sexcenties hanc vocẽ decantans, *Hospody Pomyloy*. Hunc clamorem, nolarum & cymbalorũ tinnitus mirum in modum auget.

Vt verò in toto iam facta silentia templo, Sacerdos pedetentim procedens, arcana sacra toti populo commonstrat, calicemq; plumbeũ cum operculo serico in dextra, & scutellã ex eodem metallo in sinistra tenens. dum in genua procidunt auditores, ille lingua Rutenica hæc verba proloquitur: *Hoc est corpus, & hic est sanguis Domini Iesu Christi, quem Iudei innocentem morte multarunt*. Tum denuo inter gemitus & suspiria muliebriter lamentantur, & tundunt pectora palmis.

Flamen ilico in sacrarium regressus, in ara Nicolai sacramentum deponit, donec veniant qui co vtantur, quod interdum fit sequenti die. Calicem, si vinum non habent, ex calido Medone consecrant. Panem verò azymum domi suæ pinsunt ciues, & deinde quoties cœleste illud conuiuium accedere gaudent, sacerdoti offerunt, vt consecret, & cum calice distribuat,

Peractis sacris libro ad manum resumto Pſal-
mum vnum vel plures demurmurat sacrificu-
lus, crucemq; ex argento puro factam omnibus
exhibet osculandam. Postea suam quisq; domū
discedunt, & admodum rari ad vespertinas pre-
ces reuertuntur.

Polocia autem & Vilnæ maiori pompa &
splendore rebus diuinis vacant: vbi supellecti-
lem ex auro & argento copiosam habent in ec-
clesijs. Vilnæ triginta templa habent, omnia fe-
rè opere latericio structa.

Statuas nullas in templis venerantur, sed D.
Nicolai & Mariæ virginis imaginibus scrupos
quosdam argenteos, coralia, & alias exuias do-
no dederunt. Has quoq; picturas, tanquam nu-
minis aliquid habentes, religiosè colūt, & quot-
annis in Duna fluuio bis abluunt, atq; tandē ma-
gna cum pompa pristinum reducunt ad locum.

Præterea mysticæ ablutionis sacramentum
in suo cœtu retinent: ita tamen vt in hoc nego-
cio per omnia ferè quàm proximè ad Roma-
nenses accedant. Multum hic perditur olei, ope-
ræ, & vnguenti. Post longas tandem ceremoni-
as Flamen toto congio perfundere solet infan-
tem, ita inquit: *Baptizo te per nomen patris, &
filij, & sancti spiritus.* A patris deinde more pa-
trio urnis aliquot tenellus pusio humectatur. Et
licet hîc aspera hyems crudelissimè sæuiat; tamē
tanta gelidarum copia aquarum suam sobolem
abluunt. si quis causam quærit, respondent illi,

Ateneris assuescere multum est. Postremò Flamen infantulum iterum comprehensum blandè exosculatur, illiusq; caput ad crucem, quæ templi foribus incisa est, magno impetu ter vibrat, & nisi testes baptismi ictus audiant, indignantur propterea, neq; puerum rectè sacris initiatum credunt. Sacro finito Flamini tres panes (quos à forma pyramidali Pyracno vocant) porriguntur cum numis aliquot argenteis, templumq; clauditur.

Sacerdotes Rutenici proprias vxores habent, & sunt coniuges. Si quis dicit à Papa matrimonium clericorum improbari, excandescunt, vti rapidis cum ferrea flammis lamina Cyclopum excoquitur flagrante camino. Reditus certos, & certa stipendia non accipiunt; & tamen auditorum beneficentia liberaliter aluntur. Cucullos prorsus ignorant. Carulei coloris tunicam plerunque duplicem habent. capillis ad humeros & pectus dependentibus apprimè gaudent: & quo quisque est nigrior, & ad spectu inamabilior, tanto maiori apud populum est in dignatione. Raso præterea vertice & immissa barba grauitatem præ se ferunt singularem. Vitæ alioqui adèò impuræ & execrabilis, vt non delubris Deorum, sed pistrinis molitorum dignos adfirmare possis. In tabernis publicis vinum adustum totos dies potant: cumq; iam nec mens nec pedes officium faciunt, sæpe velut emortui in medijs plateis concidunt & obdor-

obdormiscunt. Germani certè milites non semel iacentes perminxerunt. Postero die cum ad peragenda sacra in templum redeunt, non aliter coluntur à populo & amantur, quàm si nuper ex concilio immortalium Deorum missi venissent legati.

Scholas semper templis adiunctas habent. in illis triginta annorum iuuenis prima literarum rudimenta pueritiam docet. Literæ ipsorum alphabeticae veteribus Græcis quàm similitimæ sunt. Catechesi nulla vtuntur: sed preculas ad beatam Virginem & D. Nicolaum in libris descriptas pueris proponunt. Symbolum tamen Apostolorum verbis quibusdam immutatis addiscunt. huic adduntur Hymni Dauidis, quos illi nocturna versantque manu, versantque diurna. Pueri annorum trium & quatuor, si fortè in ualetudine aliqua corripuntur, statim Flamen aduolat, & sacramentum sub utraq; specie illis etiam distribuit. Tum verò iussu sacerdotis feriò prouidendum est parentibus, ne iste puer, sacra qui usus est cæna, toto biduo oris excrementa in terram exspuat.

Ferijs esurialibus plebes miserè obnoxia est. Cumque totus iam præterijt annus, vix paucis diebus illis carnes comedere licuit.

MATRIMONII CONTRAHENDI ratio talis est. Iuuenis si cui fauet puellæ, propinquos tres quatuorve ablegat, qui parentes

de elocanda virgine interpellent. hi verò vt vehementiùs animum proci irrent, nihil isto de negotio confieri posse adfirmant: & quandam apud internuncios simulant grauitatem. Sponsus tali spe frustratus, alia rem via aggreditur, tempusq; & occasionem venandæ virginis diligentissimè obseruat. illa verò si fortè domo parentum egreditur, ministri in insidijs collocati incautam & nihil tale timentem in casses sponsi venatoris conijciunt: quæ simul atq; deflorata fuerit, mittuntur alij ad parentes legati, qui partim culpam deprecentur, partim amoris vehementiam accusent. Tum demum parentum impetrato consensu nuptijs dies dicitur. neq; enim illis cohabitare licet, nisi solennitate publica copulentur. Igitur circa horam noctis vndecimam, sponsi cum fidibus, facibus & fistulis ad delubrum deducuntur. Ante illorum aduentum aliquot vascula, ficera, melicrato & cereuisia plena huc aduecta sunt. Conuiuia itaq; vtriusq; sexus, saltando, ludendo, clamando & ridendo bonam noctis obscuræ partem consumunt. Interea mittuntur certi homines, qui Flaminem accersant: hi plerunq; re infecta semel atq; iterum discedunt, idq; fit propter temulentiam deplorati sacrificuli, qui vino & somno sepultus iacet. Vulgus interim ducendis choreis occupatur. Postea moræ & absentia impatientes illi qui sponsum adfinitate attingunt, Flaminis poti domum effringunt, & vi abreptum ad peragenda sacra eundem pertrahunt.

trahunt. Ille dum solito vult fungi officio, nec tamen rectis pedibus consistere potest, sæpe cõcidit in medio templo. Exoritur igitur damnabilis risus & barbaries, vt vix opiner, ethnicos Veneris sacra scurriliùs peregisse. Accurrunt illico qui lurconem teneant, ne collabatur. Tum primò panes sibi debitos adferri iubet.

Deinde libro aperto Stentorea voce aliquem Hymnum Dauidicum cantat. postea intortam sponsi cæsariem manu comprehendens in hanc sententiam eundem affatur: Dic mihi ô sponse, ô frater, ô amice, numquid tu huic teneræ vir esse potes? numquid eam fustibus aliquando multabis? numquid agrotam, scabiosam, & decrepitam derelinques? Hic sanctè iurat sponsus, se facturum viri boni officium. Ad sponsam igitur sermonem conuertens, eam quoq; interrogat: An viro ferendo sufficiat? an rei familiaris curam agere? an cæco, curuo & decrepito marito fida velit esse comes? adfirmat illa. Mox Flamen seroto ligneo viridi vtriusq; caput coronat. In circumferentia coronarum, descripta sunt Rutenicè hæc verba: *Crescite & multiplicamini*. Ille dum hæc agit, inflammantur ab omnibus cereæ candelæ, & patera medone spumans sacrificio traditur, eam nouis sponsis vno propinat haustu; illi simili alacritate euacuant, & viro religioso reddunt. Abiecto iam ligneo cassiculo & pedibus contrito, nouas instituunt choreas. hîc Flamen choragus est, cæteri longo ordine eun-

dem insequuntur. Fœminæ etiam lupulurum in templo spargunt, & linum, cum tali acclamatione: *Dij nostri tutelares faciant, ne noni coniuges vobis unquam destituantur bono.* Sic tandem tumultuum finis est: Sacrificulus domum reducitur: conuiuæ sponfos comitantur, & in tali conuentione egregiè potant, & mœchantur. Viri autem qui ex coniuge fato functa masculam sobolem susceperunt, persæpe impuberi filio sponfam quærunt, cum qua tamen illi dormiunt & liberos procreant. Nato deinde ex ephebis egresso nouam nuptam à se constupratam & sobolem vnà adducit pater, ita inquires: *Vides filiam tuam coniugem & tuos liberos? Patris scortum, si filio placet, accipit illud: sin secus, prædâ aspernatur, & de alia ducenda cogitat.*

Iam de SEPULTURA MORTUORVM quædam annotabimus. Homines rebus humanis exemptos in mensam nudos deponunt, & calidis vndis per integram horam abluunt, idq; tantum faciunt noctu. Sordibus ita absterfis, in sella mediæ domus constituunt eosdem, propterea nimirum, vt patrem familiâs etiam mortuum venerentur, & metuant quotquot ista degunt in habitatione. Vidi semel atq; iterum, sed obstupui, steteruntq; comæ, & vox faucibus hæsit. Funus tandem tertio die effertur, præcedunt in ordine scholastici: hi lamentabile carmen ingeminant, cuius sensus est: *Aspicite ô cines hoc cadaver, & vobis caute: Nam nos omnes sic ibimus, ibitis, ibunt.*

ris, ibunt. Sandapilarios tres insequuntur Flamines, medius thuribulo circumcirca fumat. Exstimant enim hunc odorem malis genijs ita contrarium esse, vt perinde eum fugiant, ac sanctæ crucis signum. Cùm iam ventum est ad sepultura locum, Orciniana ista sponda deponitur. Fœminæ verò, quæ vt flerent oculos erudiere suos, magna cum lamentatione ad vrnâ feralem, quæ hîc aperitur, accurrunt, & cadaueri oscula figunt, ita interrogâtes; Cur nostro abijisti è conspectu ô carissime? numquid cibi & potus inopia te occidit? numquid infelicis coniugij capistro caput subtrahere voluisti? Fatere nobis, quæ te res mouere potuit, vt non tantùm suauissimam thalami consortem, & liberos dulcissimos tuos desereres; sed etiam delicijs pulcherrimi huius mundi, tuis præterea fortunis & familiaribus omnibus abrenunciâres? Sed hîc verum est illud: Surdo narratur fabula. Accedens igitur sacrificus, plorantes fœminas arcet à fetro, Deoque manium imperat, vt ne vlla re mortuum impediât hominem, sed liberè eum abire permittat ad locum istum beatarum mentium; ad quem maiores ipsius iam olim præcesserint. vtq; expeditus tam longû nec satis tutû iter conficere possit, quidquid in omni vita preciosæ supellectilis habuit, illud in vrnâ fertilè inferunt, iamq; antea domi suæ recentibus ocreis & veste noua abeuntem herum induerunt. Mortuo etiam cervical substernunt, sicca terra refertum.

Cumq; iam ferale murmur Flamines absoluerunt, defuncti coniunx iterum accurrens cum eiulatu & clamore maritum ad vitam reuocat. Huius gemitum ipsi sacrifici cum cantoribus excipiunt, & sesquihoram vociferando perdunt. adfertur deinde argentea crux, eam capulo superimponunt & demortuum monent, vt ne suam patriam in consuetudine cœlestium animorum obliuiscatur, sed pro ea apud cœlites assiduè deprecetur. Rogant etiam vt ante omnes D. Nicolaum sibi conciliet: hunc namq; Deum esse tutelarem omnium Russorum. Tandè cadauer in fossam demittitur: Flamen verò sicci pulueris tantum urnæ superinijcit, quantum manu tenere potest. Cæteri deinde mortuum sepeliunt. Atq; ita piacularia sacra suum sortiuntur finem.

Eodem die cœnam satis opiparè & apparatus instruunt: ad hanc Christiani (ita mendicos appellant) vocantur, vt nimirum tanquam ociosi pro mortuo Deos inclament. Flamines item & omnes consanguinitate propinquos inuitant. Cumq; & mihi hunc haberent honorem, laetenter ecastor eos adij, ea potissimum de causa, vt mores eorum rectiùs contemplari & obseruare possẽm.

Hospites osculo blandissimè excipiunt, & quemq; vt dignior est, ad mensam collocant. Sed hîc tibi illud ad mentem reuoces velim, Russos omnes S. Nicolaum tanquam Deum adorare, eiusq;

re, eiusq; imaginem in domibus omnibus videri. Accumbentibus conuiuis, ardentem statim adferunt candelam, eamq; Nicolao consecrant, deprecantes sedulo pro salute & beatitudine amici demortui. Postea in scutella argentea triticum cum superinfuso melicrato apponunt. Singuli ligulam fumentes, manibus defuncti rerum abundantiam, & nepotibus supellectilem copiosam vno optant ore. Mox calix vino adusto plenus obambulat; & hunc liquorem non aliter potant, quam vaccæ argentes vndas, vt in prouerbio dicitur. Neq; tamen hoc ipsum factum certa ratione caret. Vix enim illos ob ciborum cruditatem viuere posse arbitror, si tam forti potu stomachi frigiditatem non propulsarent. Ferculis demum apposis, senior inter Flamines iterum pinguiâ thura adolet, & lemures eijcit foras, postea scripto Crucis signo cibo benedicat. Peregrinis hominibus Elephantem honoris gratiâ præbibunt, illosq; si alicuius sunt dignationis & præeminentia, muneribus adficiunt liberaliter. Dumq; omnes pro salute sui Regis, pro beatitudine amici mortui, pro felicitate adfinium & cognatorum, plenis cantharis bibunt: fit ferè, vt vix duo vel tres istis ab exequijs sobrijs domum discedant. Eleemosynas illi qui lautioris fortunæ sunt, die Veneris distribuunt, sed exiguam tantum gregarij panis particulam.

Porro de vanis superstitionibus, quibus hæ

gētes deditæ sunt, quid attinet dicere? Multi serpentes in domibus familiares habent & alunt.

Dæmonem quoq; meridianum metuunt & colunt. Ille enim, cū iam maturæ refecantur fruges, habitu viduæ lugentis ruri obambulat, operarijsq; vni vel pluribus, nisi protinus viso spectro in terram proni concidant, brachia frangit & crura. neq; tamen contra hanc quoq; plagam remedio destituuntur. Habent enim in vicina sylua arbores religione patrum cultas: baram cortice vulneri superimposito, illud non tantū sanant facilè, sed & dolorem lotipedi eximunt.

Luem castrēsem quam nostri milites huc aduexerant, tali modo eos propulsare vidi. Funem accipiunt, eumq; per foramen scamni in domo vetustioris tantisper trahunt & retrahunt, donec ignis scintillam ex arido asserere eliciant: flamma conspecta, cereum in delubro vndis lustralibus perfusum accendunt. Omnes deinde qui ex hac fauilla prunas vel torrem domi conseruant, tutos fore credunt à pestifera contagione, & fit nonnunquam, vt euentus fidei respondeat.

Doloribus dorsi talem adhibent medicinam. Pueros illegitimos, quorum hīc ingens est numerus, certo are conducunt, illorumq; tergum pedibus sexcenties premūt, & conculcant. Hoc medicamentum anodynum maioribus profuisse asserunt.

Magistratum de voluntate Regis accipiunt, Oppidis Starosta, hoc est Capitanei, imperant hi pro suo arbitrio leges figunt, & in plebeculam securi dominantur. Causæ criminales ad iudicia rarò deferuntur. Qui se conuicia dixisse negat, absoluitur. Nam palinodiam pro pœna interrogata reputant. Iuris Romani scrupulosa volumina, Bartolos & Baldos frustra euoluisti, si hîc esse voles: Statutis enim, id est legibus scriptis, vtuntur. In illis & hoc sancitum est: Homicidam, nisi in ipso facto deprehensus sit, quinq; florenis vitam redimere posse. Homini autem qui alterius canem ceciderit, multam decem florenorum irrogandam esse. Fustuarij pœna ipsis inter præcipua tormenta est. Nobiles enim, suos agricolas; heri mancipia sua, si quando peccarunt, horrendum in modum fustibus dolant. Qui verò grauius deliquerunt, virgis ferreis lacerantur.

Gens est natura ad arma propensior. Machæris, frameis, & falcatis ensibus pugnant; per se etiam claua lignea, quam semper ad manum habent. Sirus abeunt, Costram in dextra tenet, arcum autem Tartaricū cum pharetra & arundinibus venenatis lateri alligant.

In comestationibus non tantum tubri chartacea symbola Regis lubenter tractant, sed & ludo tessario gaudent. Summa autem solertia prælia latronum ludunt: vt gemini inter se Reges albusq; nigerq; pro laude oppositi certent bicolos.

tribus armis. In hac profectò arte ita excellunt, vt haud sciam, an vlla gens cum illis comparari debeat.

Cùm pax est, ferarum pelles ex Moschouia in Poloniam & Liuoniam venales asportant: mel, ceram, & corium magna copia peregrinis vendunt. Cæteri venando & latrocinia exercendo victum quaritant. Vndiq; enim densissimis & inuis nemoribus septi sunt. Lupos, lynces & martes sæpe intra ipsa oppidorum moenia venantur. Martes quidem in summitatibus arborum plerumq; manent, & mel ab apibus cõgestum auidissimè lingunt. Rustici igitur canes alunt vestigatores, qui odoratu produunt animal inter arborum frondes absconditum. Tum venator magno ictu arborem percuciens marrem de summo vertice deijcit, quem ilico *ixvutis* ille dentium morfu necat. *Kásopes* quoq; in locis paludosis habitantes simili ratione decipiunt. Hoc animal, quia in extremis annium oris comoratur, nõ capitur, nisi Nouembri & Decembri mensibus, cum terra durissimo frigore riger. Fluuio igitur glacie constricto aduolat rusticus cum cane odorisequo. *Kásop* aduenientis animù minimè ignorans, effossos in ripa cuniculos deserit, & sub glacie in algentibus vndis natat. Canis autem naribus locum supra caput natantis exactè prodit. Sequitur igitur venator, qui iam antea glacie perfossa ad fauces fluminis rete de lino triplici factum disposuit. Ad hoc cùm iam deuenit

deuenit Castor, perrupturum se sperans, occiditur fustibus, & extrahitur. Pellis eius apud hos populos summo est in pretio. Hanc quoq; venationem impunè nunquam vidi: nam penè cœli intemperies me occidit.

Moribus Russi erga hospites sunt tolerabilibus, nisi fortè eorū trullas ames. Nam inter popula homines esse desinunt.

Viri & fœminæ, si à fortunæ bonis firmiores sunt, eodem ferè habitu vestiuntur. Tunnicam talarem varij coloris ex panno Britannico habent: limbis vestium raniâs sericas, & globulos deauratos intertextunt: vterq; ocreis calcæatus. Fœminæ vittis & mitra caput regunt, viri cudone pileo ve coloris diuersissimi. Rusticorum filiæ ex capitibus serpentum torquem collo circumdant. Vulgus autem ex pellibus ferinis tunicas ex cortice arborum calceos parat: Et tot hîc sunt sutores, quot rustici.

Natura profectò sub aspero cœlo homines etiam elegantes producit. Corpora plerunque solida habent & succi plena. Neque adeò in formis est sexus muliebris, si quis formarum velit esse spectator. Omnem autem decorem suum vnico potandi vitio mulieres obfuscant. In hac enim re si maritos non vincunt, certè sunt illis non inferiores.

Musicæ subtilioris ignari sunt. Panduras nulla arte tractant, & tantum tibias vtriculares in delicijs habent. In nuptijs & alijs solennitatibus

perſepe ad manuū comploſarum fragorem choreas ducunt.

Libros Latinos & Græcos nunquam viderūt, & tamen de Religione Græcorum multa gloriantur. Ego cū ſemel nouum Teſtamentum Tiguri Græcè impreſſum mecum haberem, rogaremq; Flamines vt aliquam periodum legerent, illi ſeſe hoc facturos pernegabant: ſanc̄tè adfirmantes, eiufmodi typos nunquam ſibi ante viſos eſſe.

Menſæ elegantiam non magnopere curant, ſed crudos cibos, deos Ægyptiorum, porrum & cape auidiſſimè ingurgitant. Ditiores vinum & medonem, vulgus Quaſtum, hoc eſt aquam, bibit, admixto ſale vulgari: & pane mucido ſquarroq; veſcitur.

Domus Rūtenicæ lignæ ſunt, & quidè malè materiata. Ita tamen deſipiunt, vt exiſtiment parietem craticium lateritio præferendum eſſe. Cæmenti apud eos nullus ferè vſus eſt. Polocic tantūm tria templa ſunt opere lateritio extructa. Ex his tertium more Italico pulcerrimè expolitum nunc ibidem conſpicitur. Cætera Moſchorum Dux, Iohannes Baſilides deuſtauit, cū ante annos 18. Polociam deditione in ſuam accepit poteſtatem.

Pacis tempore optimos accipiunt ex agris prouentus: nec vllis ferè frugibus hominū vilitati ſeruientibus carēt. Aues omnis generis, perdicæ puta, phaſianos, attagenes, erythrotaones, ſunt.

summa solertia per insidias capiunt, & leui are diuendūt. Piscium lautissimorum admirabilem copiam perennia illis suppeditant flumina, Borysthenes, Duna, Drisna, Drissa, Polotta, ex quibus innumeri lacus & ἰχθυοῦσφῆα sese effundūt. Excocto sale Iberico cibos condiunt.

Metallum quidem patrio in solo non effodiunt, & tamen auri, obryzi, signatiq; argenti maximo desiderio tenentur, atq; hoc vitium cū cæteris mortalibus commune habent. Numos eorum argenteos ouali forma procosos ad tuam Excell. mitto: ij vno in latere Cataphracto signantur; in altero descripta sunt Rutenicè hæc verba: Кнѣзь Велики Ісѣа, hoc est, *Princeps magnus Iohannes.*

Hæc ferè ea sunt, Dauid Chytræ, quæ in orientaliore Russia obseruatione digna putauī, quæ quidem, vt tuæ cupiditati satisfacerem, lubenter in hæc paginas conieci. Nec tamen omnia attigi, sed tantum summa sequutus sum fastigia rerū, apes vt tenero studēs liquori libat summa thymi, aut crocon rubentem.

De ARMENIIS quoq; antea ad te perscripti, neq; dubito literas tibi redditas esse. Hos frequentes habitare Leopoli, atq; ibidem pulcherrima templa habere, Tidemannus Gisius, 7 Iunij Caunæ mihi dixit. Ego quidem, si aliquando officij ratione hoc ipsum licebit, Leopolim excurram, & vicinam Armeniam perlustrabo, fustusq; deinde omnia literis tractabo.

Nunc restat vt de TARTARIS per pauca subijciamus. Cùm verò epistolam ad te scribere decreuerim, non est quòd historiam expectes. Nolim namq; *γλαυκας εις Ἀθηναις*. Tartarorū quidem copias minimè contemnendas regijs in castris per sepe vidi: atq; hi ex Præcopiensium Horda aduenerunt, ex qua nunc quoq; militem conscripsit Stephanus victor. Cæteri Polonis notiores sunt Tauricenses, Asturcenses, Naianenses, Rezihorenses, & Circassij. Principem Hordæ sua lingua Czar, hoc est Imperatorem, appellant. Nobiles autem, quibus res mediocriter sunt secundæ, Cnesi, id est Principes, vocantur. Tantus nimirum barbaræ gentis fastus est, vt etiã titulos & magna miseri aucupentur nomina. Religio eorum sine dubio diuersissima est.

Ego illorum ritus, qui Regis nostri sceptrum agnoscunt, breuiter attingam. Bellici sanè tumultus eos à numinis cultu non auocant. Nam Veneris die, cùm vix Sol ipse nitentes spargere iam cœpit radios, in medio camporum æquore frequentes conuolant. Hic Papa nudo vertice & pedibus complicatis humi sedens, schedulam sinistra in manu tenet: in hanc descripta ex Alcorano paradoxa aliquot congeffit, quæ voce clara ad circumstantes recitat. Illi si quando nomen Dei & Mahometis audiunt, gemitu & capitis inflexione reuerentiam suam declarant. Læctione finita, in stationem quisq; suam reuertuntur. Cæteri tamen qui pacem bello,

æco-

æconomiam militiæ præferunt, aliis quoq; ce-
 remoniis occupantur. Hi vno à Vilna miliari, ad
 fluminis Velix ripas, gurgustia aliquot & pa-
 gum amœnissimo loco situm habent. Huc ego
 12 Kal. Iul. cum Iohanne Gamrato Stralsundi-
 no, mercatore & ciue Vilnensi exspatiatus, de-
 lubrum eorum intraui. In illo certè, nec alicu-
 ius Diui, nec atri Dæmonis simulacrum vllum
 videtur. Nudi vbique parietes. Area tamen pi-
 ctis tapetis instrata est. Die Veneri dicata sem-
 per ad sacra conueniunt, ea (vti opinor) de caus-
 sa, vt significant neque Iudæorum superstition-
 nes, neque Christianorum nomen & religio-
 nem sibi probari. Delubrum nulli nisi discalcea-
 to ingredi licet. Campanarum boatum minimè
 tolerant. Papa autem, exorto sole, in summita-
 te templi exedra insistens, Stentorea voce po-
 pulum ad conciones vocat. Cumq; iam fre-
 quentes adsunt, sumto ad manum Alcorano,
 quem Arabicis literis scriptum mihi monstra-
 runt, numinis colendi rationem illis exponit.
 Postea de apotheosi Mahometis, deque illius
 maiestate & præcellentia carmẽ agreste decan-
 tant: & tunc Comitiorum finis est. Si Alcora-
 num, vel alium quemuis librum typis editum
 hîc videre licuisset, eum certè, vel magno pretio
 comparatum, ad te misissem. In tanto autem li-
 brorum defectu nihil se vendere posse dicebãt.
 De Deo Iesu Christo & Spiritu sancto frustra
 eos interrogabis. Veram enim pietatem ita cu-

rant, vt numerum lupus aut torrentia flumina
 ripas. Non semel igitur admiratus sum, cum in-
 ter Christianos habitent, cur adeò duri sint, &
 Christianam religionem aspernentur, & video
 fanè Iesuitarum nugas, qui de conuertendis ad
 Romanam ecclesiam gentibus multa & gran-
 dia fabulantur, cum nequaquam hos, qui vici-
 nis in parietibus commorantur, à vana supersti-
 tione abducere possint. neque tamen & hoc ne-
 gare ausim, esse in Scythia homines Iesu numen
 adorantes, cum dictum sit per Dauidem de vo-
 ce Euangelij per Apostolos in gentes spargēda:
 In omnem terrā exiuit amussis eorum, & in fi-
 nem orbis oratio eorum. Porrò nō fugit excel-
 lentiam tuam dogma Mahometarū magna ex
 parte Iudeorum superstitionibus & somniis esse
 refertum. Tartari igitur circumcisionem quoq;
 retinent, sed diuersā ab Hebreis ratione. Secun-
 do enim & tertio annis à natiuitate, prout Papæ
 visum est, circumciduntur.

Lingua eorum à Polono idiomate tam lon-
 gè abest, vt hi in Scythiam, illi in Sarmatiam
 commigrantes, rana Scriphiæ non iniuria dici
 queant. Qui tamen in Polonia, & Lithuania, &
 vtraque Russia longè latèque dispersi sunt, ple-
 runque hominum, quibuscum degunt, linguam
 addiscunt & callent.

Præterea illorum Papa hoc mihi in sermone
 dixit: In multis suæ gentis regionibus, solem, i-
 gnem, malos item genios, tanquam Deos coli.
 Mori-

Moribus feris sunt, & duri laboris patientissimi; nec etiam vna vxore contenti: nam plurimas ducunt, quarum penè miranda domi est concordia. Sed prior cæteris gratior habetur & acceptabilior.

Mortuos hinc non cremant, sed defodiunt. Sponfos etiam fato functos addita dote & rebus OEconomiaè necessariis matrimonio iungunt, ridiculis mehercle ceremoniis: quos alio in orbe & reuicturos, & vna semper futuros autumant. De animabus mortuorum ita sentiunt, eas videlicet ex vno corpore in aliud tantisper demigrare, donec præcellentem aliquam & diu quæsitam inueniant habitationem: atque hinc magna ista mundi lumina Cæsares & viros principes enatos esse.

Victus illorum miserrimus & Cyclopicus. Nam prandentes aliquoties cum horrore asperxi. Carnes certè equinas ac semicoctas avidissimè deuorant. nullus illis mensarum & sediliorum est vsus. Cutes equorum iam tum fumantes, & recens bestiaè detractas pro scamnis confessuri consternunt. Lac equarum tanquam vinum Cretense admirantur & epotant. Hi bellis, acinacibus, arcu & sagittis pugnant, bellatorum præstantia equorum omnibus facillè anteponendi.

Præcopiensium legatus 19 Iunij Vilnam adueniens Regi euangelion adferebat, de re à suis contra Moschos animosè & fortiter gesta: quòd videlicet non tantum maximas hostis

prouincias ferro flammâque feliciter peruagati sint; sed & ad ipsa metropolis Moschouia: moena penetrarint. Horum studium voce sua Rex collaudans, magnam se ipsis aliquando gratiam habiturum dicebat, si deinceps quoque magnanimo conatu in aduersam gentem arma & bellum inferant.

Iam de rebus POLONICIS, quales ea nunc sunt, scribendum aliquid erit. Quia enim nihil abs te litterarum tribus penè mensibus accepi, meas epistolas, quas Maio & Iulio exaravi, intercidisse video. Rex Stephanus victor, 29 Aprilis ex Comitibus Warsauiensibus Vilnam reuersus est. 8 autem Kal. Iun. Bogdanus Bielscius, Moschus nobilissimus, à suo principe profugus ad regem venit Vilnam, qui non tantùm humanissimè nouum & insperatum hospitem excepit, sed & muneribus adfecit liberaliter. Sunt homines, qui omnis loco illius aduentum excipiant, & fore confidant, vt exulis consilio Rex plurimis in rebus adiuuetur.

Sequenti die, qui erat 26 Maij, Legatos Moschicos aduentare vidimus, comitatum habentes satis splendidum. Cum illis aliquot diebus de pace tractatum est, effectũ verò nihil. Conditiones à Rege propositæ tales sunt: Moschus Liuoniam tradat: Impedimenta bellica & comitatum in arcibus deditis relinquat: Sumptus etiam duabus expeditionibus factos persoluat: Pacem perpetuam sanciat: Danorum & Suecorum

corum Reges hoc fœdere comprehendantur: Captiui *λυτρω* vel permutatione redimantur: Ipse Princeps in finibus vtriusq; regni ad colloquium se listat. Internuncij cùm dicerent nihil horum suis in mandatis annotatum esse, intercessione Procerum, decem dierum spacium impetrarunt, vt interea per veredarium Principis sui mentem explorarent. Ille quia die dicto reuersus non est, Rex quidem Legatos dimisit.

Ipse verò 19 Iunij, equum in gyros tortum conscendens, Vilna egressus est circiter decimam diei horam, cœlo ita sereno, & tam faustis hominum acclamationibus, vt dubitare nemo possit, hunc Principem diuinitus Polonorum genti datum, ex hydra ista Lernæa feliciter debellata, famam reportaturum esse immortalē. Equitabant in agmine variarum gentium Proceres, inter quos non postremus erat legatus Pontificius, Iohannes Andreas Caligarius, Episcopus Brittonoriensis, qui pro confirmatione Regni pecuniam Papæ debitam deposcēs, indulgentias simul & peccatorum remissionem largissimam attulit. Proximum ab illo locū tenebat generosus vir, Leuinus Bulouius, ab illustrissimo Marchione Brandenburgensi & Borussia Duce in legatione huc missus: qui postea Caenam reuersus, cùm ad prandium me inuissset, amanter hoc à me petiit, vt suo nomine salutem tibi plurimam adscriberem, addens & illud: In Borussia quidem te hoc tempore non

venturum, id quod ego summo cum dolore au-
diui: statueram enim salutandi gratia Regio-
montem ad te excurrere.

TIDEMANNVS quoque GISIVS, I. V. D.
& Regis intimus Secretarius, homo omnium
hominum humanissimus, & optimis literis e-
gregiè excultus, 21 Iunij, historiam Augustanæ
Confessionis tuam, ab Rittero Latina ciuitate
donatam, Vilnæ mihi monstrauit. Cùmq; sum-
to semel iterumq; calamo scribere tibi veller,
neq; tamen, tanta & indicibili negotiorum mo-
le oppressus, sibi ipsi satisfacere posset, inuitus
quidem hoc tempore officium tuæ excellentiæ
debitum intermisit, meq; per Apollinem roga-
uit, vt hanc candidissimæ mentis suæ adfectio-
nem per epistolam tibi significarè: id quod me
facturum, vti debui, ita lubenter promisi. De o-
mnibus tamen rebus, quæ hactenus gesta sunt,
& quæ deinceps numinis auspicio gerentur, fa-
ciet te paulò post certiolem.

Regis nostri frater, Transyluania Princeps,
nuper decessit, cuius obitum Rex grauitè tulit,
vt par est. metuit fortassis aliquam in istis locis
mutationem, quàmquam filius demortui, decem
annorum puer, à subditis patris successor nomi-
natus est. Eodem die quo Transyluanorum Do-
minus extinctus est, generosissimus Regis e-
quus exanimis concidit & periit, qui non procul
ab arce Vilnensi defossus est, & columnam ha-
bet ligneam.

Belli suscepti moles hac æstate Pleſcouiam tanget. Milites vndique huc confluunt, ille ex Germania, alter ex Calydonia, tertius ex Britannia, vt nimirum venales animas tanto citius Plutoni propinent. Nam vndiq; ad inferos tantundem via est.

Rex dum foris hostem quærit, nos domi pro pietate bellum gerimus. Proceres quidem Polonici, qui purioris doctrinæ professoribus fauent, & partim Cinglianos defendunt, partim Augustanam Confessionem sequuntur: ante abitum suum de incunda concordia suaserunt, certum esse adfirmantes, quòd N. Romæ nuper creatus in perniciem Lutheranorum iuramentum præstiterit Pont. Max. Huius verò tyrannidem non adeò metuendam esse, si nos piè in religione consentiamus. Maio igitur mense conuenimus Vilnæ, effecimus nihil. Summam actionis adiunctæ continent pagina. Ipse Dei filius vtinam gloriosissimo aduentu suo vulnera ecclesiæ citò sanet, & beatitudinem nobis donet sempiternam. In hoc quidem seculo sinceram sperare pacem non licet. Anabaptistas vicinos per occasionem erroris admonui. Horum Superintendens Laurés Criscouius hæresin se defensurum scribit. cum prodierint chartæ, habebimus sanè quod aut contempnamus, aut etiam quod auctoritate sanctarum scripturarum refutemus. Literas ipsius Criscouij ad tuam Excellentiam transmittito. Iamq; Colophonis vice eti-

am atque etiam vehementer te rogo, vt hæc
paginas tuo iudicio emendes, ac vel legas, vel
diuulges, vel abijcias. quidquid horum feceris,
meo facies consensu. Summum Pontificem ec-
clesiæ, Iesum Christum, Dei ac virginis filium,
qui solus est longitudo dierum nostrorum, ro-
to pectore precor, vt tuam Excellentiam spiritu
sanctissimo suo gubernet, & diutissimè inco-
lumem conferuet, meq; tuæ beneuolen-
tiæ & amori totum trado. 8

Kalend. August. An-

no 1581.

DE

DE
RELIGIONE ET SACRIFICIIS VETERVM

BORUSSORVM; EPISTOLA

Io. Meletij

ad

Georgium Sabinum.

VM elegiam illam tuam, quam ad Petrum Bembum Cardinalem scripsisti, mihi legendam exhibuisset Hieronymus filius meus, qui tuis scriptis plurimū delectari solet, in qua de sacrificio capri, & anguium cultu, quæ nonnullæ Sarmaticæ gentes faciunt, commemoras: continere me non potui, quin ea quæ de vano cultu earum gentium comperi, ad te scriberem: tibi utique non ingratum fore sperans, si earum gentium, ad quas fato quodam vocatus es, & in quarum vicinia vitam agis, mores & idololatriâ plenius cognosceres. Multi enim superstitionis ritus, idololatricique cultus passim in his regionibus adhuc occultè seruantur, qui tibi aduenæ nondum fortè cogniti sunt. Itaq; visum est communicare tecum, quicquid de illis compertum habeo. Ac ne longiore utar proœmio, referam primò sacrificia, quibus olim Borussi, Samogitæ,

Lithuani, Ruteni & Liūones, coluerunt dzmonia pro diis, atque nunc etiam multis in locis colunt occultè: deinde superstitiosos quosdam ritus, quibus nuptiæ, funera & parentalia, apud easdem gentes celebrantur.

Die Gregorij sacrificium facere solent Pergrubrio, qui florum, plantarum, omniumque germinum Deus creditur. Huic Pergrubrio sacrificant hoc modo. Sacrificulus, quæ Vurschayten appellât, tenet dextera *obdam* cereuisie plenam, inuocatôque dæmonij nomine, decantat illius laudes: *Tu* (inquit) *abigis hyemem, tu reducis amœnitatem veris: per te agri & horti virent, per te nemora & sylua frondent.* Hac cantilena finita, dentibus apprehendens *obdam*, ebibit cereuisiam nulla adhibita manu: ipsamque *obdam* ita mordicus epotâ, retro supra caput iacit. *Quæ* cum è terra sublata, iterumque impleta est, omnes quotquot adsunt ex ea bibunt ordine, atque in laudem Pergrubrij hymnum canunt. Postea epulantur tota die, & choreas ducunt.

Similiter quando iam segetes sunt maturæ, rustici in agris ad sacrificium congregantur, quod lingua Rutenica Zazinck vocatur, id est initium messis. Hoc sacro peracto, vnus è multitudine electus, messem auspicatur, manipulo demesso quem domum adfert. Postridie omnes, primò illius domestici, deinde ceteri quicumque volunt, messem faciunt.

Facta autem messe, solenne sacrificium pro gratiarum actione conficiunt, quod Rutenica lingua Ozinck, id est consummatio messis, dicitur. in hoc sacrificio, Sudini Borussiae populi, apud quos succinum colligitur, capro litant, sicut in elegia tua ad Bembum scribis.

Litandi verò ritus est talis. Congregato populi cœtu in horreo, adducitur caper, quem Vurschaytes illorū sacrificulus mactaturus, imponit victimæ vtramque manum, inuocatque ordine dæmones, quos ipsi Deos esse credunt: videlicet, Occopirnum, deum cœli & terræ; Antrimpum, deum maris; Gardoaten, deum nauatarum, qualis olim apud Romanos fuit Portunus: Potrympum, deum fluuiorum ac fontium: Piluitum, deum diuitiarum, quem Latini Plutum vocant: Pergrubriū, deum veris: Pargnum, deum tonitruum ac tempestatum: Pocclum, deum inferni & tenebrarum: Poccollum, deum aëriorum spirituum: Putscatū, deum qui sacros lucos tueretur: Auscentum, deum incolumitatis & ægritudinis: Marcoppolū, deum magnatum & nobilium: Barstuccas, quos Germani *Erdmenlen*, hoc est subterraneos, vocant.

His dæmonibus inuocatis, quotquot adsunt in horreo, omnes simul extollunt caprum, sublimemque tenent, donec canatur hymnus: quo finito, rursus demittunt ac sistunt caprum in terram. Tum sacrificulus admonet populum, vt solenne hoc sacrificium, à maioribus piè institu-

tum, summa cum veneratione faciant, eiusque memoriam religiosè ad posteros conferuent. Hac cõciuncula ad populum habita, ipse mactat victimam, sanguinemq; patina exceptũ dispergit. Carnem verò tradit mulieribus eodem in horreo coquendam. Hæ interea dum caro coquitur, parant è farina siliginea placentas, quas non imponunt in furnũ, sed viri focum circumstantes, hinc illinc per ignem iaciunt absq; cessatione, tamdiu quoad illæ indurescãt & coquantur. His peractis, epulantur atq; helluantur tota die ac nocte vsq; ad vomitum. Ebrij deinde summo mane extra villam progrediuntur, vbi reliquias epularum, quæ remanserunt, certo in loco terra operiunt, ne vel à volatilibus, vel à feris diripiantur. Postea dimisso cœtu suam quisq; domum repetit.

Cæterum, ex omnibus Sarmatiæ gentibus supra nominatis, multi adhuc singulari veneratione colunt Putscatum, qui sacris arboribus & lucis præest. Is sub arbore sambuco domicilium habere creditur. Huic passim homines superstitiosi litant pane, cereuisia, aliisque cibis sub arbore sambuco positis, precantes à Putscato, vt placatum efficiat Marcoppolum deum magnatum & nobilium, ne grauiore seruitute à dominis ipsi premantur: vtque sibi mittantur Barstuccæ, qui (vt suprã dictum est) subterranei vocantur. His enim dæmonibus in domo versantibus se fieri credunt fortunatiores: eisque collo-

collocant vesperi in horreo super mensam mappa stratum, panes, caseos, butyrum, & cereuisiam: nec dubitant de fortunarum accessione, si manè reperiant cibos illic assumptos. Et si quando intactus cibus in mensa remanet, tunc magna anguntur cura, nihil non aduersi metuentes.

Eadem gentes colunt spiritus quosdam visibiles, qui lingua Rutenica *Coltky*, Græca *Coboli*, Germanica *Coboldi*, vocantur. Hos spiritus credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum: nutriuntque eos lautè omni ciborum genere, eò quòd afferre soleant nutritoribus suis frumentum ex alienis horreis furto ablarum.

Cùm verò hi spiritus alicubi habitare ac nutrirì cupiunt, hoc modo suam erga patrem familiàs voluntatem declarant. In domo congerunt noctu segmenta lignorum, & mulctris lacte plenis imponunt varia animalium stercorea. Quod vbi pater familiàs animaduernerit, nec dissipauerit segmenta, nec stercora è mulctris eiecerit, sed de inquinato lacte cum omni familia sua comederit, tunc illi apparere & permanere dicuntur.

Præterea Lituani & Samogitæ in domibus sub fornace, vel in angulo vaporarij vbi mensa stat, serpentes fouent, quos numinis instar colentes, certo anni tempore precibus sacrificuli euocant ad mensam. Hi verò exeuntes, per

mundum linteolum cōscendunt, & super mensam assident: vbi postquam singula fercula delibauerunt, rursus descendunt, seque abdunt in cauernis. Serpentibus digressis, homines lati fercula illa prægustata comedunt, ac sperāt illo anno omnia prosperè sibi euētura. Quòd si ad preces sacrificuli non exierint serpentes, aut fercula super mensam posita non delibauerint, tum credunt se anno illo subituros magnam calamitatem.

Adhæc eadem gentes habent inter se sortilegos, qui lingua Rutenica Burty vocantur, qui Potrumpum inuocantes, ceram in aquam fundunt, atque ex signis siue imaginibus inrer fundendum figuratis, pronunciant ac vaticinantur de quibuscunq; rebus interrogati fuerint. Noui ipse muliereulam, quæ cum diu reditum absentis filij frustra expectasset: erat enim filius ex Borussia in Daniam profectus: consulit sortilegum, à quo edocta est, illum naufragio periisse. Cera enim in aquã fusã, expressit formam fractę nauis, & effigiem resupini hominis, iuxta nauim fluitantis.

Apud Samogitas est mons ad fluuium Nauassam situs, in cuius vertice olim perpetuus ignis à sacerdote conseruabatur, in honorem ipsius Pargni, qui tonitruum & tempestatū potens à superstitiõsa gēte adhuc creditur. Hactenus de sacrificiis.

Nunc de ritibus NVPTIARVM, funerum, & paren-

& parentalium narrabo non minus ridicula quam superstitiosa. Apud Sardinios, Curonenses, Samogitas & Lithuanos, nubiles puellæ multæ in locis gestant tintinnabulum, quod funiculo alligatum è cingulo dependet usque ad genua: nec ducuntur, sed rapiuntur in matrimonium, veteri Lacedæmoniorum more à Lycurgo instituto. Rapiuntur autem non ab ipso sponso, sed à duobus sponsi cognatis. Ac postquam raptæ sunt, tunc primùm requisito parentum consensu, matrimonium contrahitur.

Cùm nuptiæ iam celebrantur, sponsa ducitur ter circa focum. Deinde in sellam ibi collocatur. Sediti super sellam, pedes lauantur. Ea verò aqua, qua sponsæ lauantur pedes, conspergitur lectus nuptialis ac tota supellex domestica: cōsparguntur itè hospites, qui ad nuptias inuitati sunt. Postea spōsæ os oblinitur melle, & oculi teguntur velamine, velatis oculis ipsa ducitur ad omnes ædium fores, quas iubetur contingere ac pulsare dextro pede. Ad singulas fores circumspargitur tritico, filigine, auena, hordeo, pisce, fabis, & papauere. Qui enim sequitur sponsam, gestat saccum plenum omni genere frugum: cumq; illam circumspargit, ait, nihil horum defuturum spōsæ, si religionem piè coluerit, remque domesticam curauerit ea diligentia qua debet. His actis, aufertur sponsæ velamen ab oculis, & conuiuium celebratur.

Vesperī cūm sponsa ad lectum deducenda est, inter saltandum ei abscinduntur crines: quibus abscissis, mulieres imponunt ei sertum, niveo linteolo adornatum, quod vxoribus gestare licet, donec filium pepererint. Tam diu enim vxores pro virginibus se gerunt. Ad extremum introducitur in cubiculum, vbi pulsata & verberata conijcitur in lectum, sponsoque traditur. Tum pro bellariis afferuntur testiculi caprini, vel vrsini, quibus ipso nuptiarum die commanducatis, coniuges creduntur fieri sœcundi. Hac de causa, nullum quoque animal castratum illic ad nuptias maectatur.

In FVNERIBVS hîc seruatur ritus à rusticis, defunctorum cadauera vestibus & calcibus induuntur, & erecta locantur super sellam, cui assidentes illorum propinqui, perpotant ac helluantur. epota cereuisia, fit lamentatio funebris, quæ in lingua Rutenica sic sonat: *Ha le le, le le, y procz tij mene vmarl? ij za tij nie miel szto yesty, albo pity? y procz tij vmarl? Hale le, le le ij za tij nie miel krasz ije mlodzice? ij procz tij vmarl?* Id est, *Hei, hei mihi. Quare mortuus es? Nū tibi deerat esca aut potus? Quare ergo mortuus es? Hei, hei mihi: An non habuisti formosam coniugem? Quare ergo mortuus es? &c.* Hoc modo lamentantes enumerāt ordine omnia externa illius bona, cuius mortē deplorāt: nempe, liberos, oues, boues, equos, anseres, galli-

gallinas, &c. Ad quæ singula respondentes, occinunt hanc nãmiam, *Cur ergo mortuus es, qui hæc habebas?*

Post lamentationem dantur cadaueri munuscula, nempe, mulieri fila cum acu; viro lineolum, idq; eius collo implicatur. Cùm ad sepulturam effertur cadauer, pleriq; in equis funus prosequuntur, & currum obequitant quo cadauer vehitur: eductisq; gladijs, verberant auras, vociferantes, *Gey geythe begaythe peckelle*, id est, *aufugite vos demones in infernum*. Qui funus mortuo faciunt, nummos proijciunt in sepulcrum, tanquam viatico mortuum prosequentes. Collocant quoq; panem, & lagenam cereuisiæ plenam ad caput cadaueris in sepulcrum illati, ne anima vel sitiât vel esuriat. Vxor manè & vesperi, oriente & occidente Sole, super extincti coniugis sepulcrum sedens vel iacens, lamentatur diebus triginta. Cognati verò ineunt CONVIVIA die tertio, sexto, nono, & quadragesimo AFVNERE. Ad quæ convivia animam defuncti inuitant, precantes ante ianuam. In his convinijs quibus mortuo parentant, tacitè assident mensæ tanquam muti, nec vtuntur cultris. Ad mensam verò ministrant duæ mulieres, quæ hospitibus cibum apponunt, nullo etiam cultello vtètes. Singuli de vnoquoq; ferculo aliquid sub mensam iaciunt, quo animam pasci credunt, eisq; potû effundunt. Si quid fortè deciderit de mensa in terram, id non tollunt, sed desertis (vt ipsi

loquuntur) animabus relinquunt manducandum, quæ nullos habent vel cognatos vel amicos viuentes, à quibus excipiantur cõuiuio. Peracto prandio, sacrificulus surgit de mensa, ac scopis domum purgat: animasq; mortuorum cum puluere eijcit, tanquam pulices, atque his precatur verbis, vt è domo recedant, *Ielij pilij duffice, nu vvenn, nu vvenn*, hoc est, *edistis ac bibistis anima dilectæ, ite foras, ite foras*. Post hæc incipiunt conuiuæ inter se colloqui & certare poculis. Mulieres viris præbibunt, & viri mulieribus vicissim, seq; mutuò osculantur.

De hac oblatione ciborum super tumulos defunctorum, meminit etiam Augustinus sermone decimoquinto de Sanctis, cuius verba hæc sunt: Miror cur apud quosdam infideles hodie tam perniciosus error increuerit, vt super tumulos defunctorum cibos & vina conferant, quasi egressæ de corporibus animæ, carnales cibos requirant. Epulas enim & refectiones carotantum requirit: spiritus autem & anima ijs non indigent. Parare aliquis suis charis dicit, quod ipse deuorat; quod præstat ventri, imputat pietati, &c. Hactenus Augustinus.

Hæc quæ de supersticiosiis ritibus, & ceremonijs illarum gentium narraui, partim ipse vidi, partim ab hominibus fide dignis audiui. Tu vero præstantissime vir, qui variarum rerum cognitione delectari solitus es, pro ea qua excellis humanitate, necum hoc qualecunq; scriptum ab homi-

homine tui amantissimo profectum, boni con-
sulas oro.

LITERÆ IN SYRIA
SCRIPTÆ HIERAPOLI,

*quam Halepum hodie
nominant.*

EGO, quantopere Asiæ desiderarim peregrina-
tionem, & nemo te scit melius, quo cum
eius argumenti sermones institui longissimos
Byzantij; & nunc, quòd consequutus sum quæ
volui, alterum opinor nò habes, cui ea res sic, ut
tibi placeat, quandoquidem in me amando ce-
dis nemini. Nihil autem hac nostra peregrina-
tione accidit optatius, nihil felicius: non solum
enim Archipelagi vidimus insulas, quas videre
non contigisset, si terra, quod tamen nemo no-
strum sperabat, iter fecissemus: verum etiam ex-
pedita cum naue, Candia in Ægyptum descen-
dimus. qua in navigatione hoc erat pulcerrimū,
quòd erat subita, & præter spem sese obtulerat.
excursiones enim piratarum non timebamus:
quia ea in maris parte non fiunt: & consilij auxi-
lijq; nobis suppeditabant mercatores tantum,
quantum habebant ipsi.

Verum tamen eo citiùs Memphim nos con-
tulimus, quòd locus ille Alexandria videbatur
tutior, & à mari Rubro, quod videre animus e-
rat, non adeò distat. Itaq; dies hinc constitimus 17:

quos sibi partim vendicarunt pyramides, insolita magnitudinis laborisq; non humani: partim mummiæ, de quibus multa apud nos, at plerūq; referūtur falsa, arbitrantur enim mummiæ esse corpora peregrinantium, quos arena, ventorum commotæ impetu, oppressissent. atqui non dicunt verisimile. Reperiuntur enim infantes: quibus peregrinationes nō conueniunt. & corpora non vnius sunt sexus, quæ aromatibus condita linteisq; bellè inuoluta, in cauernis, arte factis, suis viuuntur cum Dijs: quos forsā infelices amici demortuis inferuere, vt quorum auxilio vsi in vita essent, eos etiam in morte haberent defensores. Sed hæc valeant: non sunt enim huius instituti.

Sueziam oppidum maritimum ingressi sumus 22 Iunij, 3000 camelis, qui omnes partim frumento, partim onusti lignis incedebant. Illud enim expectabant præsidia Indis vicina: hæc verò mittebantur ad expediendas triremes contra Ormum insulam. Hinc itaq; soli altera statim nocte discessimus. iter non tam longum quam periculosum, & molestiarum fuit plenum.

XXVIII enim eiusdē mensis, Sinai montem ascendimus, cuius mysteria dies quinos desiderabant: & in reditu tardatum est minus, quia id victus nostri flagitabat ratio. panis enim bis coctus famem sedabat, & potus vicem præstabant aquæ sulphuræ; quam miseriam reddebant maiorem intensissimi solis æstus & arena, quæ si

quæ si ventus erat, implebant oculos: sin autem nulla flabat aurâ, descendere in terram vix patiebantur; tanta erat caloris vehementia.

Hierosolymas verò vt solus proficiscerer, causæ me mouebant plurimæ: nulla tamen maior, quàm meâ Baronumq; libertas, quæ laborare, salua multorum existimatione, non poterat. ferè enim pueris innotueramus: quanquam non nostra culpa, sed eorum qui Candia nos viderant. Itaq; parua nauicula Damiatam veni: vt si quid esset periculi, manifestarem. & Barones remittere in Italiam seruos debebant: ne, si tot essent, agnoscerentur. Verùm, quid illi egerint, ego ignoro. Duò enim mei erant officij: vnum, vt de omnibus rebus ad eos diligenter perscriberem: alterum, vt iter continuarem, quod Dei optimi maximi auxilio iam ferè confeci.

Hierosolymis enim quæ visu sunt digna vidi: Damascum salutavi: Halepum attigi, vbi & nunchæreo, vosq; expectarem, si quæ domi aguntur scirem. fama enim est vos huc venturos esse cum Turcarû Imperatore. sed quia vtrinq; incertum, hisce diebus Tripolim me conferam. Maltam cogito: spem non malam habeo. an quod volo, sim consecuturus, nos tempus docebit, & ego ad te perscribam. Sed hoc te ita obsecro, vt non possim magis: quod si feceris, nihil erit quod tuæ industriæ anteponam. Commendari enim, Budouizi, abs te illustrissimo Oratori velim, atq; ita commendari, vt se pari te-

cum à me obseruantia coli animaduertat. Vale
etiam atq; etiam. 12 Septemb. Anno 79. Halepi.

DE PANORMO, CY- ZICO, ET PRVSA BITHYNIÆ

VRBE: EX LITERIS D. STEPHANI

*Gerlachij ad M. Samuelem Heilandum, do-
ctorem Ethices in Acad.*

Tybing.

AEST Palormus Constantinopo-
li 25 miliaribus Germanicis, aut eti-
am amplius, quæ 9 vel 10 horarum
spacio vento satis secūdo emenssi-
mus. Est autem Palormus, Græcis Panormos,
oppidulum vinetis amœnissimum, à Græcis vt
plurimum, paucis Turcis & Italis habitatum. Vi-
na huius loci generosissima sunt, & singulis an-
nis in magna copia Constantinopolim portan-
tur. Duobus propè miliaribus inde vrbs anti-
quæ & olim maximæ, splendidissimæq; Cyzici
ruinas vidimus. Sita fuit intra duos Proponti-
dis sinus. Videtur tota ex marmore albo con-
structa fuisse, cuius tanta copia fuit, vt præcipuis
Imperatorum & Bassarum templis Constanti-
nopoli, & vicinis locis, materiam & splendo-
rem dederit. Græci paruam Troiam vocant,
quod ex ruinis magnæ Troiæ, quæ 4 dierum iti-
nere abest, constructa fuerit. Est que hodie of-
ficina

ficina marmoris, è cuius fundamentis magna quantitate effoditur, ideoque Turcæ locum istum, miraculosum appellant. Cuniculos plurimos & transversos ex marmore habet: videnturque rudera operis magnificentissimi & plusquam regij. Non procul isthinc vicus *Αιθήκη* est. in quo hodie metropolita *Κυρίαν* sedem habet.

18 Octobr. Prusam metropolim Bithyniæ petij, quæ Palormo duorum dierum itinere abest. Regio intermedia plana & fertilissima est, plurimis pagis, sed plerisque incolis Turcis habitata.

Eo die pernoctauimus in vrbe Lupada, muris fortissimis, sed partim deiectis, septa. Christiani tres presbyteros & sex templa adhuc ibidem habent.

Die 29 prætereuntes Apolloniada monasterium metropolitanum, Prusam venimus, urbem situ amœnissimam, montiq; Olympo adhaerentem. Distinguitur hæc in duas partes, vna & superior muro clausa, arcem habet à 6 Imperatoribus Ottomanicis olim inhabitatam. Cuius hodie anterior pars siue aula molendino regio locum præbet. Interior viridarium, piscinam, & domum regiam, sed tecto, ornamentis spoliata habet. In hac quoque vrbis parte, duorum primorum regum, Ottomanni & Orchan sepulcra in monasterio S. Iohannis, marmore superbissimo, vidimus. Inferior vrbis

pars, partim recessum vallis hortis amœnissi-
 mæ, partim radices montis occupat. Sepulcra ha-
 bet cum templo augusto, Murathis secundi: &
 Mustafæ filij Solymani à patre strangulati: Ec-
 clesiam Metropolitanam ἀγίων ἀποστόλων dictam:
 Forum rerum preciosissimarum ex auro feri-
 coq;: domus amplas satisq; magnificas, hospitiâ
 peregrinis præbentes, quas Carubanzarias no-
 minant. Extra urbem, orientē versus, templum
 & sepulcrum est Baiazetis primi, quem Turcæ
 Tonitru appellant. E regione templum & se-
 pulcrum ex marmore pulcherrimo constructū.
 Vnde notandum Turcas tantum 12 Imperato-
 res Ottomannicos agnoscere, quorum 6 Pru-
 sæ, 5 Constantinopoli tumulati sunt: contra o-
 pinionem historicorum, quorum aliqui 14, alij
 plures numerant. Mons Olympus altissimus
 rectâ vrbi imminet: in vertice semper niuosus,
 & ad mediam vsq; partem sterilis. reliqua infe-
 rior, castanearum, malorum punicorum, alio-
 rumq; fructuum fertilissima est. ex ventre in-
 super emittens tantam aquarum limpidissima-
 rum copiam, vno quasi fonte, vt totam urbem
 perfundat. Dicitur nō potest, quanta amœnitas sit
 montis huius, & vallis subterpositæ. Sed paucis
 adumbrasse hæc, prout ego inspexi ista, sufficiat.
 De reditu nostro nihil adhuc certi audimus: spe-
 ramus sub finem præsentis anni. Constantino-
 poli, Cal. Febr. Anno 77.

SITVS

SITVS CONSTAN-
TINOPOLIS, EX COELIIAVG. HISTORIA SARA-
cenica circa annum*Christi 718.*

ONSTANTINOPOLIS vrbs
est cum maxima atque ornatissima,
tum loci natura & arte munitissi-
ma, ad Bospori Thracij, vbi, exiguo
tantum dirimente freto, Europa Asię penę con-
iungitur, fauces, quibus in Propontidem exo-
neratur, sita: vbi modicus sinus ab oriente in oc-
cidentem, sinuosus portuosus lateribus pandi-
tur, ob id etiam cornu appellatus, quod septem
vrbs collibus in eum prominentibus, multi-
plices quasi ramos, vt cerui cornua, habeat. in-
ter hunc sinum & Propontidem mons quidam
excurrit peninsulę siue Cherronesi formam
habens, qui ab occasu in ortum circiter 30 sta-
dia non tamen admodum in altum assurgens,
qua Propontis est perpetuo iugo eius faucibus
obuerso excurret: à Septentrione verò, qua in
cornu (quem sinum esse diximus) vergit, se-
ptem habet annexos colles, ex quibus quatuor
in sinum prominent: & qui Bosporo alluitur
maximus est, & quasi trianguli basim efficit.
nam triquetra est peninsulę & vrbs forma.

R

Habet hic duo promontoria: vnum, quod Propontidem intuetur, occidentale Hebdomi: alterum septentrionibus obuersum, quod sinus fauces à ventorum iniuria tutas reddit, Chrysoceras nuncupatum. à quo si lineam ad septimum & intimum omnium collem, qui sinum itidem ab occidentali vento tuetur, ducas, Galatæ siue Peræ planiciem intra arcus, quem perpetuum Cherronesi iugum facit, sinum includeris. Sinus longitudo circiter sexaginta stadiorum est, in cuius intimo recessu Cydri & Barbysi fluminum ostia sunt, latitudo autem varia; vbi maxima, sex stadiorum; vbi verò minima, trium. Fauces eius angustissima: sunt. nam & ab Septentrionali parte, in qua Pera est oppidum, promontorium in meridiem obuersum prominet Metopicum atque Cyclobium: & aliud ab Asia medijs sinus faucibus obiectum Damalicum appellatum. Cherronesus hæc ab occasu qua in parte continentem Thraciam habet, Isthmo sinum hunc à Propontide separat. Isthmi latitudo est, vbi septimum collem & interiorem vrbis angulum contingit, passuum quinquaginta, vltimus verò maior. In hac igitur peninsula sita est Constantinopolis, olim Byzantium appellata: cui in altero sinus littore oppositum est Pera oppidum, olim Galata, quatuor & ipsum promontoria in cornutum sinum immittens: & in Asia ex

siã ex opposito, Chalcedon: Sinus siue portus fauces, vbi angustissimæ sunt, catena clauduntur, quæ ab Phærea turri ad Chrysoeram promontorium ædificata, ad Galatæ promontorium Metopicum, vbi aliud propugnaculum est, trahitur. Vrbs ipsa duplici muro, duplicique latissima & profundissima fossa frequentibusque turribus ac propugnaculis munita est. nam circum circa planiciem habet: media verò vrbis pars paulum collibus sublata confurgit. totus vrbis ambitus est circiter viginti duo millia passuum.

Hanc talem & tantam Constantinus, vbi prius Byzantium erat, ædificauit, Imperij sedem, & omnia Romanæ vrbis ornamenta in eam, non satis sano consilio, transtulit. nam etsi locus ipse ad Imperij sedem aptissimus videatur, cælum tamen & fatum hanc urbem Romani Imperij sedem esse non patiebantur. Vt enim singulæ non modò regiones, verùm etiam vrbes sua fata moresque suos proprios & ritus habent: sic illa in alium locum transferri non tutò possunt, etiamsi homines ipsi & leges transferantur. Cæli nanque temperies hominum mores mutat, cum quibus & fata ipsa commutantur. quod sic esse exitus comprobauit. Imperio enim ferè in Asiam translato, Imperatores ex ea prouincia legionesque Romanæ deinceps fuerunt: quæ & Græca leuitate &

ambitione in factiones diuisa atq; Asiae mollitie eneruata, barbarorum incurfiones repellere non potuerunt: cum interea Italia & Roma orbis terrarum arx, capite carens, atque militari disciplina amiffa, omnibus gentibus praedae efset. Sic Imperium illud, quod vt arbor bona, in proprio folo optimos fructus ferebat, in alienum caelum & folum transfatum breui interijt,

EPI-

EPISTOLA
 CONSTANTINOPO-
 LITANÆ ECCLESIAE AD BO-

HEMOS, SCRIPTA QUIDEM ANTE AN-
 nos 131, biennio nimirum ante captam à Turcis
 Constantinopolim : sed non ita diu in lucem
 prolata Pragæ ex bibliotheca Collegij Caroli
 Quarti, studio piæ memoriæ Doctoris CA-
 SPARI à NYDBRVCK, viri clarissimi, ac
 indagandæ antiquitatis studiosiss. sere-
 niss. Regis Maximiliani olim
 Consiliarij.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

Ἡ ἱεραγία ἡ Κωνσταντινουπόλεως ἐκ-
 κλησία, ἡ μήτηρ πάντων τῶν ὀρθοδό-
 ξων καὶ διδάσκαλος, πᾶσι καὶ ἐκάστοις τοῖς ἐν-
 δόξοις ἀδελφοῖς καὶ υἱοῖς ἐν Χριστῷ ἀγαπη-
 τοῖς, τῶν Ποσειδων τῆ ὑψηλοτάτη κεινότητι
 τῆς πόλεως Περγᾶς, καὶ τοῖς γυμναίοις ἀν-
 δράσι, καὶ ἀνδρείοις ἄρχοις, τοῖς καπιτά-
 νοις, καὶ δουξί, καὶ βαρώνοις, καὶ καφαλαείοις
 ἐκλάμπερις, καὶ τοῖς πνευματικοῖς ἀνδρά-

σι, διδασκάλους τε καὶ πᾶσι τοῖς τῆς ἐκκλη-
 σίων παρεποσίτοις, ἔμμι δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῖς
 πολίταις καὶ ὀφφικιαλίοις, ἐπιτε πᾶσι καὶ ἐκά-
 σοις τοῖς ὅπου δὴ ποτε ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς ὑ-
 περθείοις μέρεσιν, ὀρθοδόξοις, ὡς ἀκούομεν,
 καὶ τῆς δήητοις Ἰησοῦ Χριστοῦ πίστεως ὁμολο-
 γηταῖς τοῖς τῶν γραφῶν ταύτην τῆς μητει-
 κῆς παρηγοίας θεωρήσειον, σωτηρίας ἐν ταῖς
 τῆς ἐκδόξε παρθένης ὑμῶν, καὶ ἑκατονταπλασίω
 τῶν πνύματι καὶ καρποῦ τῆς ἡμῶν συμβε-
 λῆς αὐξήσει. ἡ ἱεραὶ καὶ ἀγία νόμφη τῆς ἑρα-
 νίου νυμφίου, ὅς ἐστὶ κεφαλὴ τῆς ἐκκλη-
 σίας ἀπάσης, μείζων ἡδονῶν καὶ δυνάται ἔχων,
 ἢ τῆς αὐτῆς ὑοῖς ἀκούειν ἐν τῇ ἀληθείᾳ πε-
 ριπατῶντας. ἐπεὶ τοίνυν ὅσα αἰδοῦ μεγί-
 σης ἡδονῆς, καὶ ὡσανεὶ ἀρραβῶνος τῆς ἐσομένης
 καρποφορίας, ἢ αὐξήσεις καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς
 καλῶς παρόντων ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς δήητης
 πίστεως εἰς τὰ ὦτα τῆς διασπλάγγου ταύτης
 μηδὲς ἐνήχησεν, καὶ μάλιστὰ τῆς ὑμε-
 πέρου

τέρη ἀδελφῶν ἡμῶν ἐκκλησίας Κων-
 σταντίνης Ἀγλικῶν Ἰεροκομιστῶν παρόντων,
 διδασκάλων καὶ ἀδελφῶν ἱερέως, ἐπληροφο-
 ρήθημεν ἐναργέστερον, ὅπως ἔπαρθετέ
 τοῖς νεωτερισμοῖς τοῖς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ
 Ἰακωβιτικοῖς ὑπὸ πινῶν, ἀλλ' ἐν ταῖς θε-
 μελίαις τῆς πίστεως ἐρηρῆσμενοι ἐστὲ τῆς πα-
 ραδοθείσης ἡμῖν ἐκ τῶν ἡμετέρων δεσποτῶν
 καὶ τῶν αὐτῶν μαθητῶν, ἐκρίνεν αὐτὴ ἡ ἱερα-
 γία ἐκκλησία γράψαι τε πρὸς ὑμᾶς, καὶ
 πρὸς τὴν μετ' αὐτῆς ἐνωσιν διεγείρειν, ἔ-
 καὶ ἐκείνῳ τὴν ἐνωσιν τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ
 δεδεκασμένην, ἣτις διαίρεσις ἀπὸ τῆς ἀλη-
 θείας ἐυλόγως ἀν' ὀνομάζοιτο, καὶ ἀπὸ τῆς
 ἐκείνῳ ἔπαρθεδεξάμεθα, ἀλλὰ μάλλον
 πομπάπασιν ἠκυρώσαμεν· ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς
 ἀληθείας ἀποστάσιον κλονῶνα, ἐν ᾧ μόνον
 ἀληθῶς τε καὶ ἀσφαλῶς ἐνθάδε διδάμε-
 θα. ἐκ ἀμφιβάλλη γὰρ ἡ Ἐκκλησία
 Ἰακωβιτική, ὅτι ἂν πρὸς ὑμῶν ἠκούσεν ἀνευγαθῶν-

των αὐτῆ, ὡς εἴρηται, ὡς ἄρα ταῖς ὀπίκιν-
δυόις τῆς Ῥώμης κεινοτομίαις ἀντιστάται
διέγνωτε, ὅτι σύμφωνοι αὐτῆ ἔσεσθε ἐν πά-
σι τῆς ἱερέως μεσιτεύσεως γραφῆς τῆς διηγή-
σατέ κριτῆ. εἰ γὰρ καὶ πλεονεχθῆναι ἀγα-
θὰς παρὲς ὑμῶν εἴχομεν φήμας, ὡς ἔταῖς
Ῥωμαϊκῆς ἐφωρέσειν ἀντισταμένων, δι-
λα μᾶλλον ταῖς ἀρχαίαις τῆς καθολικῆς
ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν παρὰ δόσειν
ἐναντιστημένων ἐν πλείοσιν· ἀλλ' ὅμως ολίγου
καρῶ μᾶλλον ἀναβιώσκειν, ὡς εἰπεῖν, ὑμᾶς
ἐπιπλεοφορήθημεν, καὶ παρὲς τὴν κενὴν τῆ
Χριστιανῶν ἀρροσκείαν, καὶ διηγήσῃ δὲ σέβασαι
ἐπεινέναι· ἔδὲ τῆ μητέρας καταλιμπόρην,
διὰ τὴν πόδα τῆς διηγητικῆς μήτρας ἐκκαχομέ-
νης καὶ ταύτην ἐπιζητῶντας, ποιῆν. ὁ δὲ ἡ πα-
ρροσία ἔειρημέναις ἀλαβῆς ἱερέως σαφέστερον
ἡμῖν ἐδήλωσε, ὡς παρὲς εἴρη, διηγησασμέναις ταῖ
καθ' ὑμᾶς κατ' ἕνα μέρος, καὶ δόντος μὲν αὐτῶ ὁμο-
λογίαις ἰδίαν τῆ ἀγία μητεῖ ὑγιῶς ἔχου καὶ
δι' αὐτοῦ

ἵππευσι δεκτόν, ἀποδεξαμένης δὲ καὶ τὴν
 δοθεῖσαν αὐτῇ παρ' αὐτῆς διδασκαλίαν τῆς
 ἀληθοῦς πίστεως, ἐν ἣ δὲ συμφωνῆν πάν-
 τας τὰς μέλλοντας σώζεσθαι, καὶ καὶ πρὸς
 τὴν ὑμῶν ἀγάπην κενεῖ. ἔχουσιν ποθητότα-
 ται ἀδελφοὶ καὶ υἱοὶ, εἰ ἔτιος ἔσθιν, ὡς ἀκούο-
 μην, καὶ ἐλπίζομεν, ὅτι παύσατε τὴν μετ'
 ἡμῶν ἔνωσιν. μὲν ἴνων γὰρ ἰσχυρότερον δυ-
 νήσατε ζηλοῦν καὶ τῆς ἐπιπρεαζόντων, ἢ ἐν
 τῇ τῆς μητρὸς κέλπω, καὶ τῇ ῥοπῇ τῆς ἀ-
 ληθοῦς σωτηρίας; καὶ πᾶσι διωθήσατε βέλ-
 λιον ἑαυτῶν ἀναψύξαι, ἢ εἶτα ἀέωκται ἡ
 πηγὴ τῆς ζώντων ὑδάτων; πάντες ποίνω
 οἱ διψῶντες, πρὸς τὰ ὕδατα ἔλθετε, καὶ
 ὠνήσατε χρεῖς ἴνους σωμαλλάγματος οἴ-
 νου σώφρονος ἀφροσύνης, καὶ γάλα ἐκ τῶν
 μαστῶν τῆς πρὸς ἀκλήσεως αὐτῆς. ἐλπίζο-
 μεν γὰρ ὅτι τὰ θεῶν, ὅτι ἐν πᾶσι ἔσατε
 συμφωνοὶ ἡμῖν, καὶ μὲν ταῦτα σὺν ὅτι με-
 λεία μέγιστη καὶ ἀγάπη πρὸς ἡμᾶς ἔσθιν

πνευματικῶν ποιμνίων καὶ ὀπισκώπων τῶν
 ὑμετέρων ψυχῶν ποιμαίνοντων ὑμᾶς ἐν λό-
 γῳ τῆς ἀληθείας, καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀδείματι τῆς
 ζωῆς ἐθλιβόντων. ὡς δὲ τὰ τῆς ἐκκλη-
 σίας ὑμῶν ἔθλημα, ὀνηρωμένως συγκατα-
 βύωμαι ὑμῖν μετὰ τῷ ἀποστόλου βεβλόμεθα
 ἐν ἐκείνοις, ὅποσα ἐξ ἀγαθοῦ θεμελίως καὶ
 σκοποῦ καθαρωτάτη παρῆσαν, καὶ ἃν ἡ
 συγκατάθεσις παρὸς μὴ ὑμετέραν οἰκοδο-
 μιᾷ ἔσται, τῇ δὲ ὑμῶν τῆς ἀγίας μητρὸς ταύ-
 της, καὶ τῇ ἀληθινῇ ἡμῶν ὡς αὐτῷ κρι-
 νωρία καὶ ὑποταγῇ οὐκ ἐναντιωθήσε'. πε-
 εὶ γὰρ τὴν ἀφροσύναν τῶν ποιέτων ἔθι-
 μων ἔχληπῶς ἔχοντες ἐξ ἀγαθῆς βεβλή-
 σεώς τε καὶ ἀφαιρέσεως ἀβλαβῶς οἰκονο-
 μῶν. δοίη δὲ ὁ πᾶσι κεράτωρ Κύριος καὶ ὑ-
 μᾶς ἕτως ἔχῃ, ὡς δροπίως ἐμάθομεν, καὶ
 ἄλλοις πολλοῖς ὁμοίως ὑμῖν ὁ πνεῦμα τῆς
 ἀληθοῦς ἀναλαμβάνειν ζωῆς εἰς αὐξήσιν καὶ
 πληθυσμὸν τῶν τῆς ἀληθοῦς μητρὸς γνησίων
 ἕων.

ἑῶν· καὶ ποιήσῃεν ὑμᾶς σὺν ἡμῖν ἐν ταῖς τῆς
ἐκκλησίας οἴκῳ τοῖς αὐτοῖς δόγμασί τε καὶ
ἤθεσι χαίροντας ἐν ἐσώματι καὶ καρδίᾳ ἀγαπᾶν
αὐτὸν εἰς αἰῶνας αἰώνων, Ἀμήν.

Ὁ Νικομήδης Μακάριος.

Ὁ ταπῆνός μητροπόλεως Τορνόβου Ἰ-
Γιάτιος.

Ὁ Φιλίππου Πλῆ' Ἰωσήφ, ταπῆνός μη-
τροπολίτης Ἀκάκιος.

Ὁ μέγας ἐκκλησιαρχῆς ἐξάρχωνος Σιλ-
βερρὸς ὁ Συρόπουλος.

Ὁ δικαιοφύλαξ καὶ ἱεραρχὸς ἐξάρχωνος
Θεόδωρος ὁ Ἀγγλιατός.

Ὁ καθολικὸς τῆ ὀρθοδόξων ἐκκλησίας
διδάσκαλος ταπῆνός μοναχὸς Γεν-
νάδιος.

E ADEM EPISTOLA
 IN ALTERA EIVSDEM MEM-
 BRANÆ MEDIETATE SCRIPTA LA-
*tinè, licet minus eleganter, ac parum diluci-
 de, sed cum additamento quodam in fi-
 ne, quod in Græca non extat.*

ACROSANCTA Constantinopoli-
 tana Ecclesia, mater omniũ Ortho-
 doxorum & magistra, vniuersis &
 singulis inclytis fratribus ac filiis in
 Christo dilectis, Boëmorum subli-
 mi vniuersitati vrbis Pragensis, & ingenuis vi-
 ris atque strenuis Principibus, Capitaneis, Du-
 cibus, Baronibus, militibus præclaris, ac viris spi-
 ritualibus fidei zelatoribus, Doctoribus, Magi-
 stris, & cunctis Ecclesiarum præpositis, nec non
 ciuibus & officialibus, denique vniuersis & sin-
 gulis, vbiuis existentibus in partibus transmon-
 tanis, cunctisq; orthodoxis, & Iesu Christi ve-
 ritatè sincerè profitentibus, hanc maternæ pro-
 uidentiaẽ intuentibus paginam, salutè per filium
 virginis gloriosæ, & centuplum spiritualis fru-
 ctus incrementum. Sacrosancta sponsa cœlestis
 sponsi, qui caput Ecclesiæ vniuersalis est, maio-
 rem quippe nequit habere voluptatem, quàm
 suos audire filios in veritate ambulantes. Cùm
 igitur non absq; maxima quidem voluptate, ac
 penè arrha future fructualitatis ybertas ac incre-
 mentum

mentum bene patientium pro veritate veræ fidei ad aures piæ ac benignæ huius matris insonuit, à nostro vel maximè fratre, filio nostræ Ecclesiæ, Constantino Anglico præsentiu latore, doctore ac venerabili sacerdote, planiùs certiores facti sumus, vt nullis attenditis innouationibus aduersus Ecclesiam Christi per nonnullos factis, sed in fundamento fidei adnixa estis, quæ nobis tradita est à nostro Domino, suisq; discipulis, decreuit illico hæc sacrosancta Ecclesia ad vos scribere, & ad vnionem pariter secū adhortari, haud secundum illam Florentiæ vnionem simulatam, à recto veròq; cõsilio abalienatam, quæ diremptio à veritate appellanda esset: Quã obrem illã minimè admisimus, inò profus annihilauimus: at secundum inobliteratum & immutabile decretũ, in quo solo verè ac tutò vniri possumus. Nec ambigit Christi Ecclesia ex his, quæ de vobis lata acceperat, vt dictũ est, quòd, cum equidem periculosis Romæ innouationibus obstare censuistis, cõcordes huic per omnia eritis, mediante adeò sacra scriptura vero iudice. Etsi dubiam antè de vobis famam habebamus, vos quasi haud Romanis innouationibus resistere solere, inò magis veteribus generalis Ecclesiæ Christianorum traditionibus pro maiore parte refragari, tamen ex exiguo iam tempore vos maximè reuiuiscere, vt ita in quã, certi facti sumus, & ad communem Christianorum religionem ac veram professionem conscende-

re, neque matrem deferere, verum amore veræ
 matris conflagrantes, eamq; flagitantes elabo-
 rare. quod iam vel præsentia huius viri, deuoti sa-
 cerdotis, clarius nobis significauit, vt antè dictū
 est: qui quidem nobis singula enarrauit, deditq;
 suam propriam professionem sanctæ matri in-
 tegrè dispositam atq; acceptam, recepitque do-
 ctrinam veræ fidei ab ea sibi traditam, in qua om-
 nes decet concordare conseruandos, quam &
 ad vestram charitatem hic reddet. Itaq; dilectis-
 simi fratres atq; filij, si sic est, vt audimus & spe-
 ramus, maturate pariter nobiscum vnionem.
 Cum quibus enim vehementius poteritis emu-
 lari, ac permoliri aduersus tentatores, quam in
 sinu veræ matris, ac præsidio veræ salutis? Et vbi
 nam cōmodius poteritis vosmetipfos refrigera-
 re, quam vbi patet fons aquarū viuentium? Om-
 nes ergo sitientes venite ad aquas, venite, &
 emite absq; vlla commutatione vinum sobriæ
 lætitiæ, & lac ab vberibus cōsolationis eius. Spe-
 ramus enim in Deum, vos in omnibus concor-
 dare nobiscum. Posthac cum studio prænimio
 ac singulari charitate prouidebimus de spiritua-
 libus pastoribus ac curam gerētibus animarum
 vestrarum, pascentibus vos verbo veritatis, ac
 vitæ exemplo haud affligentibus. De ritibus in-
 super vestris circa Ecclesiam benignè vobis af-
 sentiri cum Apostolo volumus, in his sanè, quæ-
 cunq; ex bono fundamento ac purissima inten-
 tione proficiscuntur, & quorum assensus ad ve-
 stram

stram quidem ædificationē erit: honori autem
huius matris sanctæ, ac veræ nostræ in eā com-
municationi atq; obedientiæ minimè aduersa-
bitur. Namq; de differentia huiusmodi morum
haud difficile ducimus, ex bona voluntate atq;
discretionē innocenter dispensare atq; tractare.
Det igitur omnipotens Dominus, vos quoq; sic
habere, quemadmodum modò resciuimus, ac
multos alios vobis similiter spiritum assumere
veræ accertæ vitæ ad incrementum atq; multi-
plicitatem filiorum dilectorum veræ matris, ac
efficiat vos pariter nobiscum in Ecclesiæ domo
eisdem professionibus atque moribus gauden-
tes vno ore cordēque hunc ipsum collaudare in
secula seculorum, AMEN.

Ad certitudinem atq; cautionem omnium,
ad quos præsentēs peruenerint, sigillo consueto
imaginis DEI nostri IESU CHRISTI Dei ge-
nitricisq; suæ matris, in cera lazurea impressæ, in
buxeo ligno cauato pendētem sub margine per
sericum funiculum paonagium muniti, nec non
subscriptionibus nostris potissimorum
corroborari voluimus. Datum
die 18 Ianuarij 1451. In-
dictionis 15.

F I N I S.

